

Mphato 1

KOTARA 1

SEPEDI

LELEME

LA GAE

Lenaneothuto

GO EFOGA MAIKARABELO/MOKGWA WA THULAGANYO

Dumelang Bašomi mmogo,

Re a le amogela mo go lenaneo la NECT la leleme la gae!

Hle! lemogang gore dingwalwa tše tša leleme la gae tša NECT Kotara 1 di ngwadilwe ka nako ye kopana kudu, ka fao re a dumela gore go a kgonega gore go ka ba le diphošollo le diphetogo.

Re rata gore hle le be beng ba dingwalwa tše, le šome le sehlopha sa rena gore re kgone go bušetša le go kaonafataša phetolelo ye. Ge o hwetša diphošo, hle latela mokgwa wo o latelago go di bega:

- 1 Romela emeile go aterese ye e nepagetšego:
xitsonga@homelanguage.co.za
tshivenda@homelanguage.co.za
sepedi@homelanguage.co.za
siswati@homelanguage.co.za
isizulu@homelanguage.co.za
isindebele@homelanguage.co.za
isixhosa@homelanguage.co.za
sesotho@homelanguage.co.za
setswana@homelanguage.co.za
afrikaans@homelanguage.co.za
english@homelanguage.co.za
- 2 Ka mothalading wa sehlogo, ngwala referense ya sengwalwa. MPHATO WA 3 KOTARA 1 MATLAKALA 45–47 LENANEOTHUTONG.
- 3 Mo mmeleng wa emeile, ngwala lenaneo la diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa. Dira diphetogo godimo ga lenaneothuto gomme o tšee seswantšho goba sekene sa letlakala leo gomme ole romele ka emeile.
- 4 Ge o nale bothata bjo bogolo ka polelo bjo o ratago go re lemoša bjona, hle ngwala se ka mo mothalading wa sehlogo ka tsela ye, Mohlala: BOHLATSE BJA SEMMOTWANA SA TIKOLOGO.
- 5 Ke moka , mo mmeleng wa emeile, hlaloša bothata bjoo.
- 6 Hle ngwala leina la gago, boemo bja gago le nomoro ya gago ya sellathekeng gore re kgone go ikgokaganya le wena ge go ka hlokagala gore re boledišane.
- 7 **Re a leboga ge o kgonne go tliša bokgoni bja gago mo leneneong le! Re nyaka go netefatša gore re nale phetolelo yeo e nepagetšego go leleme le lengwe le le lengwe leo le tšwelelago mo dingwalweng ka moka.**

Diteng

Dintlha tša bolaodi	v
Kgwekgwe ya tshepedišo	xii
Beke 1 Tshedimošo	1
Mošupologo	2
Labobedi	6
Laboraro	9
Labone	14
Labohlano	18
Beke 2 Tshedimošo	21
Mošupologo	22
Labobedi	27
Laboraro	31
Labone	37
Labohlano	40
Beke 3 Tabakgolo: Re ya sekolong	43
Mošupologo	45
Labobedi	49
Laboraro	52
Labone	57
Labohlano	60
Beke 4 Tabakgolo: Re ya sekolong	65
Mošupologo	67
Labobedi	71
Laboraro	76
Labone	82
Labohlano	86
Beke 5 Tabakgolo: Ba lapa la ka	91
Mošupologo	93
Labobedi	97
Laboraro	101
Labone	107
Labohlano	110

Beke 6 Tabakgolo: Ba lapa la ka	115
Mošupologo	117
Labobedi	121
Laboraro	126
Labone	132
Labohlano	136
Beke 7 Tabakgolo: Go raloka ka ntle	141
Mošupologo	143
Labobedi	147
Laboraro	151
Labone	157
Labohlano	160
Beke 8 Tabakgolo: Go raloka ka ntle	165
Mošupologo	167
Labobedi	171
Laboraro	176
Labone	182
Labohlano	186
Beke 9 Tabakgolo: Re na le maikutlo	191
Mošupologo	193
Labobedi	197
Laboraro	201
Labone	205
Labohlano	209
Beke 10 Tabakgolo: Re na le maikutlo	213
Mošupologo	215
Labobedi	219
Laboraro	223
Labone	227
Labohlano	231

Dintlha tša bolaodi

Ditšweletšwa tša Thuto

Mo kotareng ye, baithuti ba swanetše go ba ba šetše ba fihleletše ditšweletšwa tše:

GO THEELETŠA LE GO BOLELA

- 1 Barutwana ba swanetše go kgona go bolela goba go opela dikoša tše nne goba merumokwano.
- 2 Barutwana ba swanetše go kgona go tšea karolo dipoledišanong tša ka phapošing gore ba abelane ka tsebo yeo ba tšwelelago ba nale yona.
- 3 Barutwana ba swanetše go ahlaahla kanegelo ya go bala ka go abelana, ba šomiša foreimi ya poledišano/go ahlaahla bjalo ka hlahlo.
- 4 Barutwana ba swanetše go kgona go ithlamela dikanegelo tša bona gore ba tle ba kgone go dira mošongwana wa bona wa go anega dikanegelo ka bokgabo.
- 5 Barutwana ba swanetše go kgona go bolela ka dingwalwa tša bona.
- 6 Barutwana ba swanetše go kwešiša le go kgona go šomiša tlotlontšu yeo e latelago.

thabile	go iketla	belaela	kitimiša	latela	maketše
taetšo	la ngele	la go ja	dingwalelo	gopotša	kgokagano
maikutšo	dilo	gantši	mokotla	boima	bofefo
lapa	leloko	tswalano	šitiswa	go fihla	ka mafuri
go thuša	eta	moeti	kalana	belegwa	setlwaedi
go itlwaetša	phuthela	tiisitšwe	kgwahlile	go hloka maatla	molala
moriti	seetša sa letšatši	sethitho	sehla	Seruthwane	Selemo
Lehlabula	Marega	maema a boso	kolobile	boleke	tšhela
sepete	ntlwana ya mabu	maphoto	tlhago	lepatlelo	fišagelwa
befelwa	go lebala	phošo	kgopilwe	swabile	kotsi
šetle	tshwen-yegile	bošula	boikoko-betšo	go hloka mekgwa	go swaba
go loka	go timana/ goba go ba pelompe	dikeledi	tšhogile	gakanegile	kwatile

TEMOGO YA LE DITUMATLHAKA

- 1 Barutwana ba swanetše go kgona go lemoga medumo ka go theeletša feela.
- 2 Barutwana ba swanetše go kgona go lemoga medumo ka mokgwa wa go itiragalela.
- 3 Barutwana ba swanetše go kgona go kopanya le go kgaoganya medumo yeo e latelago.

a	b	l	e	m	o
i	d	u	p	r	n

Barutwana ba swanetše go kgona go arola medumo yeo e latelago ka dinoko

lala	bala	ala	ela	bea	bela
lela	mala	lema	ema	mema	mama
ama	oma	loma	moma	bolela	loba
ila	ile	ima	imela	ilela	dila
madi	ledimo	idibala	dibo	dula	bula
mabu	duma	budula	budule	pula	pelo
bupi	pudi	lebopo	palo	rera	roma
rema	iri	rapela	lerapo	nama	naba
nela	bana	nona	nepile		

GO BALA

Barutwana ba swanetše go kgona go bileletša medumo ya mantšu ao a latelago

lala	bala	ala	ela	bea	bela
lela	mala	lema	ema	mema	mama
ama	oma	loma	moma	bolela	loba
ila	ile	ima	imela	ilela	dila
madi	ledimo	idibala	dibo	dula	bula
mabu	duma	budula	budule	pula	pelo
bupi	pudi	lebopo	palo	rera	roma
rema	iri	rapela	lerapo	nama	naba
nela	bana	nona	nepile		

Barutwana ba swanetše go kgona go bala mantšu ao a latelago ka tebelelo feela.

re	ya	sekolong	lapa	lešo	raloka
ka	ntle	nale	maikutlo		

KWEŠIŠO

- 1 Barutwana ba swanetšo go dira dikakanyo ka sengwalwa ka go lebelela diswantšho.
- 2 Barutwana ba swanetše go kgona go gopola dintlha ka sengwalwa.
- 3 Barutwana ba swanetše go kgona go anega kanegelo gape.
- 4 Barutwana ba swanetše go kgona go latelanya ditiragalo go tšwa sengwalweng.
- 5 Barutwana ba swanetše go kgona go kwešiša gore go ra go reng go ba le ponokgopolo, go dira gikgokaganyo, go kamaka le go gopla ka sengwalwa.
- 6 Barutwana ba swanetše go kgona go nagana ka sengwalwa ba šomiša foreimi ya go ahlaahla.
- 7 Barutwana ba swanetše go kgona go araba dipotšišo tšeo di ngwadilwego tša teka kwešišo ka sengwalwa.

GO NGWALA

- 1 Barutwana ba swanetše go kgona go thala seswantšho seo se kwešišegago.
- 2 Barutwana ba swanetše go kgona go oketša ka lentšu le tee goba a mabedi go sethalwa sa bona

Ditlabakelo le dithušathuto tše di filwego

Tseba gore dithušathuto ka moka tše di filwego ke tša sekolo. Dithušathuto di ntšhiwa ga tee fela, seo se ra gore di swanetšwe go gatišwa le go hlokomelwa.

Ka kotara ya 1 barutiši ba fiwa dithušathušo tše di latelago

3 Diphaphathi tša go bontšha tša mebala x 4

Šomiša diphaphathi tše go beakanya mošomo wa gago wa beke. Beke engwe le engwe, laetša thutomodumo le mantšu, mantšu a go šomišwa kgafetšakgafetša, mantšu a tlontlontšu le tabakgolo, tshwantšhetšo le foreimi ya go ngwala.

4 Ditšhate tša Mongwalo

Laetša ditšhate tše ka pele ga phaphoši, gore barutwana ba kgone go e bona gabotse. Ba Mphato wa 1 le ba wa 2 ba tla fiwa ditšhate tša mogatišo. Ba wa 2 le wa 3 ba tla fiwa tšhate ya mogatišo le tšhate ya mothikitho.

5 Kotara ya 1 Lenaneo thuto

Šomiša lenaneo thuto go bona seo o swanetšego go se ruta letšatši le lengwe le le lengwe. Kgwegwe ya tshapedišo e go laetša gore lenaneo thuto le lengwe le le lengwe le rutwa bjang. Dibeke tše pedi tša Kotara ya 1, o tla latela lenaneo la tataišo.

6 Kotara ya 1 Selatela mohlala

Šomiša tokomane ye go feleletša Lenaneo la ngwaga la go ruta (ATP) le polane ya kotara. Swaya gomme o ngwale letšatši kgwedi la lenaneo thuto le lengwe le le lengwe le mošongwana wa kelo ge o feditše. Gopodišiša ka tsela yeo o rutilego ka gona.

7 Kotara ya 1 Puku e kgolo

Šomiša puku e kgolo ya dikanegelo ge o dira mananeo thuto a Go bala ka go abelana. Go na le dikanegelo tše seswai mo kotareng – kanegelo e tee beke le beke.

8 Kotara ya 1 Sephuthelwana sa dithušathuto

Sephuthelwana sa dithušathuto se na le dilo tše di latelago:

- **Mantšu a papetlakgadima** a filwe a tlotlontšu a tabakgolo, mantšu a go šomišwa kgafetšakgafetša; thutomodumo le mantšu. A sege gabotse o a boloke ka tsela ya maleba. O šomiše mantšu a papetlakgadima le phaphati ya go bontšha.
- **Tlotlontšu ya tabakgolo le tshwantšhetšo** di filwe mo go kgonegegago. Di ripe o di boloke ka tsela ya maleba. Šomiša mantšu a papetlakgadima le phaphati ya go bontšha.
- **Matlakala a go laodiša kanegelo ka bokgoni** di filwe tabakgolong engwe le engwe. Di ka tatelano ya diswantšho te 3 go iša go tše 4 tša go laodiša kanegelo. Go na le dikgatišo tše 10 tša letlakala le lengwe le le lengwe – le tee la sehlophana. O kgopelwa go dira dikgatišo tše dingwe ge e le gore go a hlokagala.
- **Matlakala a go gatiša a kelo** a filwe go gatiša dipelo le ditshwayotshwayo tša kotara.

9 Kotara ya 1 Matlakala a mošomo a go bala x 8

Matlakala a mošomo a go bala a seswai a filwe mo kotareng – e tee ya beke le beke go tloga ka beke ya 3 go fihlela ka beke ya 10. Šomiša matlakala a mošomo le phaphoši ka moka ge o bala le bona ka dihlophana tša go bala ka go hlwahlwa. Go na le matlakala a 20 a letlakala le lengwe le le lengwe la go bala. O ka oketša matlakala ge go hlokega.

Setlwaedi sa mehleng sa beke le beke: Di iri tše 7

- 1 Kago ya lenaneo la thuto le latela setlwaedi sa mehleng beke engwe le engwe.
- 2 Se se dira gore go be bonolo gore barutiši le barutwana ba kgone go latela.
- 3 Barutwana ba kgona go itokišetša mošongwana o latelago ge ba tseba setlwaedi sa mehleng.
- 4 Setlwaedi sa mehleng se theilwe motheong wa SEPHOLEKE (CAPS) wa leleme la segageno: bonnyane ba nako ya di iri tse 7 mo bekeng.
- 5 Setlwaedi se sa mehleng se dirilwe e le karolo ya lenaneo la maleme bobedi mmogo le PSRIP EFAL kago ya lenaneo la thuto.
- 6 Laetša setlwaedi sa mehleng ka phapošing o e tsebe ka hlogo!

Mošupologo		Labobedi		Laboraro		Labone		Labohlano	
Mešongwana ya bomolomo	15			Mešongwana ya bomolomo	15			Mešongwana ya bomolomo	15
		Ditumatlhaka	15	Ditumatlhaka	15	Ditumatlhaka	15	Ditumatlhaka	15
Mongwalo	15	Mongwalo	15	Mongwalo	15				
Go bala ka go abelana	15	Go bala ka go abelana	15			Go bala ka go abelana	15	Go bala ka go abelana	15
Go ngwala	30			Go ngwala	30				
Go bala ka sehlopha sa go hlhlwa	30	Go bala ka sehlopha sa go hlhlwa	30	Go bala ka sehlopha sa go hlhlwa	30	Go bala ka sehlopha sa go hlhlwa	30	Go bala ka sehlopha sa go hlhlwa	30
1.45		1.15		1.45		1.00		1.15	

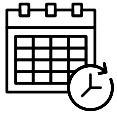

Go itokiša beke le beke

Go bohlokwa go gopola gore ka leleme la Sepedi lenaneo lee fokoditše hlokego ya gore barutiši ba POLANE, efela go ITOKIŠA go sa nyakega! Letšatši le tee mo bekeng ka meriti, hlakana le barutišimmogo le wena, barutiši ba motheo wa thuto, le itokišetša le le mmogo.

Ge o itokišetša, gopola go:

- 1 Bala lenaneo thuto la beke kamoka ga yona.
- 2 Kgonthišiša gore o tseba le go kwešiša di tsela tša kgwekgwe ya tshepedišo tšeo di swanetše go šomišwa. Ge o gakanega e ya seripana sa hlogo ye 'kgwekgwe ya tshepedišo' o ikgopotše.
- 3 Sa go latela, lekola gore ke dife dipapetla kgadima le ditshwantšhetšo dife tšeo di nyakegago mo Tabakgolong le tlotlontšu, mantšu a go šomišwa kgafetšakgafetša, medumo le foreimi ya go ngwala. Beakanaya dipapetlakgama le ditshwantšhetšo ka tsela ye:
  - a Ripa dipapetlakgadima goba ditshwantšhetšo.
  - b Leka go dikgomaretša godimo ga khatipokisi goba lephephe.
  - c Ge go kgonega, o e apeše ka plastiki.
  - d Boloka di papetlakgadima tša lenaneothuto ka ga re ga onfolopo, goba ka rekere diphuthege lefelo le tee.
- 4 Kgobokanya dithušathuto tše dingwe tšeo o ka dinyakago, bjalo ka ditshwantšho goba dilo tša nnete.
- 5 Lekodišiša ge eba puku e kgolo e sale gabotse.
- 6 Bala mešongwanana ka gare ga DBE yeo o ka e dirago.
- 7 E tlwaetše go dira dithuto tša go ngwala.
- 8 Kgonthišiša gore Selotamohlala sa gago se mo nakong, go tloga beke ya go feta le gore e laetša tema ye o e kgathilego.

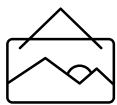
Tabakgolo le lenaneo la go bala

NOMORO YA BEKE	TABAKGOLO	SENGWALWA SA GO BALA KA GO ABELANA	LETLAKALA LA MOŠOMO WA GO BALA
1	TATAIŠO		
2			
3	Re ya sekolong	Ben o ya sekolong	3
4	Re ya sekolong	Letšatši la pele la Olwethu	4
5	Ba lapa la ka	Bongi o eme	5
6	Ba lapa la ka	Ngwana wa Tseko o moswa	6
7	Go raloka ka ntle	Letšatši la go fiša kudu	7
8	Go raloka ka ntle	Go thapa ka Letšatši la Seruthwane	8
9	Re na le maikutlo	Dan o nale beke e mpe	9
10	Re na le maikutlo	Leina la ka ke Buhlebendalo	10

Kotara ya 1 Lenaneo la Kelo

Lenaneo la diteko le dirilwe go ya ka seripa 4 seo se khutsofaditšwego sa SEPHOLEKE CAPS). Se se ka hwetšwa ka morago ga selotamohlala kotareng yennngwe le yennwe.

Ditaetšo ka Phaphošing

DIPHAPHATHI TŠA GO BONTŠHA

- 1 Karolo e nngwe ya lenaneo le, o tla fiwa diphaphathi tša go bontšha tše nne tše dikgolo tša mebala ya go fapafapana.
- 2 Phaphathi e ngwe le engwe ya mmala e tla laetša mantšu a go fapanafapana a beke.
- 3 Šomiša diphaphathi tše ka tsela ye:
  - a **Phaphathi e talamorogo** –laetša tabakgolo le mantšu a tlotlontšu mmogo le ditshwantšhetšo tša beke.
  - b **Phaphathi e talalerata** – laetša mantšu a go šomišwa kgafetšakgafetša a beke.
  - c **Phaphathi e serolwana** –laetša ditumatlhaka le mantšu a beke.
  - d **Phaphathi e pinki** – laetša foreimi ya go ngwala ya beke yeo.
- 4 Mantšu a mo diphaphathing tše a swanetše go fetolwana beke engwe le engwe.
- 5 O kgopelwa gore o seke wa tlogela tlotlontšu ya tabakgolo le ditshwantšhišo gore ngwaga o fele. Ditshwantšhišo di swanetše go sepelelana le tabakgolo yeo o idirago. Ge

phaphoši e tletše ka mantšu le ditshwantšhišo e ka hlakahlakantšha barutwana ba se hlwe ba e ela hloko.

- 6 Ge o tlošitše mantšu le ditshwantšhišo , di boloke.
- 7 Hlokomela mantšu ao gore o kgone go a šomiša gape ngwaga o latelago.

TAFOLA YA TABAKGOLO

- 1 Leka go dira tafola ya Tabakgolo ka phaphošing ya gago.
- 2 Šomiša sekgoba go laetša diswantšho le dilo tša mmakgonthe tša go sepedišana le tabakgolo.
- 3 Ngwala maina a dilo tšeo, gore barutwana ba kgone go ithuta tlotlontšu.

Kgwekgwe ya tshepedišo

Bolaodi ba phaphoši

Tše dingwe tša motheo wa bolaodi ba phaphoši le maano di gona e le 'kgwekgwe ya tshepedišo'. A ke maano ao a dulago a šomišwago mo lenaeong le, go bohlokwa go a tseba.

***Maikemišetso:** Go kaonafatša nako ya go šoma, maitshwaro a barutwana le tšhomišanommogo gare ga barutwana. Go fokotša ditšhitišo tša go ithuta. Go hlagiša papadi e le mokgwa o mongwe wa go ithuta.*

GO DULA LE DIHLOPHANA

- 1 Go bohlokwa kudu go ipha nako le go ela hloko gore o dudiša barutwana bjang ka phaphošing.
- 2 Ge o dira se, gopola dintlha tše bohlokwa tše:
  - a **Dudiša barutwana go ya ka bokgoni bjo bo tswakilego** – ga go nyakege gore barutwana ba go se kgone ba dule mmogo, le ba go kgona ba dula mmogo. Tswaka barutwana gore phaphoši e be sebaka seo se tswakanego go ya ka bokgoni.
  - b **Dudiša barutwana ka bohlale go phema dikgohlano goba lešata.** O seke wa dudiša barutwana ba go tshwenyana mmogo. O seke wa dudiša barutwana bao ba ratago go bolela mmogo. Phema mathata ka go ba arongantšha.
- 3 Mo lenaneong la rena la go ithuta, go na le mešongwana eo barutwana ba swanetšego go šoma ka dihlophana.
- 4 Tše e swanetše go ba dihlophana tše 3–4 tša barutwana bao ba dulago mmogo goba kgauswi le kgauswi. Dira se gore ge o ba botša go šoma ka dihlophana ba ka kokoana ga bonolo le ka pela ba sa senye nako le go sepela kudu.
- 5 Ge barutwana ba dutše ka methaladi, tsela e bonolo ya go hlama dihlophana ke gore barutwana ba ka mo pele ba sokologe ba lebelle ba ba bedi ba ka morago ga bona ba mothaladi wa go latela. Ba kgona go hlama sehlopha sa bonne ka bonne ka potlhako.
- 6 O seke wa tlogelela se go barutwana. Tšea sephetho gore o hlama bjang dihlophana ka phaphošing, o hlahle barutwana go itlwaetša go hlama dihlophana tše ka pela ka setu.
- 7 Ge o bona gore sehlopha ga se kwane gabotse, dira diphetogo – o seke wa gapeletša barutwana go šoma mmogo.

GO SEPEDIŠA POLEDIŠANO YA DIHLOPHA

- 1 Mo lenaneong le la thuto, go na le mešongwana e mmalwa yeo e nyakago barutwana gore ba tshware makgotlana a go ahlaahla.
- 2 Hlahla barutwana gore dira se ka tsela ye:
  - a Sa pele, barutwana ba swanetše go ba mo dihlophaneng tša bona.

- b** Sa go latela, barutwana ba swanetšego ngwala dintlha tša dipotšišo tša go ahlaahlwa goba freimi
- c** Ke moka, morutwana o mongwe le o mongwe o swanetše go hwetša sebaka go araba potšišo engwe le engwe:
- Morutwana wa 1 o swanetše go araba Potšišo ya 1
  - Morutwana wa 2 o swanetše go araba Potšišo ya 1
  - Morutwana wa 3 o swanetše go araba Potšišo ya 1
  - Morutwana wa 4 o swanetše go araba Potšišo ya 1
  - Morutwana wa 1 o swanetše go araba Potšišo ya 2
  - Morutwana wa 2 o swanetše go araba Potšišo ya 2
  - Morutwana wa 3 o swanetše go araba Potšišo ya 2
  - Morutwana wa 4 o swanetše go araba Potšišo ya 2
  - Bjalo bjalo
- 3** E ka ba leano le le kaone go šomiša ‘mokokotlelo wa go bolela/leswika/selo’ go laola se.
- a** Efa sehlophana se sengwe le se sengwe selo bjalo ka mokokotlelo wa mebala goba leswika.
- b** Motho yo a swerego selo o a bolela gomme ba bangwe ka moka mo sehlopheng ba hlwaya tsebe.
- c** Ge morutwana wa mathomo a boletše, o swanetše go fetišetša selo go morutwana wa go latela, bjalo bjalo.
- 4** Ge e le gore sehlopha se swanetše go fana ka pego, ge eba o mongwe le o mongwe o arabile, sehlopha seka kgetha karabo ya maleba go araba potšišo engwe le engwe.

MEŠONGWANA YA PHETOGO SEGALO YA GO BALA

- 1** Ge o dira thuto ya go bala ka sehlopha sa go hlahlwa, barutiši ba swanetše go šoma le dihlopha tše pedi.
- 2** Mo magareng ga dihlopha tše pedi, go bohlokwa go tšea ‘kgefo’ pele o tanya šedi ya barutwana gore ba thome ka letlakala la mošongwana wa go bala.
- 3** Dira se ka tsela ya:
- a** Ge o feditše go šoma le bona, romela sehlopha sa 1 gore ba ye go dula fase.
- b** Tanya šedi ya barutwana.
- c** Dira mošongwana wa go phetogo ya segalo ya go bala le phaphoši kamoka.
- d** Tanya šedi ya barutwana gape ka letlakala la mošomo la go bala.
- e** Hlalosa mošongwana wa go latela mo letlakalatšhomo la go bala.
- f** Gopotša barutwana gore ba swanetše go fetša mošongwana o ba o dirago pele ba ka tswela pele ka mošongwana o mongwe – ba swanetše go šoma ka lebelo la bona.
- g** Bitša sehlopha sa 2 gore ba tle ba šome le wena.
- 4** Ka kotara ya 1, re kganyoga gore o šomiše mešongwana ye e 4 ya phetogo ya segalo ya go bala le barutwana:

Mošongwana wa 1: Morutiši o re

- 1 Botša barutwana gore ba emelele.
- 2 Hlalosa gore o tla dira tšhišinyego tša go fapafapana, go swana le: kgoma hlogo ya gago; fofiša khaete; tšokotša nko ya gago; fofa makga a mararo; bj bj.
- 3 Ge o le wa mathomo wa gore 'morutiši o re', ke moka barutwana ba swanetše go dira tiro.
- 4 Ge o sa re 'morutiši o re', ke moka barutwana ba swanetše go ema ba seke ba šikinyega.
- 5 Ge morutwana a dira tiro o se nke o re 'morutiši o re', ke moka morutwana woo o tšwile o swanetše go dula fase.
- 6 Mothopasefoka ke morutwana wa mafelelo o a emeletšego.

Mošongwana wa 2: Moletlo wa go bina

- 1 Botša barutwana go emelela.
- 2 Hlalosa gore o tla raloka mmimo mo sellathekeng sa gago.
- 3 Ge barutwana ba ekwa mmimo, ba swanetše go bina.
- 4 Ge mmimo o fetša go tima, barutwana ba swanetše go ema kgahla.
- 5 Letša mmimo le go tima mmimo makga a mmalwa gore barutwana ba kgone go bina le go kgahla makga a mmalwa!

Mošongwana wa 3: Itšokotše, itšokotše, kgahla

- 1 Botša barutwana gore ba emelele.
- 2 Ere: itšokotše, itšokotše, itšokotše, itšokotše, kgahla!
- 3 Barutwana ba swanetše go bolelela se mmogo le wena ba swanetše go itšokotša mebele ya bona ge ba re 'itšokotše'.
- 4 Ge ba 'kgahla' ba swanetše ema pho, ka setu ba se šikinyege!
- 5 Boeletša se makga a mmalwa.

Mošongwana wa 4: Setulo sa ka le nna

- 1 Botša barutwana ba emelele kgauswi le ditulo tša bona. Go swanetše go ba le sekgoba sa go bonala.
- 2 Efa barutwana melawana eo ba swanetšego go elatela – ba swanetše go dira se ka pela le ka setu.
- 3 Melawana ye e tsamaelana le setulo ba swanetše go itlwaetša go šomiša matlema.
- 4 Efa melawana ya go swana le:
  - ema ka morago ga setulo
  - kukela setulo sa gago godimo
  - namela godimo ga setulo sa gago

- Tšea kgato o tshele setulo sa gago
- bj bj.

Mešongwana ya Bomolomo

Mathomong a mananeothuto a polelo ya gae ka Mošupologo, Laboraro le Labohlano o tla dira mešongwana ya bomolomo. Ye ke mešongwana ya go theeletša le go bolela ya lenaneo le. Mešongwana ye e di dirilwe ka tlhokomelo gore di kgone fa morutwana o mongwe le o mongwe monyetla wa go bolela.

Ruta tlotlontšu ya tabakgolo

Maikemišetšo: Go oketša tsebo ya barutwana yeo ba humanego ka maitemogelo, ka go šomiša kgopolo le go ithuta tlotlontšu ka phapošing, gore ba kgone go godiša bokgoni bja bona bja go bala ka kwešišo le tsebo ya kakaretšo. Go thuša barutwana gore ba kgone go ba le bokgoni bjo bo itšego bja polelo bjoo bo tla ba thušago gore ba kgone go šoma gabotse mephatong ya gare.

- 1 Ruta mantšu a 3 a maswa a tlotlontšu ya tabakgolo
- 2 Šomiša mokgwa wa go šupa, Diragatša , Hlaloša le go Bolela.
- 3 ŠDHB ke kgaoletšo ya go Šupa, Diragatša, Hlaloša le Bolela.
- 4 Ga se ka mehla moo go kgonegagore o šomiše mekgwa ye ka moka mo lentšung la tabakgolo
  - a Š – Šupa seswantšho goba selo sa nnete ge go kgonega.
  - b D – Diragatša lentšu la tabakgolo ge go kgonega.
  - c H – Hlaloša gore lentšu la tabakgolo le ra go reng.
  - d B – Bolela lentšu mo lefokong gomme barutwana ba bušeletše lefoko leo.
- 5 Ge o šetše o rutila tlotlontšu ya tabakgolo ya beke ka moka, bea mantšu ao mo tšhateng ya pontšho o be o bee le diswantšho goba dithalwa tšeo di laetšago mantšu a tabakgolo.
- 6 Ga se barutwana ka moka bao ba tla gopolago tlotlontšu ya tabakgolo se seswa ka nakwana, Hle o seke wa belaela ka se , ebile o seke wa dira gore barutwana ba bušeletše mantšu gantši!
- 7 Barutwana ba tla kopana le tlotlontšu ye mpsha gammalwa mo sererweng, ebile ba tla fiwa monyetla ya go aga tlotlontšu ya bona ka mokgwa wa maleba,

Koša goba Morumokwano

Makemišetšo: Go tiisetša tsebo ya barutwana ya tlotlontšu ye mpsha. Go ithuta ka go bapala.

- 1 Koša goba morumokwano wo o swanetšego go o dira le barutwana o laeditšwe ka gare ga lenaneothuto.

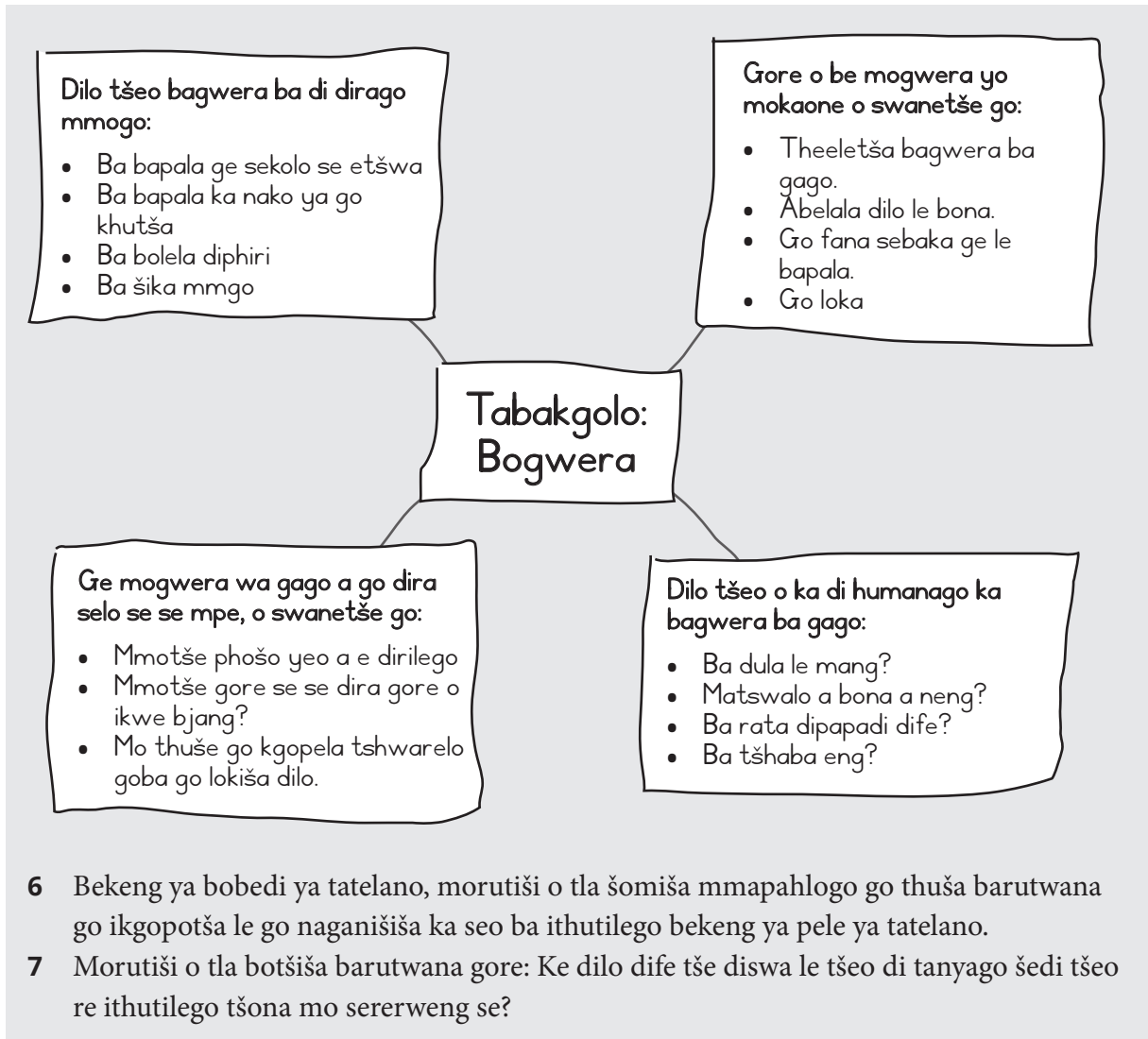
- 2 Ge nako e dutše e eya, barutwana ba tla tseba dikoša le merumokwano ye gomme ba tla feleletša ba ikopelela tšona ka bo bona.
- 3 E fela, ge e le gore ke la mathomo ba gahlana le se o swanetše go ba ruta mantšu, ditiro le modumo wa koša ge o le gona.
- 4 Ruta barutwana koša goba morumokwano, mothaladi ka mothaladi ka mokgwa wo o latelago:
  - a Opela goba o bolele koša kamoka go barutwana. Hlalosetša barutwana gore e ra go reng ge go hlokagala. `
  - b Opela goba o bolele mothaladi wa pele gomme barutwana ba go boeletše ka morago ga gago.
  - c Opela goba o balele mothaladi wa bobedi gomme barutwana boeletše ka morago ga gago.
  - d Opela goba o bolele methaladi ye mebedi ya pele gomme barutwana boeletše ka morago ga gago.
  - e Tšwela pele ka tsela go fihlela o ruta barutwana koša goba morumokwano ka moka.
- 5 Šomiša ditiro tšeo di nepagetšego ka mehla ge o ruta koša goba morumokwano.
- 6 Dumelela barutwana go kgopela go opela koša yeo ba e ratago mafelelong a letšatši. Wo ke mokgwa wa go kgahliša wa go gatelela polelo ye mpsha yeo ba ithutilego yona.

Hlagiša tabakgolo: Go ba le semelo sa tsebo

Maikemišetšo: *Go humana le go amogela semelo sa tsebo ya morutwana ka sehlogo se itšego, le go oketša go seo morutwana a se tsebago ka ga sehlogo seo. Go laetša peakanyo tshwantšho ya tsebo ya morutwana ka go šomiša mmapahlogo.*

- 1 Mo mošomong wo, morutiši o thoma ka go dira mmapahlogo letlapeng ka pejana.
- 2 Morutiši o thala sediko le leina la tabakgolo magareng ga letlapa.
- 3 *Ke moka, morutiši o botšiša barutwana gore: Naa go nale seo le se tsebago ka tabakgolo ye?*
- 4 Morutiši o ngwala dikakanyo tša barutwana go dikologa mmapahlogo.
- 5 Morutiši o swanetše go leka go ngwala fase dikakanyo tšeo di swanago kamoka, mohlala, ge tabakgolo e bolela ka “Bogwera” o ka ba le mmapahlogo wo o lebelelago ka tsela ye:

Go anega kanegelo ya boihlamelo Beke ya 1

Maikemišetšo: Go fa barutwana monyetla wa go šomiša polelo ye mpsha ka mokgwa wa maleba le go šomiša tsebo ya bona ya sehlogo le boihlamelo go hlama kanegelo yeo e kwagalago. Go aga bokgoni bja barutwana bja go latelantšha. Go fa barutwana monyetla wa go šoma mmogo le go šomišana gabotse ka sehlopha se sennyane.

- 1 Mošongwana wo o fa barutwana sebaka sa go šomiša kgopolo le boihlamelo, tsebo ya bona ya tlotlontšu ya tabakgolo le go latelanya go hlama kanegelo e mpsha.
- 2 Laela barutwana go dula ka dihlophana tša bona.
- 3 Efa sehlopha se sengwe le se sengwe letlakala la go anega kanegelo ya boihlamelo go ya ka tabakgolo. O tla hwetša se ka gare ka paka ya didirišwa.
- 4 Dipampišana tše di nale diswantšho tše 3–4 tša go latelana tšeo di ka šomišwago go bopa kanegelo yeo e sepelelanago le tabakgolo.
- 5 Laela barutwana go nagana ka kanegelo yeo e sepelelanago le diswantšho.
- 6 Efa barutwana motsotso goba e mebedi go akananya.

- 7 Kemoka, barutwana mo sehlopheng ba swanetše go šielana ka go abelana dikanegelo tša bona,
- 8 Sepela ka gare ga barutwana gomme o theeletše barutwana ba go fapana ge ba hlaloša dikanegelo tša bona.
- 9 Tšea matlakala, o a bolokele beke yeo e tlogo.
- 10 Hlohloletša barutwana go laodišetša o mongwe kua gae.

Go anega kanegelo ya boihlanelo Beke ya 2

Maikemišetšo: Go fa barutwana sebaka sa go šomiša polelo e mpsha ka mokgwa wa maleba. Go šomiša tsebo ya bona sehlogo le boihlanelo go hlama kanegelo yeo e kwagalago. Go aga bokgoni bja barutwana bja go latelanya. Go fa barutwana sebaka sa go šomišana gabotse le go thušana ka sehlopha se sennyane.

- 1 Laela barutwana go dula ka dihlophana tša bona.
- 2 Efa sehlopha se sengwe le se sengwe letlakala la dikanegelo tša bona tša boithlanelo.
- 3 Gopotša barutwana gore beke ya go feta ba ihlametše dikanegelo tša bona ka diswantšho.
- 4 Beke ye barutwana ba swanetše go šoma ka sehlopha go tšea sephetho ka kanegelo ya sehlopha,
- 5 Gopotša barutwana gore kanegelo ya bona e swanetše go ba ya boithlanelo, gape e sepelelane le diswantšho.
- 6 Tanya šedi ya barutwana.
- 7 Kgopela dihlopha se 1 go iša go tše 2 tša go fapana gore ba abelane ka kanegelo ya bona ya sehlopha.
- 8 Leboga barutwana ka go abelana dikanegelo tša bona

Go ahlaahla sengwalwa sa Go bala ka go abelana?

Maikemišetšo: Go ruta barutwana bokgoni bja go nagana ka tsitsinkelo le go akaretša. Go ba fa menyetla ya go itlwaetša le go tšweletša bokgoni bjoo. Go aga boitshepo bja barutwana ka go ba fa menyetla ya makgonthe ya go hlagiša maikutlo, go dira dikgokaganyo le go kamaka. Go nea barutwana monyetla wa go šoma mmogo le go šomišana gabotse mo dihlopheng tše nnyane.

- 1 Poledišano ya Go bala ka go abelana e dirwa ka bo Labohlano.
- 2 Thoma ka go ngwala foreimi ya poledišano letlapeng.
- 3 Sa go latela, bala o be o hlalose tše barutwana foreimi ya poledišano.
- 4 Barutwana ba swanetše go kwešiša gore ga go ne kahlolo go dipotšišo tšeo di bulegilego. gore morutwana a arabe ka mokgwa wo a kwešišago.
- 5 Ge lenaneothuto le fela, tanya šedi ya barutwana.

- 6 Ge go šetše metsotswana, kgopela barutwana ba go fapana goba sehlopa gore ba fe dikarabo tša bona.
- 7 Leboga barutwana ka go fa dikarabo le maitapišo a bona.
- 8 Ge dikarabo tša barutwana di fošagetše goba di nyaka go oketšwa, ba phošolle goba o botšiše dipotšišo tša go ba hlohloletsa go hwetša dikarabo.

Temogo ya medumo le ditumathlaka/Mongwalo

Mphato 1& 2 (Go fihla ge lenaneo la ditumahlaka le fela)

Temogo ya foneme & ditumathlaka le mongwalo di šoma mmogo mo lenaneong le.

Tiišetšo: Mošupologo

Maikemišetšo: Go dira kelo yeo e sego ya semmušo ka temogo ya barutwana ya foneme le go gopola ditumathlaka le mongwalo woo ba o rutilwego. Go fa barutwana thekgo goba go tiišetša tsebo ya bona ya tumathlaka le mongwalo ka go iphošolla. Go šomiša tomogo ya kelo go merero ya semmušo.

- 1 Ka Mošupologo wo mongwe le wo mongwe ka nako ya mongwalo, barutwana ba itlwaetša go gatiša ka go ikgotšša medumo, dinoko le mantšu ao ba ithutilego yona dibekeng tša go feta.
- 2 Laela barutwana gore ba ntšhe dipuku tša bona tša go ngwalela. Ge barutwana ba šetše ba kgona, ba ka ngwala letšatšikgwedi.
- 3 Sa go latela, ba laele gore ba phuthe letlakala ka bogare gomme ba ngwale dinomoro 1–5 morumong wa letlakala. Ke moka ba tšwele pele go ngwala 6–10 magareng ga letlakala. (*Palo ya medumo, dinoko le mantšu e fapana go ya ka dithuto.*)
- 4 Laela barutwana gore ba ngwale modumo, senoko goba lentšu go ya ka mokgwa wo o ba laelago, ba swanetše go ngwala kgauswi le nomoro ya maleba. Ge ba sa kgone go ngwala modumo goba lentšu, ba ka ngwala mothalwana –.
- 5 Gopotša barutwana gore wo ke mošongwana wa ka pejana wa go bona ge eba gopola medumo, dinoko le mantšu ao ba ithutilego wona.
- 6 Botša barutwana gore ba lekola ditumahlaka le mongwalo wa bona
  - Ba swanetše go bona ge eba kgona go ngwala modumo, senoko goba lentšu gabotse.
  - Ba swanetše go bona gape le gore ba kgona go bopa maletere gabotse.
- 7 Bitša medumo, dinoko le mantšu ao a lego lenaneothutong.
- 8 Laela barutwana gore ba tšee phensele ya mmala gomme ba swaye mošomo wa bona.
- 9 Ngwala dikarabo tša maleba letlapeng, o le gare o bitša medumo ebile o hlatholla mokgwa wa go ngwala.
- 10 Botša barutwana gore ge ba palelwa ke go gopola modumo goba go ngwala lletere, ba swanetše go ithuta se gare ga beke.

- 11 Tšea dipuku tša barutwana mafelelong a letšatši gomme o ngwale gore ke mang yo a hlokago thušo yeo e oketšegilego.

Go ithuta modumo wo moswa le mantšu: Ka Labobedi le Laboraro

***Maikemišetšo:** Go tšweletša temogo ya barutwana ya medumo ka kelohlolo le ka tatelano ye e bonagalago. Go ruta barutwana medumo ya leleme la gae le dinoko ka kelohlolo le ka tatelano le go itlwaetša go lemoga le go šomiša medumo le dinoko tšeo ba ithutilego mo mantšung.*

Hlagiša modumo wo moswa

- 1 Bitša modumo gomme o emiše papetlakgadima. Mohlala: /p/
- 2 Bitša modumo gomme o laele barutwana gore ba bušetše modumo x3.
- 3 Eba le poledišano le barutwana ka phapano goba go swana ga modumo wo wa /p/ ka Sepedi le ka sekgowa.
- 4 Ge e le modumo wa hlakatee, o laetša barutwana godimo ga papetla ya di Alfabete.
- 5 Botšiša barutwana gore: Na go nale mantšu ao le a gopolago ao a šomišago modumo wa /p/?
- 6 Nagana mantšu le barutwana, mantšu a go swana le pudi, pere, lepai, puku (mantšu a mane)
- 7 Botšiša barutwana gore go nale mantšu ao ba a gopolago ao a nago le modumo wa /p/ mo magareng
- 8 Nagana le barutwana mantšu a go swana le: apea, apola, apara, bupi

Hlagiša mantšu a maswa

- 1 Bitša lentšu le lengwe le le lengwe gabotse le ka go hlaboša o be o laetša barutwana papetlakgadima ya lentšu leo: pere, pudi, pota, papa
- 2 Kgopela barutwana go bušetša mantšu ka morago ga gago, gomme o gatelele modumo wo o lebantšwego
- 3 Kgomaretša dipapetlakgadima tša mantšu godimo ga tšhate ya pontšho ya ditumahlaka.

Go ngwala maletere le mantšu a maswa: Labobedi le Laboraro

***Maikemišetšo:** Go tšweletša bokgoni bja barutwana ka kelohlolo le ka tatelano bja go ngwala ka thelelo maletere ao sepelelanago le medumo yeo a emetšego le yeo ba ithutilego yona.*

- 1 Ruta barutwana go hlama maletere a medumo yeo ba e rutilwego ka mogatišo.
- 2 Šupetša barutwana go ngwala modumo letlapeng – hlatholla mokgwa wa go hlama dithlaka ge o le gare o ngwala.
- 3 Laela barutwana ba go ngwala ka lanngela gore ba bee dihlogo tafoleng.
- 4 Furalela barutwana, o emiše letsogo la go ja.

- 5 Botša barutwana bao ba ngwalago ka letsogo la go ja gore ba go latele ge ngwala lletere goba maletere moyeng.
- 6 Bušeletša mokgwa wo ka barutwana bao ba šomišago letsogo la ngele.
- 7 Botša barutwana gore ba šome mmogo gomme bašielane ka go ngwala modumo mo mekokotlong ya bona ka menwana.
- 8 Morago Ga se, botša barutwana gore ba ngwale modumo mo ditafoleng tša bona ka menwana.
- 9 Sa mafelelo. laetša barutwana go hlama lletere goba maletere le mantšu mo letlapeng.
- 10 Laela barutwana gore ba ngwale modumo/mantšu/mafoko ka dipukung tša bona.
- 11 Barutwana ba swanetše go thalela modumo wo moswa wo ba ithutilego wona go mantšu/mafoko ao ba a ngwadilego.

Go bopa le go aroganya mantšu

Maikemišetšo: Go tšweletša temogo ya barutwana ya medumo, le bokgoni bja go bopa le go aroganya medumo le dinoko tšeo ba di rutilwego ka kelohlolo le ka tatelano gore ba kgone go bala le go ngwala ka noši. Go re tsebo ya barutwana ya go lemoga medumo le dinoko e kgone go itaragalela.

Ke a dira...

- 1 Thoma ka lentšu la go tšwa go thuto ya ka Labobedi.
- 2 Bitša lentšu le: *apara*
- 3 Aroganya lentšu ka medumo tee: /a/ - /p/ - /a/ - /r/ - /a/
- 4 Bitša modumo wa pele: /a/
- 5 Bitša modumo wa bobedi : /p/
- 6 Bitša modumo wa boraro: /a/
- 7 Bitša modumo wa bone: /r/
- 8 Bitša modumo wa mafelelo: /a/
- 9 Ngwala lentšu letlapeng: *apara*
- 10 Dira tšhupetšo ya go šupa le go bopa medumo go dira lentšu: /a/ - /p/ - /a/ - /r/ - /a/ = *apara*
- 11 Sa go latela, bitša senoko sa pele sa lentšu: /a/
- 12 Bitša senoko sa bobedi sa lentšu: /pa/
- 13 Bitša senoko sa boraro sa lentšu: /ra/
- 14 Dira tšhupetšo o šupe dinoko go laetša gore o di kopanya bjang gore e be lentšu. /a/-/pa/-/ra/ = **apara**
- 15 Bušeletša se ka mantšu a go tšwa go thuto ya Laboraro

Re a dira...

- 1 Thoma ka lentšu go tšwa thutong ya ka Labobedi
- 2 Bitša lentšu: **sepela**
- 3 Botšiša barutwana gore: Modumo wa mathomo ke ofe mo lentšung? /s/

- 4 Botšiša barutwana gore: modumo wa bobedi ke ofe mo lentšung? /e/
- 5 Botšiša barutwana gore: modumo wa boraro ke ofe mo lentšung? /p/
- 6 Botšiša barutwana gore: modumo wa bone mo lentšung ke ofe? /e/
- 7 Botšiša barutwana gore: modumo wa bohloano ke ofe mo lentšung? /l/
- 8 Botšiša barutwana gore: modumo wa mafelelo ke ofe mo lentšung? /a/
- 9 Kgopela barutwana gore ba aroganye lentšu ka medumo tee: /s/ - /e/ - /p/ - /e/ - /l/ - /a/
- 10 Ngwala lentšu: **sepela**
- 11 Laela barutwana gore ba bope medumo ya lentšu le wena: /s/ - /e/ - /p/-/e/-/l/ - /a/ = sepela
- 12 Botšiša barutwana gore ke sefe senoko sa pele mo lentšung? /se/
- 13 Botšiša barutwana gore ke sefe senoko sa bebedi mo lentšung? /pe/
- 14 Botšiša barutwana gore ke sefe senoko sa mafelelo mo lentšung? /la/
- 15 Bušetša se ka lentšu la go tšwa go thuto ya ka Laboraro.

Humana Mantšu: Labohlano

Maikemišetšo: Go fa barutwana monyetla wa go kopanya tsebo ya bona ya medumo yeo ba e rutilwego. Go fa barutwana monyetla wa go itlwaetša bokgoni bja go aroganya le go bopa mantšu. Go oketša bokgoni bja gore temogo ya medumo e kgone go itiragalela go barutwana.

Thala tafola ya medumo yeo e šetšego e rutilwe le medumo yeo e rutilwego ka Labobedi le ka Laboraro.

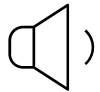
kg	o	b
ee	l	a
ts	e	m

Tšhupetšo

- 1 Gopotša barutwana medumo ya beke: Mohlala: /kg / le / ts/
- 2 Sekasekang medumo le ditwakanywa ka moka mo letlapeng.
- 3 Hlalosetša barutwana gore ba nale metsotso ye meraro go dira mantšu a mantši ka mokgwa wo ba ka kgonago.
- 4 Laetša barutwana go dira lentšu o šomiša medumo yeo e lebantšwego, go swana le : / kg/ le /ts/
- 5 Gopotša barutwana gore ba ka bopa mantšu ba šomiša ye mengwe ya medumo ntle ga / kg/ le / ts/.
- 6 Laetša barutwana go dira lentšu le lengwe go swana le /l/ - / ee/ - /b/-/a/
- 7 Gopotša barutwana gore b aka dira mantšu a mangwe ba šomiša medumo yeo e lebantšwego go swana le **kgomo** Goba mantšu ao a sa šomišego modumo wo o lebantšwego go swana le **leeba**.

Barutwana ba a dira

- 1 Laela barutwana gore ba bule dipuku tša bona gomme ba ngwale sehlogo sa: kg, ts
- 2 Laela barutwana gore ba thome go ngwala
- 3 Efa barutwana metsotso ye meraro humana le go bopa mantšu a mantši ka moo ba ka kgonago.
- 4 Dumelela barutwana go swaya mešomo ya bona. Laetša barutwana go bopa mantšu a (le a mangwe): kgomo, kgama, tsela, tsebe, tsoma, lee, bala, bela , loma, bea.

Temogo ya medumo le ditumatlhaka/Mongwalo

Mphato 2&3(Go fihla ge lenaneo la ditumahlaka le fela)

Temogo ya medumo & ditumatlhaka le mongwalo di šoma mmogo mo lenaneong le.

MPHATO 2 DIKOTARA 3-4

MONGWALO

Go fetola mantšu : Mošupologo

Maikemišetšo. Go fa barutwana thekgo goba go tiišetša tsebo ya bona ya tumathlaka le mongwalo ka go iphošolla. Go tšweletša bokgoni bja go bala ka go thuša barutwana go tsepelela le go lemoga diphetogo mantšung goba mafokong tšeo di ka fetolago hlathollo ya mantšu goba mafoko ao.

Tsebišo: Mathomong barutwana ba swanetše go dira mošongwana wo ka mongwalo wa go **GATIŠA**. Laela barutwana go ngwala ka mongwalo wa **MOTHIKITHO**, ge ba šetše ba kgona ka go lekanela mongwalo wa **MOTHIKITHO**.

- 1 Ka Mošupologo ka nako ya mongwalo. Laela barutwana go itlwaetša mongwalo wa mothikitho ka go bušetša medumo le mantšu ao ba ithutilego wona beke ya go feta.
- 2 Laela barutwana gore ba bule dipuku tša bona gomme ba ngwale letšatšikgweedi.
- 3 Sa go latela ba botše gore ba ngwale dinomoro 1–5 mo morumong wa puku gomme ba tshele mothalo o tee ka fase ga nomoro ye nngwe le ye nngwe.
- 4 Ngwala lefoko leo le tšwago lenaneothutong mo letlapeng go bapa le nomoro ya 1 ka mokgwa wo:
  - ke nyaka puku.
- 5 Laela barutwana gore ba kopolle lefoko ka dipukung tša bona.
- 6 Laela barutwana go ngwala mabopi a go fapana (mašala) kgauswi le dinomoro ka tsela ye:
  - ke
  - ba
  - re

- o
- 7 Laela barutwana go ngwallola mafoko ba šomiša mabopi ao(mašala)
- 8 Gopotša barutwana gore wo ke mošongwana wa ka pejana wa go lekola gore ba gopola go ngwala medumo le mantšu ao ba ithutilego wona.
- 9 Botša barutwana gore ba lekola tsebo ya bona ya medumo le mongwalo.
- 10 Mafelelong a thuto, ngwalolla mafoko gabotse letlapeng gomme o bitše medumo o be o hlatholle popego ya mongwalo wa mothikitho ge o le gare o ngwala.
- 11 Ke moka, laela barutwana gore ba go laetša paterone yeo ba e lemogago, go swana le: fao lefoko le fetogago.
- 12 Thalela dipaterone ka mokgwa wo:
  - Ke nyaka puku
  - Ba nyaka puku
  - Re nyaka puku
  - O nyaka puku
- 13 Laela barutwana gore ba tšee phensele ya mmala gomme ba swaye mešomo ya bona.
- 14 Botša barutwana gore ge eba ba swere bothata go gopola medumo goba go ngwala leletere ka mothikitho, ba swanetša go tšwela pele ba ithuta tšona bekeng ye.
- 15 Tšea dipuku tša barutwana mafelelong a thuto gomme o ngwale barutwana bao ba hlokago thušo yeo e oketšegilego. Ba bangwe ba ka sokola ka thutamedumo mola ba bangwe ba sokola ka mongwalo wa mothikitho!

MPHATO WA 3 DIKOTARA 1-2

MONGWALO

Go tloga go botee go ya go bontši bja mantšu: Mošupologo

Maikemišetšo. Go fa barutwana thekgo goba go tiišetša tsebo ya bona ya tumathlaka le mongwalo ka go iphošolla. Go tšweletša bokgoni bja go bala ka go thuša barutwana go bona le go ba le tumo ya go lemoga dipaterone tša phetogo mantšung go ya ka dihlogwana tša maina.

Tsebišo: Mathomong barutwana ba swanetše go dira mošongwana wo ka mongwalo wa go **GATIŠA**. Laela Barutwana go ngwala ka mongwalo wa **MOTHIKITHO**, ge ba šetše ba kgona ka go lekanela mongwalo wa **MOTHIKITHO**.

- 1 Ka nako ya mongwalo ka Mošupologo, barutwana ba swanetše go itlwaetša mongwalo wa mothikitho ka go bušetša mantšu ao ba ithutilego wona beke ya go feta.
- 2 Laela barutwana gore ba bule dipuku tša bona gomme ba ngwale letšatšikgwedi le sehlogo seo se re go **Mantšu a go tloga go botee go ya go bontši**.
- 3 Sa go latela ba botše gore ba ngwale dinomoro 1–5 mo morumong wa puku gomme ba tshale mothalo o tee ka fase ga nomoro ye nngwe le ye nngwe
- 4 Gopotša barutwana gore wo ke mošongwana wa ka pejana wa go lekola gore ba gopola go ngwala medumo le mantšu ao ba ithutilego wona
- 5 Botša barutwana gore ba lekola tsebo ya bona ya medumo le mongwalo.

- 6 Bitša mantšu a botee go tšwa lenaneothutong. Barutwana ba swanetše go ngwala mantšu a kgauswi le dinomoro ka mokgwa wo:
Mantšu a go tšwa go botee go ya go bontšhi
- mohlare
  - seeta
  - sefatanaga
  - leeba
  - mošemane
- 7 Sa go latela, laela barutwana go ngwalolla mantšu ka bontšhi.
- 8 Ge go šetše metso ye mehlano gore thuto e fele, ngwallolla mantšu gabotse letlapeng o le gare o bitša medumo ebile o hlatholla mokgwa wa go ngwala ka mothikitho.
- 9 Ke moka kgopela barutwana gore ba go laetša paterone yeo ba e lemogago: go swana le mo lentšu le fetogago.
- 10 Thalela dipaterone ka tsela ye:
Mantšu a go tšwa go botee go ya go bontšhi
- 1 mohlare
mehlare
  - 2 seeta
dieta
  - 3 sefatanaga
difatanaga
  - 4 leeba
maeba
  - 5 mošemane
bašemane
- 11 Botša barutwana gore ba nagana ka dipaterone tše ge ba bala goba ba ngwala.
- 12 Laela barutwana gore ba tšee phensele ya mmala gomme ba swaye mešomo ya bona.
- 13 Botša barutwana gore ge eba ba swere bothata go gopola medumo goba go ngwala leletere ka mothikitho, ba swanetša go tšwela pele ba ithuta tšona bekeng ye.
- 14 Tšea dipuku tša barutwana mafelelong a thuto gomme o ngwale barutwana bao ba hlokago thušo yeo e oketšegilego. Ba bangwe ba ka sokola ka thutamedumo mola ba bangwe ba sokola ka mongwalo wa mothikitho!

MPHATO WA 3 DIKOTARA 3-4

MONGWALO

Mafoko ka botee go ya go bontšhi: Mošupologo

Maikemišetšo. Go fa barutwana thekgo goba go tiišetša tsebo ya bona ya tumathlaka le mongwalo ka go iphošolla. Go tšweletša bokgoni bja go bala ka go thuša barutwana go bona le go ba le tumo ya go lemoga dipaterone tša phetogo mantšung go ya ka dihlogwana tša maina.

Tsebišo: Mathomong barutwana ba swanetše go dira mošongwana wo ka mongwalo wa go **GATIŠA**. Laela Barutwana go ngwala ka mongwalo wa **MOTHIKITHO**, ge ba šetše ba kgona ka go lekanela mongwalo wa **MOTHIKITHO**.

- 1 Ka nako ya mongwalo ka Mošupologo, barutwana ba swanetše go itlwaetša mongwalo wa mothikitho ka go bušetša mantšu ao ba ithutilego wona beke ya go feta.
- 2 Laela barutwana gore ba bule dipuku tša bona gomme ba ngwale letšatšikgwedi le sehlogo seo se re go **Mafoko a go tloga go botee go ya go bontšhi**.
- 3 Sa go latela ba botše gore ba ngwale dinomoro 1–5 mo morumong wa puku gomme ba tshole mothalo o tee ka fase ga nomoro ye nngwe le ye nngwe
- 4 Gopotša barutwana gore wo ke mošongwana wa ka pejana wa go lekola gore ba gopola go ngwala medumo le mantšu ao ba ithutilego wona
- 5 Botša barutwana gore ba lekola tsebo ya bona ya medumo le mongwalo.
- 6 Bitša mafoko a botee go tšwa lenaneothutong. Barutwana ba swanetše go ngwala mafoko a kgauswi le dinomoro ka mokgwa wo:

Mafoko a go tšwa go botee go ya go bontšhi

- 1 Mohlare wa diapola o wele
- 2 Seeta se senyegile.
- 3 Sefatanaga se thutše.
- 4 Leeba le fofile.
- 5 Mošemane o a bapala.
- 7 Sa go latela, laela barutwana go ngwalolla mafoko ka bontšhi.
- 8 Ge go šetše metsotso ye mehlano gore thuto e fele, ngwallolla mafoko gabotse letlapeng o le gare o bitša medumo ebile o hlatholla mokgwa wa go ngwala ka mothikitho.
- 9 Ke moka kgopela barutwana gore ba go laetša paterone yeo ba e lemogago: go swana le mo lefoko le fetogago.
- 10 Thalela dipaterone ka tsela ye:

Mafoko a go tšwa go botee go ya go bontšhi

- 1 Mohlare wa diapola o wele.
Mehlare ya diapola e wele.
- 2 Seeta se senyegile.
Dieta di senyegile.
- 3 Sefatanaga se thutše.
Difatanaga di thutše.
- 4 Leeba le fofile.
Maeba a fofile.
- 5 Mošemane o a bapala.
Bašemane ba a bapala.
- 11 Botša barutwana gore ba nagana ka dipaterone tše ge ba bala goba ba ngwala.
- 12 Laela barutwana gore ba tšee phensele ya mmala gomme ba swaye mešomo ya bona.
- 13 Botša barutwana gore ge eba ba swere bothata go gopola medumo goba go ngwala leletere ka mothikitho, ba swanetša go tšwela pele ba ithuta tšona bekeng ye.

- 14 Tšea dipuku tša barutwana mafelelong a thuto gomme o ngwale barutwana bao ba hlokago thušo yeo e oketšegilego. Ba bangwe ba ka sokola ka thutamedumo mola ba bangwe ba sokola ka mongwalo wa mothikitho!

DITUMATLHAKA

Go bušeletša medumo ka go bopa le go aroganya mantšu: Labobedi le Laboraro

Maikemišetšo: Go tšweletša temogo ya barutwana ya medumo, le bokgoni bja go bopa le go aroganya medumo le dinoko tšeo ba di rutilwego ka kelohloko le ka tatelano gore ba kgone go bala le go ngwala ka noši. Go re tsebo ya barutwana ya go lemoga medumo le dinoko e kgone go itaragalela.

Ke a dira...

- 1 Thoma ka lentšu la go tšwa go thuto ya ka Labobedi.
- 2 Bitša lentšu le: *apara*
- 3 Aroganya lentšu ka medumo tee: /a/ – /p/ – /a/ – /r/ – /a/
- 4 Bitša modumo wa pele: /a/
- 5 Bitša modumo wa bobedi : /p/
- 6 Bitša modumo wa boraro: /a/
- 7 Bitša modumo wa bone: /r/
- 8 Bitša modumo wa mafelelo: /a/
- 9 Ngwala lentšu letlapeng: *apara*
- 10 Dira tšhupetšo ya go šupa le go bopa medumo go dira lentšu: /a/ – /p/ – /a/ – /r/ – /a/ = *apara*
- 11 Sa go latela, bitša senoko sa pele sa lentšu: /a/
- 12 Bitša senoko sa bobedi sa lentšu: /pa/
- 13 Bitša senoko sa boraro sa lentšu: /ra/
- 14 Dira tšhupetšo o šupe dinoko go laetša gore o di kopanya bjang gore e be lentšu. /a/-/pa/-/ra/ = **apara**
- 15 Bušeletša se ka mantšu a go tšwa go thuto ya Laboraro

Re a dira...

- 1 Thoma ka lentšu go tšwa thutong ya ka Labobedi
- 2 Bitša lentšu: **sepela**
- 3 Botšiša barutwana gore: Modumo wa mathomo ke ofe mo lentšung? /s/
- 4 Botšiša barutwana gore: modumo wa bobedi ke ofe mo lentšung? /e/
- 5 Botšiša barutwana gore: modumo wa boraro ke ofe mo lentšung? /p/
- 6 Botšiša barutwana gore: modumo wa bone mo lentšung ke ofe? /e/
- 7 Botšiša barutwana gore: modumo wa bohloko ke ofe mo lentšung? /l/
- 8 Botšiša barutwana gore: modumo wa mafelelo ke ofe mo lentšung? /a/

- 9 Kgotela barutwana gore ba aroganye lentšu ka medumo tee: /s/ – /e/ – /p/ – /e/ – /l/ – /a/
- 10 Ngwala lentšu: **sepela**
- 11 Laela barutwana gore ba bope medumo ya lentšu le wena: /s/ – /e/ – /p/ – /e/ – /l/ – /a/ = sepela
- 12 Botšiša barutwana gore ke sefe senoko sa pele mo lentšung? /se/
- 13 Botšiša barutwana gore ke sefe senoko sa bebedi mo lentšung? /pe/
- 14 Botšiša barutwana gore ke sefe senoko sa mafelelo mo lentšung? /la/
- 15 Bušetša se ka lentšu la go tšwa go thuto ya ka Laboraro.

O a dira...

- 1 Laela barutwana gore ba ntšhe dipuku tša bona tša go ngwala ba ngwale letšatšikgwedi le sehlogo se: **Mantšu a s.**
- 2 Sa go latela, botša barutwana gore ba ngwale dinomoro 1–5 mo morumong wa puku.
- 3 Bitša dinoko tše hlano goba mantšu a mahlano go tšwa lenaneothutong.
- 4 Barutwana ba swanetše go ngwala mantšu ao kgwauswi le nomoro ya maleba. Ba swanetše go šomiša tsebo ya bona ya go aroganya le go bopa mantšu go ba thuša go peleta mantšu ao.
- 5 Barutwana ba swanetše go thalela medumo yeo e lebantšwego mo mantšung.
- 6 Ge go šetše metsotso e mebedi gore thuto e fele, ngwalolla mantšu letlapeng ka nepagalo gomme o thalele medumo yeo e lebantšwego.
- 7 Laela barutwana gore ba swaye mešomo ya bona ka phensele ya mmala.
- 8 Hlalosetša barutwana gore ba tla ithuta go ngwala modumo ka mongwalo wa MOTHIKITHO thutong yeo e latelago.

MONGWALO

Go ngwala maletere le mantšu a maswa: Labobedi le Laboraro

Maikemišetšo: Go tšweletša bokgoni bja barutwana ka kelohlako le ka tatelano bja go ngwala ka thelelo maletere a go sepelelana le medumo yeo a emetšego le yeo ba ithutilego yona.

- 1 Ruta barutwana go hlama maletere a medumo yeo ba e rutilwego ka **mothikitho**.
- 2 Ruta hlaka ye nnyane le hlaka ye kgolo ya leletero le lengwe le le lengwe.
- 3 Šupetša barutwana go ngwala modumo letlapeng – hlatholla mokgwa wa go hlama dithlaka ge o le gare o ngwala.
- 4 Laela barutwana ba go ngwala ka lanngwele gore ba bee dihlogo tafoleng.
- 5 Furalela barutwana, o emiše letsogo la go ja.
- 6 Botša barutwana bao ba ngwalago ka letsogo la go ja gore ba go latele ge ngwala lletero goba maletere moyeng.
- 7 Bušetša mokgwa wo ka barutwana bao ba šomišago letsogo la nngwele.
- 8 Botša barutwana gore ba šome mmogo gomme bašielane ka go ngwala modumo mo mekokotlong ya bona ka menwana.

- 9 Morago ga se, botša barutwana gore ba ngwale modumo mo ditafoleng tša bona ka menwana.
- 10 Sa mafelelo. laetša barutwana go hlama lletere goba maletere le mantšu mo letlapeng.
- 11 Laela barutwana gore ba ngwale modumo/mantšu/mafoko ka dipukung tša bona.
- 12 Ge o dira tšhupetšo ya mantšu, gatelela gore maletere a mothikitho a kopanywa bjang.
- 13 Barutwana ba swanetše go thalela modumo go mantšu/mafoko ao ba a ngwadilego.

DITUMATHLAKA

Go fetola leletere : Labone

Maikemišetšo. Go fa barutwana thekgo goba go tiišetša tsebo ya bona ya tumathlaka. Go tšweletša bokgoni bja go bala ka go thuša barutwana go tsepelela le go lemoga phetogo e tee lentšung yeo e ka fetolago hlathollo ya lentšu leo.

Ke a dira...

- 1 Hlalosetša barutwana gore, lehono re tla lebelela diphapano tše nnyane mo mantšung. Se se re thuša gore re be babadi ba ba kaone.
- 2 Ngwala mantšu a mabedi ao a ngwadilwego lenaneothutong mo letlapeng. go swana le: **bela, sela**
- 3 Hlalosa gore lehono re tla leka go humana gore ke modumo ofe wo o fapanego mo mantšung a mabedi.
- 4 Dira taetšo go laetša barutwana go hwetša phapano, go swana le **bela, sela**
- 5 Hlalosa phapano ka tsela ye: Modumo wa /b/ le /s/ e a fapana, eupša dilo tše dingwe ka moka di a swana!

Re a dira...

Karolo ya 1

- 1 Ngwala mantšu a mabedi ao a tšwelelago lenaneothutong, go swana le: **bela, sela**
- 2 Botšiša barutwana gore phapano ke eng go mantšu a a mabedi?
- 3 Bitša morutwana gore a tle a thalele phapano gare ga mantšu a mabedi, go swana le ka mokgwa wo: **sela, bela**
- 4 Hlalosa phapano gare ga mantšu a mabedi.

Karolo ya 2

- 1 Sa go latela, ngwala lentšu leo le filwego ka mo lenaneothutong mo letlapeng, ka tsela ye: **bela**
- 2 Botšiša barutwana gore: **ke modumo ofe wo o ka o fetolago mo lentšung le gore e be lentšu leo le fapanego?**
- 3 Ngwala lenaneo la dikakanyo tša barutwana ka tsela ye: **wela, fela; sela, nela**

O a dira...

- 1 Ngwala lentšu leo le filwego ka mo lenaneothutong mo letlapeng, ka tsela ye: **sela**

- 2 Botšiša barutwana gore: **ke modumo ofe wo o ka o beago sebakeng sa o mogwe gore lentšu e be leo le fapanego?**
- 3 Laela barutwana gore ba dire mantšu a mantšhi ka moo ba ka kgonago, ka go bea modumo sebakeng sa o mongwe mo lentšung.
- 4 Mafelelong a thuto, tanya šedi ya barutwana gape.
- 5 Bitša barutwana gore ba tle letlapeng go tla go ngwala mantšu a bona.
- 6 Lebelela mantšu gomme o hlaloseše barutwana gore ke modumo ofe woo o beilwego sebakeng sa wo mongwe. **bela, lela, sela, wela**

DITUMATLHAKA

Humana Mantšu: Labohlano

Maikemišetšo: Go fa barutwana monyetla wa go kopanya tsebo ya bona ya medumo yeo ba e rutilwego. Go fa barutwana monyetla wa go itlwaetša bokgoni bja go aroganya le go bopa mantšu. Go oketša bokgoni bja gore temogo ya medumo e kgone go itiragalela go barutwana.

Thala tafola ya medumo yeo e šetšego e rutilwe le medumo yeo e rutilwego ka Labobedi le ka Laboraro. Se se akaretša le dihlogwana.

tšh-	u-	p	di
kgw-	b	a	
t	r	o	
l	e	m	

Tšhupetšo

- 1 Gopotša barutwana medumo ya beke: Mohlala: /tšh / le / kgw/
- 2 Sekasekang medumo le ditwakanywa ka moka mo letlapeng.
- 3 Hlaloseša barutwana gore ba nale metsotso ye meraro go dira mantšu a mantšhi ka mokgwa wo ba ka kgonago.
- 4 Laetša barutwana go dira lentšu o šomiša medumo yeo e lebantšwego, go swana le : / tšh/ le /kgw/
- 5 Gopotša barutwana gore ba ka bopa mantšu ba šomiša ye mengwe ya medumo ntle ga / tšh/ le / kgw/.
- 6 Laetša barutwana go dira lentšu le lengwe go swana le /p/ – / u/ – /l/-/a/
- 7 Gopotša barutwana gore b aka dira mantšu a mangwe ba šomiša medumo yeo e lebantšwego go swana le **tšhela** Goba mantšu ao a sa šomišego modumo wo o lebantšwego go swana le **mabu**

Barutwana ba a dira

- 1 Laela barutwana gore ba bule dipuku tša bona gomme ba ngwale sehlogo sa: tšh, kgw
- 2 Laela barutwana gore ba thome go ngwala
- 3 Efa barutwana metsotso ye meraro humana le go bopa mantšu a mantši ka moo ba ka kgonago.
- 4 Dumelela barutwana go swaya mešomo ya bona. Laetša barutwana go bopa mantšu a (le a mangwe): tšhela, tšhuma, tšhaba, kgwele, kgwara, makgwakgwa.mabu, pula, pelo, pere, rema.dikgwale

Go bala ka go abelana le Maano tekathaloganyo

Beke e nngwe le e nngwe go balwa kanegelo e mphsa ya go abelana.

Go bala ka go abelana go dirwa ka mokgwa wo:

Mošupologo: Go bala lekga la pele

Labobedi: Go bala la mathomo

Labone: Go bala la bobedi

Labohlano: Go bala mafelelong

Ge go balwa ka go abelana, hlokomela gore bana ka moka ba dutše gabotse ebile ba kgona go bona ditshwantšo mo pukung e kgolo. Gopotša bana ka ga ditetelo tša gago ka nako yo Go bala ka go abelana, bjalo ka:

- Dula ka boiketlo o HOMOTŠE
- Bea MATSOGO a gago diropeng
- Bea MAHLO a gago le monagano mo kanegelong
- Tswalelang MELOMO (dira seka sa go bontšha go tswalela dipounama)

Maikemišetšokgolo a Go bala ka go abelana mo lenaneong le ke a letelago:

- 5 *Barutwana ba hwetša maitemogelo a ka moo go bala kanegelo ka moka go raranego go feta ka moo ba kgonago go bala ba nnoši. Ka lebaka la gore barutwana ga ba tshwenyege ka thekniki ya go bala, ba kgona go tsepelela go kanegelothwi le baanegwa. Barutwana ba kgona go iphsina ka dikanegelo, gomme ba tšweletša lerato la go bala.*
- 6 *Ge morutiši a bala ka go hlaboša lentšu, ka sewelo o fela a bontšha mahlale a itšeng a go bala: o bala go tloga letlakaleng la mathomo go fihla go la mafelelo; o bala go tloga godimo go letlakala go ya fase; o bala go tloga sengeleng go ya sejeng; o hlokomela maswaodikga; o bala ka thelelo le ka lebelo la maswanedi; o bala ka tlhagišo yeo e nthšago tlhaloso ya sengwalwa gabotse. Barutwana ba ithuta ka sewelo mahlale a mantši a go bala ka go ela mmadi wa go bala ka thelelo hloko.*
- 7 *Ge morutiši a ntše a bala, o šitlela Tlhaloso ka: go šupa seripa sa seswantšho; go šomiša seka goba tiro; le go hlakanya tlhagišo ya maikutlo lentšung la gagwe. Gape morutiši o bea tlhaloso molaleng ka go eta a ema a hlaloša lentšu goba sekafoko. Barutwana ba hwetša bohlale bo bofsa ba polelo ka go theletša morutiši le go mmogela.*

8 *Se se bohlokwa Go baleng ka go abelana ke gore morutiši o swanetše go ruta barutwana mokgwa wa go nagana ka ga kanegelo, le mokgwa wa go bopa kwešišo ya kanegelo ka bobona. Mo lenaneong le, re kgethile go aga bohlale ba tekatlhaloganyo ka go bontšha le go ruta mekgwa e fapanego ya maano tekatlhaloganyo. Maano tekatlhaloganyo a a latelago a šomišitšwe:*

- *Go phopholetša*
- *Ponokakanyo*
- *Go fetleka sengwalwa*
- *Akaretša*
- *Nagana ka sengwalwa (akanya)*
- *Go hlama dikgokaganyo*
- *Go kamaka*
- *Go hlama ditekanyetšo (tshekatsheko)*

MAANO TEKATLHALOGANYO

Lenaneo le le latelago le beakantšha tshedimošo ka ga leano le lengwe le le lengwe.

Leano 1: Go phopholetša	
Tlhaloso	Ge barutwana ba phopholetša, ba bolela seo ba <u>naganago</u> gore se tla direga mo kanegelong. Barutwana ba ka phopholetša gore go tla direga eng ka go lebelela ditshwantšho mo pukung. Gape ba ka phopholetša gore go tla direga eng sa go latela ge ba feditše go bala letlakala la sengwalwa. Mafelelong, barutwana b aka phopholetša gore ba nagana gore kanegelo e ka felela bjang.
Maikemišetšo	<i>Go phopholediša barutwana go dira gore ba nagana ka kanegelo pele ba e bala. Barutwana ba swanetše go šomiša mehlalanyana go leka go tseba baanegwa le ditiragalokgolo tše kago direga. Ka go phopholetša, barutwana ba tšweletša bohlale ba tekahlaloganyo ka go nagana ka kanegelo.</i>
Dikgato (Go phopholetša ka ditshwantšho)	<ol style="list-style-type: none"> 1 Lebelela seswantšho. 2 Botšiša barutwana: Naa le nagana gore go direga eng mo? 3 Dumelela gore barutwana ba nagane ka ga potšišo ye. 4 Ge barutwana ba šitwa go araba, ba fe mohlala wa karabo ya potšišo ye. 5 Bontšha mokgwa wo diswantšho di kgokaganago go aga kanegelo.
Mehlala (Go phopholetša ka ditshwantšho)	<ol style="list-style-type: none"> 1 Naa le nagana gore go direga eng mo? 2 Naa le nagana gore moanegwa wo o ikwa bjang? Ka lebaka la eng? 3 Naa le nagana gore le tla bona eng mo letlakaleng la go latela?
Dikgato (Go phopholetša ka sengwalwa)	<ol style="list-style-type: none"> 1 Bala letlakala la sengwalwa. 2 Botšiša barutwana: Naa go tla direga eng sa go latela? 3 Dumelela gore barutwana ba nagane ka ga potšišo ye. 4 Ge barutwana ba šitwa go araba, ba fe mohlala wa karabo ya potšišo ye.
Mehlala (Go phopholetša ka sengwalwa)	<ol style="list-style-type: none"> 5 Naa le nagana gore go tla direga eng sa go latela? 6 Naa le nagana gore moanegwa wo o tlo dira eng sa go latela? 7 Naa le nagana gore kanegelo ye e tlo fela bjang?

Leano 2: Ponokakanyo	
Tlhaloso	Ge barutwana ba hlama ponokakanyo, ba swanetše go nagana ka seo se diragalago mo kanegelong bjalo ka ge ba bogetše temana mo seswantšho sa paesekopong. Ba swanetše go leka go bona ditiragalo tša kanegelo ka megopolong ya bona.
Maikemišetšo	<i>Go hlama ponokakanyo go thuša go fa Tlhaloso ya mantšu a ngwadilwego ka go a fetolele go temana ya seswantšho sa paesekopo ka megopolong ya barutwana. Gape go hlama ponokakanyo go thuša barutwana gore ba bone mokgwa wo ditiragalo tša sengwalwa di kgokagantšhitšwego. Se se ba thuša go aga kwešišo le go nagana ka ga kanegelo ka moka, upša ka letlakala le letlakala.</i>
Dikgato	<ol style="list-style-type: none"> 1 Bala sengwalwa mo letlakaleng. 2 Ere: Bjale re ile go hlama ponokakanyo e kego re lebeletše seswantšho sa paesekopo. 3 Laela barutwana gore ba tswalele mahlo. Hlaloša gore ba swanetše go theeletša mantšu gomme ba hlame seswantšho sa paesekopo ka megopolong ya bona. 4 Bala sengwalwa gape. 5 Botša barutwana ka ga ponokakanyo ye o e hlamago. (Šupetša bohlae bjo.) 6 Botšiša barutwana: Naa le bone eng? (Naa go diregile eng diswantšho tša paesekopo ya lena?) 7 Theeletša gomme o boledišane le barutwana ka dikarabo tša bona. Kgonthiša gore dikarabo tša barutwana di maleba le seo se diregago mo kanegelong.
Mehlala	<ol style="list-style-type: none"> 1 Ke hlamile ponokakanyo mola Joe a thopa mokato. Ke kgonne go bona kudumela e elela hlogong ya gagwe e fofela gohlegohle. Ke kgonne go bona mahlo a gagwe a tsepeletše mothalong wa go fetša, gomme mmele wa gagwe o šoma ka mokgwa wo o ka kgonago ka gona. 2 Naa le hlamile ponokakanyo efe? Go diregileng seswantšhong sa paesekopo ya lena?
Leano 3: Go fetleka sengwalwa	
Tlhaloso	Dipotšišo tša go fetleka sengwalwa ke mohuta wa motheo wa dipotšišo tša tekatlhaloganyo. Dipotšišo tše di kgopela barutwana go nagana goba go lebelela mantšu mo letlakaleng le go gopola tshedimošo.
Maikemišetšo	<i>Dipotšišo tše ke tša motheo wa go hlola kwešišo ya mantšu a lego mo letlakaleng. Leano le le bontšha barutwana mokgwa wa go tsopola le go fetleka lentšukgolo le tlogo ba thuša go araba dipotšišo tše.</i>
Dikgato	<ol style="list-style-type: none"> 1 Bala sengwalwa mo letlakaleng. 2 Botšiša barutwana potšišo ka ga tshedimošo mo sengwalong, bjalo ka: Naa Joe o be a nyaka go fenyang mokatong? 3 Dumelela barutwana ba arabe potšišo. 4 HLOKOMELA: Thuša barutwana go hwetša karabo ka go tsopola lentšukgolo la mohola, gomme ba fetleke sengwalwa go humana lentšu leo. Ka tlwaelo se se tla ba thuša go humana karabo.
Mehlala	<ol style="list-style-type: none"> 1 Naa Joe o ile a dira eng pele ga mokato? 2 Naa Joe o ile a tlhahlelwa mokato neng? 3 Naa mokato o be o swaretšwe kae?

Leano 4: Akaretša	
Tlhaloso	Ge barutwana ba akaretša, ba nagana ka ga seo se diragetšego mo kanegelong. Ba kgona gape go nagana ka dilo tše dingwe, bjalo ka: seo ba se ratilego mo kanegelong; le seo ba ithutilego sona.
Maikemišetšo	<i>Go akaretša go bontšha gore barutwana ba kwešišitše e bile ba naganne ka ga kanegelo. Go kgopela barutwana go akaretša kanegelo ke mokgwa o mokaonekaone wa go hlola kwešišo ya bona.</i>
Dikgato	<ol style="list-style-type: none"> 1 Bala sengwalwa. 2 Gopotša barutwana: Ge re akaretša, re nagana ka diripa tše bohlokwahlokwa tša kanegelo. Gape re ka nagana ka seo re se ratilego ka ga kanegelo, le seo re ithutilego sona kanegelong.
Mehlala	<p>Kanegelo: Joe o thopa mokato.</p> <p><u>Barutwana b aka akaretša kanegelo ka mokgwa wo latelago:</u></p> <p>Kanegelo ye a mabapi le mošimane yo a bitšwago Joe yo a nyakago go fenya Sizwe, mošimane wa lebelo go phala bohle sekolong go tša mabelo. Joe o itšhidulla ka nako tšohle, gomme mafelelong o fenya Sizwe.</p> <p>Ke ratile seripa sa mola Joe a kgaola theipi mafelelong a mokato – go be go kgahliša e le ruri.</p> <p>Ke ithutile gore ge o leka ka maatla o sa tlogele o ka kgona go atlega.</p>
Leano 5: Nagana ka sengwalwa (Akanya)	
Tlhaloso	Ge morutiši a akanya, o nagana ka go hlaboša lentšu ka sengwalwa. O dumelela barutwana go kwa seo a se naganago ka sengwalwa.
Maikemišetšo	<p><i>Go šupetša mokgwa wa go nagana/ akanya ka sengwalwa, re ruta barutwana dilo tše pedi. Sa pele, re ruta barutwana gore babadi ba go bala gabotse ga ba bale mantšu fela, ba nagana ka seo ba se balago ka mehla. Sa bobedi, re bontšha barutwana mehuta ya menagano yeo babadi ba go bala gabotse ba bago le yona mabapi le sengwalwa.</i></p> <p><i>Go dira bjalo, re bontšha barutwana mokgwa wa go nagana ka bokgoni bja go hlola le go nagana ka tiišetšo ka sengwalwa. Mo lebakeng, barutwana ba tla thoma go dira se ka bobona.</i></p>
Dikgato	<ol style="list-style-type: none"> 1 Bala sengwalwa mo letlakaleng. 2 Nagana ka potšišo goba kakanyo ye mmadi wa go bala ka thelelo a ka bago le yona mabapi le sengwalwa. (Dikakanyo di filwe mo dipolokong tša Palong ya Pele le ya Bobedi tša mananeothuto.) 3 Ere: Ke bona /Ke lemoga ... 4 Ere: Ke akanya ... 5 Ga go hlokege gore barutwana ba arabe potšišo ye.
Mohlala	Ke bona gore Sizwe o ile a sega Joe ge a tsenela mokato. Ke akanya gore a se se tla nyamiša Joe naa?
Leano 6: Go hlama dikgokaganyo	
Tlhaloso	Ge barutwana ba hlama dikakanyo, ba bapetša sengwalwa go maphelo a bona (sengwalwa go nna), goba go sengwalwa se sengwe (sengwalwa go sengwalwa), goba go selo se sengwe mo lefaseng (sengwalwa go lefase).

Maikemišetšo	<i>Go hlama dikgokaganyo go thuša barutwana go kwišiša sengwalwa go teba ka go se gokaganya le dilo tše dingwe tše ba šetšego ba di tseba, goba ba itemogetšego tšona. Go bontšha barutwana gore ba ka hlama dikgokaganyo tše di fapanego: sengwalwa go sengwalwa se sengwe, sengwalwa go nna, sengwalwa go maphelo a bona, sengwalwa go lefase – tshedimošo ye nngwe yeo ba šetšego ba e tseba ka ga lefase.</i>
Dikgato	<ol style="list-style-type: none"> 1 Bala sengwalwa mo letlakaleng. 2 Botšiša bana potšišo, bjalo ka: Naa ke neng mo o kileng wa nyaka go thopa sengwe bjalo ka Joe? 3 Šomiša go šupetša go fa mohlala wa karabo, bjalo ka: Ge Joe a be a nyaka go thopa sefoka, go nkgopoditše ka mokgwa wo ke bego ke hlwa ke phadišana le mogolle kua sekolong. Ka mehla o be a humana meputso ya godimo go sengwe le sengwe, gomme batswadi ba ka ba be ba ikgantšha kudu. Le nna ke be ke nyaka gore batswadi ba ka ba ikgantšhe ka nna.
Mehlala	<ol style="list-style-type: none"> 1 Se se go gopotša bjang ka bophelo ba gago? 2 Mpotše ka moo sengwe se swanago le se se ilego sa go hlagela. 3 Ge o be o le Joe, o nagana gore o ka be o ile wa dira eng ge Sizwe a go sega?
Leano 7: Go kamaka	
Tlhaloso	<p>Go kamaka go akaretša tšhomišo ya seo o šetšego o se tseba, gammogo le seo o se badilego gore o kgone go phopholetša gabotse ka sengwe mo kanegelong. Se ke se se bitšwago 'go bala ka tsitsinkelo'. Ge barutwana ba kamaka, ba phopholetša gabotse ka ga sengwe mo kanegelong.</p> <p>Ka nako ye nngwe, mogwadi ga a ngwale dintlha ka moka tša kanegelo. Mongwadi o fela a tlogela diripa tše dingwe tša kanegelo di sa felela gore babadi ba kgone go inaganela ka bobona.</p>
Maikemišetšo	<i>Barutwana ba hloka go inaganela diripa tša kanegelo ka go kamaka – ba hloka go ithuta 'go bala ka tsitsinkelo'. Go dira se, ba swanetše go šomiša se se ngwadilwego, gammogo le seo ba šetšego ba se tseba go leka go inaganela ka seo se sego sa tšweletšwa molaleng.</i>
Dikgato	<ol style="list-style-type: none"> 1 Bala sengwalwa mo letlakaleng. 2 Botšiša barutwana: Naa le tseba eng ka ga se? Sengwalwa sona se reng? 3 Botšiša barutwana: Re ka phopholetša eng gape ka se? Naa go na le sengwe se sengwalwa se sa se bolelego? 4 Botšiša barutwana: Naa ke eng se re ka se kamakago ka Joe ka mokgwa wo a bego a dula a itšhidulla? 5 Theeletša gomme o boledišane le barutwana ka dikarabo tša bona. Kgonthiša gore dikarabo tša barutwana di na le tlhatlologanyo. 6 Ge barutwana ba katana, ba fe mohlala wa go kamaka. Šomiša freimi ya lefoko ye e latelago go ba thuša: Go theilwe godimo ga ... ke nagana ...
Mohlala	<p>Sengwalwa:</p> <p>Mogolle wa ka o kgopetše go ya yunibesithing. Ge ke boa gae ke ile ka mmona a swere lengwalo a myemyela. Mmao be a lla, a bile a sega a mo gokarela.</p> <p>Go kamaka:</p> <p>Go theilwe godimo ga gore mogolle o be a kgopetše go ya yunibesithing, le gore o be a swere lengwalo a lebellega a thabile, re phopholetša gore kgopelo ya gagwe e ile ya atlega.</p>

Leano 8: Go hlama ditekanyetšo (tshekatsheko)	
Tlhaloso	Ge re hlama ditekanyetšo tša sengwalwa, re dira kahlolo ya kokwane ye itšeng ya sengwalwa.
Maikemišetšo	<i>Barutwana ba swanetše go rutwa gore ka mehla ba swanetše hlama ditekanyetšo tša seo ba se balago, le go kgona go thekga le go lokafatša ditekanyetšo tša bona.</i>
Dikgato	<ol style="list-style-type: none"> 1 Bala sengwalwa mo letlakaleng. 2 Botšiša barutwana potšišo ya tekanyetšo, o ba kgopele go thekga karabo ya bona. Mohlala: Naa o nagana gore x o dirile selo sa go loka? Ka lebaka la eng? 3 Theeletša gomme o boledišane le barutwana ka dikarabo tša bona. Kgonthiša gore dikarabo tša barutwana di na le tlatlologanyo. 4 Ge barutwana ba katana, abelana tekanyetšo ya gago go fa mohlala: Ke nagana gore x o dirile selo sa go loka ka lebaka la gore x
Mohlala	<ol style="list-style-type: none"> 1 Naa o nagana ... 2 Naa o dumelelana le ... 3 Ka kgopolong ya gago ... 4 Naa o ratile ...

Ka fase o hwetša tlhaloso ya kgwekgwe tshepedišo ya e nngwe le e nngwe ya dithuto tša Go bala ka go abelana: Go bala lekga la pele; Go bala la mathomo; Go bala la bobedi; le Go bala mafelelong. Bala diTlhaloso tše go hwetša kweišo ye e sekilego ya tsamaišo ya thoto e nngwe le e nngwe.

GO BALA KA GO ABELANA: GO BALA LEKGA LA PELE

LEANO TEKATLHALOGANYO: GO PHOPHOLETŠA

Ge re bala lekgetlo la pele, re aga bohlae ba tekatlhaloganyo ka go dira gore barutwana ba nagana ka kanegelo pele ga gore e balwe.

- 5 Botša barutwana gore lehono ba tšile go lebelela diswantšho mo kanegelong, le go nagana ka kanegelo.
- 6 Botša barutwana gore, go theilwe ka seo ba se bonago, ba tla dira diphopholetšo ka ga kanegelo. Se se ra gore batla šomiša diswantšho go leka go phopholetša gore kanegelo e bolela ka eng.
- 7 Hlalošetša barutwana gore ga ba swanela go nagana ka seswantšho se sengwe le se sengwe ka bosona. Ba swanetše go kgokaganya diswantšho ka moka ka go latelana gomme ba leke go inaganela gore kanegelo ka moka e bolela ka eng.
- 8 Bontšha barutwana letlakala la go apeša puku o balele hlogo ya kanegelo godimo.
- 9 Botšiša barutwana: Naa le nagana gore go tlo direga eng mo kanegelong ye?
- 10 Se latelago, lebelela seswantšho se sengwe le se sengwe mo kanegelong, ge o ntše o lebelela, botšiša barutwana:
  - a Naa le bona eng mo seswantšhong se?
  - b Naa le nagana gore go direga eng mo?

- c Naa le nagana gore go ka direga eng sa go latela?
- 11 Ge barutwana ba lebala go kgokaganya diswantšho tše di fapanego, ba hlohleletše go dira se. Go fa mohlala: 'Naa le kgona go gopola gore mošimane yo o be a dira eng mo seswantšhong sa mafelelo? O dira eng bjale? Le nagana gore go direga eng bjale?'
- 12 Ge o fihla seswantšhong sa mafelelo, botšiša barutwana: Naa le nagana gore kanegelo ye e tlo fela bjang? (ge go lebane).
- 13 Leboga diphopholetšo tša barutwana.
- 14 Ge o na le nako, bala kanegelo ka moka go fihla mafelelong o sa khutše.

GO BALA KA GO ABELANA: GO BALA LA MATHOMO

LEANO TEKATLHALOGANYO: LEANO LE LE SWANETŠEGO GO ŠOMIŠWA LE ŠUPILWE MO LENANEOTHUTONG

Ge re bala la mathomo, re thoma go aga bohlae ba tekatlhaloganyo ka go bala le go hlalošetša barutwana kanegelo. Gape re fa barutwana tšhupetšo ya mokgwa wa go nagana ka kanegelo. Pele o bala, botšiša barutwana se o ilego go se dira. Bolela se swanago le se: *'Mphato, ke nako ya Go bala ka go abelana. Gopolang gore nako le nako ge re bala goba re theeletša kanegelo, go bohlokwa gore ka mehla le fele le nagana ka kanegelo. Lehono ke tlo le bontšha mokgwa wo ke naganago ka kanegelo. Ke tšile go dira se ka (go le fa mohlala) go hlama ponokakanyo ya seo se diregago mo kanegelong. Se se ra gore ge ke ntše ke bala, ke tla dira seswantšho sa paesekopo ya kanegelo ka monagonong wa ka.'*

- 1 Bala letlakala le lengwe le le lengwe la kanegelo ka thelelo le ka go kwagala. Ge o ntše o bala, šomiša dika, ditiro le tlhagišo ya sefahlego, le segalo sa lentšu (tlhagišo) go oketša thlalošo.
- 2 Mo go nyakegago, ema o hlalošetše barutwana lentšu goba sekafoko.
- 3 Ka nako yeo, ya Go bala la mathomo, re tsepelela go tšhupetšo le thuto ya leano tekatlhaloganyo go barutwana.
- 4 Mafelelong a letlakala le lengwe le le lengwe o tla bona dipoloko tše pedi tša mmala, di pharilwe Go bala la mathomo le Go bala la bobedi.
- 5 Ge o fetša go balela barutwana letlakala, khutša o bontšhe gore o a nagana gomme o bolele se se ngwadilwego ka polokong. Ka go dira se, o šupetša mokgwa wa go *nagana ka kanegelo*. Go bohlokwa gore o kwišiše se o se bolelago – ge o sa kwišiše se o se bolelago, barutwana ba ka se kwišiše selo.
- 6 Mo letlakaleng la mafelelo la kanegelo, go na le dipotišo tše mmalwa ka dipolokong tša Go bala la mathomo le Go bala la bobedi.
- 7 Kgopela bana ba fapanego go araba dipotšišo.
- 8 Bontšha barutwana gore potšišo e tee e kgona go ba le dikarabo tše mmalwa tše nepagetšego, le gore go a kgonega gore barutwana ba be le dikgopolo tša go fapana.

GO BALA KA GO ABELANA: GO BALA LA BOBEDI

LEANO TEKATLHALOGANYO: LEANO LE LE SWANETŠEGO GO ŠOMIŠWA LE ŠUPILWE MO LENANEOTHUTONG

Ge re bala la bobedi, re tšwela pele ka go aga bohlae ba tekatlhaloganyo ka go balela barutwana kanegelo, gape re šupetša mokgwa wa go nagana ka kanegelo. Gapegape, botša mphato seo o ilego go se dira. Bolela se swanago le se: *'Mphato, ke nako ya Go bala ka go abelana. Gopolang, nako le nako ge re bala goba re theeletša kanegelo, go bohlokwa gore le fele le nagana ka kanegelo. Lehono ke tlile go le bontšha mokgwa wa go nagana ka kanegelo. Kei le go dira se ka (go le fa mohlala) go hlama ponokakanyo ya seo se diregago mo kanegelong. Se se ra gore ge ke ntše ke bala, ke tla dira seswantšho sa paesekopo ya kanegelo ka monaganong wa ka.'*

- 1 Se se latelago, bala letlakala le lengwe le le lengwe la kanegelo ka go thelela le go kwagala. Ge o ntše o bala, šomiša dika, ditiro le tlhagišo ya sefahlego, le segalo sa lentšu (tlhagišo) go oketša Tlhaloso.
- 2 Ka nako yeo, ya Go bala la bobedi, o tla šupetša mokgwa wa go nagana ka kanegelo.
- 3 Mafelelong a letlakala le lengwe le le lengwe o tla bona dipoloko tše pedi tša mmala, di pharilwe Go bala la mathomo le Go bala la bobedi.
- 4 Ge o feditše go balela barutwana letlakala, khutša o bontšhe gore o a nagana gomme o bolele se se ngwadilwego ka polokong ya Go bala la bobedi. Ka go dira se, o šupetša mokgwa wa go nagana ka kanegelo. Go bohlokwa gore o kwišiše se o se bolelago – ge o sa kwišiše se o se bolelago, barutwana ba ka se kwišiše selo.
- 5 Mo letlakaleng la mafelelo la kanegelo, go na le dipotišo tše mmalwa ka dipolokong tša Go bala la mathomo le Go bala la bobedi.
- 6 Kgopela bana ba fapanego go araba dipotišo.
- 7 Mafelelong, kgopela barutwana go bopa potišo ka sengwalwa.
  - a Kgopela barutwana gore ka go ikemela, ba nagane potišo ye ba ka kgonago go e botšiša ka ga sengwalwa.
  - b Ge go kgonega, gopotša barutwana ka ga mantšu goba dikafoko tša dipotišo, bjalo ka: mang; eng; neng; kae; bjang; ka lebaka la eng; ka monaganong wa gago; o nagana gore; ngwala ka tatelano; bj. bj.
  - c Botša barutwana ba fetoge ba bolele, gomme ba abelane dipotišo tša bona le mphato ka moka.
  - d Ke moka, kgopela barutwana ba mmalwa go abelana dipotišo tša bona le mphato ka moka.
  - e Efa barutwana ba bangwe monyetla wa go araba dipotišo tše.

GO BALA KA GO ABELANA: GO BALA LA MAFELELO

Nepo ya tiro ya Go bala mafelelong ke go fa barutwana monyetla wa go tiiša kwešišo ya bona ya kanegelo, le go itlwaetša go šomiša polelo e mphsa e ba ithutilego yona.

Ge o bala la mafelelo, o tla dira e tee ya ditiro tše nne:

- 1 Swantšhetša sengwalwa
- 2 Diragatša kanegelo
- 3 Pego ya kanegelo ya molomo goba ya go ngwalwa
- 4 Go ngwala tekatlhaloganyo

SWANTŠHETŠA SENGWALWA

- 1 Dudiša barutwana gabotse madulong a bona, ba sware dipuku tša go ngwala goba pampiri ya go se be le selo, diphensele le dikrayone.
- 2 Botša barutwana gore ba ile go hlama ponokakanywa ka se sengwe go tšwa mo sengwalong. Ba gopotše gore ge ba hlama ponokakanyo ya sengwe, ba nagana gore se lebege bjang, se nkgga bjang, se kwala bjang, e bile se duma bjang. Gape ba hlama ponokakanyo ya mokgwa wo ba ikwago ka moanegwa wo, tiragalo goba selo sengwe go tšwa sengwalong.
- 3 Kgopela barutwana go tswalela mahlo a bona gomme ba thekge ditho. Ba balele sengwalwa gape.
- 4 Ke moka, kgopela barutwana gore ba bule mahlo a bona, gomme ba swantšhe seo ba se hlamilego ponokakanyong go tšwa sengwalong. Ba ka oketša ka sešupo go hlalosa monkgo, tatso, bj. bj.
- 5 Ke moka, barutwana ba swanetše go šomiša seripa goba diripa tša go thoma lefoko go ngwala ka ga seo ba se hlamilego ponokakanyong.
- 6 Mafelelong, dumelela barutwana go sokologa ba bolele, gomme ba abelane diponokakanyo tša bona le wa mphato.

DIRAGATŠA KANEGELO

- 1 Dudiša barutwana gabotse legogong, goba mo go homotšego ka ntle.
- 2 Botša barutwana gore lehono ba ile go diragatša diripa tša kanegelo yeo ba e badilego.
- 3 Swarela puku e kgolo godimo. Bala letlakala la mathomo.
- 4 Efa barutwana taelo ya seo ba swanetšego go se diragatša. (Se se humanega lenaneothutong).
- 5 Diragatša taelo le barutwana.
- 6 Boeletša se letlakala le lengwe le le lengwe.
- 7 Tlhahla barutwana go arabela go seka sa go ba bontšha gore ba homole ba theeletše ge o bala letlakala gare ga ditiragatšo.

PEGO YA KANEGELO YA MOLOMO GOBA YA GO NGWALWA

- 1 Tanya šedi ya barutwana.
- 2 Latela dikgato tše di lego mo lenaneothutong go dira pego ya karolwana ya kanegelo le barutwana.
- 3 Se mathomo, o swanetše go supetša sengwe go tšwa kanegelong.
- 4 Sa go latela, o tla botša barutwana go nagana ka ga sengwe go tšwa kanegelong – ba se ekiše pego ya gago.

- 5 Ke moka, barutwana bat la FETOGA BA BOLELA ba abelana dipego tša bona le balekane.
- 6 Mafelelong, o tla bitša barutwana ba mmalwa go abelana dipego tša bona le mphato.
- 7 Ge e le pego ya go ngwalwa, barutwana ba tla swantšha goba ba ngwala dipego tša bona ka dipukung tša bona.

GO NGWALA TEKATLHALOGANYO

- 1 Pele thuto e thoma, ngwala hlogo ya sengwalwa bjalo ka sehlogo mo letlapeng.
- 2 Go latela, ngwala dipotšišo tša tekatlhaloganyo mo letlapeng, gotee le diripa tša go thoma lefoko tša dikarabo (Mo go swanetšego).
- 3 Laela barutwana go bula dipuku tša bona tša mošomo wa sekolo gomme ba ngwale sehlogo.
- 4 Botša barutwana gore lehono ba ile go nagana le go ngwala dikarabo go dipotšišo tše.
- 5 Bala dipotšišo le barutwana gomme o tlhalose mo go nyakegago.
- 6 Botša barutwana gore ga go hlokege gore ba ngwale dipotšišo, ba swanetše go ngwala dikarabo fela.
- 7 Sepela ka phaphosing o thuse barutwana bao ba hlokago thušo.
- 8 Metsotsong e mebedi ya mafelelo, bala dikarabo le bana, gomme o ba dumelele go phošolla mešomo ya bona.

Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa

Maikemišetšo: Go theeletša morutwana yo mongwe le yo mongwe a balela godimo, go aga bokgoni bja barutwana bja go kwešiša mararankodi a go bala le go bala ka kwešišo. Go fa barutwana ka moka ka phapošing monyetla wa go itlwaetša mantšu a ditumatlhaka, mantšu a go tšwelela kgafetša kgafetša le mafoko a makopana ao ba ka kgonago go a bileletša pele ba ngwala mešongwana ya tekatlhaloganyo ka go ikemela.

Go bohlokwa kudu gore o theeletše morutwana yo mongwe le yo mongwe a bala a le tee, gatee ka beke.

SEO BARUTWANA BA BANGWE BA SE DIRAGO KAMOKA KA PHAPOŠING:

- 1 Dudiša barutwana gabotse, ba sware dipuku tša bona tša go ngwala le matlakalatšhomo a bona a go biletšega, pele o thoma ka sehlopha sa go bala ka go hlahlwa.
- 2 Netefatša gore matlakalatšhomo a ka gare ga merabana ya polasitiki gore a se senyege.
- 3 Ruta barutwana ka lenaneotlwaelo la sehlopha sa go bala ka go hlahlwa ka leleme la gae ka tsela ye:
  - a Dudiša barutwana gabotse gomme ba sware matlakalatšhomo a bona a go bala.
  - b Ba hlalose tše mešongwana wa pele ka gare ga letlakalatšhomo woo ba swanetšego go o dira ba o fetše.
  - c Bitša sehlopha gore se tle se go balele.

- d Ge o feditše go theeletša barutwana ka moka mo sehlopheng, ba laele gore ba ye madulong a bona.
  - e Laetša barutwana go dira mošomo wa phetogo go laetša gore ba fetela mošomong wo mongwe go swana le go opela : lepidipidi laka, mantheledi a tsela, mosadi le kolobe, ditonki ke tsela goba dipapadi tše dingwe.
    - **Temošo:** *Metsotso ye 30 ke ye mentši* kudu gore barutwana ba ka dula ba šoma ba homotše, ke ka fao go lego bohlokwa gore o dire mošomo wa phetogo. Dikošana ke tsela ye botse ya gore ba kgone go ipshina le go itšhudulla.
  - f Dudiša barutwana gape gabotse gomme ba sware matlakalatšhomo a bona.
  - g Ba hlalositše mošongwana wo o latelago woo ba swanetšego go o dira matlakalatšhomong.
  - h Bitša sehlopha se sengwe gore se tle se go balele.
- 4 Ke kakanyo e botse go bea morutwana yo a kgonago go bala le yo a sokolago go bala mmogo gore ba kgone go thušana ka sethaka.

POPEGO YA LETLAKALATŠHOMO LA GO BALA

- 1 Letlakalatšhomo la beke ye nngwe le ye nngwe le nale mešongwana ye Go nale dithuto tše 10 tša go bala ka sehlopha sa go hlahlwa ka beke. Eupša, sehlopha se sengwe le se sengwe se ba le monyetla wa go šoma le morutiši gatee ka beke. Se se bolela gore morutwana o tla kgona go fetša mešongwana ye 9 ya letlakalatšhomo ka dinako tšeo.
- 2 Ditshwantšhetšo tša go gopotša barutwana gore ba swanetše go dira eng tšatši le lengwe le le lengwe:
  - a Molomo o gopotša barutwana go bitša medumo ya mantšu.
  - b Leihlo le gopotša barutwana gore ba swanetše go bala mantšu a ka go a bona.
  - c Ngwana o tee o gopotša barutwana gore ba swanetše go ipalela.
  - d Bana ba babedi ba gopotša morutwana gore o swanetše go bala le mogwera.
  - e Letsogo leo le swerego pene le gopotša barutwana gore ba swanetše go thala goba go ngwala.
- 3 Morutiši o swanetše go ba le Lenaneo la ditumatlhaka le mantšu ao a tšwelelago kgafetša kgafetša. Dikanegelo tše di diswa di beakantšwe gabotse gomme di šomiša ditumatlhaka le mantšu ao a tšwelelago kgafetša kgafetša. Gape di akaretša le ditumatlhaka le mantšu a go tšwelela kgafetša kgafetša ao barutwana ba šetšego ba rutilwe wona. Se se ra gore barutwana ba ka se hlakane le lentšu leo ba sa kago ba le bona mo letlakalatšhomong.

GO BEA BARUTWANA KA DIHLOPHA LE GO KGETHA DINGWALWA TŠA SEHLOPHA SA GO BALA KA GO HLAHLWA:

- 1 Mo dibekeng tše pedi tša mathomo a ngwaga, netefatša gore o theeletša morutwana yo mongwe le yo mongwe a bala ka noši.
- 2 Šomiša mothalohlhali wa ka tlase go kgetha barutwana ka bokgoni bja bona.
- 3 Hlopha barutwana ka bokgoni bja go swana.

- 4 Mo lenaneong le, go nale dikgoba tše 10 tša go theeletša barutwana ba bala. Se se ra gore o ka dira dihlopha tše 10 tša go bala. Ge o dirile dihlopha tša ka fase ga tše 10, o ka šomiša dikgoba tše dingwe go šoma le barutwana bao ba hlokago thekgo e tseneletšego.
- 5 Ka gare ga lenaneotatelo la gago go nale foromo ya go tlatša maina a barutwana ba sehlopha se sengwe le se sengwe gape go nale tafola yeo e go thušago gore o kgone go latela dingwalwa tše dihlopha di feditšego go di bala.
- 6 **Temošo:** Mothalotlhatlhi wo o arola barutwana go ya ka bokgoni bja bona bja go bala ba šomiša mararankodi a go bala.
- 7 Ge go nale barutwana ba bantši boemong bjo tee, o ka šomiša tekakwešišo go ba orola gape.
- 8 Ka phapošing ya barutwana ba 40, go ka hloka goba go ka ba le:
  - Hloka sehlopha sa go tlala sa boemo bja Go ka ba fela le barutwana ba mmalwa.
  - Sehlopha se 1 boemong bja 2
  - Dihlopha tše 2 goba 3 boemong bja 3
  - 4Dihlopha tše 2 goba 3 boemong bja 4
  - Sehlopha se 1 goba tše 2 boemong bja 5

Ke nagana gore morutwana yo o bala: Tekanyetšo 1	Ke nagana gore morutwana yo o bala: Tekanyetšo 2	Ke nagana gore morutwana yo o bala: Tekanyetšo 3	Ke nagana gore morutwana yo o bala: Tekanyetšo 4	Ke nagana gore morutwana yo o bala: Tekanyetšo 5
<ul style="list-style-type: none"> • Morutwana ga a tsebe mantšu goba o tseba mantšu a mmalwa. • Morutwana ga a lemoge kwano gare ga maletere le medumo e mentši 	<ul style="list-style-type: none"> • Morutwana yo o tseba mantšu a mmalwa a tlwaelo. • Morutwana yo ga a lemoge kwano ya maletere le medumo ye mengwe. Goba morutwana yo o hloka thušo ye kgolo go bala mantšu ao a sa kago a a bona. 	<ul style="list-style-type: none"> • Morutwana yo o tseba mantšu a mantši ao a tlwaelegilego. • Morutwana yo o hloka thušo ka go pileletšo ya mantšu ao a sa a tsebego. 	<ul style="list-style-type: none"> • Morutwana yo o tseba mantšu a mantši ao a tlwaelegilego ebile o kgona go bileletša mantšu ao a sa a tsebego. • Morutwana yo o hloka thušo ka dinako tše dingwe go bileletša mantšu a bothata. • Morutwana yo o a leka go bala ka thelelo. 	<ul style="list-style-type: none"> • . Morutwana yo o tseba mantšu a mantši ao a tlwaelegilego. • Morutwana yo o kgona go bileletša mantšu ao a sa a tsebego. • Morutwana o bala ka thelelo le ka maikutlo. • Ke o mongwe barutwana ba go kgona go bala gabotse ka phapošing

SE O SE DIRAGO LE SEHLOPHA SE SENGWE LE SE SENGWE KA NAKO YA GO BALA KA GO HLAHLWA:

- 1 Bitša sehlopha go tla go go balela.
  - a Netefatša gore barutwana ka moka ba swere sengwalwa sa maleba.
  - b Dudiša barutwana ka sediko

- c Gopotša barutwana ka mantšu ao ba a lemogago ka go a bona ao ba ithutilego wona beke ya go feta. Laetša barutwana dipapetlakgadima tša mantšu ao gomme ba itlwaetše go a bala.
  - d Sa go latela, efa morutwana metsotso e mmalwa go bala karolwana ya sengwalwa ka bo yena le ka setu.
  - e Ke moka kgopela morutwana yo mongwe le yo mongwe go bala karolwana ya sengwalwa ka go hlaboša ka bo yena.
- 2 Ka nako ya go bala ka sehlopha sa go hlahlwa, go bohlokwa go go gopola go:
- a **Šupa mantšu ao a tšwelelago kgafetša kgafetša.** Gopotša barutwana gore go nale mantšu ao a tšwelelago kgafetša kgafetša gomme ba swanetše go ithuta go a bala ka go a bona fela.
  - b **Aga bokgoni bja go bileletša medumo.** Ge morutwana a palelwa ke go bala lentšu, o seke wa thoma le go mmotša gore lentšu leo ke eng. Hlohleletša morutwana gore a bitše medumo ya lentšu leo, kemoka a e kopanye ka moka gore e bope lentšu.
  - c **Reta barutwana o be o ba hlohleletše.** Dira gore go bala ka sehlopha sa go hlahlwa, e be maitemogelo a mabotse go barutwana gomme o be o šomiše sebaka se go aga boitshepo barutwanang.
  - d **Go aga bokgoni bja go bala ka thelelo. Thuša** barutwana go kaonafatša bokgoni bja bjona bja go bala ka thelelo. Botša barutwana gore ge ba bala ba swanetše go kwala eka ba a bolela. Dira taetšo ya go bala ka thelelo gomme barutwana ba bušetše ka morago ga gago.
  - e **Go aga kwešišo ge o bala.** Botša barutwana gore ba swanetše go nagana ka se ba se balago ka mehla. Ruta barutwana go emanyana, go boela morago le go bala gape seo ba se badilego ge ba lahlegetšwe ke kwešišo. Ruta barutwana go ba le seswantšhokgopolo ge ba bala – ba bone tiragalo ya seo ba se balago ka dikgopolong tša bona. Ruta barutwana go leka go gopola seo ba se badilego. Hlohloletša barutwana go botšiša ge eba go nale seo ba sa se kwešišego.

GO HLOKOMELA MATLAKALATŠHOMO A GO BALA:

- 1 Ke kgopolo ye botse go lokela matlakalatšhomo ka gare ga mekotlana ya polasitiki ge barutwana ba a šomiša.
- 2 Hlokomela matlakalatšhomo gomme o a bee gabotse ge barutwana ba feditše go a šomiša.
- 3 O ka kgona go šomiša matlakalatšhomo mengwaga e mmalwa ka ge barutwana ba sa ngwalele godimo ga ona , eupša ba ngwala ka dipukung tša bona.

MOKGWA WO O FAPANEGO GO SEHLOPHA SA GO BALA KA GO HLAHLWA

Gopola gore bohlokwa bja go bala ka sehlopha sa go hlahlwa ke go theeletša morutwana yo mongwe le yo mongwe a bala gore o kgone go mo thuša ka mararankodi a bokgoni bja go bala. Ge o sena sekgoba seo se lekanego ka phapošing, goba o palelwa ke go laola

boitshwaro bja barutwana ba bangwe ge o le gare o theeditše ba bangwe ba bala , go nale mokgwa wo mongwe wo o ka o šomišago.

Ka nako ya go bala ka sehlopha sa go hlahlwa, dudiša barutwana gabotse ditafoleng tša bona gomme ba sware matlakalatšhomo a bona, ke moka, dira tše di latelago:

- 1 Ba hlalositše mošongwana wa pele wa letlakalatšhomo woo ba swanetšego go o dira.
- 2 Kemoka, bitša barutwana ka o tee ka o tee gore ba tle tafoleng ya gago ba go balele ka go hlaboša.
- 3 Theeletša morutwana yo mongwe le yo bongwe ge a bala sengwalwa seo se lekanego bokgoni bja gagwe.
- 4 Aga bokgoni bja morutwana bja go kwešiša mararankodi a go bala.
- 5 Ka morago ga metsotso ye 15, dira mošongwana wa phetogo go laetša gore ba fetogela thutong yenngwe.
- 6 Dudiša barutwana gabotse ditafoleng tša bona gomme ba sware matlakalatšhomo
- 7 Ba hlalositše mošongwana wo o latelago woo ba swanetšego go o dira.
- 8 Tšwela pele go bitša barutwana ka o tee ka o tee go tla go go balela ka go hlaboša tafoleng ya gago.

Ge eba o tšea sephetho sa go šomiša mokgwa wo o fapanego wa go theeletša barutwana ba bala, o swanetše go netefatša gore o theeletša morutwana yo mongwe le yo mongwe a bala bonnyane gatee ka beke.

Tshepetšo ya go ngwala

Maikemisetšo: Go ruta barutwana tshepetšo ya go bea megopolo ya bona ya go ihlamela ka thekgo. Go bontšha go šoma ka tshepetšo e ba fa monyetla wa go fetola, lokiša le go tšwetša pele dikgopolo tša bona, e sego go 'go e napa lekgetlong la mathomo'.

Go tshepetšo ya ngwala e bopile beakanya, go ngwala dikakanywa, go rulaganya, go phatlalatša le go hlagiša. Dikarolo tše nne tša tshepetšo ya go ngwala di hlagišwa mo mephatong e meraro, ge barutwana ba eba le bokgoni.

PEAKANYO YA GO NGWALA.

- 1 Mo lenaneong le, beakanya o lelebetše kudu go ruta barutwana go šomiša:
  - a Lenaneo
  - b Mmapahlogo š
- 2 Pele barutwana ba hlama peakanyo ya bona, o swanetše go ba laetša se, gore ba tsebe gore ba swanetše go dira eng. Lenaneothuto le go hlahlwa go dira seo.
- 3 Hlalositša barutwana gore ba swanetše go dula ba NAGANA ka seo ba nyakago go ngwala ka sona. O swanetše go hlalosa dikgopolo tša gago ka go bolelela godimo, gore barutwana ba kgone go o kwa.
- 4 Šomiša sešupetšo ya peakanyo go bopa peakanyo ya go ngwala.

- 5 Sa go latela, efa barutwana metsotso e mmalwa go nagana ka seo ba swanetšego go ngwala ka sona.
- 6 Dumelela barutwana go sokologa le go bolela, ba abelane dikakanyo tša le wa mphato.
- 7 La mafelelo hlahla le go thekga barutwana ge ba šomiša ditšhupetso tša morero go feleletša merero ya bona.

GO NGWALA KAKANYWA

- 1 Pele thuto e thoma, ngwalolla foreimi ya morero wa thuto ya MOŠUPLOGO mo letlapeng. Ngwala freimi ya go ngwala mo letlapeng.
- 2 Sa go latela, ka boripana laetša gore barutwana gore ba tla šomiša bjang dipolane tša bona go bopa kakanywa.
- 3 Bontšha barutwana sesupetšo sa freimi ya go ngwala yeo e tla ba thuša go dira se.
- 4 Ge barutwana ba feleletša dikakanwya tša bona, sepela sepela ka phapošing o ba fe thekgo.

RULAGANYA SEO O SE NGWADILEGO

- 1 Ngwala lenano la go fetleka go tšwa lenaneong thuto mo letlapeng.
- 2 Bala o fetše gomme o hlalose tše barutwana selekanyo seo se šomišwago.
- 3 O ka rata go bontšha barutwana go lokiša diphošo tše di tšwelelago kgafetšakgafetša.
- 4 Dumelela barutwana nako ya go rulaganya le go lokiša dingwalwa, ba šomiša lenano la go fetleka

GO PHATLATŠA LE GO HLAGIŠA SENGWALWA

- 1 Laela barutwana gore ba ngwalolle ka bokgwari dingwalwa tša bona.
- 2 Efa barutwana monyetla wa go tšhentšhišana ka dipuku gomme ba bale dingwalwa tša bona.
- 3 Efa barutwana ba go fapafapana monyetla wa go abelana ka dingwalwa tša bona le phaphoši ka moka.
- 4 Kgopela ba bangwe ba barutwana go ngwalolla dingwalwa mo letlakakeleng le leswa ke moka ba tshwantshiše le go swaya mosomo wa bona. Laetša dingwalwa mo leboteng ka phaphošing.
- 5 Kgoboketša dipuku tša barutwana. O swanetše go swaya semmušo dingwalwa tše 2 ka kotara o šomiše sedirišwa sa sa kelo seo se filwego. E fela, o kgopelwa gore o bale le go swayaswaya dingwalwa tša mafelelo tša barutwana leboo le lengwe le le lengwe.
- 6 Gape, boitshepho ke karolo ye bohlokwa ya go hlama bokgoni ba go ngwala.

Maano a go ngwala

Maikemisetšo: Go fa barutwana maano a go ba thuša go fetola megopolo ya bona go ba sengwalwa sa go ihlamela.

- 1 Latela lenaneo thuto go feleletša mošomo wa go ngwala beke engwe le engwe.
- 2 Ka gare ga lenaneo thuto, o tla lemoga lemoga gore go na le setlwaedi seo se dulago se latelwa. Se ke go thuša barutwana, gore ba tsebe gore ba swanetše go dira eng ka thuto ya go ngwala. Se se ba thuša gape le go ba le boitshepho.
- 3 O tla lemoga gore barutwana ba rutwa maano a go fapana gannyaneganyane gore ba kgone go tšwelela ge ba feleletša freimi tša mafoko.
- 4 Maikemisetšo ke gore barutwana mafelelong ba šomiše maano a ka bo bona ka ntle ga go hlahlwa.
- 5 Maano a, a thuša barutwana go ba le maikutlo a boitshepho ge ba ngwala ka go ba bontšha gona le dikgato tše mmalwa tšeo ba swanetšego go di latela ge ba ngwala.

LEANO LA 1: MORUTIŠI O LAETŠA GO NGWALA PELE

- a Morutiši o thoma pele go laetsa mošomo go barutwana ka phaphošing (o ba bontšha barutwana gabotse seo ba swanetše go se dira).
- b Ge ba lebetše seo morutiši a se dirago, barutiši ba tšea malebiši gore mošomo o dirwa bjang.

LEANO LA 2: BANGWADI BA NAGANA PELE BA NGWALA

- a Go ngwala ke tiro ya go bea dikakanyo mo letlakakeng.
- b Seo se ra gore barutwana ba swanetše go nagana pele gomme ba tšeye sephetho ka seo ba tla go go ngwala ka sona.
- c Gape seo se ra gore ga gona 'dikarabo' tšeo di nepagetšego goba tšeo di fošagetšego ge o ngwala – mongwadi o mongwe le o mongwe ona le dikgopolo tša gagwe ka seo a nyakago go ngwala ka sona.
- d Ka mehla dira nako gore barutwana ba nagana ka seo ba nyakago go ngwala ka sona.

LENEO LA 3: BANGWADI BA THALA MOTHALADI WA LENTŠU LE LENGWE LE LE LENGWE

- a** Barutwana ba nagana ka lefoko leo ba nyakago go le ngwala, gomme ba le balela godimo.
- b** Ba bala gore ke mantšu a ma kae a le go mo lefokong, gomme ba thala mothaladi go emela lentšu le lengwe le le lengwe.
- c** Methaladi e swanetše go thalwa go tloga letsong la ngele go ya letsogong la goja, le go tloga bogodimo ba letlakala go ya fase ga letlakala.
- d** Methaladi e swanetše go ba botelele ba lentšu.
- e** Go swanetše go ba le dikgoba gare ga mantšu.
- f** Mo mafelelong ga lefoko, barutwana ba ngwala khutlo.
- g** Ge methaladi e thadilwe, morutwana o tlatša mantšu ao a a tsebago goba o swanetše go leka modumao wa mathomo wa lentšu pele a ka kgopela thušo.
- h** Se se fa popo go seo morutwana a sengwalago, se mo fa gape le boitshepho. Le barutwana bao ba palelwago ba ka thoma tsela ya go ngwala ka mokgwa wo.

LEANO LA 4: BANGWADI BA ŠOMIŠA DITHUŠATHUTO GO NGWALA MANTŠU

- a** Ruta barutwana gore ba se kgopele thušo go ngwala mantšu ao ba sa a tsebego. La mathomo ba šomiše dithušathuto go hwetša mantšu gore ba ka ngwala bjang lentšu leo ba sa letsebego. Mohlala: Ba swanetše go šomiša dithušathuto tše dingwe go hwetša gore mantšu ao ba sa a tsebego. Mohlala:
- b** Mantšu a mo leboteng
- c** Dipuku tše dingwe
- d** Lenaneo la mopeleto
- e** Ba ka botšiša bamphato ba bona.

LEANO LA 5: BANGWADI BA ŠOMIŠA DIKGOPOLO GO NGWALA MANTŠU

- a** Barutwana ba swanetše go leka go gopola mantšu ao ba ithutilego ona, gomme ba mantšu go tšwa dikgopolong tša bona.

**LEANO LA 6: BANGWADI BA BOLELA MANTŠU KA GO NANYA
BJALO KA KHUDU**

- a** Ruta barutwana go bolela lentšu leo ba sa le tsebego ka go nanya go kwa medumo ya lona ya go fapana. (go kgaogantšha mantšu)
- b** Sa go latela, ruta barutwana go ngwala fase modumo o mongwe le o mongwe o ba kgonago go o kwa. (Ba ka no se kgone go o peleta , efela e tla ba mathomomayo go ngwala mantšu ao bas a a tsebego. Mohlala, **eng** e ka ngwala ka tsela **eng** goba **ee**. Morutisis a ka tsea malebisi go se gomme a bontšha bangwadi mopeleto wo o nepagetšego.)
- c** Leka go bala sengwalwa sa morutwana sa sefontotiki, o ba rete go šomiša tsebo ya fonotiki go leka go hlama mantšu. Bo ke bokgoni bjo bo swanetšego go hlohloletšwa.

LEANO LA 7: BANGWADI BA BALA SEO BA SE NGWALAGO

- a** Barutwana ba balela mafoko a bona godimo e kabe ge ba ipalelela goba ba balela wa mphato. Ge o balela o mongwe sengwalwa sa gago go wa mphato se dira gore tshepetšo ya go ngwala e be le mošito.
- b** Ge ba dira se, ba lekola ge eba ga ba tlogela mantšu.
- c** Ba lekola gape ge eba tatelano ya mantšu e nepagetše.
- d** Sa bohlokwa le go fetišiša, beakanya se gore barutwana ba iphine ka tshepetšo ya go bala gomme ba ikgantšhe ka seo ba se ngwadilego.

LEANO LA 8: BARUTWANA BA SOKOLOGA BA BOLELA

- a** Mo dinakong tša go fapana mo thutong, barutwana ba ka sokologa ba ba bolela le wa mphato.
- b** Se se ka šomišwa go abelana dikakanyo ka seo ba ka ngwalago ka sona, go balelana ka seo ba sengwadilego, go botšhana diswantšho tša bona, goba go lekola ge eba ba kwešiša gore ba dire eng.
- c** Ruta barutwana gore lebellana gomme ba bolelelle fase ge ba sokologa le go bolela.

LEANO LA 9: TSHWARA DIKONFERESE TŠE DIKOPANA

- a** Le ke leano la bohlokwa go šomišwa ge barutwana ba dutse ba ngwala.
- b** Sepela sepela ka phaphošing, o eme ge o bona ngwana a gakanegile.
- c** Tshwara konferense ye kopana le morutwana wo.
- d** Tsitsinkela mošomo wa morutwana, theeletša morutwana, gomme o mo thuše mo a sa fetego gabotse.
- e** Gopola gomme o leke ka maatla go okamela mošomo wa ngwana o mongwe le o mongwe, le go ba reta ge ba iteka le go bontšha tšwelopele.

The background of the entire page is a light gray color with a repeating pattern of small, white, line-art icons. These icons represent various educational fields: science (flasks, atoms, globes), mathematics (calculators, rulers, triangles), arts (pencils, paint palettes), and general learning (books, lightbulbs, speech bubbles).

Mphato 1

KOTARA 1

Beke

1

Tshedimošo

Mošupologo

Mešongwana ya bomolomo

Metsotso e 15

HLAGIŠA TABAKGOLO: GO FIHLELELA TSEBO YEO E LE GO GONA (BEKE YA MATHOMO YA TABAKGOLO)

- 1 Botša barutwana gore lenyaga re tlo ithuta ditabakgolo tše fapanego.
- 2 Hlalosa gore tabakgolo ke kgopolo e kgolo e tla go hlahlala go ithuta ga rena mmogo.
- 3 Thala sediko le lentšu **sekolo** mo magareng ga letlapa.
- 4 Botšiša barutwana: *Naa le tseba eng ka ga sekolo?*
- 5 Ngwala dikakanyo tša barutwana go dikologa mmaphahlogo. Hlopha dikgopolo tša go swana gotee.
- 6 Ge barutwana ba palelwa ke go araba, botšiša dipotšišo tša go hlohleletša tše latelago:
  - a Naa le nagama gore re tšile go dira eng mo sekolong?
  - b Le ikwa bjang go ba mo sekolong?
  - c Naa ke eng se se le thabišago kudu?

TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

- 1 Hlalosa gore lenyaga, re tla ithuta mantšu a mantši a maswa go re thuša go bolela menagano le dikgopolo bokaone!
- 2 Ruta o šomiša mokgwa wa go Šupa, Diragatša, Hlalosa le go Bolela.
- 3 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo Phaphathing ya tlotlontšu ya tabakgolo.
  - a Swana
    - Emiša menwana 1–5.
    - Hlalosa gore barutwana ba swanetše go emiša nomoro ya go SWANA ya menwana.
    - Boeletša makga a 4 go iša 5.

Mongwalo

Metsotso e 15

- 1 Hlalosa gore re tla ba le tsela ya tatelano wa go phatlalatša dipuku tša go ngwala.
- 2 Kgetha tsela e lebanego phaphoši le barutwana ba gago, bjalo ka: **Go šomiša balebeledi ba dipuku.**
- 3 Hlalosa gore ngwaga ka moka, mongwe le mongwe o tla hwetša sebaka sa go ba molebeledi wa dipuku. Beke ye, re tla itlwaetša se molebeledi wa dipuku a swanetšego go se dira gore mongwe le mongwe a tsebe gomme a be a lokile.
- 4 Bontšha barutwana mo dipuku di tla beilwego gona le mokgwa o di arogantšhitšwe (dihlopha, methaladi, bj. bj.).

- 5 Bontšha barutwana mokgwa wa go rwala mokgobo wa dipuku tša sehlopha sa bona, mothaladi, bj. bj.
- 6 Ba bontšhe mokgwa wa go neela dipuku gabotse, ka hlokomelo, le ka pela (ga ba swanela go foša dipuku!)
- 7 Bitša barutwana ba mmalwa (nomoro e tla laolwa ke seo se swanetšego phaphoši ya gago) go ba balebeledi ba dipuku ba letšatši.
- 8 Laela balebeledi ba dipuku go itlwaetša go neela dipuku.
- 9 Ba laele go dula fase ka setu.
- 10 Ge morutwana o mongwe le o mongwe a na le puku, Hlalosa gore balebeledi ba dipuku ba tla tšea maikarabelo a go kgoboketša dipuku.
- 11 Bontšha barutwana mokgwa wa go kgoboketša dipuku tša mothaladi wa bona, sehlopha, bj. bj.
- 12 Bontšha barutwana mo ba swanetšego go bea dipuku.
- 13 Bitša balebeledi ba dipuku ba letšatši go itlwaetša go kgoboketša dipuku.

Go bala ka go abelana:

Metsotso e 15

Go bala la mathomo

- 1 Hlalosa gore lenyaga re tla bala ka go abelana.
- 2 Hlalosa gore go bala ka go abelana go tla direga mo legogong, ka pele ga phaphoši (goba mo gongwe, ge se se ka se kgonagale ka phaphošing ya gago).
- 3 Hlalosa gore re tla swanela go dula legogong ka pela, ka setu.
- 4 Bontšha barutwana mokgwa wa go šuthiša legogo. Hlalosa gore letsogo la bona ga le a swanela go kgoma motho, ba homotše, gomme ba swanetše go sepela ka go phakiša ka hlokomelo.
- 5 Kgetha tatelano ya go šuthiša legogo ye e tla šomelago phaphoši le barutwana gabotse, bjalo ka **Mothaladi ka Mothaladi**.
- 6 Botša barutwana gore ba mo mothalading ofe, gore ba tsebe ge eba ke ba Mothaladi 1, Mothaladi 2, Mothaladi 3, bj. bj.
- 7 Hlalosa gore barutwana ba swanetše go **gopola** mothaladi wa bona.
- 8 Bitša barutwana mothaladi ka mothaladi go šuthiša legogo.
- 9 Ge barutwana ka moka ba dutše legogong, Hlalosa gore re tla hloka go boela madulong a rena ka pela, ka setu.
- 10 Bontšha barutwana mokgwa wa go boela madulong a bona. Hlalosa gore seatla sa bona se seke sa kgoma motho o mongwe, ba homotše, gomme ba swanetše go sepela ka go phakiša la ka hlokomelo.
- 11 Bitša barutwana mothaladi ka mothaladi go boela madulong a bona.

Go ngwala:

Metsotso 30

Go beakanya le go rulaganya

FOREIMI YA GO NGWALA

N/A

TŠHUPETŠO

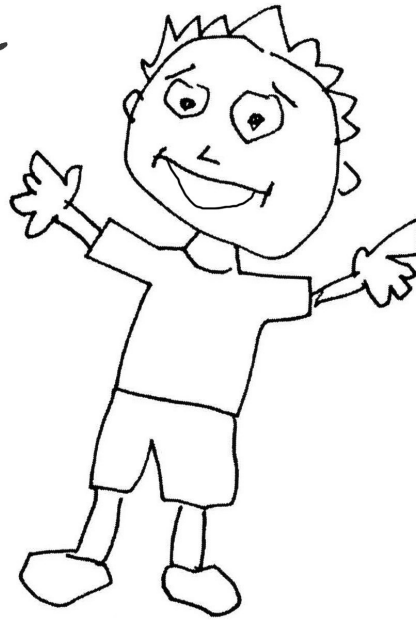
- 1 Hlalosa gore lehono barutwana ba tla thala ka **mokgwa wo ba ikwago lehono sekolong.**
- 2 Šomiša **tšhupetšo** go bontšha barutwana gore **o nagana pele o ngwala.**
- 3 Botša barutwana tše dingwe tša dikgopolo tše o nago natšo ka seswantšho, bjalo ka: Ke kwa ke thabile go ba le barutwana ba bantši bjalo!
- 4 Šomiša **tšhupetšo** go thala seswantšho sa gago o lebega o thabile ka phaphošing.
- 5 Phumula mohlala wa gago mo letlapeng. Hlalosa gore se ebe e le mohlala, eupša barutwana ba swanetše go ngwala dikakanyo tša bona.

DITAELO TŠA BOMOLOMO

- 1 Botšiša barutwana: Naa o ikwa bjang mo sekolong lehono?
- 2 Laela barutwana **go nagana pele ba ngwala.**
- 3 Bitša barutwana ba 2 go iša go ba 3 go go botša ka moo ba kwago.
- 4 Ba swanetše gore: Ke kwa ...
- 5 Hlalosa gore barutwana ka se sebaka ba tla thala gomme ba ngwale ka maikutlo a bona.

GO NGWALA

- 1 **Bitša balebeledi ba dipuku ba le go neela barutwana dipuku.**
- 2 Ge barutwana ba le gare ba ngwala, sepela ka phaphošing o feleletše **dikhonferense tše dikopana.**
- 3 Kgopela barutwana ba go botše ka seo ba se ngwadilego.
- 4 Hlohleletša barutwana.
- 5 **Bitša balebeledi bale go kgoboketša dipuku.**

thabilenhq**Sehlopha sa go bala ka go hlahlwa**

Metsotso 30

- 1 Hlalosa gore re tla ba le tsela ya tatelano go neela **Matlakalatšhomo a go bala**.
- 2 Hlalosa gore balebedi ba dipuku ba tla neela mphato matlakalatšhomo a go bala.
- 3 Bontšha barutwana mo matlakalatšhomo a go bala a tla bewa le ka mo a arogantšhitšwego ka gona (dihlopha, methaladi, bj. bj.)
- 4 Bontšha barutwana mokgwa wa go kuka mokgobo wa matlakalatšhomo a go bala ka sehlopha, mothaladi, bj. bj.
- 5 Ba bontšhe mokgwa wa go neela matlakalatšhomo gabonolo, ka hlokomelo, ka pela (ga ba swanela foša dipuku!)
- 6 Bitša balebedi bale go tla go neela matlakalatšhomo a go bala.
- 7 Ba laele go itlwaetša go neela matlakalatšhomo a go bala.
- 8 Ba laele go dula fase ka setu.
- 9 Laela barutwana ka moka go lebelela matlakalatšhomo.
- 10 Hlalosa dika mo matlakalatšhomong a go bala
  - a Mahlo: Lebelela o bolele mantšu
  - b Molomo: Bitša mantšu
  - c Morutwana o tee a bala: Go bala o nnoši
  - d Barutwana ba babedi ba bala: Go bala le le ba babedi
- 11 Hlalosa gore gape balebedi ba dipuku ba tla ba le maikarabelo a go kgoboketša matlakalatšhomo a go bala.
- 12 Bontšha barutwana mokgwa wa go kgoboketša matlakalatšhomo a mothaladi, sehlopha, bj. bj.
- 13 Bontšha barutwana mo ba swanetšego go bea matlakalatšhomo.
- 14 Bitša balebedi ba letšatši go itlwaetša go kgoboketša matlakalatšhomo a go bala.

Labobedi

Temogo ya medumo le ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Hlagiša modumo o moswa le mantšu

- 1 Hlalosa gore ge re dira medumo lenyaga, go bohlokwa go theeletša ka hlokomelo.
- 2 Hlalosa gore lehono, re tla bapala papadi e bitšwago **Morutiši O re**. Papadi ye e nyaka gore re theeletše gabotse! Re tla šomiša papadi ye kgafetšakgafetša ngwaga ka moka.
- 3 Hlalosetša barutwana melao:
  - a Hlalosa gore o ile go dira tšhikinyego e fapanego, bjalo ka swara hlogo ya gago; fofiša khaethe; šikinya nko ya gago; fofa ga raro; bj. bj.
  - b Ge o re 'morutiši o re' ke moka, barutwana ba swanetše go dira tiro yeo.
  - c Ge o sa re 'morutiši o re', gona barutwana ba swanetše go ema thwi.
  - d Ge morutwana a dira tiro, o se wa re 'morutiši o re', gona morutwana o tšwile gomme o swanetše go dula fase.
  - e Mothopa sefoka ke wa go šala a emeletše.
- 4 Botša barutwana gore ba emelle.
- 5 Bapala papadi go fihlela go na le morutwana o tee a emego!

Mongwalo:

Metsotso e 15

Ngwala leletere goba maletere/mantšu/mafoko

Gabotse, maina a barutwana a swanetše go ngwalwa a kgomaretšwa ditafole pele ga letšatši la mathomo la sekolo. Ge se se sa kgonege, o tla swanela go ngwala maina a barutwana ka gare ga dipuku tša bona pele papadi e thoma.

- 1 Gopotša barutwana gore balebedi ba tla ba le maikarabelo a go neela dipuku le matlakalatšhomo.
- 2 Gopotša barutwana moo dipuku di tla bolokwa le ka moo di arogantšhitšwego ka gona (dihlopha, methaladi, bj. bj.)
- 3 Gopotša barutwana mokgwa wa go kuka mokgobo wa dipuku tša sehlopha, mothaladi, bj. bj.
- 4 Ba gopotše ka mo ba neelago dipuku gabotse, ka hlokomelo, le ka pela (ga ba swanela go foša dipuku).
- 5 Bitša barutwana ba mmalwa go tla go ba balebedi ba letšatši. Ba swanetše go ba ba **fapanego** le ba o ba kgethilego ka Mošupologo.
- 6 Laela balebedi go itlwaetša go neela dipuku.
- 7 Ba laele go dula fase.
- 8 Ge morutwana mongwe le mongwe a swere puku, ba laele go bula letlakala la pele le hlwekilego.

- 9 Laela barutwana go kopiša maina a bona ka pela ka dipukung tša bona. Hlalosa gore ba tlabala le metsotso e meraro fela go dira se. (Go bohlokwa go tlwaetša barutwana go dira se ka lebelo!)
- 10 Hlalosa gore balebeledi ba tla tšea maikarabelo a go kgoboketša dipuku.
- 11 Ba gopotše go kgoboketša dipuku tša sehlopha, mothaladi, bj. bj.
- 12 Gopotša barutwana moo ba swanetšego go bea dipuku.
- 13 Bitša balebeledi ba letšatši go itlwaetša go kgoboketša dipuku.

Go bala ka go abelana:

Metsotso 15

Go bala la mathomo

- 1 Gopotša barutwana gore lenyaga re tla bala ka go abelana.
- 2 Gopotša barutwana gore go bala ka go abelana go tla direga mo **legogong**, pele ga phaphoši.
- 3 Hlalosa gore re tla swanela go dula legogong ka pela, ka setu.
- 4 Bontšha barutwana mokgwa wa go šuthiša **legogo**. Hlalosa gore diatla tša bona di seke tša kgoma motho, ka setu, ba sepele ka pela ka hlokomelo.
- 5 Kgetha tatelano ya go tloša legogo ye e swanetšego phaphoši le barutwana ba gago, bjalo ka: **Mothaladi ka mothaladi**.
- 6 Botša barutwana gore ba mothalading ofe, gore ba tsebe gore ba Mothaladi 1, Mothaladi 2, Mothaladi 3, bj. bj.
- 7 Hlalosa gore barutwana ba swanetše go **gopola mothaladi** wa bona.
- 8 Bitša barutwana **mothaladi ka mothaladi** go šuthiša legogo.
- 9 Ge barutwana ka moka ba dutše legogong, Hlalosa gore go bala ka go abelana go na le melao ya go dula mo legogong.
- 10 Botšiša barutwana: Ke eng dilo tše le naganago gore di bohlokwa ge re dutše legogong mmogo?
- 11 Gopodišiša dikgoplo tše dingwe le barutwana, bjalo ka go de sware batho ba bangwe, go se tšee madulo a magolo, go theeletša seboledi, bj. bj.
- 12 Hlalosa o bontšha barutwana mokgwa wa go dula legogong ka go bala ka go abelana, bjalo ka:
  - a Re dula re farile seseka goba dikhuru godimo, gore go be le sekgoba se lekanego mang le mang.
  - b Re bea diatla tša rena diropeng goba mebeleng ya rena.
  - c Re theeletša re homotše ge kanegelo e balwa.
  - d Re emiša matsogo ge re nyaka go bolela.
- 13 Laela barutwana ka moka go tšea metsotsonyana go itlwaetša mokgwa wa go dula ge re bala ka go abelana.
- 14 Gopotša barutwana gore re swanetše go boela madulong ka pela ka setu.
- 15 Bontšha barutwana mokgwa wa go boela morago madulong. Hlalosa gore ba se sware motho ka diatla, ka setu, ba sepele ka pela ka hlokomelo.
- 16 Bitša barutwana mothaladi ka mothaladi go boela madulong a bona.

Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa

Metsotso 30

- 1 Gopotša barutwana gore re tla ba le tsela ya tatelano go neela **Matlakalatšhomo a go bala.**
- 2 Gopotša barutwana gore balebedi ba tla neela phaphoši matlakalatšhomo.
- 3 Gopotša barutwana mo matlakalatšhomo a bolokilwego le ka mo a arogantšhitšwego ka gona (dihlopha, methaladi, bj bj.)
- 4 Gopotša barutwana mokgwa wa go kuka mokgobo wa matlakalatšhomo ka dihlopha, mothaladi, bj.bj.
- 5 Ba gopotše mokgwa wa go neela matlakalatšhomo gabotse, ka hlokomelo, ka pela.
- 6 Bitša balebedi ba Labobedi go tla ba neele matlakalatšhomo.
- 7 Ba laele go itlwaetša go neela matlakalatšhomo.
- 8 Ba laele go dula fase ba homotše.
- 9 Laela barutwana ka moka go lebelela matlakalatšhomo.
- 10 Gopotša barutwana ka dika mo matlakalatšhomong a go bala:
  - a Mahlo: Lebelela o bolele mantšu
  - b Molomo: Bitša mantšu
  - c Morutwana o tee a bala: Go bala o nnoši
  - d Barutwana ba babedi ba bala: Go bala le le ba babedi
- 11 Gopotša barutwana gore balebedi ba tla tšea maikarabelo a go kgoboketša matlakalatšhomo.
- 12 Gopotša barutwana mokgwa wa go kgoboketša matlakalatšhomo a mothaladi, sehlopha, bj.bj.
- 13 Gopotša barutwana mo ba swanetšego go bea matlakalatšhomo.
- 14 Bitša balebedi ba letšatši go itlwaetša go kgoboketša matlakalatšhomo.
- 15 Ke moka, ba fe teko ya ka pela ya go bolela go leka ge ba gopola dika le go itlwaetša go emiša matsogo ge ba nyaka go bolela.
- 16 Botšiša barutwana dipotšišo tše bjalo ka:
  - a Naa ke seka sefe sa go re botša go bala ba bobedi?
  - b Naa seka sa molomo se emela eng?
  - c Naa o swanetše go dira eng ge o bona seka sa molomo?
  - d Bj, bj.

Laboraro

Mešongwana ya bomolomo

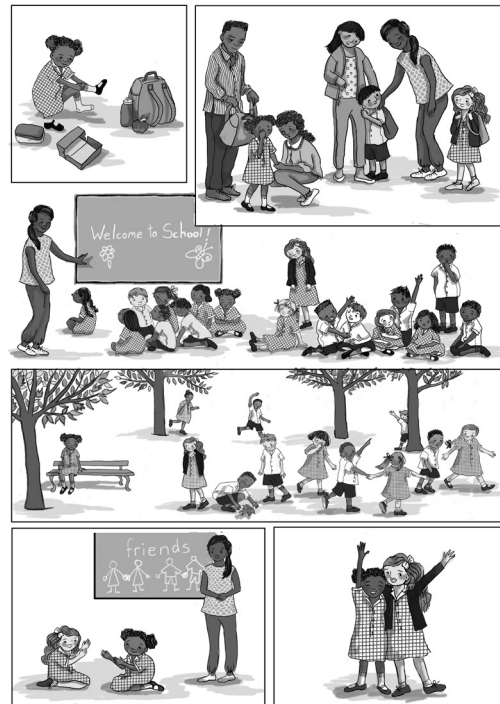
Metsotso 15

TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

- 1 Ruta o šomiša PATS.(Šupa, Dira, Swara o Bontšhe)
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo **Phaphathing ya tlotlontšu ya tabakgolo.**
  - a Go fapana
    - Neela dipuku tša barutwana.
    - Thala sebopego se BONOLO letlapeng.
    - Hlalosa gore barutwana ba swanetše go thala sebopego sa go FAPANA ka dipukung
    - Boeletša ga 4–5.

BOKGONI BA GO ANEGA (BEKE YA PELE YA TABAKGOLO)

- 1 Hlalosa gore lenyaga re tllile go šoma ka dihlopha tše nnyane tša bokgoni ba go anega. Re tla swanela go bopa dihlopha tše nnyane ka pela.
- 2 Botša barutwana mokgwa wa go bopa dihlopha tše nnyane. Bontšha barutwana gore ba tla ba dihlopheng dife.
- 3 (Mohlala: ge barutwana ba dutše ka methaladi, mokgwa o boleta wa go bopa sehlopha ke ge barutwana ba babedi mothalading wa pele ba sokologa go leba ba babedi ka morago mothalading wa bobedi)
- 4 Kgonthiša gore barutwana bohle ba kwišiša gore ke mang a lego sehlopheng sa bona le mokgwa wa bopa sehlopha.
- 5 Bapala papadi go thuša barutwana go ithuta mokgwa wa go bopa dihlopha tše nnyane ka pela ka setu.
- 6 Hlalosa gore ge o bolela lentšu 'eya' barutwana ba tla swanela go tšea metsotswana e 30 go bopa dihlopha tše nnyane.
- 7 Morutwana o a sego a tsena sehlopheng ka metsotswana e 30 o tšwile, ga mmogo le sehlopha ka moka! Ba swanetše gore bjale ba tle go ema pele ga phaphoši.
- 8 Bapala papadi ye go fihla go šala sehlopha se tee (ge go nyakega, fokotša nako go metsotswana e 20 goba e 10).

Temogo ya medumo le ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Hlagaša modumo o moswa le mantšu

- 1 Gopotša barutwana gore ge re dira thutomedumo ngwaga wo, go bohlokwa go theeletša ka hlokomelo.
- 2 Hlalosa gore lehono re tla bapala '**Morutiši o re**'.
- 3 Gopotša barutwana melao:
  - a Hlaološa gore o ile go dira mesepelo e fapanego, bjalo ka swara hlogo ya gago; fofiša khaethe; šikinya nko ya gago; fofa ga raro; bj bj.
  - b Ge o re '**morutiši o re**' ke moka, barutwana ba swanetše go dira tiro yeo.
  - c Ge o sa re '**morutiši o re**', gona barutwana ba swanetše go ema thwii.
  - d Ge morutwana a dira tiiro ge o se wa re '**morutiši o re**', gona morutwana o tšwile gomme o swanetše go dula fase.
  - e Mothopa sefoka ke wa go šala a emeletše.
- 4 Botša barutwana gore ba emelele.
- 5 Bapala papadi go fihlela go eme morutwana o tee fela.

Mongwalo:

Metsotso e 15

Ngwala leletere / mantšu / mafoko

- 1 Gopotša barutwana gore balebedi ba tla tšea maikarabelo a go neela dipuku le matlakalatšhomo a go bala.
- 2 Gopotša barutwana moo dipuku di tlogo bolokwa gona le ka mo di tla arogantšhitšwego (dihlopha, methaladi, bj.bj.)
- 3 Gopotša barutwana mokgwa wa go kuka mokgobo wa dipuku tša sehlopha sa bona, mothaladi, bj.bj.
- 4 Ba gopotše mokgwa wa go neela dipuku gabotse, ka hlokomelo, ka pela (ga ba swanela go foša dipuku!)
- 5 Bitša barutwana ba mmalwa go ba balebedi ba dipuku ba letšatši. Ba swanetše go fapana le bao o šetšego o ba kgethile.
- 6 Laela balebedi ba dipuku go itlwaetša go neela dipuku.
- 7 Ba laele go dula fase ka setu.
- 8 Ge morutwana o mongwe le o mongwe a na le puku, ba laele go bula letlakala la mathomo la go hlweka.
- 9 Laela barutwana go kopolla maina a bona ka dipukung. Hlalosa gore barutwana ba tlabo le metsotso e mebedi fela go dira se. (Go bohlokwa go tlwaetša barutwana go dira se ka pela!) Hlalosa gore ba swanetše go kgona go ngwala maina a bona ka pela!
- 10 Laela bao ba nago le nako ya go oketšega ba ngwale maina a bona gape (goba gantši ka mo ba kgonago mo metsotsong e mebedi)
- 11 Ge metsotso e mebedi e fedile, ba laele go tswalela dipuku tša bona.
- 12 Ba gopotše gore balebedi ba tla tšea maikarabelo a go kgoboketša dipuku.

- 13 Gopotša barutwana mokgwa wa go kgoboketša dipuku tša mothaladi wa bona, sehlopha, bj bj.
- 14 Gopotša barutwana mo ba swanetšego go bea dipuku.
- 15 Bitša balebeledi ba dipuku ba letšatši go itlwaetša go kgoboketša dipuku.

Ela hloko: O ka lebelela go ngwala maina ga barutwana go dira kelo ya go se be ya semmušo go bona barutwana bao ba kgonago go ngwala maina a bona, le ka mo ba kgonago go a ngwala ka pela.

Go ngwala:

Metsostso e 30

Go beakanya le go rulaganya

FOREIMI YA GO NGWALA

n/a

TŠHUPETŠO

- 1 Hlalosa gore lehono barutwana ba tla thala ka **mokgwa wo ba ikwago lehono sekolong**.
- 2 Šomiša **tšhupetšo** go bontšha barutwana gore **o nagana pele o ngwala**.
- 3 Botša barutwana tše dingwe tša dikgopolo tše o nago natšo ka seswantšho, bjalo ka: Ke kwa ke thabile go ba le barutwana ba bantši bjalo!
- 4 Šomiša **tšhupetšo** go thala seswantšho sa gago o lebega o thabile ka phaphošing.
- 5 Phumula mohlala wa gago mo letlapeng. Hlalosa gore se ebe e le mohlala, eupša barutwana ba swanetše go ngwala dikgopolo tša bona.

DITAELO TŠA BOMOLOMO

- 1 Botšiša barutwana: Naa le rata eng ka sekolo go fihla ga bjale?
- 2 Laele barutwana go **nagana pele ba ngwala**.
- 3 Bitša barutwana ba 2–3 go go botša ka sengwe se ba se ratago ka sekolo.
- 4 Ba swanetše gore: Ke rata...
- 5 Hlalosa gore bjale ba tla thala ba ngwala dikgopolo tša bona.

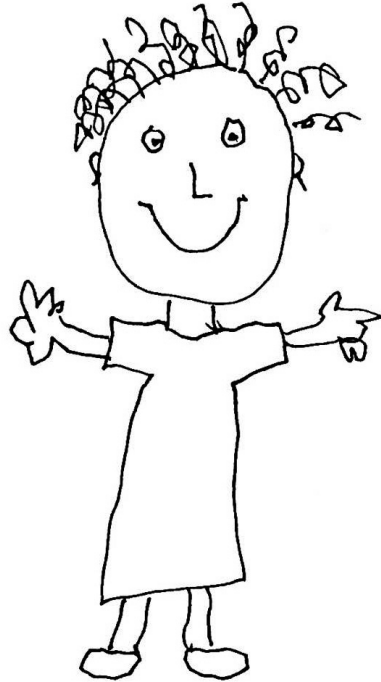
GO NGWALA

- 1 **Bitša balebeledi ba dipuku go neela barutwana dipuku.**
- 2 Ge barutwana ba le gare ba ngwala, sepela ka phaphošing o feleletše **dikhonferense tše dinnyane**.
- 3 Kgopela barutwana ba go botše ka seo ba se ngwadilego.
- 4 Hlohleletša barutwana.

SOKOLOGA O BOLELE

- 1 Ge go šetše metsotso e 2–3, laela barutwana go bea diphensele tša bona kgakala.
- 2 Gopotša barutwana gore ge re **sokologa re bolela**, re lebelela wa mphato ra bolela!
- 3 Laela barutwana go **sokologa ba bolele** le wa mphato ka diswantšho tša bona.

*Lekeletša mošomo wo barutwana ba o ngwadilego **boleng ba mahlo** a bona ka phaphošing. Se se tla thuša gore ba be le poledišano ka tabakgolo.*

morutiši

Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Gopotša barutwana gore re tla ba le tsela ya tatelano go neela **Matlakalatšhomo a go bala**.
- 2 Gopotša barutwana gore balebedi ba tla neela phaphoši matlakalatšhomo.
- 3 Gopotša barutwana mo matlakalatšhomo a bolokilwego le ka mo a arogantšhitswego ka gona.
- 4 Gopotša barutwana mokgwa wa go kuka mokgobo wa matlakalatšhomo ka dihlopha, mothaladi, bj.bj.

- 5 Ba gopotše mokgwa wa go neela matlakalatšhomo gabotse, ka hlokomelo, ka pela.
- 6 Bitša balebedi ba Laboraro go tla ba neele matlakalatšhomo.
- 7 Ba laele go itlwaetša go neela matlakalatšhomo.
- 8 Ba laele go dula fase ka setu.
- 9 Laela barutwana ka moka go lebelela matlakalatšhomo.
- 10 Gopotša barutwana ka dika mo matlakalatšhomong a go bala:
  - a Mahlo: Lebelela o bolele mantšu
  - b Molomo: Bitša mantšu
  - c Morutwana o tee a bala: Go bala o nnoši
  - d Barutwana ba babedi ba bala: Go bala le le ba babedi
- 11 Hlalosa gore lehono ke Laboraro, barutwana ba swanetše go lebelela tiro ya Laboraro.
- 12 Šupetša mokgwa wa go dira tiro o šomiša dika.
- 13 Ke moka, Hlalosetša barutwana go dira tiro ye ka go ikemela (*tshela go bala ka bobedi lehono*).
- 14 Hlalosa gore ge re dira go **bala ka go ikemela**, re swanetše:
  - a Lebelela letlakala la rena.
  - b Leka go bala mantšu mo letlakaleng ka setu.
  - c Ge re sa tsebe lentšu, re ka botšiša motho wa dutšego kgauswi le rena goba ra tshela lentšu le.
- 15 Efa barutwana nako ya go itlwaetša go bala ka go ikemela. Sepela ka phaphošing go kgonthiša gore barutwana ba šoma ka matlakalatšhomo.
- 16 Ka morago ga metsotso e 5, gopotša barutwana gore balebedi ba tla ba le maikarabelo a go kgoboketša matlakalatšhomo a go bala.
- 17 Gopotša barutwana mokgwa wa go kgoboketša matlakalatšhomo ka methaladi, dihlopha, bj.bj.
- 18 Gopotša barutwana moo ba swanetšego go bea matlakalatšhomo.
- 19 Bitša balebedi ba letšatši go itlwaetša go kgoboketša matlakalatšhomo.
- 20 Ke moka, efa barutwana potšišo ya go bolela go leka megopolo ya dika le tlwaelo ya go emiša seatla go bolela.
- 21 Botšiša dipotšišo bjalo ka:
  - a Naa seka sa go re botša go bala ka bobedi ke sefe?
  - b Naa seka sa molomo se bolela eng?
  - c Naa o swanetše go dira eng ge o bona seka sa molomo?

Labone

Temogo ya medumo le ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Go kgaogantšha le go kopanya

- 1 Gopotša barutwana gore ge re dira medumo ngwaga wo, go bohlokwa go theeletša ka hlokomelo.
- 2 Hlalosa gore lehono re tla bapala papadi e bitšwago **itšokotše, itšokotše, kgahla**.
- 3 Hlalosetša barutwana melao:
  - a Hlalosa gore o tšile go šomiša mantšu a mabedi: itšokotša, kgahla.
  - b Ge o re itšokotše, barutwana ba swanetše go šikinyega.
  - c Ge o re kgahla ba swanetše go ema thwii ka setu.
  - d Ge ba sa kgahle ba tšwile.
- 4 Botša barutwana go ema.
- 5 E re: itšokotše, itšokotše, itšokotše, itšokotše, itšokotše, kgahla!
- 6 Bitša morutwana yo a sa kgahlego o dula fase.
- 7 Boeletša makgetlo a mmalwa.

Go bala ka go abelana:

Metsotso 15

Go bala lekga la bobedi

- 1 Gopotša barutwana gore lenyaga re tla bala ka go abelana.
- 2 Ba gopotše gore go bala ka go abelana go dirwa mo **legogong**, mo pele ga phaphoši.
- 3 Hlalosa gore re tla dla **legogong** ka pela re homotše.
- 4 Bontšha mokgwa wa go dula legogong. Hlalosa gore matsogo a bona ga a sware motho o mongwe, ba homotše, gomme ba sepela ka pela ba hlokomelo.
- 5 Kgetha tatelano ya go šuthiša legogo ye e tla šo melago phaphoši le barutwana gabotse, bjalo ka **Mothaladi ka Mothaladi**
- 6 Botša barutwana gore ba mo mothalading ofe, gore ba tsebe ge eba ke ba Mothaladi 1, Mothaladi 2, Mothaladi 3, bj bj.
- 7 Botša barutwana gore ba swanetše go **gopola methaladi** ya bona.
- 8 Bitša barutwana **mothaladi ka mothaladi** go dula legogong.
- 9 Gopotša barutwana mokgwa wa go dula legogong ge go balwa ka go abelana:
  - a Re dula re farile seseka goba dikhuru godimo, gore go be le sekgoba se lekanego mang le mang.
  - b Re bea diatla tša rena diropeng goba mebeleng ya rena.
  - c Re theeletša re homotše ge kanegelo e balwa.
  - d Re emiša matsogo go bolela.
- 10 Hlalosa gore ka nako ya Go bala ka go abelana, barutwana ba swanetše go theeletša dikanegelo ka hlokomelo.

- 11 Bontšha barutwana seswantšho sa bana ka gare ga phaphoši.
- 12 Botšiša barutwana dipotšišo tše di latelago. Gopotša barutwana gore ba swanetše go emiša letsogo ge ba nyaka go fa karabo:
  - a Naa ke eng se o se bonago mo seswantšhong?
  - b Naa o nagana gore go direga eng mo seswantšhong?
  - c O ka rata ge phaphoši ya lena e ka lebega bjalo ka ye? Ke ka lebaka la eng goba ke ka lebaka la eng o sa dumelelane le se.
- 13 Laela barutwana go itlwaetša go dula metsotsonyana ya go bala ka go abelana.
- 14 Ba gopotše gore re swanetše go boela go dula ka pela ka setu.
- 15 Bontšha barutwana mokgwa wa go boela madulong. Hlalosa gore matsogo ga a kgome ba bangwe, ka setu, ba sepela ka pela ka go hlokomela.
- 16 Bitša barutwana mothaladi ka mothaladi go boela madulong a bona.

Sehlopha sa go bala ka go hlahlwa

Metsotso 30

- 1 Gopotša barutwana gore re tla ba le tsela ya tatelano go neela **Matlakalatšhomo a go bala**.
- 2 Gopotša barutwana gore balebedi batla neela matlakalatšhomo go mphato.
- 3 Gopotša barutwana mo matlakalatšhomo a bolokilwego le ka mo a arogantšhitšwego ka gona.
- 4 Gopotša barutwana mokgwa wa go kuka mokgobo wa matlakalatšhomo ka dihlopha, mothaladi, bj.bj.
- 5 Ba gopotše mokgwa wa go neela matlakalatšhomo gabotse, ka hlokomelo, ka pela.
- 6 Bitša balebedi ba Labobedi go tla ba neelane ka matlakalatšhomo.
- 7 Ba laele go itlwaetša go neela matlakalatšhomo.
- 8 Ba laele go dula ka setu.
- 9 Laela barutwana ka moka go lebelela matlakalatšhomo.
- 10 Gopotša barutwana ka dika mo matlakalatšhomong a go bala:
  - a Mahlo: Lebelela o bolele mantšu
  - b Molomo: Bitša mantšu
  - c Morutwana o tee a bala: Go bala o nnoši
  - d Barutwana ba babedi ba bala: Go bala le le ba babedi
- 11 Hlalosa gore lehono ke Labone, ka fao ba swanetše go lebelela mošongwana wa Labone.
- 12 Šupetša mokgwa wa go dira mošongwana ba šomiša dika.
- 13 Ke moka, Hlalosetša barutwana go dira tiro ye ka go ikemela (*tshela go bala ka bobedi lehono*).
- 14 Hlalosa gore ge re dira go **bala ka go ikemela**, re swanetše:
  - a Lebelela letlakala la rena.
  - b Leka go bala mantšu mo letlakaleng ka setu.
  - c Ge re sa tsebe lentšu, re ka botšiša motho wa dutšego kgauswi le rena goba ra tshela lentšu.

- 15** Efa barutwana nako ya go itlwaetša go bala ka go ikemela. Sepela ka phaphošing go kgonthiša gore barutwana ba šoma ka matlakalatšhomo.
- 16** Ka morago ga metsotso e 5, gopotša barutwana gore balebeledi ba tlabane le maikarabelo a go kgoboketša matlakalatšhomo a go bala.
- 17** Gopotša barutwana mokgwa wa go kgoboketša matlakalatšhomo a mothaladi, sehlopha, bj.bj.
- 18** Gopotša barutwana mo ba swanetšego go bea matlakalatšhomo.
- 19** Bitša balebeledi ba letšatši go itlwaetša go kgoboketša matlakalatšhomo.
- 20** Ke moka, ba fe teko ya ka pela ya go bolela go leka ge ba gopola dika le go itlwaetša go emiša matsogo ge ba nyaka go bolela.
- 21** Botšiša barutwana dipotšišo tše bjalo ka:
  - a** Naa ke seka sefe seo se re lemosago go bala ba bobedi?
  - b** Naa seka sa molomo se emela eng?
  - c** Naa o swanetše go dira eng ge o bona seswantsho sa molomo?
  - d** Bj, bj.

Labohlano

Mešongwana ya bomolomo

Metsotso e 15

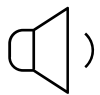
TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

- 1 Ruta o šomiša mokgwa wa go Šupa, Dira, Hlalosa le go Bolela
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo Phaphathing ya tlotlontšu ya tabakgolo.
  - a Swana
  - b Fapana
    - Kgoboketša dilo tše dingwe, bjalo ka dipukutšhomo tša DBE tše 2, phensele, ditšhoko tše 2, sephumodi.
    - Bontšha barutwana dilo tše pedi.
    - Hlalosa gore ge dilo tše di SWANA, barutwana ba swanetše go iša MONWANA WA MOGOGORUPA.
    - Ge di sa swane, ba swantše go bea matsogo ditafoleng tša bona.

POLEDIŠANO KA SENGWALWA SA GO BALA KA GO ABELANA

- 1 Ngwala foreimi ya poleledišano letlapeng:
  - a Dijo tša ka tša mmamoratwa ke ...
  - b Tiro ya ka ya mmamoratwa ke ...
- 2 Hlalosa gore lenyaga, re tla go šoma ka dihlophana go ahlaahla dingwalwa tša rena tša go bala ka go abelana. Re tla swanela go tsena dihlophaneng tša rena ka pela.
- 3 Ge re tsena dihlopheng, re tla šomiša mantšu a go thoma lefoko mo papetleng go swara poleledišano.
- 4 Balela barutwana foreimi ya poleledišano.
- 5 Hlalosa gore ge re seno tsena dihlopheng tša rena, morutwana o mongwe le o mongwe o swanetše go hwetša sebaka sa go araba potšišo e nngwe le e nngwe.
- 6 Hlagiša 'patla ya go bolela/leswika/selo'
- 7 Hlalosa gore barutwana ba swanetše go fetiša patla ya go bolela. Ge ba swere patla ye, ke sebaka sa bona sa go bolela. Ge o mongwe sehlopheng a swere patla, ba swanetše go theeletša.
- 8 Bitša barutwana ba bararo go tla pele ga phaphoši gomme o šupetše mokgwa wa go fetiša patla le go araba potšišo:
  - a Morutwana 1 o swanetše go araba Potšišo 1
  - b Morutwana 2 o swanetše go araba Potšišo 1
  - c Morutwana 3 o swanetše go araba Potšišo 1
  - d Morutwana 4 o swanetše go araba Potšišo 1
  - e Morutwana 1 o swanetše go araba Potšišo 2
  - f Morutwana 2 o swanetše go araba Potšišo 2
  - g Morutwana 3 o swanetše go araba Potšišo 2

- h** Morutwana 4 o swanetše go araba Potšišo 2
- 9** Gopotša barutwana mokgwa wo ba swanetšego go dira dihlophana. Ba gopotše gore ka mang a tlogo ba sehlopheng se sengwe le se sengwe. Tše e swanetše dihlopha tša go swana le tša Laboraro!
- 10** Kgonthiša gore barutwana ka moka ba gopola bao ba swanetšego go ba sehlopheng sa bona.
- 11** Hlalosa gore ge bolela lentšu le 'a re yeng' barutwana ba tlabana le metsotswana go tsena dihlopheng.
- 12** Ke moka, fetiša patla ya go bolela go sehlopha se sengwe le se sengwe.

Temogo ya medumo le ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Go hwetša mantšu

- 1** Hlalosa gore ge re dira medumo lenyaga, re swanetše go theeletša gabotse.
- 2** Hlalosa gore lehono re tla bapala papadi ye e bitšwago **Setulo sa ka le nna**. Ye ke papadi e nyakago gore re theeletše gabotse! Re tla šomiša papadi ye kgafetša ngwaga ka moka.
- 3** Hlalosetša barutwana melao:
- a** Hlalosa gore barutwana ba tla emelela kgauswi le ditulo tša bona.
  - b** O tla fa ditaelo.
  - c** Barutwana ba swanetše go theeletša letlema gabotse, gore ba dire selo se se nepagetšego.
- 4** Botša barutwana go ba emelele.
- 5** Efa ditaelo bjalo ka:
- a** ema morago ga setulo
  - b** kukela setulo godimo
  - c** namela setulo
  - d** tshela setulo

Go bala ka go abelana:

Metsotso e 15

Go bala la mafelelo

- 1** Hlalosa gore go bala ka go abelana bekeng e nngwe le e nngwe, re tla dira mošongwana wa go bala la mafelelo.
- 2** Hlalosetša barutwana gore o tla bolela ka selo seo ba se ratilego mo seswantšhong.
- 3** Šomiša **tšhupetšo** go bontšha barutwana gore ba fe bjang kakaretšo ya lefoko go iša go 2 ka seo ba se gopolago ka seswantšho: **Ke gopola ke bona morutiši le barutwana ka phaphošing. Morutiši o be a sa bontšhe lethabo.**
- 4** Bontšha barutwana seswantšho gape.
- 5** Laela barutwana go nagana ka **dikakaretšo tša bona**.

- 6 Kgopela barutwana ba 2–3 go **abelana** dikgopolo tša bona le mphato. **Thuša** barutwana go bopa mafoko.
- 7 Hlalosa gomme o phošolle diphošo tšeo di tšwelelago kgafetšakgafetša tša barutwana.
- 8 Gopotša barutwana mokgwa wa go **sokologa o bolele:**
  - a Barutwana ba swanetše go sokologela go motho yo a lego kgauswi le bona.
  - b Ba swanetše go tšea sebaka go botša wa mphato dikarabo tša dipotšišo.
  - c Ge wa mphato a bolela, ba swanetše go theeletša gabotse!
- 9 Laela barutwana go **sokologa ba bolele** le go abelana dipego **tša bona** le wa mphato.

Sehlopha sa go bala ka go hlahlwa

Metsotso e 30

- 1 Gopotša barutwana gore re tla ba le tsela ya tatelano go neela **Matlakalatšhomo a go bala**.
- 2 Gopotša barutwana gore balebedi ba tla neela matlakalatšhomo go mphato.
- 3 Gopotša barutwana mo matlakalatšhomo a bolokilwego le ka mo a arogantšhitšwego ka gona.
- 4 Gopotša barutwana mokgwa wa go kuka mokgobo wa matlakalatšhomo ka dihlopha, mothaladi, bj.bj.
- 5 Ba gopotše mokgwa wa go neela matlakalatšhomo gabotse, ka hlokomelo, ka pela.
- 6 Bitša balebedi ba Labobedi go tla ba neele phaphoši matlakalatšhomo.
- 7 Ba laele go itlwaetša go neela matlakalatšhomo.
- 8 Ba laele go dula fase ka setu.
- 9 Laela barutwana ka moka go lebelela matlakalatšhomo.
- 10 Gopotša barutwana ka dika mo matlakalatšhomong a go bala:
  - a Mahlo: Lebelela o bolele mantšu
  - b Molomo: Bitša mantšu
  - c Morutwana o tee a bala: Go bala o nnoši
  - d Barutwana ba babedi ba bala: Go bala ka bobedi
- 11 Gopotša barutwana gore balebedi ba tla tšea maikarabelo a go kgoboketša matlakalatšhomo.
- 12 Gopotša barutwana mokgwa wa go kgoboketša matlakalatšhomo a mothaladi, sehlopha, bj.bj.
- 13 Gopotša barutwana mo ba swanetšego go bea matlakalatšhomo.
- 14 Bitša balebedi ba letšatši go itlwaetša go kgoboketša matlakalatšhomo.
- 15 Ke moka, ba fe teko ya ka pela ta go bolela go leka ge ba gopola dika le go itlwaetša go emiša matsogo ge ba nyaka go bolela.
- 16 Botšiša barutwana dipotšišo tše bjalo ka:
  - a Naa ke seka sefe sa go re botša go bala ba babedi?
  - b Naa seka sa molomo se re emela eng?
  - c Naa o swanetše go dira eng ge o bona seswantšho sa molomo?
  - d Bj, bj.

Mphato 1

KOTARA 1

Beke

2

Tshedimošo

Mošupologo

Mešongwana ya bomolomo

Metsotso e 15

BOELETŠA TABAKGOLO: GO FIHLELELA TSEBO YEO BA NAGO LE YONA (BEKE YA BOBEDI YA TABAKGOLO)

- 1 Gopotša bana gore lenyaga re tlo ithuta ditabakgolo tše fapanego
- 2 Thala sediko le lentšu **sekolo** mo gare ga letlapa.
- 3 Botšiša barutwana: *O tseba eng ka sekolo se o bego o sa se tsebe beke ya go feta?*
- 4 Ngwala dikgopolo tša barutwana go dikologa mmapa wa dikgopolo. Hlopha dikgopolo tša go swana gotee.
- 5 Ge barutwana ba palelwa ke go araba, botšiša dipotšišo tša go hlohleletša tše latelago:
  - a O dirile eng sekolong beke ya go feta?
  - b Ke eng se seswa se o ithutilego sona?
  - c O kopane le mang sekolong?

TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

- 1 Hlalosa gore lenyaga, re tlile go ithuta mantšu a mantši a maswa go re thuša go bolela menagano le dikgopolo tša bokaone!
- 2 Ruta o šomiša mokgwa wa go Šupa, Dira, Hlalosa le go Bolela
- 3 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo Phaphathing ya tlotlontšu ya tabakgolo.
  - a Go feta
    - Laela barutwana ba BARARO go ema thoko e tee ya gago.
    - Laela morutwana o TEE go ema ka thoko e nngwe.
    - Botšiša barutwana: ke sehlopha sefe sa barutwana se nago le barutwana ba go BA BANTŠI go sona?
    - Boeletša ka barutwana ba dinomoro tša go fapana.

Mongwalo

Metsotso e 15

- 1 Hlalosa gore go bohlokwa go tšea sephetho ka melao ya rena ya phaphoši.
- 2 Botšiša barutwana: Ke mekgwa efe e bohlokwa ka phaphošing ya rena?
- 3 Ngwala dikgopolo tša barutwana letlapeng.
- 4 Ke moka, dira melao mmogo le barutwana.
- 5 Methalohlhali e mengwe ya phaphoši:
  - a E swanetše go akaretša mehola e beilwego.
  - b E swanetše ngwadiwa ka tumelo (Re tla ... go na le Re ka se ...)
  - c Melao e swanetše go akaretša.
  - d Go swanetše go ba le melao ya phaphoši e 5–7.

Ela hloko: Ka morago ga sekolo, ngwala melao mo papetleng e kgolo goba letlakala le legolo. E lekeletše gore barutwana ka moka ba e bone.

Go bala ka go abelana:

Metsotso e 15

Go bala la mathomo

- 1 Gopotša barutwana gore lenyaga re tlike go bala ka go abelana.
- 2 Gopotša barutwana gore go bala ka go abelana go tla direga mo legogong, fa pele ga phaphoši (goba mo gongwe, ge se se ka se lokele phaphoši ya gago).
- 3 Gopotša barutwana gore re tla swanela go dula legogong ka pela, ka setu.
- 4 Gopotša barutwana mokgwa wa go šuthiša legogo. Hlalosa gore letsogo la bona ga le a swanela go kgoma motho, ba homotše, gomme ba swanetše go sepela ka go phakiša ka hlokomelo.
- 5 Bitša barutwana mothaladi ka mothaladi go šuthiša legogo.
- 6 Ge barutwan ka moka ba dutše legogong, Hlalosa gore re tla hloka go boela madulong a rena ka pela, ka setu.
- 7 Ruta **šedi-kgogedi**, bjalo ka:
1-2-3 MAHLO A LEBIŠWE GO NNA
1-2-3 – MAHLO A LEBIŠWE GO WENA!
- 8 Botša barutwana gore šedi-kgogedi e šoma bjang:
  - a Ge ba kwa '1-2-3 MAHLO A LEBIŠWE GO NNA' ba swanetše go homola.
  - b Ba swanetše go re '1-2-3 MAHLO A LEBIŠWE GO WENA'
  - c Ba swanetše go dula ka setu madulong a bona ba lebelletše morutiši.
- 9 Bapala papadi le barutwana go ba thuša go ithuta šedi-kgogedi:
  - a Laela barutwana go bolela le wa mphato wa kgauswi le yena.
  - b E re: '1-2-3 – MAHLO A LEBIŠWE GO NNA'
  - c Barutwana ba swanetše go re: '1-2-3 MAHLO A LEBIŠWE GO WENA'
  - d Ba swanetše go dula mauling a bona ba lebelletše morutiši.
  - e Ntšha barutwana bao bas a latelego melao.
- 10 Ge le fetša go itlwaetša šedi-kgogedi, gopotša barutwana gore ba tla swanela go boela madulong ka pela ka setu.
- 11 Gopotša barutwana mokgwa wa go boela madulong. Hlalosa gore matsogo a bona ga a sware motho o mongwe, ba homotše, gomme ba swanetše go sepela ka pela le ka hlokomelo.
- 12 Bitša barutwana mothaladika mothaladigo boela morago madulong a bona.

Go ngwala:

Metsotso 30

Go beakanya le go rulaganya

FOREIMI YA GO NGWALA

N/A

TŠHUPETŠO

- 1 Hlalosa gore lehono barutwana ba tla thala ka **seo ba nyakago go ithuta sona ngwageng wo.**
- 2 Šomiša tšhupetšo go bontšha barutwana gore **o nagana pele o ngwala.**
- 3 Botša barutwana tše dingwe tša dikgopolo tše o nago natšo ka seswantšho, bjalo ka: Ke nyaka go ithuta go feta ka dinaga tša go fapana.
- 4 Šomiša **tšhupetšo** go thala seswantšho sa gago o lebeletše mmepe.
- 5 Phumula mohlala wa gago mo letlapeng. Hlalosa gore se ebe e le mohlala, eupša barutwana ba swanetše go ngwala dikgopolo tša bona.

DITAELO TŠA BOMOLOMO

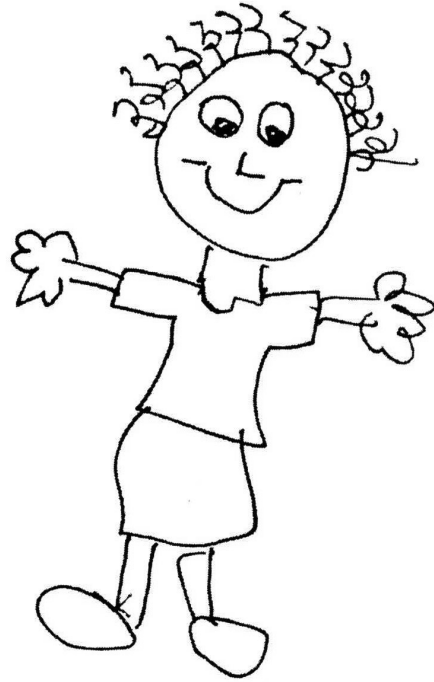
- 1 Botšiša barutwana: Naa o nyaka go ithuta eng kudu lenyaga?
- 2 Laela barutwana **go nagana pele ba ngwala.**
- 3 Gopotša mokgwa wa **go sokologa o bolele:**
  - a Barutwana ba swanetše go sokologela go motho yo a lego kgauswi le bona.
  - b Ba swanetše go tšea sebaka go botša wa mphato dikarabo tša dipotšišo.
  - c Ge wa mphato a bolela, ba swanetše go theeletša gabotse!
- 4 Laela barutwana go **sokologa ba bolele** le go boledišana ka dikgopolo le wa mphato.
- 5 Efa barutwana metsotso e 2–3 go sokologa ba bolele.
- 6 Bitša barutwana ba 2–3 go go botša selo se tee se ba nyakago go ithuta go feta.
- 7 Ba swanetše gore: Lenyaga, ke nyaka go ithuta ka ...
- 8 Hlalosa gore barutwana bjale ba tla thala le go ngwala dikakanyo tša bona!

GO NGWALA

- 1 Bontšha barutwana papetla ya balebeledi ba phaphoši. Hlalosa gore balebeledi ba beke ke bo mang.
- 2 **Bitša balebeledi ba dipuku bale go neela barutwana dipuku.**
- 3 Ge barutwana ba le gare ba ngwala, sepela ka phaphošing o feleletše **dikhonferense tše dinnyane.**
- 4 Kgopela barutwana ba go botše ka seo ba se thadilego.
- 5 Hlohleletša barutwana.

6 Bitša balebedi gore ba kgoboketše dipuku.

$$1 + 1 = 2$$

$$1 + 2 = 3$$

$$1 + 3 = 4$$

dipalo

Sehlopha sa go bala ka go hlahlwa

Metsotso e 30

- 1 Bontšha barutwana papetla ya balebedi ba phaphoši. Gopotša barutwana gore balebedi ba beke ke bo mang.
- 2 Gopotša barutwana gore balebedi ba dipuku ba neela dipuku le matlakalatšhomo a go bala.
- 3 Hlalosa gore mošomo o mongwe wa balebedi ke go ba molebedi wa setu.
- 4 Hlalosa gore balebedi ba setu ba swanetše go gopotša barutwana go homola ka nako ya go bala ka go ikemela.
- 5 Bontšha barutwana gore balebedi ba setu ba swanetše go dira eng.
- 6 Hlalosa gore balebedi ba setu ba beke ke bo mang.
- 7 Bitša balebedi go tla go neela matlakalatšhomo a go bala.
- 8 Laela barutwana ka moka go lebelela matlakalatšhomo.

- 9 Hlalosa dika mo matlakalatšhomong a go bala
- Mahlo: Lebelela o bolele mantšu
  - Molomo: Bitša mantšu
  - Morutwana o tee a bala: Go bala o nnoši
  - Barutwana ba babedi ba bala: Go bala le le ba babedi.
- 10 Bala ditaello tša mošongwana pele beke 3 ya Mošupologo le barutwana.
- 11 Ke moka, Hlalosetša barutwana gore ba dire se **ka go ikemela** (*tlogela go bala ka bobedi lehono!*)
- 12 Gopotša barutwana gore ge re dira go **bala ka go ikemela**, re swanetše:
- Lebelela letlakala la rena.
  - Leka go bala mantšu mo lephepheng ka setu.
  - Ge re sa tsebe lentšu, re ka botšiša motho wa dutšego kgauswi le rena goba ra tshela lentšu le.
- 13 Gopotša barutwana gore ba swanetše go dira mošongwana ka setu ka go ikemela.
- 14 Efa barutwana metsotso e 15 go itlwaetša tiro ye. Ka nako ye, bitša barutwana ba mmalwa tafoleng ya gago go tlatša mothalotlhathi ya teko ya sehlopha sa go bala ka go hlahlwa.
- 15 Ge metsotso e 15 e fela, ba sebakanyana sa go ikhutša. Bapala papadi ka pela: Morutiši o re.
- 16 Bala ditaello tša mosongwana wa beke 3 Mošupologo le barutwana.
- 17 Gopotša barutwana gore ba tla dira mošongwana ka setu ka go ikemela.
- 18 Efa barutwana metsotso e 15 go itlwaetša mošongwana. Ka nako ye, bitša barutwana ba mmalwa tafoleng ya gago go tlatšamothalotlhahli (mo fase) ya teko ya sehlopha sa go bala ka go hlahlwa.
- 19 Mafelelong a metsotso e 30, bitša balebedi ba dipuku ba letšatši go itlwaetša go kgoboketša matlakalatšhomo a go bala.

Ke nagana gore morutwana wo o bala ka: Tekanyetšo 1	Ke nagana gore morutwana wo o bala ka: Tekanyetšo 2	Ke nagana gore morutwana wo o bala ka: Tekanyetšo 3	Ke nagana gore morutwana wo o bala ka: Tekanyetšo 4	Ke nagana gore morutwana wo o bala ka: Tekanyetšo 5
Morutwana wo ga a tsebe goba o tseba mantšu a manyane. Go bonala eke ga a lemoge kamano ya ditlhaka le medumo.	Morutwana wo o tseba medumo e mmalwa goba o bonala eke o tseba gore ditlhaka di na le medumo (le ge a foša medumo). Go bonal eke ga a lemoge mantšu.	Morutwana wo o tseba medumo e mmalwa. O leka go bitša medumo, eupša a ka dira seo ka go fošagala.	Morutwana woo tseba medumo e mengwe. O kgona go bitša mantšu a mangwe. O tseba mantšu a tlwaelo a go šomišwa kgafetšakgafetša.	Morutwana wo o tseba medumo e mentši. O leka go bitša mantšu ao a sa a tsebego. O tseba mantšu a mantši a go šomišwa kgafetšakgafetša.

Labobedi

Temogo ya medumo le ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Hlagaša modumo o moswa le mantšu

- 1 Hlalosa gore ka phaphošing ya rena lenyaga, go bohlokwa go latela melao ye re e dirilego mmogo.
- 2 Bala phetolelo ya mafelelo ya melao le barutwana.
- 3 Swara poledišano ka melao. Bontšha barutwana mokgwa wa go latela melao.
- 4 Kgopela barutwana go bontšha mokgwa wa go latela melao.
- 5 Boledišana ka mehlala ya go tshela melao le maitshwaro a sa dumelelwago ka phaphošing.
- 6 Boledišana gore ditlamorago e tla ba dife ka phaphošing ge melao e sa latelwe.

Mongwalo:

Metsotso e 15

Ngwala leletere goba maletere/mantšu/mafoko

- 1 Gopotša barutwana gore balebeledi ba tla ba le maikarabelo a go neela dipuku le matlakalatšhomo.
- 2 Gopotša barutwana moo dipuku di tlogo bewa le ka moo di arogantšhitšwego ka gona (dihlopha, methalo, bj. bj.)
- 3 Gopotša barutwana mokgwa wa go kuka mokgobo wa dipuku tša sehlopha, mothaladi, bj. bj.
- 4 Ba gopotše ka moo ba neelago dipuku gabotse, ka hlokomelo, le ka pela (ga ba swanela go foša dipuku).
- 5 Laela balebeledi go itlwaetša go neela dipuku.
- 6 Ge morutwana o mongwe le o mongwe a na le puku ya gagwe, ba laele go bula letlakala la mathomo la go hlweka.
- 7 Laela barutwana go kopiša maina a bona ka pela ka dipukung tša bona. Hlalosa gore ba tla ba le metsotso e meraro fela go dira se. (Go bohlokwa go tlwaetša barutwana go dira se ka lebelo!)
- 8 Laela barutwana go kopiša molao wa bona wa mmamoratwa gabotse, ka pela ka fase ga letšatšikgwedi. Hlalosa gore ba tla ba le metsotso e 5 go dira se.
- 9 Laela barutwana ban ago le nako ya go oketšega go kopiša molao wa bobedi ka dipukung tša bona. (goba e mentši ka mob a ka kgonago ka metsoyso e 5).
- 10 Ge nako e fedile, laela barutwana go tswalela dipuku tša bona.
- 11 Ba gopotše gore balebeledi ba tla tšea maikarabelo a go kgoboketša dipuku.
- 12 Ba gopotše go kgoboketša dipuku tša sehlopha, mothalo, bj. bj.
- 13 Gopotša barutwana moo ba swanetšego go bea dipuku.
- 14 Bitša balebeledi ba letšatši go itlwaetša go kgoboketša dipuku.

Go bala ka go abelana:

Metsotso e 15

Go bala la mathomo

- 1 Gopotša barutwana gore lenyaga re tla bala ka go abelana.
- 2 Gopotša barutwana gore go bala ka go abelana go tla direga mo **legogong**, pele ga phaphoši.
- 3 Hlalosa gore re tla swanela go dula legogong ka pela, ka setu.
- 4 Gopotša barutwana mokgwa wa go šuthiša **legogo**. Hlalosa gore diatla tša bona di seke tša kgoma motho, ba homotše, ba sepele ka pela le gona ka hlokomelo.
- 5 Gopotša barutwana ka tatelano ya go dula legogong ye e swanetšego phaphoši le barutwana ba gago, bjalo ka: **mothaladi ka mothaladi**.
- 6 Gopotša barutwana gore ba mothalong ofe, gore ba tsebe gore ba mothaladi1, mothaladi2, mothaladi3, bj. bj.
- 7 Hlalosa gore barutwana ba swanetše go **gopola mothaladi** wa bona.
- 8 Bitša barutwana mothaladika **mothaladi** go šuthiša legogo.
- 9 Gopotša barutwana mokgwa wa go dula legogong ka go bala ka go abelana, bjalo ka:
  - a Re dula re pharile seseka goba dikhuru godimo, gore go be le sekgoba se lekanego mang le mang.
  - b Re bea diatla tša rena diropeng goba mebeleng ya rena.
  - c Re emiša matsogo go bolela.
- 10 Hlalosa gore ge re bala ka go abelana barutwana ba swanetše go theeletša kanegelo gabotse.
- 11 Bontšha barutwana seswantšho sa bagwera ba dira ditiro tša go fapana.
- 12 Botšiša barutwana dipotšišo tse di latelago. Gopotša barutwana gore ba swanetše go emiša letsogo ge ba nyaka go fa karabo:
  - a Naa ke dilo dife tše o di bonago?
  - b Naa ke tiro efe yeo o ratago go e bapala le mogwera wa gago?
- 13 Šomiša **šedi-kgogedi** go goga šedi ya barutwana.
- 14 Gopotša barutwana gore re swanetše go boela madulong ka pela le gona ka setu.
- 15 Bontšha barutwana mokgwa wa go boela morago madulong. Hlalosa gore ba se sware motho ka diatla, ba homotše, ba sepele ka pela ka hlokomelo.
- 16 Bitša barutwana mothaladi ka mothaladi go boela madulong a bona.

Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa

Metsotso e 30

- 1 Bontšha barutwana papetla ya balebeledi ba phaphoši. Gopotša barutwana gore balebeledi ba beke ke bo mang.
- 2 Gopotša barutwana gore balebeledi ba neela dipuku le matalakalatšhomo a go bala.
- 3 Gopotša barutwana gore balebeledi ba setu ba swanetše go gopotša barutwana ba bangwe go homola ka nako ya go bala ka go ikemela.
- 4 Gopotša barutwana gore balebeledi ba setu e tla ba bomang mo bekeng.

- 5 Bontšha barutwana karata ya ntlwaneng boithomelo.
- 6 Hlalosa gore ka nako ya go bala ka sehlopha sa go hlahlwa, barutwana ga ba swanela go tsena ba bangwe bogare. Ge ba nyaka go ya ntlwaneng, ba tla šomiša pasa ya ntlwaneng.
- 7 Hlalosa ka mo pasa ya ntlwaneng e šomago, le melao ya karata, bjalo ka:
  - a Go tla ya morutwana o tee fela ntlwaneng ya boithomelo.
  - b Barutwana ba swanetše go ya ka pela ka setu. Pasa e ba fa metsotso e 5 ka ntle ga phaphoši.
  - c Barutwana ga se ba swanela go šomiša pasa go feta ga tee ka beke.
  - d Ge o bona gore ba šomiša karata bošaedi, ba ka se dumelelwe go tšwa ka bobona ka nako ya go bala ka sehlopha sa go hlahlwa.
- 8 Bitša balebedi ba dipuku go neela matlakalatšhomo a go bala.
- 9 Laela barutwana bohle go lebelela matlakalatšhomo.
- 10 Hlalosetša barutwana ka dika mo matlakalatšhomong a go bala:
  - a Mahlo: Lebelela o bolele mantšu
  - b Molomo: Bitša mantšu
  - c Morutwana o tee a bala: Go bala o le tee
  - d Barutwana ba babedi ba bala: Go bala le le ba babedi
- 11 Bala ditaello tša tiro ya pele Labobedi beke 3 le barutwana.
- 12 Gopotša barutwana gore ge re dira go **bala ka go ikemela**, re swanetše:
  - a Lebelela letlakala la rena.
  - b Leka go bala mantšu mo letlakaleng ka setu.
  - c Ge re sa tsebe lentšu, re ka botšiša motho wa dutšego kgauswi le rena goba ra tshela lentšu le.
- 13 Hlalosa gore lehono re tla dira go bala ka bobedi.
- 14 Hlalosa gore ge re dira go **bala ka bobedi**, re swanetše:
  - a Balela fase motho o kgauswi le rena.
  - b Re swanetše go tšea sebaka sa go balela fase.
  - c Re swanetše go tšea sebaka go theeletša wa mphato a bala. Re swanetše go latela se wa mphato a se balago, re leke go ba thuša ge bas a tsebe lentšu goba modumo.
- 15 Gopotša barutwana gore ba swanela go fetša tiro, ba latela dika tše mo matlakalatšhomo.
- 16 Efa barutwana metsotso e 15 go itlwaetša tiro ye. Ka nako ye, bitša barutwana ba mmalwa tafoleng ya gago go tlatša mothalotlhahli (mo fase) ya teko ya sehlopha sa go bala ka go hlahlwa.
- 17 Ge metsotso e 15 e fela, efa barutwana sebakanyana sa go ikhutša. Bapala papadi ka pela: Morutiši o re.
- 18 Bala ditaello tsa mošongwana wa bobedi wa beke 3 ka Labobedi mmogo le barutwana.
- 19 Gopotša barutwana gore ba tla feleletsa mošongwana ka setu le gona ka go ikemela.
- 20 Efa barutwana metsotso e 15 go itlwaetša mošongwana. Ka nako ye, bitša barutwana ba mmalwa tafoleng ya gago go tlatša mothalotlhahli (mo fase) ya teko ya sehlopha sa go bala ka go hlahlwa.
- 21 Mafelelong a metsotso e 30, bitša balebedi ba dipuku ba letšatši go itlwaetša go kgoboketša matlakalatšhomo a go bala.

Ke nagana gore morutwana wo o bala ka: Tekanyetšo 1	Ke nagana gore morutwana wo o bala ka: Tekanyetšo 2	Ke nagana gore morutwana wo o bala ka: Tekanyetšo 3	Ke nagana gore morutwana wo o bala ka: Tekanyetšo 4	Ke nagana gore morutwana wo o bala ka: Tekanyetšo 5
<p>Morutwana wo ga a tsebe goba o tseba mantšu a manyane. Go bonala eke ga a lemoge kamano ya ditlhaka le medumo.</p>	<p>Morutwana wo o tseba medumo e mmalwa goba o bonala eke o tseba gore ditlhaka di na le medumo (le ge a foša medumo). Go bonal eke ga a lemoge mantšu.</p>	<p>Morutwana wo o tseba medumo e mmalwa. O leka go bitša medumo, eupša a ka dira seo ka go fošagala.</p>	<p>Morutwana wo tseba medumo e mengwe. O kgona go bitša mantšu a mangwe. O tseba mantšu a tlwaelo a go šomišwa kgafetšakgafetša.</p>	<p>Morutwana wo o tseba medumo e mentši. O leka go bitša mantšu ao a sa a tsebego. O tseba mantšu a mantši a go šomišwa kgafetšakgafetša.</p>

Laboraro

Mešongwana ya bomolomo

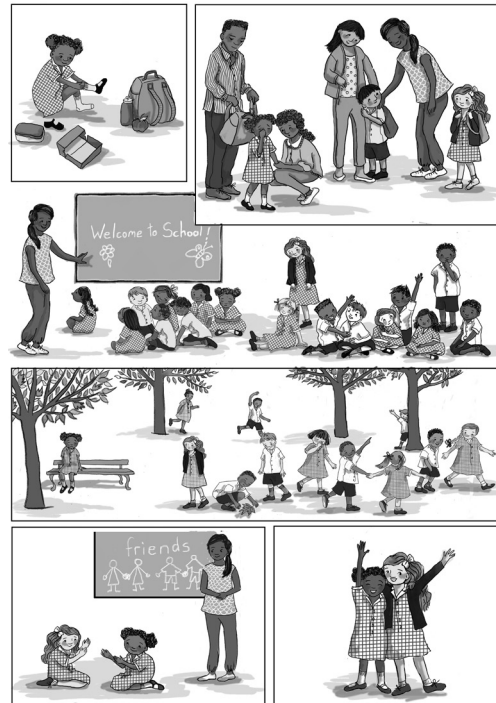
Metsotso e 15

TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

- 1 Ruta o šomiša mokgwa wa go Šupa, Diragatša, Hlalosa le go Bolela.
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo **Phaphathing ya tlotlontšu ya tabakgolo**.
  - a Ba bannyane
    - Laela barutwana ba BARARO go ema ka thoko e tee ya gago.
    - Laela morutwana o TEE go ema ka thoko le lengwe.
    - Botšiša barutwana: ke sehlopha sefe se se nago le barutwana ba BANNYANE?
    - Boeletša se le ka nomoro e fapanego ya barutwana.

BOKGONI BA GO ANEGA (BEKE YA BOBEDI YA TABAKGOLO)

- 1 Hlalosa gore lenyaga re tlile go šoma ka dihlopha tše nnyane tša bokgoni ba go anega. Re tla swanela go bopa dihlopha tše nnyane ka pela.
- 2 Botša barutwana mokgwa wa go bopa dihlopha tše nnyane.
- 3 Botšiša barutwana ge ba gopola gore ke bomang ba bego ba le sehlopheng sa bona beke ya go feta. Hlalosa gore sehlopha sa bona se sennyane se tla dula se sa fetoge – se tla ba le batho ba go tshwana.
- 4 Laela
- 5 Bapala papadi go thuša barutwana go ithuta mokgwa wa go bopa dihlopha tše nnyane ka pela ka setu.
- 6 Hlalosa gore ge o bolela lentšu 'A re yeng' barutwana ba tla swanela go tšea metsotswana e 30 go bopa dihlophana.
- 7 Morutwana o a sego a tsena sehlopheng ka metsotswana e 30 o tšwile, ga mmogo le sehlopha ka moka! Ba swanetše gore bjale ba tle go ema pele ga phaphoši.
- 8 Bapala papadi ye go fihla go šala sehlopha se tee. (ge go nyakega, fokotša nako go metsotswana e 20 goba 10).

Temogo ya medumo le ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Hlagaša modumo o moswa le mantšu

- 1 Gopotša barutwana gore lenyaga ka phaphošing, go bohlokwa go latela melao ya phaphoši yeo re e dirilego mmogo.
- 2 Bala molao o mongwe le o mongwe.
- 3 Boledišana ka melao. Bontšha barutwana ka moo re latelago melao.
- 4 Kgopela barutwana go go laetša mokgwa wa go latela melao.
- 5 Swara poledišano ka mehlala ya go se latele melao le mekgwa ya go se amogelege ka phaphošing.
- 6 Gopotša barutwana ka ditlamorago tša go tshela molao ka phaphošing.

Mongwalo:

Metsotso e 15

Ngwala leleterere / mantšu / mafoko

- 1 Gopotša barutwana gore balebeledi ba tla tšea maikarabelo a go neela dipuku le matlakalatšhomo a go bala.
- 2 Gopotša barutwana moo dipuku di tlogo bolokwa gona le ka moo di tla arogantšhitšwego ka gona (dihlopha, methalo, bj.bj.)
- 3 Gopotša barutwana mokgwa wa go kuka mokgobo wa dipuku tša sehlopha sa bona, mothaladi, bj.bj.
- 4 Ba gopotše mokgwa wa go neela dipuku gabotse, ka hlokomelo, ka pela (ga ba swanela go foša dipuku!)
- 5 Laela balebeledi ba dipuku go itlwaetša go neela dipuku.
- 6 Ge morutwana o mongwe le o mongwe a na le puku, ba laele go bula letlakala la mathomo la go hlweka.
- 7 Laela barutwana go kopolla maina a bona ka dipukung. Hlalosa gore barutwana ba tla ba le metsotso e mebedi fela go dira se. (Go bohlokwa go tlwaetša barutwana go dira se ka pela!) Hlalosa gore ba swanetše go kgona go ngwala maina a bona ka pela!
- 8 Ge nako e fedile, laela barutwana go tswalela dipuku tša bona.
- 9 Ba gopotše gore balebeledi ba tla tšea maikarabelo a go kgoboketša dipuku.
- 10 Gopotša bautwana mokgwa wa go kgoboketša dipuku tša mothaladi wa bona, sehlopha, bj. bj.
- 11 Gopotša barutwana mo ba swanetšego go bea dipuku.
- 12 Bitša balebeledi ba dipuku ba letšatši go itlwaetša go kgoboketša dipuku.

Go ngwala:

Metsotso e 30

Go beakanya le go rulaganya

FOREIMI YA GO NGWALA

n/a

BEKE 2

TŠHUPETŠO

- 1 Hlalosa gore lehono barutwana ba tla nagana ka maikemišetšo a go ithuta ngwaga o.
- 2 Šomiša **tšhupetšo** go bontšha barutwana gore **o nagana pele o ngwala**.
- 3 Hlalosa dikgopolo tše o nago natšo tša seswantšho, bjalo ka: Ke nyaka go kaonafatša go itšhidolla ga ka. Ke nyaka go kitima go feta mehleng.
- 4 Šomiša **tšhupetšo** go tlatša seswantšho sa gago, bjalo ka: Wena o kitima.
- 5 Hlalosa mantšu a o tlogo a ngwala. **Thala mothaladiwa lentšu le lengwe le le lengwe.**
- 6 **Phumula mohlala** wa gago mo letlapeng. Hlalosa gore se ebe e le mohlala, eupša **barutwana ba swanetše** go ngwala dikgopolo tša bona.

DITAELO TŠA BOMOLOMO

- 1 Botšiša barutwana: Ke eng selo se tee se o ikemišeditšego go se dira lenyaga?
- 2 Laela barutwana go **nagana pele ba ngwala**.
- 3 Hlalosa gore barutwana ba swanetše go tla ka dikgopolo tša bona – **ga ba** swanela go kopiša dikgopolo tša gago!
- 4 Gopotša barutwana mokgwa wa go **sokologa o bolele**:
  - a Barutwana ba swanetše go sokologela go motho yo a lego kgauswi le bona.
  - b Ba swanetše go tšea sebaka go botša wa mphato dikarabo tša dipotšišo.
  - c Ge wa mphato a bolela, ba swanetše go theeletša gabotse!
- 5 Laela barutwana go **sokologa ba bolele** le wa mphato ka maikemišetšo a ban ago le ona le wa mphato.
- 6 **Sepela ka phaphošing o thuše go kgonthiša gore morutwana o mongwe le o mongwe o na le wa mphato go bolela le yena. Kgonthiša gore barutwana ba bolela le bamphato ka potšišo ye o e botšišitšego.**
- 7 Bitša barutwana ba 3–4 ba go botše ka maikemišetšo a bamphato ba bona.
- 8 Ba swanetše gore: Maikemišetšo a wa mphato wa ka ke ...
- 9 Hlalosa gore barutwana bjale ba tla šomiša foreimi ya go ngwala go thala le go ngwala dikgopolo tša bona!

GO NGWALA

- 1 Bitša balebeledi ba dipuku bale go neela barutwana dipuku.

- 2 Ge barutwana ba le gare ba ngwala, sepela ka phaphosing o feleletše **dikhonferense tše dinnyane**.
- 3 Kgopela barutwana go bala se ba se ngwadilegoba go botše ka seo ba se ngwadilego.
- 4 **Hlohleletša barutwana.**

SOKOLOGA O BOLELE

- 1 Ge go šetše metsotso e 2–3, laela barutwana go bea diphensele tša bona kgakala.
- 2 Gopotša barutwana gore ge re **sokologa re bolela**, re lebelela wa mphato ra bolela!
- 3 Laela barutwana go **sokologa ba bolele** le wa mphato ka diswantšho tša bona.

Lekeletša mošomo wo barutwana ba o ngwadilego boleng ba mahlo a bona ka phaphošing. Se se tla thuša gore ba be le poledišano ka tabakgolo.

bala

Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Bontšha barutwana papetla ya balebeledi ba phaphoši. Gopotša barutwana gore balebeledi ba beke ke bo mang.
- 2 Gopotša barutwana gore balebeledi ba neela dipuku le matalakalatšhomo a go bala.
- 3 Gopotša barutwana gore balebeledi ba setu ba swanetše go gopotša barutwana ba bangwe go homola ka nako ya go bala ka go ikemela.
- 4 Gopotša barutwana gore balebeledi ba setu e tla ba bomang mo bekeng.
- 5 Bontšha barutwana pasa ya ntlwaneng ya boithomelo.
- 6 Gopotša barutwana gore ka nako ya go bala ka sehlopha sa go hlahlwa, barutwana ga ba swanela go go tsena ka bogare. Ge ba nyaka go ya ntlwaneng, ba tla šomiša pasa ya ntlwaneng ya boithomelo.
- 7 Gopotša barutwana mokgwa wo pasa ya ntlwaneng ya boithumelo e šomago, le melao ya pasa, bjalo ka:
  - a Go tla ya morutwana o tee fela ntlwaneng ya boithomelo.
  - b Barutwana ba swanetše go ya ka pela ka setu. Pasa e ba fa metsotso e 5 ka ntle ga phaphoši.
  - c Barutwana ga se ba swanela go šomiša pasa go feta ga tee ka beke.
  - d Ge o bona gore ba šomiša pasa bošaedi, b aka se dumelelwe go tšwa ka bobona ka nako ya go bala ka sehlopha sa go hlahlwa.
- 8 Bitša balebeledi ba dipuku go neela matlakalatšhomo a go bala.
- 9 Bitša balebeledi ba dipuku go neela matlakalatšhomo a go bala.
- 10 Hlalosetša barutwana ka dika mo matlakalatšhomong a go bala:
  - a Mahlo: Lebelela o bolele mantšu
  - b Molomo: Bitša mantšu
  - c Morutwana o tee a bala: Go bala o nnoši
  - d Barutwana ba babedi ba bala: Go bala le le ba babedi
- 11 Bala ditaelo tša mošongwana wa pele ka Laboraro beke ya 3 le barutwana.
- 12 Gopotša barutwana gore ge re dira go **bala ka go ikemela**, re swanetše:
  - a Lebelela letlakala la rena.
  - b Leka go bala mantšu mo letlakaleng ka setu.
  - c Ge re sa tsebe lentšu, re ka botšiša motho wa dutšego kgauswi le rena goba ra tshela lentšu leo.
- 13 Hlalosa gore lehono re tla bala ka bobedi.
- 14 Hlalosa gore ge re **bala ka bobedi**, re swanetše:
  - a Balela fase motho o kgauswi le rena.
  - b Re swanetše go tšea sebaka sa go balela fase.
  - c Re swanetše go tšea sebaka go theeletša wa mphato a bala. Re swanetše go latela se wa mphato a se balago, re leke go ba thuša ge ba sa tsebego lentšu goba modumo.

- 15 Gopotša barutwana gore ba swanela go fetša mošongwana, ba latela dika tše mo matlakalatšhomo.
- 16 Efa barutwana metsotso e 15 go itlwaetša mošongwana. Ka nako ye, bitša barutwana ba mmalwa tafoleng ya gago go tlatša mothalotlhathi (mo fase) ya teko ya sehlopha sa go bala ka go hlahlwa.
- 17 Ge metsotso e 15 e fela, efa barutwana sebakanyana sa go ikhutša. Bapala papadi ka pela: Morutiši o re.
- 18 Bala ditaelo tša mošongwana wa beke 3 ka Laboraro le barutwana.
- 19 Gopotša barutwana gore ba swanela go fetša mošongwana, ba latela dika tše mo matlakalatšhomo.
- 20 Efa barutwana metsotso e 15 go itlwaetša mošongwana. Ka nako ye, bitša barutwana ba mmalwa tafoleng ya gago go tlatša mothalotlhathi (mo fase) ya teko ya sehlopha sa go bala ka go hlahlwa.
- 21 Mafelelong a metsotso e 30, bitša balebeledi ba dipuku ba letšatši go itlwaetša go kgoboketša matlakalatšhomo a go bala.

Ke nagana gore morutwana wo o bala ka: Tekanyetšo 1	Ke nagana gore morutwana wo o bala ka: Tekanyetšo 2	Ke nagana gore morutwana wo o bala ka: Tekanyetšo 3	Ke nagana gore morutwana wo o bala ka: Tekanyetšo 4	Ke nagana gore morutwana wo o bala ka: Tekanyetšo 5
Morutwana wo ga a tsebe goba o tseba mantšu a mannyane. Go bonala eke ga a lemoge kamano ya ditlhaka le medumo.	Morutwana wo o tseba medumo e mmalwa goba o bonala eke o tseba gore ditlhaka di na le medumo (le ge a foša medumo). Go bonal eke ga a lemoge mantšu.	Morutwana wo o tseba medumo e mmalwa. O leka go bitša medumo, eupša a ka dira seo ka go fošagala.	Morutwana woo tseba medumo e mengwe. O kgona go bitša mantšu a mangwe. O tseba mantšu a tlwaelo a go šomišwa kgafetšakgafetša.	Morutwana wo o tseba medumo e mentši. O leka go bitša mantšu ao a sa a tsebego. O tseba mantšu a mantši a go šomišwa kgafetšakgafetša.

Labone

Temogo ya medumo le ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Go kgaogantšha le go kopanya

- 1 Gopotša barutwana gore ge re dira medumo lenyaga, go bohlokwa go theeletša ka hlokomelo.
- 2 Bala molao o mongwe le o mongwe.
- 3 Bala molao o mongwe le o mongwe. Botšiša barutwana: Ke ka baka la eng molao wo o le bohlokwa?
- 4 Boledišana ka mabaka a dirago gore melao e be bohlokwa go hlola sebaka sa go ithuta se se
- 5 Gopotša barutwana gore ditlamorago di tla direga ge ba sa latele melao ya phaphoši.

BEKE 2

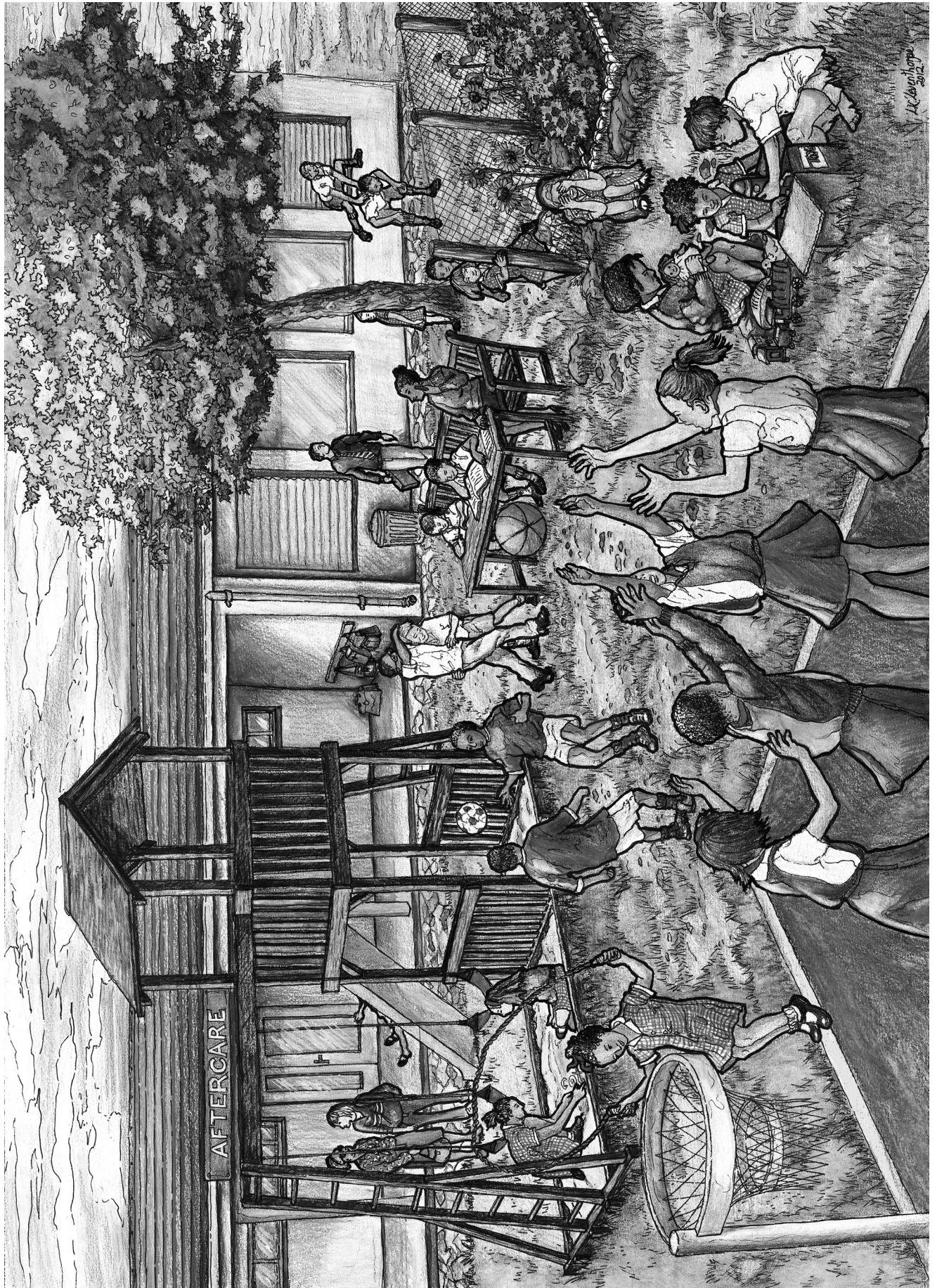

Go bala ka go abelana:

Metsotso 15

Go bala la bobedi

- 1 Gopotša barutwana gore lenyaga re tla bala ka go abelana.
- 2 Ba gopotše gore go bala ka go abelana go dirwa mo **legogong**, mo pele ga phaphoši.
- 3 Hlalosa gore re tla dla **legogong** ka pela re homotše.
- 4 Bontšha mokgwa wa go dula legogong. Hlalosa gore matsogo a bona ga a sware motho o mongwe, ba homotše, gomme ba sepela ka pela ba hlokometše.
- 5 Kgetha tatelano ya go šuthiša legogo ye e tla šomelago phaphoši le barutwana gabotše, bjalo ka mothaladi **ka mothaladi**.
- 6 Botša barutwana gore ba mo mothalong ofe, gore ba tsebe ge eba ke ba mothaladi 1, mothaladi 2, mothaladi 3, bj bj.
- 7 Botša barutwana gore ba swanetše go **gopola methaladi** ya bona.
- 8 Bitša barutwana mothaladika **mothaladi** go dula legogong.
- 9 Gopotša barutwana mokgwa wa go dula legogong ge go balwa ka go abelana:
  - a Re dula re farile seseka goba dikhuru godimo, gore go be le sekgoba se lekanego mang le mang.
  - b Re bea diatla tša rena diropeng goba mebeleng ya rena.
  - c Re theeletša re homotše ge kanegelo e balwa.
  - d Re emiša matsogo go bolela.
- 10 Laela barutwana bohle go itlwaetša metsotsonyana mokgwa wa go dula ge re bala ka go abelana.
- 11 Hlalosa gore ge re bala ka go abelana barutwana ba swanetše go theeletša gabotse.
- 12 Bontšha barutwana seswantšho sa bagwera ba dira ditiro tša go fapana.
- 13 Botšiša barutwana dipotšišo tše di latelago. Gopotša barutwana gore ba swanetše go emiša letsogo ge ba nyaka go fa karabo:

- a Naa ditiro tše kamoka di direga kae?
 b Naa o tseba bjang se?
- 14 Ba gopotše gore re swanetše go boela go dula ka pela ka setu.
 15 Bontšha barutwana mokgwa wa go boela madulong. Hlalosa gore matsogo ga a kgome ba bangwe, ba homotše, ba swaneše go phakiša le gona ka hlokomelo!
 16 Bitša barutwana mothaladi ka mothaladi gore ba boele madulong a bona.

Sehlopha sa go bala ka go hlahlwa

Metsotso e 30

Hlokomela: Go itokišetša mošongwana, o hloka go:

- *O setše o dirile diteko go barutwanana ka moka*
  - *Ba o setše o hlophile barutwana ka dihlopha go ya ka bokgoni bja bona*
  - *O file dihlopha tša bokgoni bo swanago maina. Maina ga a swanela go bontšha bokgoni. Mehlala e mengwe ke: diphoofolo tša go fapana, dikenywa, dihlopha tša kgwele ya maoto, bj bj.*
  - *O dirile papetla ya sehlopha sa go bala ka go hlahlwa, gore barutwana ba bone sehlopha se ba lego go sona*
- 1 Lehono o tla swanela ke go bea barutwana ka dihlopha tša go bala ka go hlahlwa.
 2 Bontšha barutwana papetla ya go bala ka go hlahlwa. Bala maina a sehlopha se sengwe le se sengwe. Bala maina a barutwana ka moka ba le go sehlopheng o ba kgopele gore ba emelele. Laela barutwana go lebelela barutwana bohle ba emego: ba ke maloko a dihlopha tša bona!
 3 Bapala papadi gore ba gopole dihlopha tša bona.
 4 Bitša dihlopha tše fapanego go EMA gomme ba DULE FASE.
 5 Bitša dihlopha tše fapanego go SEPELA KA SETU go ya ka pele ga phaphoši, le ka SETU go boela madulong.
 6 Laela barutwana go GOPOLA maina a barutwana ba bangwe mo sehlopheng sa bona.
 7 Bitša barutwana go leka go fana ka maina a barutwana bao ba le go sehlopheng sa bona.
 8 Bapala dipapadi tše go fihlela barutwana ba tseba dihlopha tša bona tša go bala ka go hlahlwa.

Labohlano

Mešongwana ya bomolomo

Metsotso e 15

TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

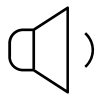
- 1 Ruta o šomiša mokgwa wa go Šupa, Diragatša, Hlalosa le go Bolela.
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo Phaphathing ya tlotlontšu ya tabakgolo.
  - a Go feta
  - b Dinnyane
    - Thala mothalo wa go ya fase magareng ga letlapa.
    - Thala didiko tše **nne** thokong e tee.
    - Thala didiko tše **pedi** ka thokong e nngwe.
    - Botšiša barutwana gore ke thoko efe e nago le tše **ntši go fetiša**.
    - Botšiša barutwana gore ke thoko efe e nago le **tše nnyane**
    - Boeletša ka dinomoro tša go fapana tša didiko.

POLEDIŠANO KA SENGWALWA SA GO BALA KA GO ABELANA

- 1 Ngwala foreimi ya poleledišano letlapeng
  - a Ke kgona ...
  - b Ke tloga ke rata go ...
- 2 Hlalosa gore lenyaga re tliša go šoma ka dihlopha tše nnyane go bolela ka dingwalwa tša rena tša go bala ka go abelana. Re tla swanela go tsena dihlophaneng tša rena ka pela.
- 3 Ge re tsena dihlopheng, re tliša šomiša mantšu a go thoma lefoko mo papetleng go swara poleledišano.
- 4 Balela barutwana freimii ya poleledišano
- 5 Hlalosa gore ge re seno tsena dihlopheng tša rena, morutwana o mongwe le o mongwe o swanetše go hwetša sebaka sa go araba potšišo e nngwe le e nngwe.
- 6 Hlagaša 'patla ya go bolela/leswika/selo'
- 7 Hlalosa gore barutwana ba swanetše go fetiša patla ya go bolela. Ge ba swere patla ye, ke sebaka sa bona sa go bolela. Ge o mongwe sehlopheng a swere patla, ba swanetše go theeletša.
- 8 Bitša barutwana ba bararo go tliša ka pele ga phaphoši gomme o šupetše mokgwa wa go fetiša patla le go araba potšišo:
  - a Morutwana 1 o swanetše go araba Potšišo 1
  - b Morutwana 2 o swanetše go araba Potšišo 1
  - c Morutwana 3 o swanetše go araba Potšišo 1
  - d Morutwana 4 o swanetše go araba Potšišo 1
  - e Morutwana 1 o swanetše go araba Potšišo 2
  - f Morutwana 2 o swanetše go araba Potšišo 2
  - g Morutwana 3 o swanetše go araba Potšišo 2

- h** Morutwana 4 o swanetše go araba Potšišo 2
- 9** Gopotša barutwana mokgwa wo ba swanetšego go dira dihlopha tše nnyane. Ba gopotše gore ke bomang a tla go ba sehlopheng se sengwe le se sengwe. Tše e swanetše dihlopha tša go swana le tša Laboraro!
- 10** Kgonthiša gore barutwana ka moka ba gopola bao ba swanetšego go ba sehlopheng sa bonale gore ba bopa bjang dihlophana tsa bona.
- 11** Hlalosa gore ge bolela lentšu le 'a re yeng' barutwana ba tla ba le metsotswana e 30 go bopa dihlophana.
- 12** Ke moka, fetiša patla ya go bolela go sehlopha se sengwe le se sengwe.ba swanetse go fana sebaka go araba dipotsiso ka ttsela yeo o ba supeditsego ka gona.

Temogo ya medumo le ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Go hwetša mantšu

- 1** Gopotša barutwana gore ka phaphošing ya rena lenyaga, go bohlokwa go latela melao ye re e dirilego mmogo.
- 2** Kgopela barutwana go bala melao ka o tee ka o tee.
- 3** Hlalosa molao o mongwe le o mongwe.
- 4** Botšiša barutwana: Le na le dipotšišo dife mabapi le ka melao ye?
- 5** Boledišana ka melao. Kgonthiša gore barutwana ba kwišiša ka ga:
  - a** Gore melao ke eng
  - b** Ka lebaka la eng melao e le bohlokwa
  - c** Go bjang go latela melao
  - d** Go bjang go tshela melao
  - e** Ditlamorago tša go tshela melao

Go bala ka go abelana:

Metsotso e 15

Go bala la mafelelo

- 1** Hlalosa gore beke e nngwe le e nngwe ka nako ya go bala ka go abelana, re tla dira mošongwana wa go bala la mafelelo.
- 2** Hlalosa gore barutwana ba tla bolela ka selo seo ba se ratilego mo seswantšhong.
- 3** Šomiša **tšhupetšo** go bontšha barutwana gore ba fe bjang kakaretšo ya lefoko go iša go 2 ka seo ba se nagannego: **Ke rata go bapala kgwele ya matsogo le bagwera baka ka gobane go a thabiša e le ruri.**
- 4** Bontšha barutwana letlakala 15 la pukutšhomo ya DBE gape.
- 5** Laela barutwana go nagana ka **dikakaretšo tša bona.**
- 6** Botšiša barutwana ba 2–3 go abelana dikgopolo tša bona le mphato. Thuša barutwana go feleletša mafoko.
- 7** Hlalosa o phošolle mathata a go ipoeletša kgafetšakgafetša a barutwana.

- 8 Gopotša barutwana mokgwa wa go **sokologa o bolele:**
  - a Barutwana ba swanetše go sokologela go motho yo a lego kgauswi le bona.
  - b Ba swanetše go tšea sebaka go botša wa mphato dikarabo tša dipotšišo.
  - c Ge wa mphato a bolela, ba swanetše go theeletša gabotse!
- 9 Laela barutwana go sokologa ba bolele gomme ba abelane dipego tša bona le ba mphato.

Sehlopha sa go bala ka go hlahlwa

Metsotso e 30

- 1 Gopotša barutwana gore re tla ba le tsela ya tatelano go neela **Matlakalatšhomo a go bala.**
- 2 Gopotša barutwana gore balebeledi ba tla neela phaphosi matlakalatšhomo.
- 3 Gopotša barutwana mo matlalalatšhomo a beilwego le gore a arogantshitswe bjang (dihlopha, methaladi, bj bj.)
- 4 Gopotša barutwana mokgwa wa go kuka mokgobo wa matlakalatšhomo ka dihlopha, mothaladi, bj.bj.
- 5 Ba gopotše mokgwa wa go neela matlakalatšhomo gabotse, ka hlokomelo, ka pela.
- 6 Bitša balebeledi ba Labobedi go tla neelane ka matlakalatšhomo.
- 7 Ke moka, Hlalosa gore re tla itlwaetša se se diregago ka nako ya go bala ka sehlopha sa go hlahlwa.
- 8 Hlalosa gore o tla bitša sehlophana. Sona se swanetše go tla legogong se dule ka setu ka sediko.
- 9 Barutwana bohle ba bangwe ba swanetše go šomiša dipukutšhomo tša go bala ka go ikemela, ka moo re itlwaeditšeng.
- 10 Bitša sehlopha sa pele. Ge ba dutše ka sediko, laela morutwana mongwe le mongwe go šielana gomme ba bolele maina a bona, le kanegelo e tee e ba e ratago.
- 11 Ge o ntše o bolela le sehlopha se sennyane, barutwana ba bangwe ka moka ba swanetše go šoma ka go ikemela. Go bohlokwa go phošolla maitshwaro a sego a go bala ka go ikemela ka nako ye.
- 12 Laela sehlopha sa pele se boele madulong ka setu.
- 13 Boeletša se ka dihlopha ka moka.

Mphato 1

KOTARA 1

Beke

3

TABAKGOLO:

Re ya sekolong

Go lokiša phaphoši

- 1 Ge beke e thoma, kgonthišiša gore phaphoši ya gago e a bogega ebile e hlwekile.
- 2 Bea PHAPHATI GO BONTŠHA ya gago nakong, , ka go tloša dilo tše o sa hlwela o di šomiša, gomme o di boloke gabotse.
- 3 Ge o fetša, beakanya mantšu a papetlakgadima le tababakgolo ya tšhupetšo tše o di nyakago.
- 4 Hwetša le go beakanya dilo tša tabakgolo ya lebota le tafola yeo e ka bago le maatlakgogedi mo barutwaneng, mohlala: seswantšho sa ngwana a apere unifomo; mokotlana; dilo tša dingwalelo; dijo; diswantšho tša diphaphoši tsa go fapana; bj bj.
- 5 Dira dinyakišišo mo marangrang a theknolotši (inthanete) go itokišetša tabakgolo. Mohlala: dira dinyakisiso gore o ka šoma bjang ka bana bao ba kwaago ba le ge e le la mathomo ba etla sekolong.
- 6 Kgonthišiša gore dipuku tša barutwana tša go ngwala le dipukutšhomo tša DBE di swailwe, gomme di pakilwe gabotse mo di dulago gona.
- 7 Kgonthišiša gore dipuku tše dikgolo ka moka, tša go bala le tša bokgobapuku di ka lenaneo.
- 8 O ka fetola mola le mola dihlopha tša gago tša go bala ge go hlokagala.
- 9 Beakantšha mešongwana ya kelo ya semmušo le kelo yeo e sego ya semmušo ya beke.

Mešongwana ye e okeditšwego

Mešongwana ye e ka šomišwa bjalo ka mošomo wa go ikemela wa barutwana ba go fetša mošomo wa bona ka pela GOBA ge o le gare o dira kelo mo barutwaneng.

Mošongwana wa 1: DBE Pukutšhomo 1: Letlakala la 2, A re direng.

Mošongwana wa 2: DBE Pukutšhomo 1: Letlakala la 4, A re direng.

Mošongwana wa 3: DBE Pukutšhomo 1: Letlakala la 5, A re thaleng.

Mošongwana wa 4: Thala seswantšho sa gago ka letšatši la mathomo sekolong.

Mošupologo

Ditiro tša go bolela

Metsotso e 15

HLAGIŠA TABAKGOLO: GO HWETŠA TSEBO YEO BA NAGO LE YONA

- 1 Bontšha barutwana seswantšho sa pele/bobedi sa puku e kgolo ya dikanegelo: Ben o ya sekolong
- 2 Botša barutwana gore re thoma tabakgolo, e bitšwa: Re ya sekolong
- 3 Thala sediko le leina la tabakgolo mo magareng ga letlapa.
- 4 Botšiša barutwana: *Ke eng seo le se tsebago ka tabakgolo ye?*
- 5 Ngwala dikakanyo tša barutwana go dikologa mmaphahlogo. Dikakanyo tša go swana di ngwale felo go tee.
- 6 Ge barutwana ba palelwa go fetola, botšiša dipotšišo tše di latelago tša hlohloletšo:
  - a O tla le eng sekolong?
  - b Ke eng seo se diragalago sekolong?
  - c Ke bo mang bao ba ya go sekolong?

BEKE 3

TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

- 1 Ruta o šomiša mokgwa wa go Šupa, Diragatša, Hlalosa le go Bolela.
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo phaphathing ya tlotlontšu ya tabakgolo.
  - thabile
  - go iketla
  - belaela

Morumokwano goba koša	Ditiro
Bana ba sekolo (x 2)	Šupa bana ka monwana
Tlang sekolong (x 2)	Dira seka sa go bitša (beckon)
Ekwa tšhipi ya lla (x 2)	Swara tsebe go bontšha go theeletša
Ding dong belele! (x 2)	Bontšha seka sa go letša tšhipi

Mongwalo

Metsotso e 15

- 1 Botša barutwana gore ba bule dipuku tša bona tša go ngwala.
- 2 Biletša barutwana medumo le mantšu a a latelago gore ba a ngwale:
  - a Modumo wa pele wa leina la gago.
  - b Modumo wa pele wa sefane sa gago.
- 3 Sa go latela, botša barutwana gore ba ntšhe dikryone gomme ba swaye mošomo wa bona.

- 4 Tšea dipuku mafelelong a letsatsi, gomme o ngwale dintlha ka bao ba nyakago thušo.

LENANEO LEO LE FAPANEGO LA MONGWALO

Modumo/medumo: _____

Mantšu: _____

Go bala ka go abelana:

Metsotso e 15

Go bala la mathomo

MAANO TEKATLHALOGANYO: PHOPHOLETŠA

- 1 Dudiša barutwana mo legogong gore ba kgone go bona puku e kgolo.
- 2 Bula puku e kgolo mo kanegelong: Ben o ya sekolong.
- 3 Phetla puku o ba laetša diswantšho tša letlakala le lengwe le le lengwe, o ba botšiša gore ba nagana gore go direga eng.
- 4 Thuša barutwana go kopanya diswantšho, gore ba kgone go hwetša todi ya gore kanegelo e bolela ka eng.
- 5 Hlagiša tlotlontšu e ntšhwa mo dikarolwaneng tša maleba mo kanegelong.
- 6 Bala kanegelo ka moka gatee, o sa eme.

Go ngwala:

Metsotso e 30

Beakanya le go rulaganya

SEHLOGO: Thala seswantšho sa go bontšha maikutlo a gago sekolong.

MOŠOMO: Thala seswantšho gomme o tlatše sešupo.

FOREIMI YA GO NGWALA: n/a.

TŠHUPETŠO

- 1 Hlalosa gore lehono, barutwana ba tla thala ka gore ba ikwa bjang lehono sekolong.
- 2 Šomiša **tšhupetšo** go bontšha barutwana gore o **nagana pele o ngwala.**
- 3 Botša barutwana kakanyo ya sethalwa sa gago bjalo ka: Ke kwa ke thabile lehono!
- 4 Šomiša **tšhupetšo** go thala seswantšho sa gago o lebega o thabile ka phaphošing
- 5 Hlaloša mantšu ao o tlogo go a ngwala. **Thala mothaladi wa lentšu le lengwe le le lengwe,** bjalo ka: nna.

- 6 Phumula mohlala mo letlapeng. Hlaloša gore se e be e le fela mohlala, eupša barutwana ba swanetše go ngwala dikakanyo tša bona.

DITAELO TŠA BOMOLOMO

- 1 Gopodišiša tše dingwe go laetša maikutlo le barutwana.
- 2 Ngwala mantšu mo letlapeng, bjalo ka: thabile, belaela, iketla, bjalo bjalo.
- 3 Botšiša barutwana: O ikwa bjang lehono sekolong?
- 4 Laela barutwana go **nagana pele ba ngwala.**
- 5 Bitša barutwana ba 2 go iša go ba 3 go go botša ba ikwa bjang.
- 6 Ba swanetše gore: Ke ikwa ...
- 7 Hlaloša gore barutwana ba tla thala seswantšho gomme ba fe seswantšho sa bona sešupo!

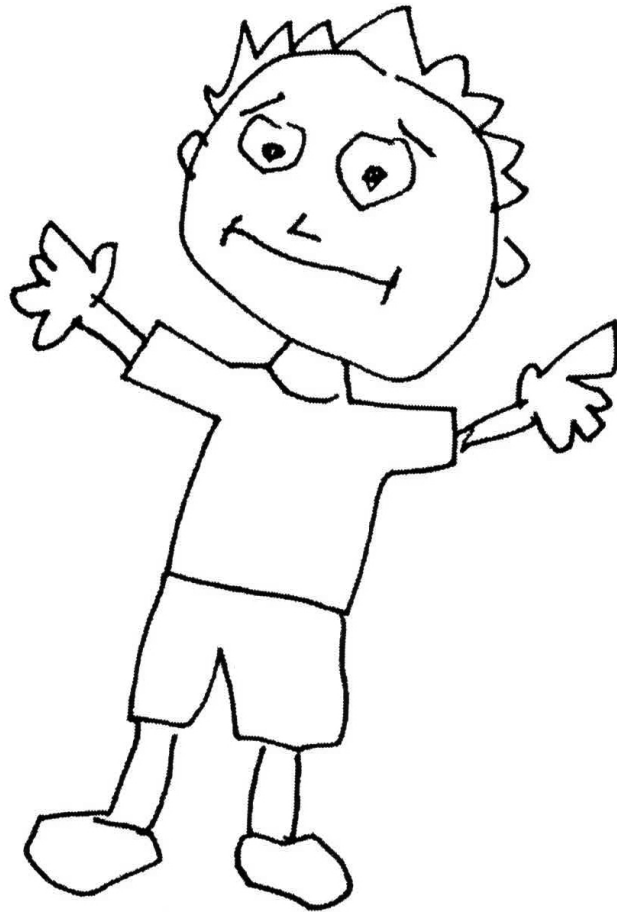
GO NGWALA

- 1 Efa barutwana dipuku.
- 2 Ge barutwana ba dutše ba ngwala, sepela ka phaphošing o feleletše **dikonferense tše di kopana.**
- 3 Kgopela barutwana go go botša ka dingwalwa tša bona.
- 4 Thuša barutwana go tlatša sešupo. (na)
- 5 Hlohleletša barutwana.

SOKOLOGA O BOLELE

- 1 Ge gona le metsotso e 2 go iša go 3 e setšego, laela barutwana gore ba beye diphensele tša bona.
- 2 Laela barutwana gore ba **sokologe ba bolele** le wa mphato ka dithalwa tša bona.

*Kgomaretša dingwalwa **tekano ya mahlo a** barutwana ka phaphošing. Se se thuša barutwana go rerišana ka tabakgolo.*

nhq

Sehlopha sa go bala ka go hlahlwa

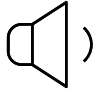
Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 3**.
- 2 Hlaloša **mošongwana wa 1** wa **Mošupologo** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 5 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 6 Hlaloša **mošongwana wa 2** wa **Mošupologo** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Labobedi

Temogo ya medumo le ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Hlagiša modumo o moswa le mantšu

HLAGIŠA MODUMO

- 1 Bitša modumo gomme o emiše papetlakgadima: /a/
- 2 Bitša modumo gomme o laele barutwana go boeletša modumo makgetlo a 3.
- 3 Ahlaahla ka tsela yeo modumo /a/ o fapanago ka Sepedi le ka Sekgowa.
- 4 Ge e le modumo o tee, bontšha barutwana modumo wo mo phaphathing ya ditlhaka tša alfabete.
- 5 Botšiša barutwana: O ka nagana ka mantšu a go thoma ka /a/?
- 6 Gopodišiša mantšu le barutwana, bjalo ka: **ala, aga, alola, aba.**
- 7 Botšiša barutwana: O ka nagana ka mantšu ao a felelago ka /a/ ?
- 8 Gopodišiša mantšu le barutwana, bjalo ka: **lapa, gapa, opa, epa.**

ALTERNATE PHONICS PROGRAMME

Modumo/medumo: _____

Mantšu: _____

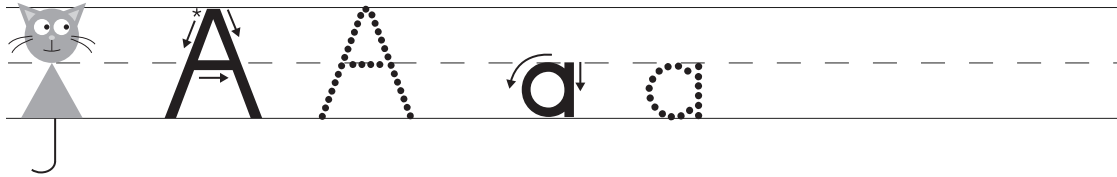

Mongwalo:

Metsotso e 15

Ngwala leleterere goba maletere/mantšu/mafoko

- 1 Ruta barutwana go ngwala ditlhaka tše dikgolo le ditlhaka tše dinnyane: **aA**
- 2 Laetša go ngwala dithlaka go barutwana bao ba ngwalago ka letsogo la go ja, ke moka o laetše ba go ngwala ka letsogo la ngele.
- 3 Ge o fetša botša barutwana go šoma le wa mphato go ngwala leleterere goba maletere mo mekokotlong ka menwana ya bona.
- 4 Ka morago ga fao botša barutwana go ngwala leleterere goba maletere mo godimo ga ditafola ka menwana ya bona.
- 5 La mafelelo, bontšha barutwana gape gore ba bopa bjang leleterere goba maletere mo letlapeng.
- 6 Barutwana ba swanetše go kopolla modumo/mantšu/mafoko ka gare ga dipuku tša bona.

ALTERNATE HANDWRITING PROGRAMME

Modumo/medumo: _____

Mantšu: _____

Go bala ka go abelana:

Metsotso e 15

Go bala lekga la pele

MAANO A TEKATLHALOGANYO: AKANYA KA SENGWALWA / FATOLLA SENGWALWA

Sengwalwa	Go bala lekga la pele (Go nagana kudu)
<p>Ke nako ya go boela sekolong! Maikhutšo a selemo a fedile. Jabu bjale o itukišetša go ya sekolong. O kwa bohloko ka gore a ka se kgone go raloka kgwele le mpša ya gagwe, Ben.</p> <p>O akanya gore mpša ya gagwe o tla šala e dira eng letšatši ka moka e le tee. Jabu o rwala mokotlana wa gagwe o leba sekolong. Ga a lemoge gore Ben o mo šetše ka morago.</p>	<p>Ke mang a šetšego Jabu morago go ya sekolong?</p> <p>Mmalo! Ke mpša ya gagwe, Ben!</p>
<p>Ge a fihla sekolong a dumediša bagwera ba gagwe ka moka. Ke dibeke tše mmalwa a sa ba bone! O thakgetše kudu go bona bagwera ba gagwe o šitwa go bona Ben! Jabu o tsena ka phaphošing ya gagwe ye mpsha. O kopana le Mohumagadi Moleleki, morutišigadi wa gagwe o moswa.</p>	<p>Ke akanya ge eba Jabu o bona Ben? Thaka banna! Ga a bone Ben. O gare o dumediša bagwera ba gagwe.</p>
<p>Morutiši wa gagwe ke motho wa go loka. Jabu o thabetše go boela sekolong. Mohumagadi Moleleki o ruta bana koša ye mpsha. Barutwana ka moka ba gare ba ithuta koša e mpsha ga go le o tee a bonago Ben a khutile ka fase ga legogo.</p>	<p>Ke akanya ge eba Jabu o bona Ben? Aowa! Ga a bone Ben. O tsene fase o ithuta koša ye mpsha.</p>

Sengwalwa	Go bala lekga la pele (Go nagana kudu)
<p>Ka nako ya go ikhutša Jabu o bapala kgwele ya maoto le bagwera ba gagwe. Jabu o nagana ka mpša ya gagwe, Ben. 'Ben a ka rata kgwele ye e kgolo' go nagana Jabu. O kwa bohloko ka gore a ka se kgone go bapala le Ben. Jabu o kwa a hlolosetše Ben.</p> <p>Palakata, Ben o tšwelela lepatlelong a kitimiša kgwele. 'O tšwa kae wena?' gwa botšiša Jabu a sega. Jabu o ragela kgwele go Ben.</p>	<p>Ke akanya ge eba Jabu o bona Ben? Agaa! Mafelelong o bona Ben. Ben o bapala kgwele le bagwera ba gagwe.</p>
<p>Jabu o thabile kudu ge a boetše sekolong. O thabetše go bapala le mpša ya gagwe le bagwera ba gagwe. Ke letšatši le lebotse kudu!</p>	<p>Naa Jabu o bapala le bomang? O bapala le bagwera ba gagwe le Ben.</p>
Dipotšišo tša go latela	Dikarabo tše di kgonegago
Leina la morutišigadi wa Jabu ke mang?	Leina la gagwe ke Mohumagadi Moleleki.
Jabu o bone Ben neng?	O bone Ben ka nako ya go ikhutša.
Dipotšišo tša ke ka lebaka la eng	Dikarabo tše di kgonegago
Ke ka lebaka la eng Jabu a be a sa bone Ben?	<ul style="list-style-type: none"> • Ka lebaka la gore o be a le gare a dumediša bagwera ba gagwe. • Ka lebaka la gore o be a le gare a ithuta koša ye mpsha.

Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 3**.
- 2 Hlaloša **mošongwana wa 1 wa Labobedi** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala.
- 6 Hlaloša **mošongwana wa 2 wa Labobedi** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Laboraro

Mešongwana ya bomolomo

Metsotso e 15

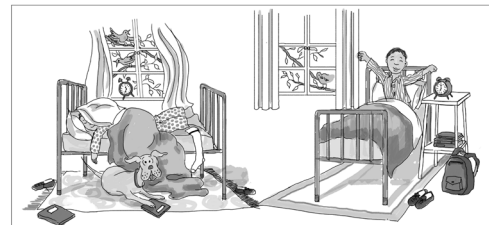
TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

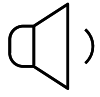
- 1 Ruta o šomiša PATS. (Šupa, Dira, Swara o Bontšhe)
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo Phaphathing ya tlotlontšu ya tabakgolo.
  - kitimiša
  - latela
  - maketše

Morumokwano goba koša	Ditiro
Bana ba sekolo (x 2)	Šupa bana ka monwana
Tlang sekolong (x 2)	Dira seka sa go bitša (beckon)
Ekwa tšhipi ya lla (x 2)	Swara tsebe go bontšha go theeletša
Ding dong belele! (x 2)	Bontšha seka sa go letša tšhipi

BOKGONI BA GO ANEGA (BEKE YA PELE YA TABAKGOLO)

- 1 Arola barutwana ka dihlophana.
- 2 Efa sehlopha se sengwe le se sengwe letlakala la diswantšho tša bokgoni ba go anega.
- 3 Botša barutwana go nagana ka kanegelo ya go tsamaišana le diswantšho.
- 4 Efa barutwana motsotso goba e mebedi go nagana ka dikakanyo tša bona.
- 5 Sa go latela, morutwana o mongwe le o mongwe mo sehlopheng o swanetše go hwetša sebaka go abelana ka tsela yeo a bonago kanegelo ka gona.
- 6 Gopotša barutwana gore kanegelo tša bona e swanetše go ba tšeo ba ihlametšego tšona, eupša gape di swanetše go sepelelana le diswantšho!
- 7 Gopotša barutwana go theeletšana gabotse ge ba laodišetšana dikanegelo.
- 8 Leboga barutwana go abelana ka dikanegelo tša bona.

Temogo ya medumo le ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Hlagiša modumo o moswa le mantšu

HLAGIŠA MODUMO

- 1 Bitša modumo gomme o emiše papetlakgadima: /b/
- 2 Bitša modumo gomme o laele barutwana go boeletša modumo makgetlo a 3.
- 3 Ahlaahla ka tsela yeo modumo /b/ o fapanago ka Sepedi le ka Sekgowa.
- 4 Ge e le modumo o tee, bontšha barutwana modumo wo mo phaphathing ya ditlhaka tša alfabete.
- 5 Botšiša barutwana: O ka nagana ka mantšu a go thoma ka /b/?
- 6 Gopodišiša mantšu le barutwana, bjalo ka: **bala, bela, bopa, bona**
- 7 Botšiša barutwana: O ka nagana ka mantšu ao a nago le /b/ **magareng?**
- 8 Gopodišiša mantšu le barutwana, bjalo ka: **aba, oba, roba.**

LENANEO LEO LE FAPANEGO LA DITUMATLHAKA

Modumo/medumo: _____

Mantšu: _____

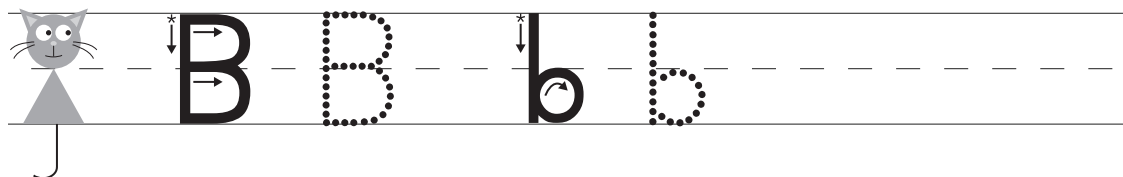

Mongwalo:

Metsotso e 15

Ngwala leleterere / mantšu / mafoko

- 1 Ruta barutwana go bopa ditlhaka tše dikgolo le ditlhaka tše dinnyane: **Bb**
- 2 Laetša go ngwala ditlhaka go barutwana bao ba ngwalago ka letsogo la go ja, ke moka o laetše ba go ngwala ka letsogo la ngele.
- 3 Ge o fetša botša barutwana go šoma le wa mphato go ngwala leleterere goba maletere mo mekokotlong ka menwana ya bona.
- 4 Ka morago ga fao botša barutwana go ngwala leleterere goba maletere mo godimo ga ditafola ka menwana ya bona.
- 5 La mafelelo, bontšha barutwana gape gore ba bopa bjang leleterere goba maletere mo letlapeng.
- 6 Barutwana ba swanetše go kopolla modumo ka gare ga dipuku tša bona.

LENANEO LEO LE FAPANEGO LA MONGWALO

Modumo/medumo: _____

mantšu: _____

Go ngwala:

Metsotso e 30.

Beakanya le go rulaganya

SEHLOGO: Thala seswantšho sa go laetša mogwera wa gago o moswa wa sekolong.

MOŠOMO: Thala seswantšho gomme o tlatše sešupo.

FOREIMI YA GO NGWALA: n/a

TŠHUPETŠO

- 1 Hlalosa gore lehono, barutwana ba tla thala ka mogwera o moswa wa kua sekolong.
- 2 Šomiša **tšhupetšo** go bontšha barutwana gore o **nagana pele o ngwala**.
- 3 Botša barutwana kakanyo ya gago ya sethalwa sa gago, bjalo ka: Mogwera wa ka o moswa wa kua sekolong ke morutiši o moswa, Moh Maboya!
- 4 Šomiša **tšhupetšo** go thala seswantšho wena le Moh Maboya.
- 5 Hlaloša mantšu ao o tlogo go a ngwala. **Thala mothaladi wa lentšu le lengwe le lengwe**, bjalo ka: mogwera.
- 6 Phumula mohlala wa gago mo letlapeng. Hlalosa gore se ke mohlala fela, eupša barutwana ba swanetše go ngwala dikakanyo tša bona.

DITAELO TŠA BOMOLOMO

- 1 Gopodišiša mantšu a mangwe ka bagwera le barutwana. Ngwala mantšu mo letlapeng, bjalo ka: mogwera, bapala, thuša, bjalo bjalo.
- 2 Botšiša barutwana: Ke mang mogwera wa gago o moswa kua sekolong?
- 3 Laela barutwana go **nagana pele ba ngwala**.
- 4 Bitša barutwana ba 2 go iša go ba 3 go go botša maina a bagwera ba baswa ba bona.
- 5 Ba swanetše gore: Mogwera wa o moswa ke ...
- 6 Hlaloša gore barutwana ba tla thala le go tlatša sešupo diswantšhong tša bona!

GO NGWALA

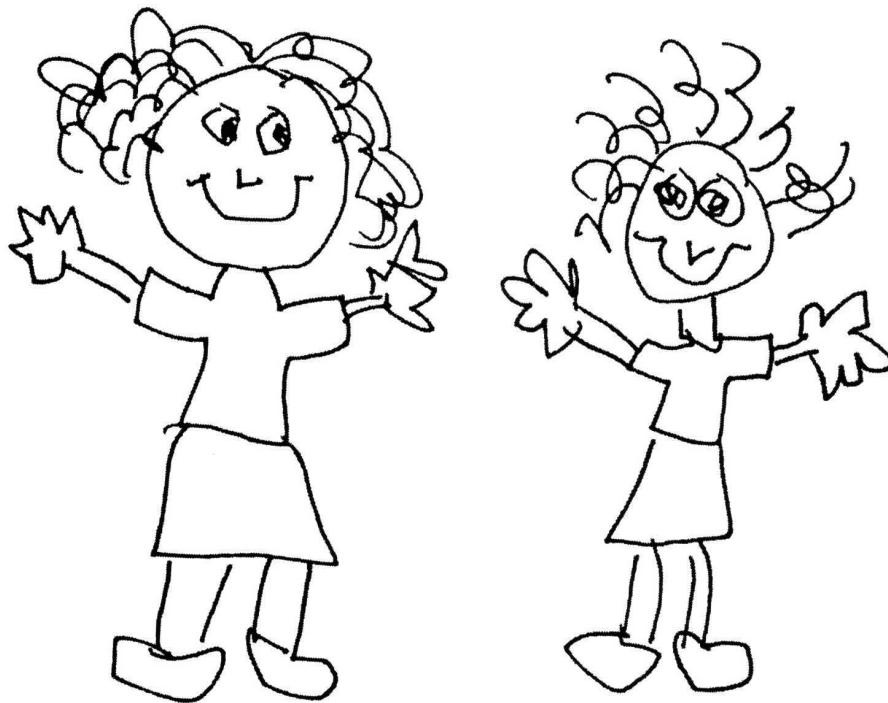
- 1 Efa barutwana dipuku.
- 2 Ge barutwana ba ngwala, sepela ka phaphošing o feleletše **dikonferense tšedikopana**.

- 3 Kgopela barutwana go go botša ka dingwalwa tša bona.
- 4 Thuša bana go tlatša sešupo.
- 5 Hlohleletša barutwana.

SOKOLOGA GOMME O BOLELE

- 1 Ge go setše metsotso e 2 go iša go e 3, laela barutwana go bea diphensele tša bona.
- 2 Laela barutwana gore ba **sokologe gomme ba bolele** le wa mphato ka dithalwa tša bona.

*Kgomaretša dingwalwa **tekano ya mahlo a** barutwana ka phaphošing. Se se thuša barutwana go rerišana ka tabakgolo.*

Mogwera

Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa

Metsotso e 30

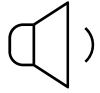

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 3**.
- 2 Hlaloša **mošongwana wa 1 wa Laboraro** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira **phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala**.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2 wa Laboraro** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Labone

Temogo ya medumo le ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Go ikgopotša modumo

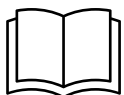
GO IKGOPOTŠA MODUMO

- 1 Bitša modumo gomme o emiše papetlakgadima: /a/ /b/
- 2 Bitša modumo gomme o laela barutwana go boeletša modumo x 3.
- 3 Barutwana ba bušeletše modumo wo mongwe le wo mongwe x 3.
- 4 Laetša barutwana medumo godimo ga alfabete furisi.
- 5 Botšiša barutwana: O ka nagana ka mantšu a go thoma ka /a/?
- 6 Botšiša barutwana: O ka nagana ka mantšu a go thoma ka /b/?
- 7 Botšiša barutwana: O ka nagana ka mantšu a go felela ka /a/?
- 8 Botšiša barutwana: O ka nagana ka mantšu a go felela ka /b/?

LENANEO LEO LE FAPANEGO LA DITUMATLHAKA

Modumo/medumo: _____

Mantšu: _____

Go bala ka go abelana:

Metsotso e 15

Go bala lekga la bobedi

MAANO A GO BALA: AKANYA / FATOLLA SENGWALWA

Sengwalwa	Go bala lekga la bobedi (Go nagana kudu)
<p>Ke nako ya go boela sekolong! Maikhutšo a selemo a fedile. Jabu bjale o itukišetša go ya sekolong. O kwa bohloko ka gore a ka se kgone go raloka kgwele le mpša ya gagwe, Ben.</p> <p>O akanya gore mpša ya gagwe o tla šala e dira eng letšatši ka moka e le tee. Jabu o rwala mokotlana wa gagwe o leba sekolong. Ga a lemoge gore Ben o mo šetše ka morago.</p>	<p>Jabu o nyamišwa ke eng?</p> <p>Thaka banna! O nyamišwa ke gore a ka se kgone go raloka le mpša ya gagwe Ben.</p>

Sengwalwa	Go bala lekga la bobedi (Go nagana kudu)
<p>Ge a fihla sekolong a dumediša bagwera ba gagwe ka moka. Ke dibeke tše mmalwa a sa ba bone! O thakgetše kudu go bona bagwera ba gagwe o šitwa go bona Ben! Jabu o tsena ka phaphošing ya gagwe ye mpsha. O kopana le Mohumagadi Moleleki, morutišigadi wa gagwe o moswa.</p>	<p>Ka lebaka la eng Jabu a thakgetše? Agaa! O thakgaletše</p> <p>go bona bagwera ba gagwe. Ke nako e telele a sa ba bone!</p>
<p>Morutiši wa gagwe ke motho wa go loka. Jabu o thabetše go boela sekolong. Mohumagadi Moleleki o ruta bana koša ye mpsha. Barutwana ka moka ba gare ba ithuta koša e mpsha ga go le o tee a bonago Ben a khutile ka fase ga legogo.</p>	<p>Ke ka lebaka la eng Jabu a thabile? Agaa! O thabišwa ke</p> <p>go boela sekolong.</p>
<p>Ka nako ya go ikhutša Jabu o bapala kgwele ya maoto le bagwera ba gagwe. Jabu o nagana ka mpša ya gagwe, Ben. 'Ben a ka rata kgwele ye e kgolo' go nagana Jabu. O kwa bohloko ka gore a ka se kgone go bapala le Ben. Jabu o kwa a hlolosetše Ben.</p> <p>Palakata, Ben o tšwelela lepatlelong a kitimiša kgwele. 'O tšwa kae wena?' gwa botšiša Jabu a sega. Jabu o ragela kgwele go Ben.</p>	<p>Ke ka lebaka la eng Jabu a ekwa bohloko? Agaa! O kwa bohloko ka ge a ka se kgone go bapala le mpša ya gagwe, Ben.</p>
<p>Jabu o thabile kudu ge a boetše sekolong. O thabetše go bapala le mpša ya gagwe le bagwera ba gagwe. Ke letšatši le lebotse kudu!</p>	<p>Naa Jabu o thabišwa ke eng? Agaa! Ka gobane o nale bagwera ba gagwe le Ben.</p>
Dipotšišo tša go latela	Dikarabo tše kgonegago
<p>Ke mang šetsego Jabu morago ge a eya sekolong?</p>	<p>Ben o setše Jabu morago ge a eya sekolong.</p>
<p>Jabu o ile a ikwa bjang ge a fihla sekolong?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • O thabile kudu go bona bagwera ba gagwe. • O thabile kudu go boela sekolong. • O kwele bohloko gobane o be a ka se kgone go bapala le Ben.
Dipotšišo tša ke ka lebaka la eng	Dikarabo tše kgonegago
<p>Ke ka lebaka la eng Jabu a be a hlologetše Ben?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ke ka lebaka la gore o be a sa tsebe gore Ben o gona sekolong. • Ke ka lebaka la gore o be a hlologetše go bapala kgwele le Ben. • Mo gongwe ke ka lebaka la gore o be a tseba gore Ben le yena o be a ka rata go bapala kgwele.

Sehlopha sa go bala ka go hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 3**.
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1 wa Labone** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2 wa Labone** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Labohlano

Ditiro tša go bolela

Metsotso e 15

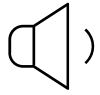
TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

- 1 Ruta o šomiša mokgwa wa go Šupa, Diragatša, Hlalosa le go Bolela.
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo phaphathing ya tlotlontšu ya tabakgolo.
  - taetšo
  - la ngele
  - la go ja

Morumokwano goba koša	Ditiro
Bana ba sekolo (x 2)	Šupa bana ka monwana
Tlang sekolong (x 2)	Dira seka sa go bitša (beckon)
Ekwa tšhipi ya lla (x 2)	Swara tsebe go bontšha go theeletša
Ding dong belele! (x 2)	Bontšha seka sa go letša tšhipi

POLEDIŠANO YA SENGWALWA SA GO BALA KA GO ABELANA

- 1 Ngwala foreimi ya poledišano mo letlapeng:
Kanegelo e bolela ka...
Ke ratile ge...
Ke nagana...
- 2 Bala foreimi ya poledišano le barutwana.
- 3 Bea barutwana ka **dihlophana**.
- 4 Botša barutwana gore o mongwe le o mongwe o swanetše go hwetša sebaka go araba potšišo engwe le nngwe le e nngwe ya poledišano.
- 5 Tanya šedi ya barutwana.
- 6 Botšiša barutwana ba go fapana goba sehlopha se se itšeng go abelana ka dikarabo tša bona.
- 7 Ge dikarabo di fošagetše, ba phošolle.
- 8 Leboga barutwana ka maitapišo a bona.

Temogo ya medumo le ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Go ikgotša modumo

GO IKGOPOTŠA MODUMO

- 1 Bitša modumo gomme o emiše papetlakhadima: /a/ /b/
- 2 Bitša modumo gomme o laela barutwana go boeletša modumo x 3.
- 3 Barutwana ba bušeletše modumo wo mongwe le wo mongwe x 3.
- 4 Laetša barutwana medumo godimo ga alfabete furisi.
- 5 Botšiša barutwana: O ka nagana ka mantšu a go thoma ka /a/?
- 6 Botšiša barutwana: O ka nagana ka mantšu a go thoma ka /b/?
- 7 Botšiša barutwana: O ka nagana ka mantšu a go felela ka /a/?
- 8 Botšiša barutwana: O ka nagana ka mantšu a go felela ka /b/?

BEKE 3

LENANEO LEO LE FAPANEGO LA DITUMATLHAKA

Modumo/medumo: _____

Mantšu: _____

_____

Go bala ka go abelana:

Metsotso e 15

Go bala la mafelelo

MAANO A TEKATLHALOGANYO: AKARETŠA

KAKARETŠO YA BOMOLOMO YA KANEGELO

- 1 Hlalosa gore lehono re tla *nagana ka karolwana ye bohlokwa kudu ya sengwalwa.*
- 2 Re tla nagana gape *ka seo re swanetšego go ithuta sona go tšwa go sengwalwa.*
- 3 Laela barutwana go šomiša foreimi go araba dipotšišo:
Kanegelo ye e bolela ka ...(mafoko a 2 go iša go a 3)
Ke ratile ge...
Ke nagana kanegelo e ngwadilwe go nthuta...
- 4 Hlalosa gore barutwana ga ba swanela go bolela selo ka sengwalwa – ba swanetše go kgetha karolwana tše bohlokwa kudu.
- 5 Efa barutwana go nagana ka dikarolwana tše bohlokwa tša sengwalwa.
- 6 Botša barutwana so **sokologa ba bolelele** le wa mphato go abelana ka dikakaretšo tša bona.
- 7 Tanya sedi ya barutwana.
- 8 Kgopela morutwana o 1 go iša go ba 2 go abelana ka dikakaretšo le barutwana ba bangwe ka phaphošing.
- 9 Dira kakaretšo ya phaphoši, bjalo ka: ***Kanegelo ye e bolela ka mpša yeo ba rego ke Ben e latela mong wa yona Jabu ge a eya sekolong. Ke ratile ge Ben a raloka kgwele ya dinao le Jabu kua sekolong. Ke nagana gore kanegelo ye e ngwadilwe go nthuta gore dimpša ke bakgotse ba rena ba potego.***

Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa

Metsotso 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 3.**
- 2 Hlaloša **mošongwana wa 1 wa Labohlano** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira **phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala.**
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2 wa Labohlano** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Tshekatsheko ya polelo ya mafelelo a beke Metsotso e 15

- 1 Tanya šedi ya barutwana mo legogong mafelelong a letšatši.
- 2 Dira sebaka sa ditshekatsheko tša polelo beke le beke. Ke kgetho ya gago go hlakanya ditshekatsheko tša go ithuta tša Sepedi le tša Sekgowa.
- 3 Gopola go fa barutwana sebaka sa go 'Sokologa le go bolela' ba ahlaahle dikarabo tša bona le wa mphato. Ke moka, kgetha barutwana ba mmalwa go abelana ka dikarabo tša bona le phaphoši ka bophara.
- 4 Šomiša dipotšišo tše di latelago tša hlohleletšo go hlahla karolwana ya polelo ya poledišano ya gago:
  - a Naa ke efe tabakgolo ya polelo ya rena ya beke?
  - b Ke kanegelo efe yeo le e badilego mmogo?
  - c Ke mantsu afe a maswa o a ratilego bekeng ye?
  - d Ke eng se o ithutilego sona bekeng ye?
  - e Naa re ngwadile ka eng bekeng ye?
  - f Naa go ngwala go kaonafetše bjang bekeng ye?
  - g Naa go bala go kaonafetše bjang bekeng ye?
  - h Ke eng seo o ikgantšhago ka sona bekeng ye?
- 5 La mafelelo, botša barutwana go nagana ka dilo tše pedi tše ba tlogo go botša ba malapa a bona ka seo ba ithutilego ka sona le ka tsela yeo ba kaonafetšego ka gona bekeng ye mabapi le mošomo wa bona.

Ela hloko: Tshepedišo ya go lebelela morago le go itekola ke karolwana e bohlokwa kudu ya go ithuta. O kgopelwa gore o seke wa tshediša mošongwana wo wa beke mahlo le ga tee.

The background of the entire page is a light gray color with a repeating pattern of small, white, line-art icons. These icons represent various educational fields: science (flasks, beakers, atoms, globes), mathematics (calculators, rulers, compasses, triangles), arts (pencils, paint palettes, brushes), and general education (books, graduation caps, lightbulbs, speech bubbles).

Mphato 1

KOTARA 1

Beke

4

TABAKGOLO:

Re ya sekolong

Go lokiša phaphoši

- 1 Ge beke e thoma, kgonthišiša gore phaphoši ya gago e a bogega ebile e hlwekile.
- 2 Bea nakong le go tlatša diphaphathi tša go laetša, mabota a tabakgolo le ditafola.
- 3 Bjale, lokiša mantšu a di papetlakgadima le a tšhupetšo ya tabakgolo ao o a hlokago.
- 4 Tlatša dilo mo leboteng la tabakgolo le tafoleng ye e tla bago le maatla kgogedi go barutwana, mohlala
- 5 Dira dinyakišišo go marangrang a teknolotši(inthanete) go itokišetša tabakgolo. Mohlala: dira dinyakišo gore o dira bjang gore batswadi ba be le seabe mo dithutong tša bana ba bona.
- 6 Kgonthišiša gore dipuku tša barutwana tša go ngwala le dipukutšhomo tša DBE di swailwe, gomme di phuthilwe gabotse mo di dulago gona.
- 7 Kgonthišiša gore dipuku tše dikgolo ka moka, tša go bala le tša bokgobapuku di ka lenaneo.

Mešongwana ye e okeditšwego

Mešongwana ye e ka šomišwa bjalo ka mošomo wa go ikemela wa barutwana ba go fetša mošomo wa bona ka pela GOBA ge o le gare o dira kelo mo barutwaneng.

Mošongwana 1: DBE Pukutšhomo 1: Letlakala la 6, A re thaleng.

Mošongwana 2 DBE Pukutšhomo 1: Letlakala la 7, A re thaleng.

Mošongwana 3: DBE Pukutšhomo 1: Letlakala la 8, A re direng.

Mošongwana 4: Thala seswantšho sa dilo kamoka tšeo di le go ka gare ga mokotlaneng wa gago.

Mošupologo

Ditiro tša go bolela

Metsotso e 15

BOELETŠA TABAKGOLO: GO HWETŠA TSEBO YEO BA NAGO LE YONA

- 1 Bontšha barutwana seswantšho sa pele sa puku e kgolo ya dikanegelo: Letšatši la pele la Olwethu
- 2 Botša barutwana gore re tšwela pele ka tabakgolo ya rena: Re ya sekolong
- 3 Thala sediko le leina la tabakgolo mo magareng ga letlapa.
- 4 Botšiša barutwana: *Ke eng seo le se tsebago ka tabakgolo ye?*
- 5 Ngwala dikakanyo tša barutwana go dikologa mmaphahlogo. Dikakanyo tša go swana di ngwale felo go tee.
- 6 Ge barutwana ba palelwa go fetola, botšiša dipotšišo tše di latelago tša hlohleletšo:
  - a Ke dilo tše dife tše dingwe tše re di dirago kua sekolong?
  - b Ke eng seo Jabu a se dirilego kua sekolong?
  - c Naa maikutlo a batho ke afe ge ba le sekolong?

BEKE 4

TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

- 1 Ruta o šomiša mokgwa wa go Šupa, Diragatša, Hlalosa le go Bolela.
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo phaphathing ya tlotlontšu ya tabakgolo.
  - a dingwalelo
  - b gopotša
  - c kgokagano

Morumokwano goba koša	Ditiro
Bana ba sekolo (x 2)	Šupa bana ka monwana
Tlang sekolong (x 2)	Dira seka sa go bitša (beckon)
Ekwa tšhipi ya lla (x 2)	Swara tsebe go bontšha go theeletša
Ding dong belele! (x 2)	Bontšha seka sa go letša tšhipi

Mongwalo

Metsotso e 15

- 1 Botša barutwana gore ba bule dipuku tša bona tša go ngwala.
- 2 Biletša barutwana medumo le mantšu a a latelago gore ba a ngwale:
  - a a
  - b b
- 3 Sa go latela, botša barutwana gore ba ntšhe phensele ya mmala gomme ba swaye mošomo wa bona.

- 4 Ka bothakga ngwala medumo le mantšu mo letlapeng.
- 5 Tšea dipuku mafelelong a letšatši, gomme o ngwale dintlha ka bao ba nyakago thušo.

LENANEO LEO LE FAPANEGO LA MONGWALO

Modumo/medumo: _____

Mantšu: _____

Go bala ka go abelana:

Metsotso e 15

Palo ya pele

MAANO A TEKATLHALOGANYO: PHOPHOLETŠA

- 1 Dudiša barutwana mo legogong gore ba kgone go bona puku e kgolo.
- 2 Bula puku e kgolo mo kanegelong: Letšatši la pele la Olwethu.
- 3 Phetla puku o ba laetša diswantšho tša letlakala le lengwe le le lengwe, o ba botšiša gore b.nagana gore go direga eng.
- 4 Thuša barutwana go kopanya diswantšho, gore ba kgone go hwetša todi ya gore kanegelo e bolela ka eng.
- 5 Hlagiša tlotlontšu e mpsha mo dikarolwaneng tša maleba mo kanegelong.
- 6 Bala kanegelo ka moka gatee, o sa eme.

Go ngwala:

Metsotso e 30

Go rulaganya le dikakanywa

SEHLOGO: Thala seswantšho o laetša mošongwana wo o ratilego kua sekolong

MOŠOMO: Thala seswantšho o tlatše sešupo

FOREIMI YA GO NGWALA: n/a

TŠHUPETŠO

- 1 Hlalosa gore lehono, barutwana ba tla thala ka selo seo ba se ratilego kudu kua sekolong.
- 2 Šomiša **tšhupetšo** go bontšha barutwana gore o **nagana pele o ngwala.**
- 3 Botša barutwana kakanyo ya sethalwa sa gago, bjalo ka: Mošongwana yo ke o ratilego ke go go balela Puku e kgolo!

- 4 Šomiša **tšhupetšo** go thala seswantšho sa ya gago o balela phaphoši Puku ye kgolo.
- 5 Hlalosa mantšu ao o tlogo go a ngwala. **Thala mothaladi wa lentšu le lengwe le le lengwe**, bjalo ka: go bala.
- 6 Phumula mohlala mo letlapeng. Hlalosa gore se e be e le fela mohlala, eupša barutwana ba swanetše go ngwala dikakanyo tša bona.

DITAELO TŠA BOMOLOMO

- 1 Gopodišiša tše dingwe mešongwana ya sekolo le barutwana.
- 2 Ngwala mantšu mo letlapeng, bjalo ka: go bala, go ngwala, medumo, dipalo, bjalo bjalo.
- 3 Botšiša barutwana: Ke mošongwana o ratilego kudu kua sekolong?
- 4 Laela barutwana go **nagana pele ba ngwala.**
- 5 Bitša barutwana ba 2 go iša go ba 3 go go botša ka mešongwana yo ke o ratago kua sekolong.
- 6 Ba swanetše gore: Mošongwana yo ke o ratago kudu kua sekolong ke...
- 7 Hlalosa gore barutwana ba tla thala seswantšho gomme ba fe seswantšho sa bona sešupo!

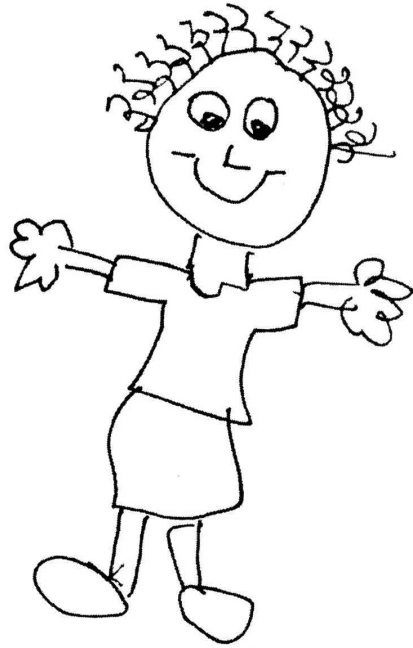
GO NGWALA

- 1 Efa barutwana dipuku.
- 2 Ge barutwana ba dutše ba ngwala, sepela ka phaphošing o feleletše **dikonferense tše di kopana.**
- 3 Kgopela barutwana go go botša ka dingwalwa tša bona.
- 4 Thuša barutwana go tlatša sešupo.
- 5 Hlohleletša barutwana.

SOKOLOGA O BOLELE

- 1 Ge gona le metsotso e 2 go iša go 3 e setšego, laela barutwana gore ba beye diphensele tša bona.
- 2 Laela barutwana gore ba **sokologe ba bolele** le wa mphato ka dithalwa tša bona.

*Kgomaretša dingwalwa **tekano ya mahlo a** barutwana ka phaphošing. Se se thuša barutwana go rerišana ka Tabakgolo.*

$$1 + 1 = 2$$
$$1 + 2 = 3$$
$$1 + 3 = 4$$

dipalo

Sehlopha sa go bala ka go hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala X**.
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1** wa **Mošupologo** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2** wa **Mošupologo** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Labobedi

Temogo ya medumo le ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Hlagiša modumo o moswa le mantšu

HLAGIŠA MODUMO

- 1 Bitša modumo gomme o emiše papetlakgadima: /l/
- 2 Bitša modumo gomme o laele barutwana go boeletša modumo makgetlo a 3.
- 3 Ahlaahla ka tsela yeo modumo /l/ o swanago ka Sepedi le ka Sekgowa.
- 4 Ge e le modumo o tee, bontšha barutwana modumo wo mo phaphathing ya ditlhaka tša alfabete.
- 5 Botšiša barutwana: O ka nagana ka mantšu a go thoma ka /l/?
- 6 Gopodišiša mantšu le barutwana, bjalo ka: **lala, lela, lata, lapa**
- 7 Botšiša barutwana: O ka nagana ka mantšu ao a nago le /l/ **magareng?**
- 8 Gopodišiša mantšu le barutwana, bjalo ka: **ala, bala, lala**

HLAGIŠA MANTŠU A MASWA

- 1 Biletša lentšu le lengwe le lengwe godimo o hlaboše lentšu ge o dutše o laetša papetlakgadima: **lala bala ala**
- 2 Laetša barutwana lentšu le lengwe le le lengwe, ge o gare o le bitša.
- 3 Kgopela barutwana go boeletša mantšu ge o dutše o bolela.
- 4 Kgomaretša mantšu a dipapetlakgadima mo godimo ga phaphathi ya go laetša thutomedumo.

LENANEO LEO LE FAPANEGO LA DITUMATLHLAKA

Modumo/medumo: _____

Mantšu: _____

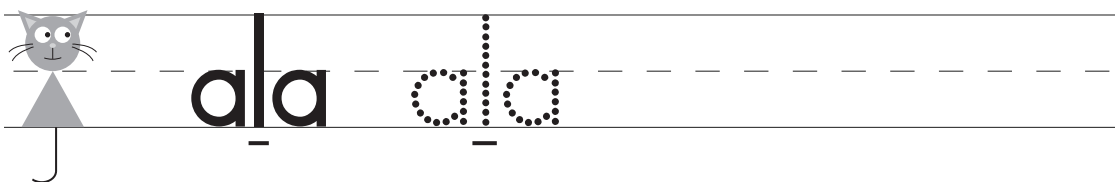
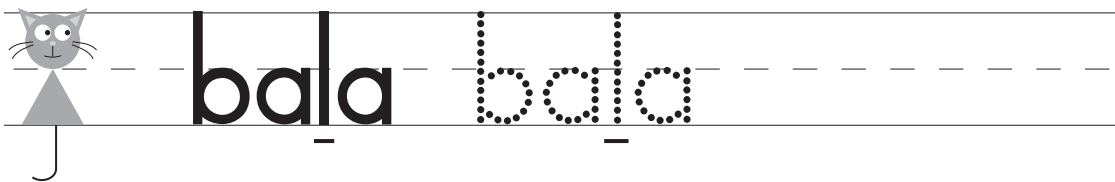
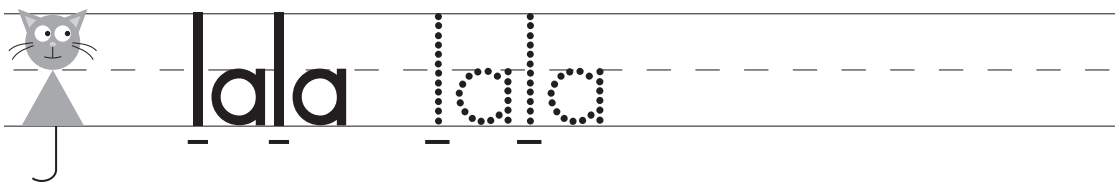
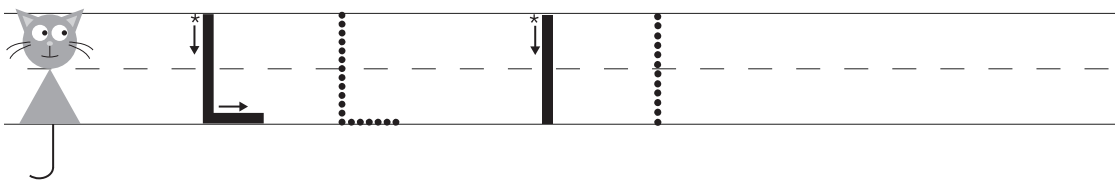
Mongwalo:

Metsotso e 15

Ngwala leleterere goba maleterere/mantšu/mafoko

- 1 Ruta barutwana go bopa ditlhaka tše dikgolo le ditlhaka tše dinnyane: **Ll**
- 2 Laetša go ngwala dithlaka go barutwana bao ba ngwalago ka letsogo la go ja, ke moka o leatše ba go ngwala ka letsogo la nngele.

- 3 Ge o fetša botša barutwana go šoma le wa mphato go ngwala leletere goba maletere mo mekokotlong ka menwana ya bona.
- 4 Ka morago ga fao botša barutwana go ngwala leletere goba maletere mo godimo ga ditafola ka menwana ya bona.
- 5 La mafelelo, bontšha barutwana gape gore ba bopa bjang leletere goba maletere mo letlapeng.
- 6 Barutwana ba swanetše go kopolla modumo/mantšu/mafoko ka gare ga dipuku tša bona.
- 7 Barutwana ba swanetše go thalela modumo wo o lebantšwego mo lentšung lefe kapa lefe le ngwadilwego.

LENANEO LEO LE FAPANEGO LA MONGWALO

Modumo/medumo: _____

Mantšu: _____

Go bala ka go abelana:

Metsotso e 15

Go bala lekga la pele

MAANO A TEKATLHALOGANYO: DIRA DIKGOKAGANO

Sengwalwa	Go bala lekga la pele (Go nagana kudu)
<p>E se kgale Olwethu o tla ya sekolong lekgetlo la pele. O be a belabelega. O šitwa ke go robala, le dijo ga di tsene.</p>	<p>Ke kgona go dira kgokaganyo, ka lebaka la gore ge ke tšhogile ga ke bo pate!</p>
<p>Matšatši a mararo pele sekolo se thoma Olwethu le koko ba ile mabenkeleng go reka yunifomo, dieta tša sekolo le dingwalelo.</p> <p>Ka tlwaelo Olwethu o be a rata go ya mabenkeleng.</p> <p>'Ga ke nyake go ya, 'Olwethu o letše leeto ka moka go ya toropong.</p> <p>'Go reng? Ka tlwaelo o rata go ya mabenkeleng!' gwa realo Koko.</p> <p>'Ga ke nyake go ya sekolong. Ga ke rate go kgaogana le wena letšatši ka moka' a realo.</p> <p>'O seke wa tšhoga!' gwa realo Koko. 'Ke tla be ke le gona letšatši le lengwe le le lengwe ge o boa gae.'</p>	<p>Agaa! Olwethu ga a nyake go ya sekolong ka lebaka la gore o tšhaba gore o tla hlolosele kokoagwe! Ke kgona go dira kgokaganyo! Mohlang wola ke iša morwa wa ka kretšheng la mathomo, o ile a lla ka gore o be a hlolosele go ba le nna letšatši ka moka!</p>
<p>Matšatši a mabedi pele ga sekolo mogolle Zinzi o ile a thuša Olwethu go pakela dingwalelo ka mokotlaneng wo mofsa.</p> <p>'Ga ke nyake go paka mokotlana wa ka wa sekolo,' Olwethu a lla.</p> <p>'Go reng? O na le mokotlana o mobotse o mofsa le dingwalelo tša go kgahliša tše mpsha!' gwa realo Zinzi.</p> <p>'Ga ke nyake go ya sekolong. Ga ke nyake go ba sekolong letšatši ka moka!' a realo.</p> <p>'O seke wa tšhoga!' gwa realo Zinzi, 'Ke tla be ke na le wena letšatši le lengwe le le lengwe!'</p>	--
<p>Letšatši pele ga sekolo, mmagwe Olwethu a mo ruta go phadimiša dieta tša gagwe tše mpsha.</p> <p>'Ga ke nyake go apara dieta tše!' gwa lla Olwethu.</p> <p>'Go reng? Ka tlwaelo o rata dieta tše mpsha!' gwa realo mmagwe.</p> <p>'Ga ke nyake go ya sekolong. Ke nyaka go dula gae ke bapala letšatši ka moka!' a realo.</p>	<p>Ke nagana gore Olwethu o tlwaetše go hlwa a bapala letšatši ka moka. Se se nkgopotša mokgwa wo ke ikwago ge ke swanetše go boela mošomong mola maikhutšo a fedile. Go thoma go le boima go boela mošomong go se nako ya bo lofa!</p>

Sengwalwa	Go bala lekga la pele (Go nagana kudu)
'O seke wa tšhoga!' gwa realo mmagwe. 'O tla bapala ka nako ya go khutša le ge sekolo se etšwa!'	
Mafelelong letšatši la gore Olwethu a ye sekolong la fihla. Olwethu o ile a apara yunifomo ya gagwe. E be e hlwekile ebile e šiditšwe gabotse. Olwethu o ile a ngamela mokotlana wa gagwe a o rwala magetleng. O be o kwagala o le boima. Olwethu o ile a apara dieta tša gagwe tše mphsa tša go phadima! O ile a itebelela mo seiponeng. O be a lebega a itokišitše. Eupša yena o be a sa kwe a lebega a lokile! 'A re sepele!' gwa realo Zinzi.	--
Tseleng ka moka Olwethu o be a kgitla selo a re, 'Ga ke nyake go ya sekolong!'	--
Tšhipi e letše, gomme a tsena ka phapošing. Morutiši o ile a mmoetsa gore a dule kae – hleng ga mosetsana wa mokoto wa moriri wa go swana tlwa le wa gagwe! Ba lebelelana ba myemyela. Morutiši o ile a ba ruta koša e mpsha. Ke moka ba thala diswantšho tša malapa a bona.	Joo! Ke nagana gore Olwethu o be a nagana gore sekolo se a tšhoša! Eupša ge a fihla sekolong o ile a gwerana le bana ba bangwe a ba a dira dilo tša go ithabiša. Ka fao sekolo se be se sa tšhoše.
Mafelelong, e be e le nako ya go ya gae! 'Ga ke nyake go ya gae!' gwa lla Olwethu.	Ke kgona go dira kgokaganyo . Ka nako tše dingwe go dira selo se seswa la mathomo go boima ebile go a tšhoša. Eupša ga se gwa ba boima ka fao re bego re gopotše!
Dipotšišo tša go latela	Dikarabo tše di kgonegago
Naa kanegelo ye e bolela ka mang?	E bolela ka Olwethu.
Naa e be e le lekgetlo la mathomo Olwethu a eya kae?	O be a eya sekolong.
Dipotšišo tša ke ka lebaka la eng	Dikarabo tše di kgonegago
Ke ka lebaka la eng ge Olwethu a be a sa nyake go ya sekolong?	<ul style="list-style-type: none"> • Ke ka lebaka la gore o be a tšhogile. • Ke ka lebaka la gore ga se a ka a ya sekolong. • Ke ka lebaka la gore o be a nyaka go dula gae le kokoagwe. • Ke ka lebaka la gore o be a nyaka go bapala letšatši ka moka.

Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 4**.
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1** wa **Labobedi** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2** wa **Labobedi** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Laboraro

Ditiro tša go bolela

Metsotso e 15

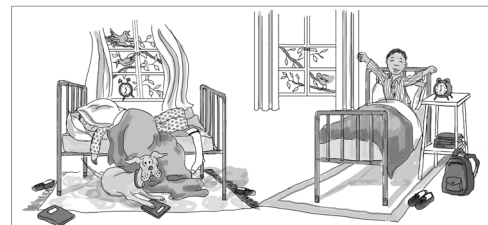
TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

- 1 Ruta o šomiša PATS.(Šupa, Dira, Swara o Bontšhe)
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo phaphathing ya tlotlontšu ya Tabakgolo.
  - maikhutšo
  - dilo
  - gantši

Morumkwano goba koša	Ditiro
Bana ba sekolo (x 2)	Šupa bana ka monwana
Tlang sekolong (x 2)	Dira seka sa go bitša (beckon)
Ekwa tšhipi ya lla (x 2)	Swara tsebe go bontšha go theeletša
Ding dong belele! (x 2)	Bontšha seka sa go letša tšhipi

BOKGONI BA GO ANEGA

- 1 Arola barutwana ka dihlophana.
- 2 Efa sehlopha se sengwe le se sengwe letlakala la diswantšho tša bokgoni ba go anega.
- 3 Gopotša barutwana gore beke ya go feta, ba ihlametše dikanegelo ka diswantšho.
- 4 Beke ye, barutwana ba swanetše go šoma mmogo e le sehlopha go tšea sephetho ka mabapi le kanegelo ya sehlopha.
- 5 Gopotša barutwana gore kanegelo tša bona e swanetše goba tšeo ba ihlametšego tšona, eupša gape di swanetše go sepelelana le diswantšho!
- 6 Tanya šedi ya barutwana.
- 7 Kgopela sehlopha se 1 go iša go tše 2 go abelana ka kanegelo ya sehlopha sa bona.
- 8 Leboga barutwana go abelana ka dikanegelo tša bona.

Temogo ya medumo le ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Hlagiša modumo o moswa le mantšu

HLAGIŠA MODUMO

- 1 Bitša modumo gomme o emiše papetlakgadima: /e/
- 2 Bitša modumo gomme o laele barutwana go boeletša modumo makgetlo a 3.
- 3 Ahlaahla ka tsela yeo modumo /e/ o fapanago ka Sepedi le ka Sekgowa.
- 4 Ge e le modumo o tee, bontšha barutwana modumo wo mo phaphathing ya ditlhaka tša alfabete.
- 5 Botšiša barutwana: O ka nagana ka mantšu a go thoma ka /e/?
- 6 Gopodišiša mantšu le barutwana, bjalo ka: **ela, epa, eja**
- 7 Botšiša barutwana: O ka nagana ka mantšu ao a nago le /e/ **magareng?**
- 8 Gopodišiša mantšu le barutwana, bjalo ka: **bea, rea, tšea**
- 9 Botšiša barutwana: O ka nagana ka mantšu ao a nago le /e/ **mafelelong?**
- 10 Gopodišiša mantšu le barutwana, bjalo ka: **gae, mae, lee**

HLAGIŠA MANTŠU A MASWA

- 1 Biletša lentšu le lengwe le lengwe godimo o hlaboše lentšu ge o dutše o laetša papetlakgadima: **ela, bea, bela, lela,**
- 2 Laetša barutwana lentšu le lengwe le le lengwe, ge o le gare o le bitša.
- 3 Kgopela barutwana go boeletša mantšu ge o dutše o bolela.
- 4 Kgomaretša mantšu a dipapetlakgadima mo godimo ga phaphathi ya go laetša medumo.

LENANEO LEO LE FAPANEGO LA DITUMATLHAKA

Modumo/medumo: _____

mantšu: _____

_____

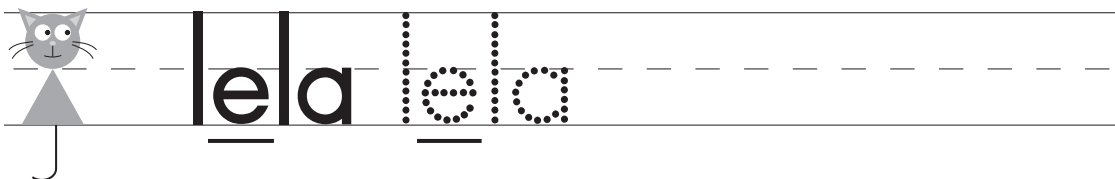
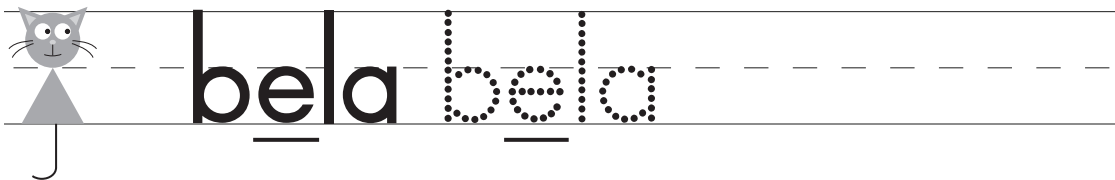
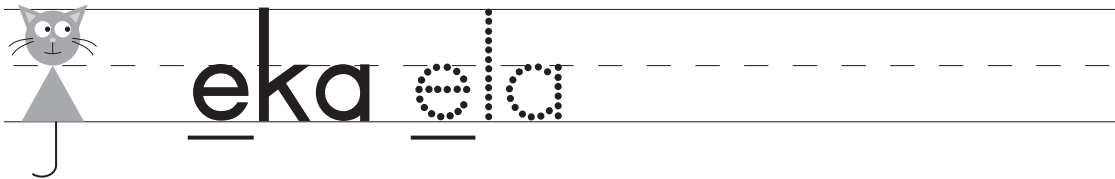
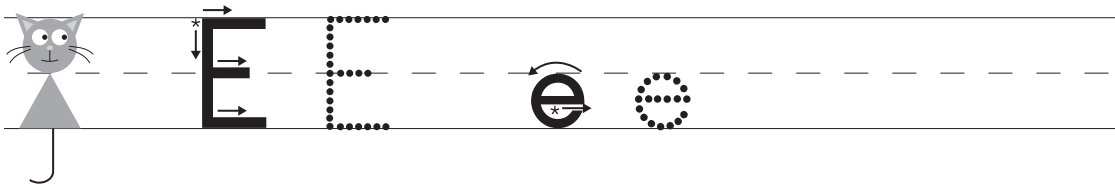
Mongwalo:

Metsotso e 15

Ngwala leleterere / mantšu / mafoko

- 1 Ruta barutwana go bopa ditlhaka tše dikgolo le ditlhaka tše dinnyane: **Ee**
- 2 Laetša go ngwala dithlaka go barutwana bao ba ngwalago ka letsogo la go ja, ke moka o laetše ba go ngwala ka letsogo la nngele.
- 3 Ge o fetša botša barutwana go šoma le wa mphato go ngwala leleterere goba maleterere mo mekokotlong ka menwana ya bona.

- 4 Ka morago ga fao botša barutwana go ngwala leletere goba maletere mo godimo ga ditafola ka menwana ya bona.
- 5 La mafelelo, bontšha barutwana gape gore ba bopa bjang leletere goba maletere mo letlapeng.
- 6 Barutwana ba swanetše go kopolla modumo/mantšu/mafoko ka gare ga dipuku tša bona.
- 7 Barutwana ba swanetše go thalela modumo wo o lebagantšwego mo lentšung lefe kapa lefe le ngwadilwego.

LENANEO LEO LE FAPANEGO LA MONGWALO

Modumo/medumo: _____

Mantšu: _____

Go ngwala: rulaganya le dikakanywa

Metsotso e 30

SEHLOGO: Thala seswantšho sa go laetša selo seo o se nyakago go ithata sona lenyaga kua sekolong

MOŠOMO: Thala seswantšho gomme o tlatše le sešupo

FOREIMI YA GO NGWALA: n/a

TŠHUPETŠO

- 1 Hlalosa gore lehono, barutwana ba tla thala ka selo seo ba fišegelwago go ithuta sona lenyaga.
- 2 Šomiša **tšhupetšo** go bontšha barutwana gore o **nagana pele o ngwala.**
- 3 Botša barutwana kakanyo ya gago ya sethalwa sa gago, bjalo ka: Ke nyaka go ithuta kudu ka lena!
- 4 Šomiša **tšhupetšo** go thala seswantšho sa gago o bolela le morutwana ka phaphošing.
- 5 Hlalosa mantšu ao o tlogo go a ngwala. **Thala mothaladi wa lentšu le lengwe le lengwe,** bjalo ka: ithuta
- 6 Phumula mohlala wa gago mo letlapeng. Hlalosa gore se ke mohlala fela, eupša barutwana ba swanetše go ngwala dikakanyo tša bona.

DITAELO TŠA BOMOLOMO

- 1 Gopodišiša mantšu a mangwe ka dilo tšeo re nyakago go ithuta tšona le barutwana. Ngwala mantšu mo letlapeng, bjalo ka: diphoofole, sekgotse, kgoomodumo, Afrika Borwa
- 2 Ask learners: Ke eng seo o fišegelwago go ithutago ka sona lenyaga?
- 3 Laela barutwana go **nagana pele ba ngwala.**
- 4 Bitša barutwana ba 2 go iša go ba 3 go go botša seo ba ratago go ithuta ka sona.
- 5 Ba swanetše gore: ke rata go ithuta kudu ka ...
- 6 Hlalosa gore barutwana ba tla thala le go tlatša sešupo diswantšhong tša bona!

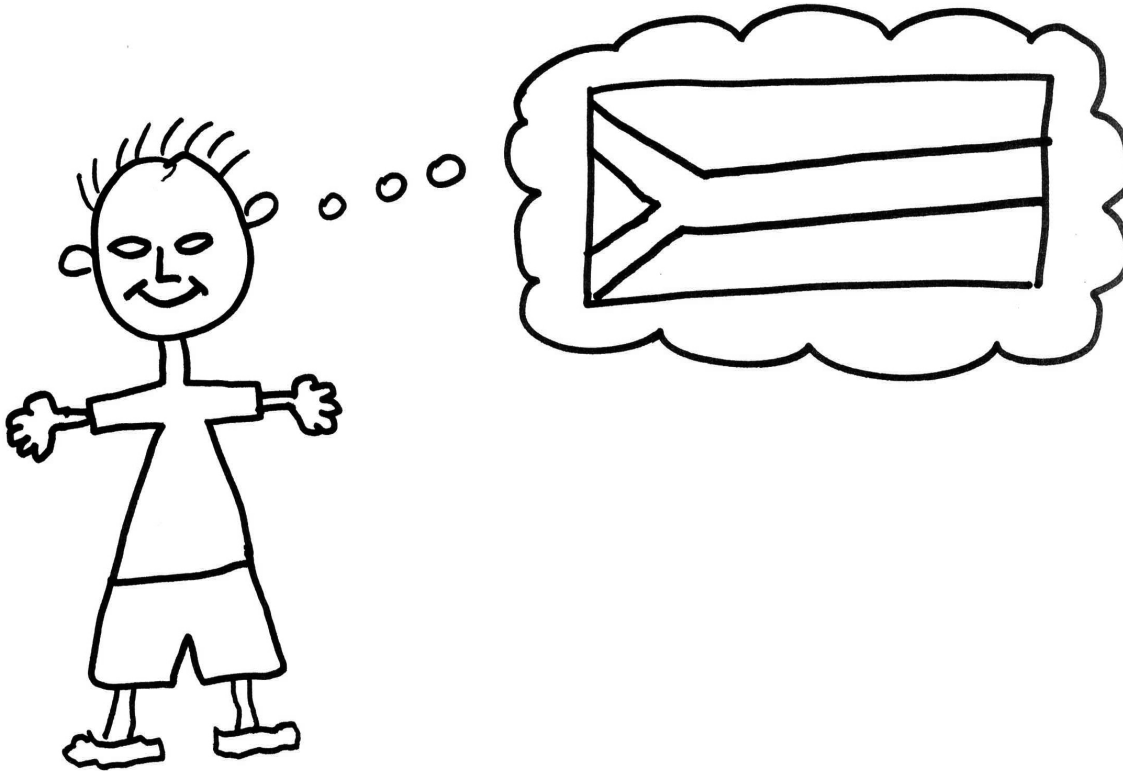
GO NGWALA

- 1 Efa barutwana dipuku.
- 2 Ge barutwana ba ngwala, sepela ka phaphošing o feleletše **dikonferense tše dikopana.**
- 3 Kgopela barutwana go go botsa ka dingwalwa tša bona.
- 4 Thuša bana go tlatša sešupo.
- 5 Hlohleletša barutwana.

SOKOLOGA GOMME O BOLELE

- 1 Ge go setše metsotso e 2 go iša go e 3, laela barutwana go bea diphensele tša bona.
- 2 Laela barutwana gore ba **sokologe gomme ba bolele** le wa mphato ka dithalwa tša bona.

Kgomaretša dingwalwa tekano ya mahlo a barutwana ka phaphošing. Se se thuša barutwana go rerišana ka Tabakgolo.

Afrika borwa

Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 4**.
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1** wa **Laboraro** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira **phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala**.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2** wa **Laboraro** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Labone

Temogo ya medumo le ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Go kgaogantšha le go kopanya

KE A DIRA...

- 1 Thoma ka lentšu go thutong ya Labobedi.
- 2 Bitša lentšu: **ala**
- 3 Kgaogantšha lentšu go ba modumo ka botee go ba modumo o ikemetšego ka nnoši: /a/ - /l/ - /a/
- 4 Bitša modumo wa mathomo wa lentšu: /a/
- 5 Bitša modumo wa gare ga lentšu: /l/
- 6 Bitša modumo wa mafelelo wa lentšu: /a/
- 7 Ngwala lentšu mo letlapeng: **ala**
- 8 Laetša go šupa le go kopantšha medumo go bopa lentšu: /a/ - /l/ - /a/ = **ala**
- 9 Boeletša se ka lentšu la go tšwa thutong ya Laboraro: **ela**

RE A DIRA...

- 1 Thoma ka lentšu la go tšwa thutong ya Labobedi.
- 2 Bitša lentšu: **bala**
- 3 Botšiša barutwana: Ke ofe modumo wa mathomo wa lentšu? /b/
- 4 Botšiša barutwana: Ke ofe modumo wa bobedi wa lentšu? /a/
- 5 Botšiša barutwana: Ke modumo ofe wa boraro wa lentšu? /l/
- 6 Botšiša barutwana: Ke ofe modumo wa mafelelowa lentšu? /a/
- 7 Kgotla barutwana go kgaogantšha lentšu go ba modumo o ikemetšego o nnoši: /b/ - /a/ - /l/ - /a/
- 8 Ngwala lentšu: **bala**
- 9 Laela barutwana go kopanya medumo ya lentšu mmogo le wena: /ba/ - /la/ = **bala**
- 10 Boeletša se ka lentšu la morago la thuto ya Laboraro: **lela**

LENANEO LEO LE FAPANEGO LA DITUMATLHAKA

Modumo/medumo: _____

Mantšu: _____

Go bala ka go abelana:

Metsotso e 15

Go bala lekga la bobedi

MAANO A GO BALA: GO DIRA DIKGOKAGANYO

Sengwalwa	Go bala lekga la bobedi (Go nagana kudu)
<p>E se kgale Olwethu o tla ya sekolong lekgetlo la pele. O be a belabelega. O šitwa ke go robala, le dijo ga di tsene.</p>	<p>Go dira selo lekga la pele go a tšhoša! Se se nkgopotša mohlang ke thoma go ba morutiši. Ke gopola gore ke be tšhogile ke hlobaela , gomme ke nagana ka tše mpe tšeo di bego di ka direga!</p>
<p>Matšatši a mararo pele sekolo se thoma Olwethu le koko ba ile mabenkeleng go reka yunifomo, dieta tša sekolo le dingwalelo.</p> <p>Ka tlwaelo Olwethu o be a rata go ya mabenkeleng.</p> <p>'Ga ke nyake go ya, 'Olwethu o letše leeto ka moka go ya toropong.</p> <p>'Go reng? Ka tlwaelo o rata go ya mabenkeleng!' gwa realo Koko.</p> <p>'Ga ke nyake go ya sekolong. Ga ke rate go kgaogana le wena letšatši ka moka' a realo.</p> <p>'O seke wa tšhoga!' gwa realo Koko. 'Ke tla be ke le gona letšatši le lengwe le le lengwe ge o boa gae.'</p>	<p>Ke kgona go dira kgokaganyo! Ka nako ge ke ikwa ke le seemong sa go ferekana go ba boima le go dira dilo tšeo ke tlwaetšego go di dira!</p>
<p>Matšatši a mabedi pele ga sekolo mogolle Zinzi o ile a thuša Olwethu go pakela dingwalelo ka mokotlaneng wo mofsa.</p> <p>'Ga ke nyake go paka mokotlana wa ka wa sekolo,' Olwethu a lla.</p> <p>'Go reng? O na le mokotlana o mobotse o mofsa le dingwalelo tša go kgahliša tše mpsha!' gwa realo Zinzi.</p> <p>'Ga ke nyake go ya sekolong. Ga ke nyake go ba sekolong letšatši ka moka!' a realo.</p> <p>'O seke wa tšhoga!' gwa realo Zinzi, 'Ke tla be ke na le wena letšatši le lengwe le le lengwe!'</p>	--
<p>Letšatši pele ga sekolo, mmagwe Olwethu a mo ruta go phadimiša dieta tša gagwe tše mpsha.</p> <p>'Ga ke nyake go apara dieta tšeo!' gwa lla Olwethu.</p> <p>'Go reng? Ka tlwaelo o rata dieta tše mpsha!' gwa realo mmagwe.</p>	<p>Ke a bona gore batho kamoka ba leka go thuša Olwethu gore a thabele go ya sekolong. Se se nkgopotša ka mokgwa wo monna wa ka a ilego a ntirela teye a leka go nthoba matswalo ge ke be ke tšhogile letšatši la mathomo ke eba morutiši!</p>

Sengwalwa	Go bala lekga la bobedi (Go nagana kudu)
<p>'Ga ke nyake go ya sekolong. Ke nyaka go dula gae ke bapala letšatši ka moka!' a realo.</p> <p>'O seke wa tšhoga!' gwa realo mmagwe. 'O tla bapala ka nako ya go khutša le ge sekolo se etšwa!'</p>	
<p>Mafelelong letšatši la gore Olwethu a ye sekolong la fihla. Olwethu o ile a apara yunifomo ya gagwe. E be e hlwekile ebile e šiditšwe gabotse. Olwethu o ile a ngamela mokotlana wa gagwe a o rwala magetleng. O be o kwagala o le boima.</p> <p>Olwethu o ile a apara dieta tša gagwe tše mphsa tša go phadima!</p> <p>O ile a itebelela mo seiponeng. O be a lebega a itokišetše. Eupša yena o be a sa kwe a lebega a lokile!</p> <p>'A re sepele!' gwa realo Zinzi.</p>	<p>Ke kgona go dira kgokaganyo! Ke ile ka reka roko e mpsha go apara ka letšatši la ka la mathomo la go ruta! Ge ke itebelela mo seiponeng, ke be ke le komana madula a bapile, eupša ke be ke ikwa ke tšhogile!</p>
<p>Tseleng ka moka Olwethu o be a kgitla sello a re, 'Ga ke nyake go ya sekolong!'</p>	<p>Se se nkgopotša ka mokgwa wo ke bego ke ikwa ka gona ka letšatši la ka la mathomo la go ruta! Ge ke lebile sekolong ke be ke nyaka go retologa gomme ke gomele gae tsela ka moka ge ke dutse ke otlela!</p>
<p>Tšhipi e letše, gomme a tsena ka phapošing. Morutiši o ile a mmotsa gore a dule kae – hleng ga mosetsana wa mokoto wa moriri wa go swana tla le wa gagwe! Ba lebelelana ba myemyela.</p> <p>Morutiši o ile a ba ruta koša e mpsha. Ke moka ba thala diswantšho tša malapa a bona.</p>	<p>--</p>
<p>Mafelelong, e be e le nako ya go ya gae! 'Ga ke nyake go ya gae!' gwa lla Olwethu.</p>	<p>Se se nkgopotša ka mokgwa wo ke ilego ka ikwa ka morago ga letšatši la ka la mathomo la go ruta! Ga go se sempe se ilego sa diragala. Ke be ke tšhogetše lefela, ka gore ke ile ka ipshina kudu.</p>
<p>Dipotšišo tša go latela</p>	<p>Dikarabo tše kgonegago</p>
<p>Naa ke mang a thušago Olwethu go itokišetša letšatši la gagwe la mathomo sekolong?</p>	<p>Ke kokoagwe, mogolle Zinzi le mmagwe.</p>
<p>Naa Olwethu o ile a kwa bjang ka nako ya go boela gae?</p>	<p>O be a nyamile. / O be a sa nyake go ya gae!</p>
<p>Dipotšišo tša ke ka lebaka la eng</p>	<p>Dikarabo tše kgonegago</p>
<p>Ke ka lebaka la eng ge mafelelong a kanegelo Olwethu a sa nyake go ya gae?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ke ka lebaka la gore o be a rata sekolo! • Ke ka lebaka la gore o humane mogwera. • Ke ka lebaka la gore o iphinne. • Ke ka lebaka la gore o be iphina ebile a sa nyake letšatši le fihla mafelelong.

Sehlopha sa go bala ka go hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 4**.
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1 wa Labone** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2 wa Labone** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Swaya treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go diriwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Labohlano

Ditiro tša go bolela

Metsotso e 15

TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

- 1 Ruta o šomiša mokgwa wa go Šupa, Diragatša, Hlalosa le go Bolela.
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo phaphathing ya tlotlontšu ya tabakgolo.
  - mokotla
  - boima
  - bofelo

Morumokwano goba koša	Ditiro
Bana ba sekolo (x 2)	Šupa bana ka monwana
Tlang sekolong (x 2)	Dira seka sa go bitša
Ekwa tšhipi ya lla (x 2)	Swara tsebe go bontšha go theeletša
Ding dong belele! (x 2)	Bontšha seka sa go letša tšhipi

POLEDIŠANO YA SENGWALWA SA GO BALA KA GO ABELANA

- 1 Ngwala foreimi ya poledišano mo letlapeng:
Kanegelo ye e bolela ka...
Ke e ratile ge...
Ke nagana...
- 2 Bala foreimi ya poledišano le barutwana.
- 3 Bea barutwana ka **dihlophana**.
- 4 Botša barutwana gore o mongwe le o mongwe o swanetše go hwetša sebaka go araba potšišo e nngwe le e nngwe ya poledišano.
- 5 Tanya šedi ya barutwana.
- 6 Botšiša barutwana ba go fapana goba sehlopha se se itšeng go abelana ka dikarabo tša bona.
- 7 Ge dikarabo di fošagetše, ba phošolle.
- 8 Leboga barutwana ka maitapišo a bona.

Go lemoga ka fao medumo e kwagalago ka gona le Thutomedumo:

Metsotso e 15

Go hwetša mantšu

Ngwala tafolana ye mo letlapeng e be le medumo yeo o ithutileng yona nako ya go feta mmogo le yeo e rutilwego ka Labobedi le ka Laboraro.

a	b	l
e		

LAETŠA

- 1 Gopotša barutwana medumo ya beke: /l/ le /e/
- 2 Lebeledišiša medumo kamoka le ditswakanywa mo letlapeng.
- 3 Efa barutwana metsotso e 3 go dira mafoko go bopa mantšu ka medumo le ditswakanywa moo ba ka kgonago ka gona.
- 4 Bontšha barutwana go bopa mantšu ka medumo ye e nepišitšwego, bjalo ka: /l/ – /e/ /l/ – /a/
- 5 Gopotša barutwana ba ka bopa lentšu ba šomiša medumo e fe kapa efe – e sego fela /l/ goba /e/
- 6 Bontšha barutwana go dira lentšu le lengwe, bjalo ka: /a/ – /b/ – /e/-/l/ – /a/

BARUTWANA BA DIRA

- 1 Botša barutwana gore ba bule dipuku tša bona tša go ngwala gomme ba ngwale sehlogo: **l, e**
- 2 Laela barutwana ba thome go ngwala.
- 3 Efa barutwana metsotso e 3 go hwetša le go bopa mantšu a mantši go ya le ka mo ba ka kgonago ka gona.
- 4 Dumelela barutwana go swaya mošomo wa bona. Bontšha barutwana gore mantšu a, a bopiwa bjang (le amangwe): **ela, lela, aba, abela, bela, leba, beba, elela, alela, balela**

LENANEO LEO LE FAPANEGO LA DITUMATLHAKA

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

_____

Go bala ka go abelana:

Metsotso e 15

Go bala la mafelelo

MAANO A TEKATLHALOGANYO: DIRA DIKGOKAGANO

KAKARETŠO YA BOMOLOMO YA KANEGELO

- 1 Hlalosa gore barutwana ba tla bolela ka selo seo ba se ratilego ka kanegelo: Letšatši la Olwethu la mathomo.
- 2 Šomiša **tšhupetšo** go laetša barutwana go fa lefoko goba a mabedi ka kakaretšo ka selo seo ba dirago kgokagano le kanegelo, bjalo ka: **Ge Olwethu** a nyaka go dula gae, **se se nkgopotša ge** ke swanetše go dira dilo tše dimpsha, ka nako ke tsena ke letšhogo.
- 3 Emiša diswantšho tša Puku e kgolo. Laela barutwana go lebela diswantšho gomme ba nagane ka seo se diragetšego.
- 4 Laela barutwana go nagana ka **kgokagano** yeo ba ka e dirago le kanegelo.
- 5 Kgopela barutwana ba 2 go iša go ba 3 go abelana ka dikakanyo tša bona le phaphoši. **Thuša** barutwana go hlama le go feleletša mafoko.
- 6 Hlalosa gomme o phošolle diphošo tša go go ba gona kgafetšakgafetša tša barutwana.
- 7 Laela barutwana gore ba **sokologe ba bolele** gomme ba abelane ka dikakaretšo tša bona le o mongwe wa mphato. (*Ga ba swanela go gopodišiša seo morutiši a se boletšego. Se e swanetše go ba dikakanyo tša bona!*)

Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa

Metsotso 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 4.**
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1 wa Labohlano** go barutwana ka moka ka phaphošing
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira **phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala.**
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2 wa Labohlano** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go diriwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Tshekatsheko ya polelo ya mafelelo a beke Metsotso e 15

- 1 Tanya šedi ya barutwana mo legogong mafelelong a letšatši.
- 2 Dira sebaka sa ditshekatsheko tša polelo beke le beke. Ke kgetho ya gago go hlakanya ditshekatsheko tša go ithuta tša Sepedi le tša Sekgowa.
- 3 Gopola go fa barutwana sebaka sa go 'Sokologa le go bolela' ba ahlaahle dikarabo tša bona le wa mphato. Ke moka, kgetha barutwana ba mmalwa go abelana ka dikarabo tša bona le phaphoši ka bophara.
- 4 Šomiša dipotšišo tše di latelago tša hlohleletšo go hlahla karolwana ya polelo ya poledišano ya gago:
  - a Naa ke efe tabakgolo ya polelo ya rena ya beke?
  - b Ke kanegelo efe yeo le e badilego mmogo?
  - c Ke mantsu afe a maswa o a ratilego bekeng ye?
  - d Ke eng se o ithutilego sona bekeng ye?
  - e Naa re ngwadile ka eng bekeng ye?
  - f Naa go ngwala go kaonafetše bjang bekeng ye?
  - g Naa go bala go kaonafetše bjang bekeng ye?
  - h Ke eng seo o ikgantšhago ka sona bekeng ye?
- 5 La mafelelo, botša barutwana go nagana ka dilo tše pedi tše ba tlogo go botša ba malapa a bona ka seo ba ithutilego ka sona le ka tsela yeo ba kaonafetšego ka gona bekeng ye mabapi le mošomo wa bona.

Ela hloko: Tshepedišo ya go lebelela morago le go itekola ke karolwana e bohlokwa kudu ya go ithuta. O kgopelwa gore o se ke wa tshediša mošongwana wo wa beke mahlo le ga tee.

Mphato 1

KOTARA 1

Beke

5

TABAKGOLO:

Ba lapa la ka

Go lokiša phaphoši

- 1 Ge beke e thoma, kgonthišiša gore phaphoši ya gago e a bogega ebile e hlwekile.
- 2 Bea PHAPHATI YA GO BONTŠHA ya gago nakong, ka go tloša dilo tše o sa hlwela o di šomiša, gomme o di boloke gabotse.
- 3 Ge o fetša, beakanya mantšu a papetlakgadima le tababakgolo ya tšhupetšo tše o di nyakago.
- 4 Hwetša le go beakanya dilo tša tabakgolo ya lebota le tafola yeo e ka bago le maatlakgogedi mo barutwaneng, mohlala: diswantšho tša 'malapa a go fapana', diswantšho tša meletlo, mohlala letšatši la matswalo le la matswalo a morena, mpopi; selo seo se kgethegilego go ba lapa la geno, bjalo ka lepai leo le hlageleditšwego, bjalo bjalo.
- 5 Dira dinyakišišo mo marangrang a theknolotši (inthanete) go itokišetša tabakgolo. Mohlala: Dira dinyakišišo ka tsela yeo malapa a go fapana kutlong tše nne tša lefase, nyakišiša ka tsela yeo malapa a mantši a nago le motswadi o tee goba malapa a go ba le batswadi ba bong botee, bjalo bjalo.
- 6 Kgonthišiša gore dipuku tša barutwana tša go ngwala le dipukutšhomo tša DBE di swailwe, gomme di phuthilwe gabotse mo di dulago gona.
- 7 Kgonthišiša gore dipuku tše dikgolo ka moka, tša go bala le tša bokgobapuku di ka lenaneo.
- 8 O ka fetola mola le mola dihlopha tša gago tša go bala ge go hlokagala.
- 9 Beakantšha mešongwana ya kelo ya semmušo le kelo yeo e sego ya semmušo ya beke.

Mešongwana ye e okeditšwego

Mešongwana ye e ka šomišwa bjalo ka mošomo wa go ikemela wa barutwana ba go fetša mošomo wa bona ka pela GOBA ge o gare o le gare o dira kelo mo barutwaneng.

Mošongwana wa 1: DBE Pukutšhomo 1: Letlakala la 9, A re thaleng.

Mošongwana wa 2: DBE Pukutšhomo 1: Letlakala la 10, A re thaleng.

Mošongwana wa 3: DBE Pukutšhomo 1: Letlakala la 11, A re thaleng.

Mošongwana wa 4: Thala seswantšho sa batho kamoka bao ba phelago mmogo le wena!

Mošupologo

Ditiro tša go bolela

Metsotso e 15

HLAGIŠA TABAKGOLO: GO HWETŠA TSEBO YEO BA NAGO LE YONA

- 1 Bontšha barutwana seswantšho sa pele/bobedi sa puku e kgolo ya dikanegelo:
Bongi o eme
- 2 Botša barutwana gore re thoma tabakgolo, e bitšwa: Ba lapa laka
- 3 Thala sediko le leina la tabakgolo mo magareng ga letlapa.
- 4 Botšiša barutwana: *Ke eng seo le se tsebago ka tabakgolo ye?*
- 5 Ngwala dikakanyo tša barutwana go dikologa mmaphahlogo. Dikakanyo tša go swana di ngwale felo go tee.
- 6 Ge barutwana ba palelwa go fetola, botšiša dipotšišo tše di latelago tša hlohloletšo:
  - a Naa lelapa ke eng?
  - b Ke mang a bopago lapa la geno?
  - c Ke eng seo o ratago go se dira lle ba lapa la geno?

TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

- 1 Ruta o šomiša mokgwa wa go šupa, Diragatša, Hlalosa le go Bolela.
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo phaphathing ya tlotlontšu ya tabakgolo.
  - lapa
  - leloko
  - tswalano

Morumokwano goba koša	Ditiro
Šilang mabele, gamang dikgomo	<i>Bontšha seka sa go šila le go gama</i>
Tšaši le phirimile, bana ba swere ke tlala	<i>Dira seka sa go go šupa lo subela ka letšatši, itshware mala</i>
Ba swere ke Ramatheka	<i>itshware dinoka</i>
Monna o mosesane!	<i>Laetša sešupo sa monna wa go hlaka mmele</i>

Mongwalo

Metsotso e 15

- 1 Botša barutwana gore ba bule dipuku tša bona tša go ngwala.
- 2 Biletša barutwana medumo le mantšu a a latelago gore ba a ngwale:
  - a
  - b
  - l

e
ala
ela

- 3 Sa go latela, botša barutwana gore ba ntšhe phensele ya mmala gomme ba swaye mošomo wa bona.
- 4 Ka bothakga ngwala medumo le mantšu mo letlapeng.
- 5 Tšea dipuku mafelelong a letšatši, gomme o ngwale dintlha ka bao ba hlokago thušo ye e oketšegilego.

LENANEO LEO LE FAPANEGO LA MONGWALO

Modumo/medumo: _____

Mantšu: _____

Go bala ka go abelana:

Metsotso e 15

Go bala la mathomo

MAANO TEKATLHALOGANYO: PHOPHOLETŠA

- 1 Dudiša barutwana mo legogong gore ba kgone go bona puku e kgolo.
- 2 Bula puku e kgolo mo kanegelong ya: **Bongi o letile.**
- 3 Phetla puku o ba laetša diswantšho tša letlakala le lengwe le le lengwe, o ba botšiša gore ba nagana gore go direga eng.
- 4 Thuša barutwana go kopanya diswantšho, gore ba kgone go hwetša todi ya gore kanegelo e bolela ka eng.
- 5 Hlagiša tlotlontšu e ntšhwa mo dika rolwaneng tša maleba mo kanegelong.
- 6 Bala kanegelo ka moka gatee, o sa eme.

Go ngwala:

Metsotso e 30

Beakanya le go rulaganya

SEHLOGO: Thala seswantšho sa gago le ba lapa la geno.

MOŠOMO: Thala seswantšho gomme o tlatše sešupo

FOREIMI YA GO NGWALA: n/a

TŠHUPETŠO

- 1 Hlalosa gore lehono, barutwana ba tla thala ka malapa a bona. Hlalosa gore malapa a ka lebega ka tsela tse di fapanego – ga gona lapa la go fošagala goba le nepagetšego.
- 2 Šomiša **tšhupetšo** go bontšha barutwana gore o **nagana pele o ngwala**.
- 3 Botša barutwana kakanyo ya sethalwa sa gago bjalo ka: Lapa lešo ke le le nnyane. Ke nna fela le monna wa ka!
- 4 Šomiša **tšhupetšo** go thala seswantšho sa gago le monna wa gago.
- 5 Hlaloša mantšu ao o tlogo go a ngwala. **Thala mothaladi wa lentšu le lengwe le le lengwe**, bjalo ka: monna wa ka.
- 6 Phumula mohlala mo letlapeng. Hlaloša gore se e be e le fela mohlala, eupša barutwana ba swanetše go ngwala dikakanyo tša bona.

DITAELO TŠA BOMOLOMO

- 1 Gopodišiša tše dingwe mantšu a mabapi le lapa le barutwana.
- 2 Ngwala mantšu mo letlapeng, bjalo ka: kgaetšedi, buti, mma, tate, bjalo bjalo
- 3 Botšiša barutwana: Ke mang a le go ka lapeng la geno?
- 4 Laela barutwana go **nagana pele ba ngwala**.
- 5 Bitša barutwana ba 2 go iša go ba 3 go go botša gore ke bomang ba bopang malapa a bo bona.
- 6 Ba swanetše gore: ... ke ba gešo.
- 7 Hlaloša gore barutwana ba tla thala seswantšho gomme ba fe seswantšho sa bona sešupo!

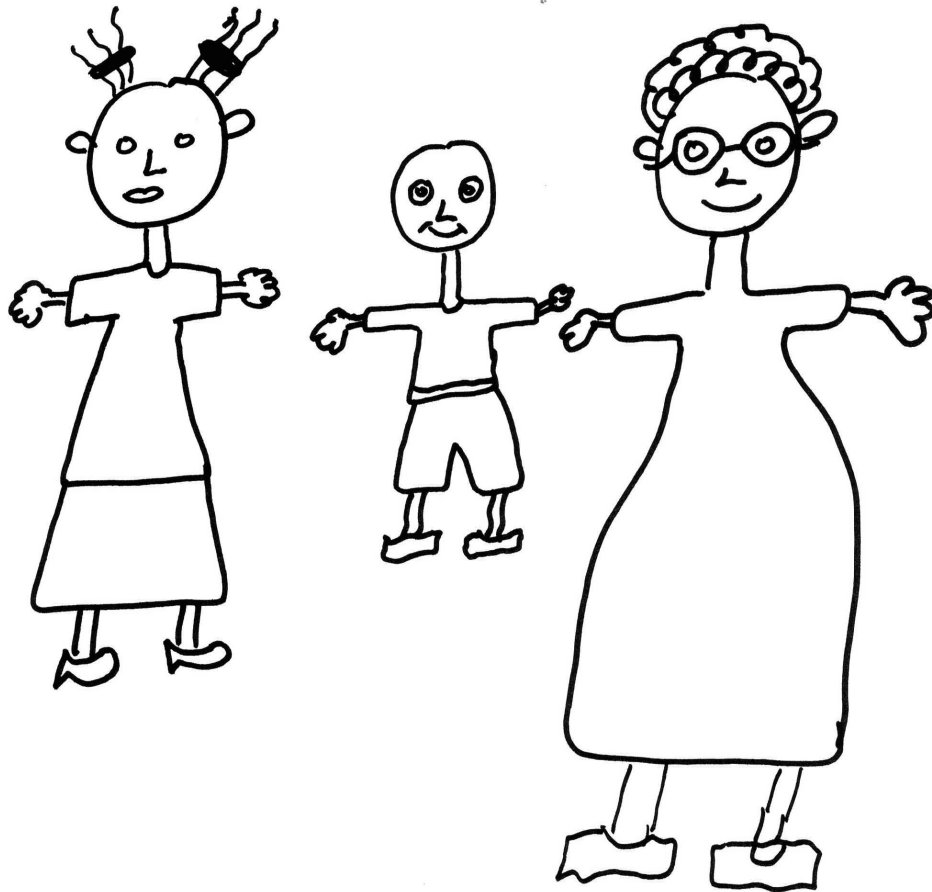
GO NGWALA

- 1 Efa barutwana dipuku.
- 2 Ge barutwana ba dutše ba ngwala, sepela ka phaphošing o feleletše **dikonferense tše di kopana**.
- 3 Kgopela barutwana go go botša ka dingwalwa tša bona.
- 4 Thuša barutwana go tlatša sešupo.
- 5 Hlohleletša barutwana.

SOKOLOGA O BOLELE

- 1 Ge gona le metsotso e 2 go iša go 3 e setšego, laela barutwana gore ba beye diphensele tša bona.
- 2 Laela barutwana gore ba **sokologe ba bolele** le wa mphato ka dithalwa tša bona.

*Kgomaretša dingwalwa **tekano ya mahlo a** barutwana ka phaphošing. Se se thuša barutwana go rerišana ka tabakgolo.*

Lapa lešo

Sehlopha sa go bala ka go hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 5**.
- 2 Hlaloša **mošongwana wa 1** wa **Mošupologo** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala.
- 6 Hlaloša **mošongwana wa 2** wa **Mošupologo** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Labobedi

Temogo ya medumo le ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Hlagiša modumo o moswa le mantšu

HLAGIŠA MODUMO

- 1 Bitša modumo gomme o emiše papetlakgadima: /m/.
- 2 Bitša modumo gomme o laele barutwana go boeletša modumo makgetlo a 3.
- 3 Ahlaahla ka tsela yeo modumo /m/ o swanago ka Sepedi le ka Sekgowa.
- 4 Ge e le modumo o tee, bontšha barutwana modumo wo mo phaphathing ya ditlhaka tša alfabete.
- 5 Botšiša barutwana: O ka nagana ka mantšu a go thoma ka /m/?
- 6 Gopodišiša mantšu le barutwana, bjalo ka: **mae, mala, mela, mola**
- 7 Botšiša barutwana: O ka nagana ka mantšu a go ba le /m/ **mo magareng?**
- 8 Gopodišiša mantšu le barutwana, bjalo ka: **lema, oma, loma**

HLAGIŠA MANTŠU A MASWA

- 1 Biletša lentšu le lengwe le lengwe godimo o hlaboše lentšu ge o dutse o laetša papetlakgadima: **ema, lema, mema, mala, mama, ama**
- 2 Laetša barutwana lentšu le lengwe le le lengwe, ge o dutše o le bitša.
- 3 Kgopela barutwana go boeletša mantšu ge o dutše o bolela.
- 4 Kgomaretša mantšu a dipapetlakgadima mo godimo ga phaphathi ya go laetša ditumatlhaka.

LENANEO LEO LE FAPANEGO LA DITUMATLHAKA

Modumo/medumo: _____

Mantšu: _____

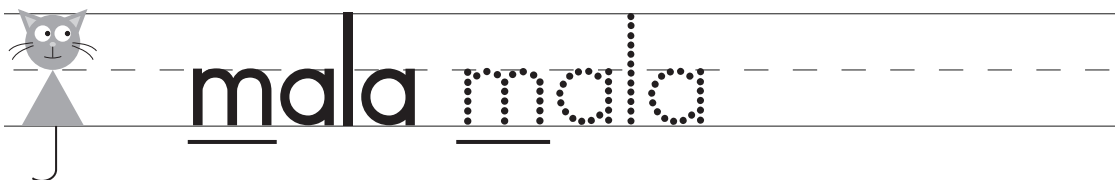
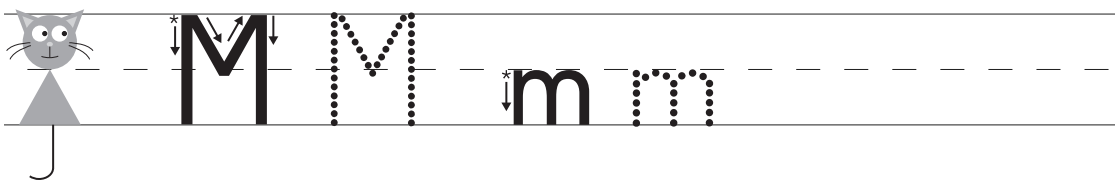
Mongwalo:

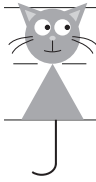
Metsotso e 15

Ngwala leleterere goba maleterere/mantšu/mafoko

- 1 Ruta barutwana go ngwala ditlhaka tše dikgolo le ditlhaka tše dinnyane: **Mm**
- 2 Laetša go ngwala dithlaka go barutwana bao ba ngwalago ka letsogo la go ja, ke moka o leatše ba go ngwala ka letsogo la nngele.

- 3 Ge o fetša botša barutwana go šoma le wa mphato go ngwala leletere goba maletere mo mekokotlong ka menwana ya bona.
- 4 Ka morago ga fao botša barutwana go ngwala leletere goba maletere mo godimo ga ditafola ka menwana ya bona.
- 5 La mafelelo, bontšha barutwana gape gore ba bopa bjang leletere goba maletere mo letlapeng.
- 6 Barutwana ba swanetše go kopolla modumo/mantšu/mafoko ka gare ga dipuku tša bona.
- 7 Barutwana ba swanetše go thalela modumo wo o lebagantšwego mo lentšung lefe kapa lefe le ngwadilwego.

ama ama

LENANEO LEO LE FAPANEGO LA MONGWALO

Modumo/medumo: _____

Mantšu: _____

Go bala ka go abelana:

Metsotso e 15

Go bala lekga la pele

MAANO A TEKATLHALOGANYO: PONOKAKANYO

Sengwalwa	Go bala lekga la pele (Go nagana kudu)
<p>Koko wa Bongi le Rakgolo wa gagwe be ba etla lehono go tšwa Malelane. Batswadi ba gagwe ba be ba beakantše moletlo o mogolo wa go beša nama. Bongi o be a thakgetše kudu. Bongi o ile a thuša Tate go lokiša ka mafuri e sa le mesong. O ile a nošetša bjang. Tate yena o ile a ripa mehlašana.</p> <p>Anna mogwera wa Bongi o ile a fihla e sa le ka pela go tla go bapala. O ile a namela mohlare. 'Etle re bapale!' a goeletša. 'Ke swanetše go thuša Tate pele!' Bongi a fetola ka go goeletša le yena. Anna o ile a bapala le Gugu e lego moratho wa Bongi. Seo Bongi a bego a se nagana ke go goroga ga Koko le Rakgolo!</p>	<p>Ke kgona go ba le ponokakanyo ya Bongi a thuša tatagwe. O šoma ka thata go dira gore mafuri a lebege botse a hlwekile.</p>
<p>Mafelelong go be go hlwekile ebile go kgahliša ka mafuri. 'Ke leboga thušo ya gago!' gwa realo Tate. O ile a tsena ka gare go fetola diaparo tša gagwe. Bongi o ile a šala kantle. O ile a tlola kgati le Gugu le Anna. E be e le lethabo, eupša seo a bego a se nagana ke go goroga ga Koko le Rakgolo!</p>	<p>Ke kgona go ba le ponokakanyo sa Bongi a tlola kgati. O fofela godimo le fase, godimo le fase.</p>

Sengwalwa	Go bala lekga la pele (Go nagana kudu)
Gugu o ile a lapišwa ke kgati. 'A re tseneng ka ntlong re bapaleng ka dipoloko!' gwa realo Gugu. 'Ee!' gwa realo Anna. Ba ile ba aga tora e kgolo. Eupša Bongi o be a sa nyake go aga tora. O ile a balela lesea, Siya puku. Eupša seo a bego a se nagana ke go goroga ga Koko le Rakgolo!	Ke kgona go ba le ponokakanyo sa Bongi a bala le lesea Siya. Lesea Siya o a sega ge Bongi a mmalela mantšu.
Nako ya go thoma go beša nama e be e setše a batametše. Mma o ile a tšea lesea Siya. 'A re ye go fetola diaparo,' gwa realo mma. 'Koko o sa tšwa go re leletša. Ba kgauswi le go fihla mo!' Mma, tate le lesea Siya ba ile ba tšwela ka ntle gomme ba emela Koko le Rakgolo ge ba goroga. Ge Bongi a fetola diaparo tša gagwe, seo a bego a se nagana ke go goroga ga Koko le Rakgolo!	--
'Ba fihlile!' Tate a ba biletša ka ntle. Koko wa Bongi le Rakgoloagwe ba ile ba gorogile. Bongi o ile a kitimela kantle go ba dumediša. Moletlo wa go beša nama wa napa wa thoma!	--
Dipotšišo tša go latela	Dikarabo tše di kgonegago
Naa Bongi o be a letetše bomang?	O be a letetše bomakgoloagwe.
Naa Bongi o ile a dira eng ge a letile?	O ile a thuša tatagwe, a tlola kgati, a balela lesea Siya, a bapala papadi le bagwera ba gagwe.
Dipotšišo tša ke ka lebaka la eng	Dikarabo tše di kgonegago
Ke ka lebaka la eng ge Bongi a letile?	<ul style="list-style-type: none"> Ke ka lebaka la gore bomakgoloagwe ba be ba tšhwe ba fihla. Ke ka lebaka la gore ba be ba etšwa kgole.

Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 5**.
- 2 Hlaloša **mošongwana wa 1 wa Labobedi** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala.
- 6 Hlaloša **mošongwana wa 2 wa Labobedi** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Laboraro

Mešongwana ya bomolomo

Metsotso e 15

TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

- 1 Ruta o šomiša mokgwa wa go Šupa, Diragatša, Hlalosa le go Bolela.
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo Phaphathing ya Tlotlontšu ya tabakgolo.
  - šitišwa
  - go fihla
  - Ka mafuri

Morumokwano goba koša	Ditiro
Šilang mabele, gamang dikgomo	<i>Bontšha seka sa go šila le go gama</i>
Tšaši le phirimile, bana ba swere ke tlala	<i>Dira seka sa go šupa letšatši le subela, itshware mala</i>
Ba swere ke Ramatheka	<i>itshware dinoka</i>
Monna o mosesane!	<i>Laetša sešupo sa monna wa go hlaka mmele</i>

BOKGONI BA GO ANEGA (BEKE YA PELE YA TABAKGOLO)

- 1 Arola barutwana ka dihlophana.
- 2 Efa sehlopha se sengwe le se sengwe letlakala la diswantšho tša bokgoni ba go anega.
- 3 Botša barutwana go nagana ka kanegelo ya go tsamaišana le diswantšho.
- 4 Efa barutwana motsotso goba e mebedi go nagana ka dikakanyo tša bona.
- 5 Sa go latela, morutwana o mongwe le o mongwe mo sehlopheng o swanetše go hwetša sebaka go abelana ka tsela yeo a bonago kanegelo ka gona.
- 6 Gopotša barutwana gore kanegelo tša bona e swanetše go ba tšeo ba ihlametšego tšona, eupša gape di swanetše go sepelelana le diswantšho!
- 7 Gopotša barutwana go theeletšana gabotse ge ba laodišetšana dikanegelo.
- 8 Leboga barutwana go abelana ka dikanegelo tša bona.

Temogo ya medumo le ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Hlagiša modumo o moswa le mantšu

HLAGIŠA MODUMO

- 1 Bitša modumo gomme o emiše papetlakgadima: /o/.
- 2 Bitša modumo gomme o laele barutwana go boeletša modumo makga a 3.
- 3 Ahlaahla ka tsela yeo modumo /o/ o / fapanago ka Sepedi le ka Sekgowa.
- 4 Ge e le modumo o tee, bontšha barutwana modumo wo mo phaphathing ya ditlhaka tša alfabete.
- 5 Botšiša barutwana: O ka nagana ka mantšu a go thoma ka /o/?
- 6 Gopodišiša mantšu le barutwana, bjalo ka: **oma, moma, moba, olela**
- 7 Botšiša barutwana: O ka nagana ka mantšu a go felela ka /o/?
- 8 Gopodišiša mantšu le barutwana, bjalo ka: **moto, bolo,**

HLAGIŠA MANTŠU A MASWA

- 1 Biletša lentšu le lengwe le lengwe godimo o hlaboše lentšu ge o dutše o laetša papetlakgadima: **oma, loma, moma, bolela, bola, loba**
- 2 Laetša barutwana lentšu le lengwe le le lengwe, ge o gare o le bitša.
- 3 Kgopela barutwana go boeletša mantšu ge o dutše o bolela.
- 4 Kgomaretša mantšu a dipapetlakgadima mo godimo ga phaphathi ya go laetša medumo.

LENANEO LEO LE FAPANEGO LA DITUMATLHAKA

Modumo/medumo: _____

Mantšu: _____

_____

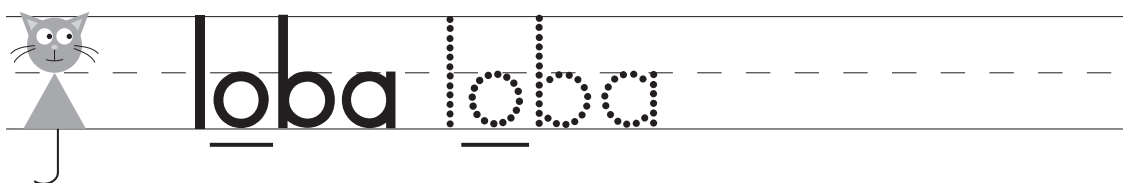
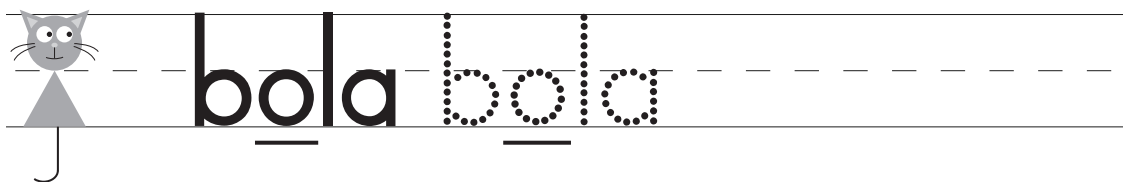
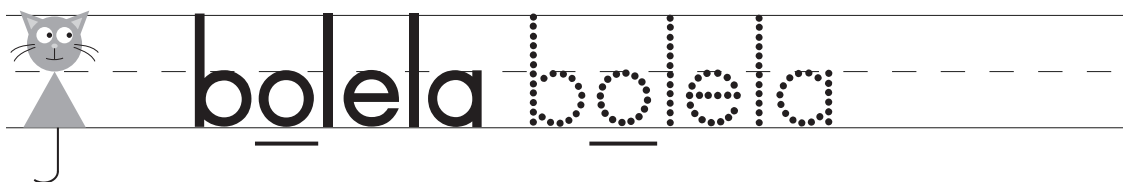
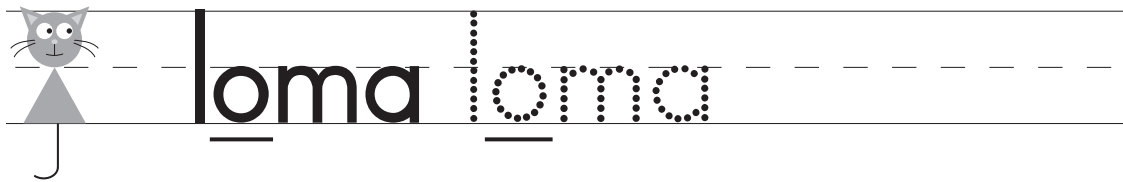
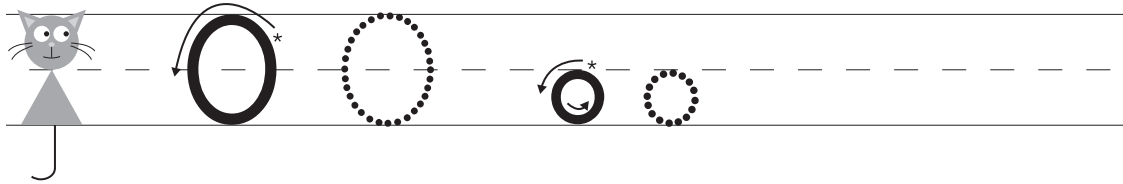
Mongwalo:

Metsotso e 15

Ngwala leleterere / mantšu / mafoko

- 1 Ruta barutwana go bopa ditlhaka tše dikgolo le ditlhaka tše dinnyane: **Oo**
- 2 Laetša go ngwala dithlaka go barutwana bao ba ngwalago ka letsogo la go ja, ke moka o laetše ba go ngwala ka letsogo la ngele.
- 3 Ge o fetša botša barutwana go šoma le wa mphato go ngwala leleterere goba maleterere mo mekokotlong ka menwana ya bona.
- 4 Ka morago ga fao botša barutwana go ngwala leleterere goba maleterere mo godimo ga ditafola ka menwana ya bona.

- 5 La mafelelo, bontšha barutwana gape gore ba bopa bjang leletere goba maletere mo letlapeng.
- 6 Barutwana ba swanetše go kopolla modumo/mantšu/mafoko ka gare ga dipuku tša bona.
- 7 Barutwana ba swanetše go thalela modumo wo o lebagantšwego mo lentšung lefe kapa lefe le ngwadilwego.

LENANEO LEO LE FAPANEGO LA MONGWALO

Modumo/medumo: _____

Mantšu: _____

Go ngwala:

Metsotso e 30

Go beakanya le go rulaganya

SEHLOGO: Thala seswantšho sa selo seo o se dirago go thuša ka gae.

MOŠOMO: Thala seswantšho gomme o tlatše le sešupo.

FOREIMI YA GO NGWALA: n/a

TŠHUPETŠO

- 1 Hlalosa gore lehono, barutwana ba tla thala ka selo seo ba se dirago gomme se thuša ba lelapa.
- 2 Šomiša **tšhupetšo** go bontšha barutwana gore o **nagana pele o ngwala.**
- 3 Botša barutwana kakanyo ya gago ya sethalwa sa gago, bjalo ka: Ke a apeala ba lapa dijo tsa letena. Seo ke se sengwe sa go thuša!
- 4 Šomiša **tšhupetšo** go thala seswantšho sa gago o apea letena.
- 5 Hlaloša mantšu ao o tlogo go a ngwala. **Thala mothaladi wa lentšu le lengwe le lengwe,** bjalo ka: kea pea letena.
- 6 Phumula mohlala wa gago mo letlapeng. Hlalosa gore se ke mohlala fela, eupša barutwana ba swanetše go ngwala dikakanyo tša bona.

DITAELO TŠA BOMOLOMO

- 1 Gopodišiša mantšu a mangwe ka mešomo ya go thuša le barutwana. Ngwala mantšu mo letlapeng, bjalo ka: go hlatswa dibjana, go nwešetša serapana, balela moratho, bjalo bjalo.
- 2 Botšiša barutwana: Ke eng seo o se dirago go thusa ka gae?
- 3 Laela barutwana go **nagana pele ba ngwala.**
- 4 Bitša barutwana ba 2 go iša go ba 3 go go botša selo se tee seo ba se dirago sa go laeša gore a a ka thuša ka gae.
- 5 Ba swanetše gore: Ke ... go thuša!
- 6 Hlaloša gore barutwana ba tla thala le go tlatša sešupo diswantšhong tša bona!

GO NGWALA

- 1 Efa barutwana dipuku.
- 2 Ge barutwana ba ngwala, sepela ka phaphošing o feleletše **dikonferense tše dinnyane**.
- 3 Kgopela barutwana go go botša ka dingwalwa tša bona.
- 4 Thuša bana go tlatša sešupo.
- 5 Hlohleletša barutwana.

SOKOLOGA GOMME O BOLELE

- 1 Ge go setše metsotso e 2 go iša go e 3, laela barutwana go bea diphensele tša bona.
- 2 Laela barutwana gore ba **sokologe gomme ba bolele** le wa mphato ka dithalwa tša bona.

*Kgomaretša dingwalwa **tekano ya mahlo a** barutwana ka phaphošing. Se se thuša barutwana go rerišana ka tabakgolo.*

ke hlatswa dibjana

Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa

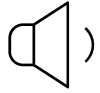
Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 5**.
- 2 Hlaloša **mošongwana wa 1 wa Laboraro** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira **phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala**.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2 wa Laboraro** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Labone

Temogo ya medumo le ditumathaka:

Metsotso e 15

Go kgaogantšha le go kopanya

KE A DIRA...

- 1 Thoma ka lentšu go thutong ya Labobedi.
- 2 Bitša lentšu: **mema**
- 3 Kgaogantšha lentšu go ba modumo ka botee go ba modumo o ikemetšego ka nnoši: /**m**/ - /**e**/ - /**m**/-/**a**/
- 4 Bitša modumo wa mathomo wa lentšu: /**m**/
- 5 Bitša modumo wa bobedi wa lentšu: /**e**/
- 6 Bitša modumo wa boraro wa lentšu: /**m**/
- 7 Bitša modumo wa mafelelo wa lentšu: /**a**/
- 8 Ngwala lentšu mo letlapeng: **mema**
- 9 Laetša go šupa le go kopantšha medumo go bopa lentšu: /**me**/ - /**ma**/ = **mema**
- 10 Boeletša se ka lentšu la go tšwa thutong ya Laboraro: **moma**

RE A DIRA...

- 1 Thoma ka lentšu la go tšwa thutong ya Labobedi.
- 2 Bitša lentšu: **ema**
- 3 Botšiša barutwana: Ke ofe modumo wa mathomo wa lentšu? /**e**/
- 4 Botšiša barutwana: Ke ofe modumo wa magareng wa lentšu? /**m**/
- 5 Botšiša barutwana: Ke modumo ofe wa mafelelo wa lentšu? /**a**/
- 6 Kgopela barutwana go kgaogantšha lentšu go ba modumo o ikemetšego o nnoši: /**e**/ - /**m**/ - /**a**/
- 7 Ngwala lentšu: **ema**
- 8 Laela barutwana go kopanya medumo tša lentšu mmogo le wena: /**e**/ - /**m**/ - /**a**/ = **ema**
- 9 Boeletša se ka lentšu la morago la thuto ya Laboraro: **oma**

LENANEO LEO LE FAPANEGO LA DITUMATHAKA

Modumo/medumo: _____

Mantšu: _____

_____

Go bala ka go abelana:

Metsotso e 15

Go bala lekga la bobedi

MAANO A GO BALA: PONOKAKANYO

Sengwalwa	Go bala lekga la bobedi (Go nagana kudu)
<p>Koko wa Bongi le Rakgolo wa gagwe be ba etla lehono go tšwa Malelane. Batswadi ba gagwe ba be ba beakantše moletlo o mogolo wa go beša nama. Bongi o be a thakgetše kudu. Bongi o ile a thuša Tate go lokiša ka mafuri e sa le mesong. O ile a nošetša bjang. Tate yena o ile a ripa mehlašana.</p> <p>Anna mogwera wa Bongi o ile a fihla e sa le ka pela go tla go bapala. O ile a namela mohlare. 'Etle re bapale!' a goeletša. 'Ke swanetše go thuša Tate pele!' Bongi a fetola ka go goeletša le yena. Anna o ile a bapala le Gugu e lego moratho wa Bongi. Seo Bongi a bego a se nagana ke go goroga ga Koko le Rakgolo!</p>	<p>Ke kgona go ba le ponokakanyo ya Bongi a thuša tatagwe. Eupša o tloga a naganne ka Koko le Rakgolo!</p>
<p>Mafelelong go be go hlwekile ebile go kgahliša ka mafuri. 'Ke leboga thušo ya gago!' gwa realo Tate. O ile a tsena ka gare go fetola diaparo tša gagwe. Bongi o ile a šala kantle. O ile a tlola kgati le Gugu le Anna. E be e le lethabo, eupša seo a bego a se nagana ke go goroga ga Koko le Rakgolo!</p>	<p>Ke kgona go ba le ponokakanyo ya Bongi a betha kgati eupša o fela a dira diphošo gobane o gopola ka koko le rakgolo.</p>
<p>Gugu o ile a lapišwa ke kgati. 'A re tseneng ka ntlong re bapaleng ka dipoloko!' gwa realo Gugu. 'Ee!' gwa realo Anna. Ba ile ba aga tora e kgolo. Eupša Bongi o be a sa nyake go aga tora. O ile a balela lesea, Siya puku. Eupša seo a bego a se nagana ke go goroga ga Koko le Rakgolo!</p>	<p>Ke kgona go ba le ponokakanyo ya Bongi a dutše le lesea Siya. Eupša o fela a lebala go bala mantšu gobane o gopola ka koko le rakgolo.</p>
<p>Nako ya go thoma go beša nama e be e setše a batametše. Mma o ile a tšea lesea Siya. 'A re ye go fetola diaparo,' gwa realo mma. 'Koko o sa tšwa go re leletša. Ba kgauswi le go fihla mo!' Mma, tate le lesea Siya ba ile ba tšwela ka ntle gomme ba emela Koko le Rakgolo ge ba goroga. Ge Bongi a fetola diaparo tša gagwe, seo a bego a se nagana ke go goroga ga Koko le Rakgolo!</p>	<p>--</p>
<p>'Ba fihlile!' Tate a ba biletša ka ntle. Koko wa Bongi le Rakgoloagwe ba ile ba gorogile. Bongi o ile a kitimela kantle go ba dumediša. Moletlo wa go beša nama wa napa wa thoma!</p>	<p>Ke kgona go ba le ponokakanyo ya Bongi a myemyela ebile a fofela godimo. Ke akanya a kitimela ka ntle gobane o thabile kudu go bona bomakgoloagwe.</p>

Dipotšišo tša go latela	Dikarabo tše kgonegago
Naa Bongji o be a nagana eng letšatši lohle?	O be a nagana ka bomakgoloagwe.
Naa Bongji o ile a dira eng mafelelong ge bomakgoloagwe ba goroga?	O ile a kitimela ka ntle go ba dumediša.
Dipotšišo tša ke ka lebaka la eng	Dikarabo tše kgonegago
Ke ka baka la eng ge Bongji a ile a kitimela kantle ge bomakgoloagwe ba goroga?	<ul style="list-style-type: none"> • Ke ka lebaka la gore o be a ba letetše. • Ke ka lebaka la gore o be a thabetše go ba bona. • Ke ka lebaka la gore ba be ba etšwa kgole.

Sehlopha sa go bala ka go hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 5**.
- 2 Hlaloša **mošongwana wa 1 wa Labone** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala.
- 6 Hlaloša **mošongwana wa 2 wa Labone** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetsa gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Labohlano

Ditiro tša go bolela

Metsotso e 15

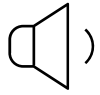
TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

- 1 Ruta o šomiša mokgwa wa go Šupa, Diragatša, Hlalosa le go Bolela.
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo phaphathing ya tlotlontšu ya tabakgolo.
  - Go thuša
  - eta
  - moeti

Morumokwano goba koša	Ditiro
Šilang mabele, gamang dikgomo	<i>Bontšha seka sa go šila le go gama</i>
Tšaši le phirimile, bana ba swere ke tlala	<i>Dira seka sa go šupa letšatši le subetše, itshware mala</i>
Ba swere ke Ramatheka	<i>itshware dinoka</i>
Monna o mosesane!	<i>Laetša sešupo sa monna wa go hlaka mmele</i>

POLEDIŠANO YA SENGWALWA SA GO BALA KA GO ABELANA

- 1 Ngwala foreimi ya poledišano mo letlapeng:
Kanegelo ye e bolela ka...
Ke e ratile ge...
Ke nagana...
- 2 Balela foreimi ya poledišano le barutwana.
- 3 Bea barutwana ka **dihlophana**.
- 4 Botša barutwana gore o mongwe le o mongwe o swanetše go hwetša sebaka go araba potšišo e nngwe le e nngwe ya poledišano.
- 5 Tanya šedi ya barutwana.
- 6 Botšiša barutwana ba go fapana goba sehlopha se se itšeng go abelana ka dikarabo tša bona.
- 7 Ge dikarabo di fošagetše, ba phošolle.
- 8 Leboga barutwana ka maitapišo a bona.

Temogo ya medumo le ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Go hwetša mantšu

Ngwala tafolana ye mo letlapeng e be le medumo yeo o ithutileng yona nako ya go feta mmogo le yeo e rutilwego ka Labobedi le ka Laboraro.

a	b	l
e	m	o

LAETŠA

- 1 Gopotša barutwana medumo ya beke: /**m**/ le /**o** /
- 2 Lebeledišiša medumo kamoka le ditswakanywa mo letlapeng.
- 3 Efa barutwana metsotso e 3 go dira mafoko go bopa mantšu ka medumo le ditswakanywa moo ba ka kgonago ka gona.
- 4 Bontšha barutwana go bopa mantšu ka medumo ye e nepišitšwego, bjalo ka: /**m**/ – /**o**/ /**b**/ – /**a**/
- 5 Gopotša barutwana ba ka bopa lentšu ba šomiša medumo e fe kapa efe – e sego fela /**m**/ **goba** /**o**/
- 6 Bontšha barutwana go dira lentšu le lengwe, bjalo ka: /**b**/ – /**a**/ – /**l**/ /**e**/-/**l**/ – /**a**/

BARUTWANA BA DIRA

- 1 Botša barutwana gore ba bule dipuku tša bona tša go ngwala gomme ba ngwale sehlogo: **m, o**
- 2 Laela barutwana gore ba thome go ngwala.
- 3 Efa barutwana metsotso e 3 go hwetša le go bopa mantšu a mantši go ya le ka mo ba ka kgonago ka gona.
- 4 Dumelela barutwana go swaya mošomo wa bona. Bontšha barutwana gore mantšu a, a bopiwa bjang (le amangwe): **ela, lela, abela, mela, elela, alela, balela, moma, mema, bolela**

LENANEO LEO LE FAPANEGO LA DITUMATLHAKA

Modumo/medumo: _____

Mantšu: _____

_____

Go bala ka go abelana:

Metsotso e 15

Go bala la mafelelo

MAANO A TEKATLHALOGANYO: PONOKAKANYO

GO GO HLALOSA DITIRAGALO TŠA KANEGELO

- 1 Hlalosa gore barutwana ba tla bolela ka selo seo ba se ratago mo kanegelong:
Bongi o letile.
- 2 Ba tla bolela gape ka selo seo bana go le **ponokakanyo** ka sona mo kanegelong.
- 3 Šomiša **tšhupetšo** go bontšha barutwana gore o ka fa bjang hlaloso ya ditiragalo ka selo se sengwe seo **ba se ratago** le seo ba kgonago go dira ponokakanyo ka sona mo kanegelong, bjalo ka **Ke ratile ge Bong**
Kanegelo ye e bolela ka...
Ke e ratile ge...
Ke nagana...
- 4 Emiša diswantšho tša puku e kgolo. Laela barutwana go lebelela diswantšho ba nangane ka seo se diragetšego.
- 5 Laela barutwana go nagana ka seo ba se ratago le seo ba kgonago go ba le ponokakanyo ka sona mo kanegelong.
- 6 Kgopela barutwana ba 2 go iša goba 3 go **abelana** ka dikakanyo le ba phaphoši. **Thuša** barutwana go bopa mafoko ao a feleletšego.
- 7 Hlalosa gomme o phošolle diphošo tšeo di tšwelelelago gantši tša barutwana.
- 8 Laela barutwana go **sokologa ba bolele** gomme ba abelane ka ditaodišo tša bona tša ditiragalo tša kanegelo le wa mphato.

(Ga ba swanela go gopola seo morutiši a se boletšego. Se e swanetše go ba dikakanyo tša barutwana!)

Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa

Metsotso 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 5**.
- 2 Hlaloša **mošongwana wa 1 wa Labohlano** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira **phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala**.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2 wa Labohlano** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.

- 8 Tlatša selota mohlala go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Tshekatsheko ya polelo ya mafelelo a beke Metsotso e 15

- 1 Tanya šedi ya barutwana mo legogong mafelelong a letšatši.
- 2 Dira sebaka sa ditshekatsheko tša polelo beke le beke. Ke kgetho ya gago go hlakanya ditshekatsheko tša go ithuta tša Sepedi le tša Sekgowa.
- 3 Gopola go fa barutwana sebaka sa go 'Sokologa le go bolela' ba ahlaahle dikarabo tša bona le wa mphato. Ke moka, kgetha barutwana ba mmalwa go abelana ka dikarabo tša bona le phaphoši ka bophara.
- 4 Šomiša dipotšišo tše di latelago tša hlohleletšo go hlahlala karolwana ya polelo ya poledišano ya gago:
  - a Naa ke efe tabakgolo ya polelo ya rena ya beke?
  - b Ke kanegelo efe yeo le e badilego mmogo?
  - c Ke mantsu afe a maswa o a ratilego bekeng ye?
  - d Ke eng se o ithutilego sona bekeng ye?
  - e Naa re ngwadile ka eng bekeng ye?
  - f Naa go ngwala go kaonafetše bjang bekeng ye?
  - g Naa go bala go kaonafetše bjang bekeng ye?
  - h Ke eng seo o ikgantšhago ka sona bekeng ye?
- 5 La mafelelo, botša barutwana go nagana ka dilo tše pedi tše ba tlogo go botša ba malapa a bona ka seo ba ithutilego ka sona le ka tsela yeo ba kaonafetšego ka gona bekeng ye mabapi le mošomo wa bona.

Ela hloko: Tshepedišo ya go lebelela morago le go itekola ke karolwana e bohlokwa kudu ya go ithuta. O kgopelwa gore o seke wa tshediša mošongwana wo wa beke mahlo le ga tee.

Mphato 1

KOTARA 1

Beke

6

TABAKGOLO:

Ba lapa la ka

Go lokiša phaphoši

- 1 Ge beke e thoma, kgonthišiša gore phaphoši ya gago e a bogega ebile e hlwekile.
- 2 Bea nakong le go tlatša diphaphathi tša go laetša, mabota a tabakgolo le ditafola.
- 3 Bjale, lokiša mantšu a papetlakgadima mantšu a tabakgolo le tšhupetšo ao a hlokegago.
- 4 Tlatša dilo mo leboteng la tafoleng ya tabakgolo ya go ba le maatlakgogedi go barutwana, mohlala: leshira goba seswantšho sa lenyalo; diaparo tša bana; Koko a roka goba a loga; lengwalobohlatse la matswalo; bjalo bjalo.
- 5 Dira dinyakišišo mo maranrang a teknolotši(ithanete) go itokišetša tabakgolo. Mohlala: bohlokwa ba go le motho wa mohlala o mobotse ka lapeng.
- 6 Kgonthišiša gore dipuku tša barutwana tša go ngwala le dipukutšhomo tša DBE di swailwe, gomme di phuthilwe gabotse mo di dulago gona.
- 7 Kgonthišiša gore dipuku tše dikgolo ka moka, tša go bala le tša bokgobapuku di ka lenaneo.

Mešongwana ye e okeditšwego

Mešongwana ye e ka šomišwa bjalo ka mošomo wa go ikemela wa barutwana ba go fetša mošomo wa bona ka pela GOBA ge o le gare o dira kelo mo barutwaneng.

Mošongwana wa 1: DBE Pukutšhomo 1: Letlakala la 12–13, A re direng.

Mošongwana wa 2: DBE Pukutšhomo 1: Letlakala la 14, A re direng.

Mošongwana wa 3: DBE Pukutšhomo 1: Letlakala la 15, A re thaleng.

Mošongwana wa 4: Thala seswantšho sa selo seo o ratago do se dira le ba lapa la geno.

Mošupologo

Ditiro tša go bolela

Metsotso e 15

BOELETŠA TABAKGOLO: GO HWETŠA TSEBO YEO BA NAGO LE YONA.

- 1 Bontšha barutwana seswantšho sa pele/bobedi sa puku e kgolo ya dikanegelo: Ngwana wa Tseko o moswa
- 2 Botša barutwana gore re tšwela pele ka tabakgolo ya rena: Ba lapa laka
- 3 Thala sediko le leina la tabakgolo mo magareng ga letlapa.
- 4 Botšiša barutwana: *Ke eng seo le se tsebago ka tabakgolo ye?*
- 5 Ngwala dikakanyo tša barutwana go dikologa mmaphahlogo. Dikakanyo tša go swana di ngwale felo go tee.
- 6 Ge barutwana ba palelwa go fetola, botšiša dipotšišo tše di latelago tša hlohleletšo:
  - a Ke bo mang batho bao ba le go gona mo malapeng a rena?
  - b Ke eng dilo tše re di dirago go thuša ka ga bo rena?
  - c Ke eng selo sa bohlokwa ka malapa a rena?

TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

- 1 Ruta o šomiša mokgwa wa go Šupa, Diragatša, Hlalosa le go Bolela.
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo phaphathing ya tlotlontšu ya tabakgolo.
  - Kalana
  - belegwa
  - setlwaedi

Morumokwano goba koša	Ditiro
Šilang mabele, gamang dikgomo	<i>Bontšha seka sa go šila le go gama</i>
Tšaši le phirimile, bana ba swere ke tlala	<i>Dira seka sa go šupa letšatši le subela, itshware mala</i>
Ba swere ke Ramatheka	<i>itshware dinoka</i>
Monna o mosesane!	<i>Laetša sešupo sa monna wa go hloka mmele</i>

Mongwalo

Metsotso e 15

- 1 Botša barutwana gore ba bule dipuku tša bona tša go ngwala.
- 2 Biletša barutwana medumo le mantšu a a latelago gore ba a ngwale:
  - a m
  - b o
  - c oma

- d ema
- e moma
- f mema

- 3 Sa go latela, botša barutwana gore ba ntšhe dikryone gomme ba swaye mošomo wa bona.
- 4 Ka bothakga ngwala medumo le mantšu mo letlapeng.
- 5 Tšea dipuku mafelelong a letšatši, gomme o ngwale dintlha ka bao ba nyakago thušo.

LENANEO LEO LE FAPANEGO LA MONGWALO

Modumo/medumo: _____

Mantšu: _____

Go bala ka go abelana:

Metsotso e 15

Go bala la mathomo

MAANO A TEKATLHALOGANYO: PHOPHOLETŠA

- 1 Dudiša barutwana mo legogong gore ba kgone go bona puku e kgolo.
- 2 Bula puku e kgolo mo kanegelong: Ngwana o moswa wa Tseko.
- 3 Phetla puku o ba laetša diswantšho tša letlakala le lengwe le le lengwe, o ba botšiša gore ba nagana gore go direga eng.
- 4 Thuša barutwana go kopanya diswantšho, gore ba kgone go hwetša todi ya gore kanegelo e bolela ka eng.
- 5 Hlagiša tlotlontšu e mpsha ntšhwa mo dikarolwaneng tša maleba mo kanegelong.
- 6 Bala kanegelo ka moka gatee, o sa eme.

Go ngwala:

Metsotso e 30

Beakanya le go rulaganya

SEHLOGO: Thala seswantšho o mongwe ka geno a go rutilego selo se swa.

MOŠOMO: Thala seswantšho gomme o tlatše le sešupo

FOREIMI YA GO NGWALA: n/a

TŠHUPETŠO

- 1 Hlaloša gore lehono, barutwana ba tla thala ka ka nako yeo o mongwe ka geno a ba rutiligo selo se sengwe se seswa.
- 2 Šomiša **tšhupetšo** go bontšha barutwana gore o **nagana pele o ngwala.**
- 3 Botša barutwana kakanyo ya sethalwa sa gago, bjalo ka: Tate o nthutile go bapala papadi ya Chese!
- 4 Šomiša **tšhupetšo** go thala seswantšho sa ya tatago a go ruta go bapala Chese.
- 5 Hlaloša mantšu ao o tlogo go a ngwala. **Thala mothaladi wa lentšu le lengwe le le lengwe,** bjalo ka: go bapala papadi.
- 6 Phumula mohlala mo letlapeng. Hlalosa gore se e be e le fela mohlala, eupša barutwana ba swanetše go ngwala dikakanyo tša bona.

DITAELO TŠA BOMOLOMO

- 1 Gopodišiša tše dingwe dikakanyo ka dilo tše diswa tšeo re ithutago le barutwana.
- 2 Ngwala mantšu mo letlapeng, bjalo ka: go bapala papadi, go apea, go bala, go ngwala leina la ka, go hlokomela dimela, bjalo bjalo.
- 3 Botšiša barutwana: ka selo se swa seo ba ithutilego ka thekgo ya o mongwe wa lelapa?
- 4 Laela barutwana go **nagana pele ba ngwala.**
- 5 Bitša barutwana ba 2 go iša go ba 3 go go botša ka se sengwe se swa seo ba ithutilego sona ka go thekgwa ke o mongwe wa ka lapeng.
- 6 Ba swanetše gore: Ke ithutile go ...ke rutilwe ke...
- 7 Hlaloša gore barutwana ba tla thala seswantšho gomme ba fe seswantšho sa bona sešupo!

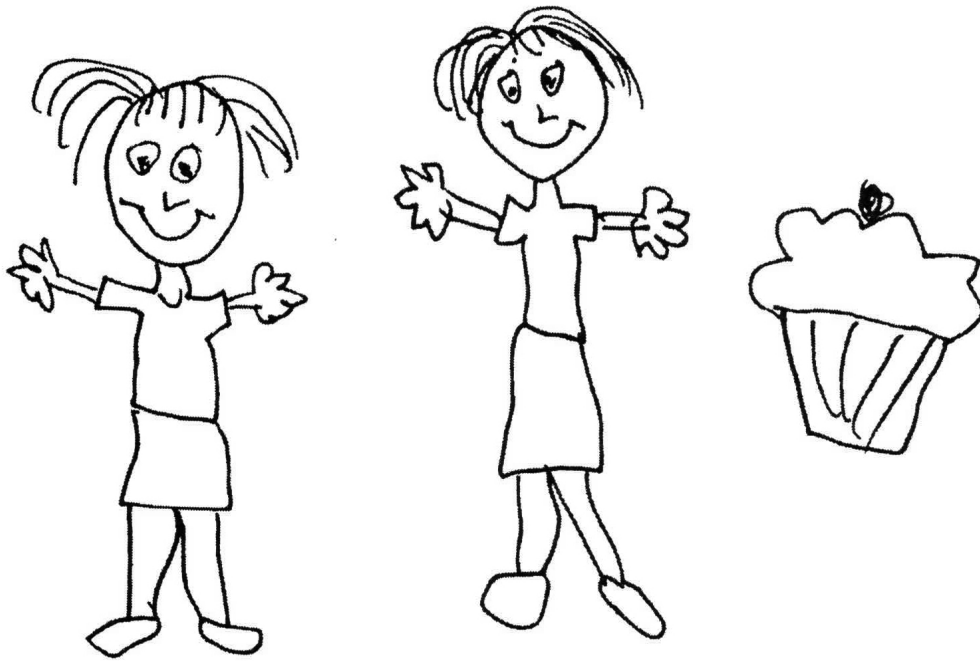
GO NGWALA

- 1 Efa barutwana dipuku.
- 2 Ge barutwana ba dutše ba ngwala, sepela ka phaphošing o feleletše **dikonferense tše di kopana.**
- 3 Kgopela barutwana go go botša ka dingwalwa tša bona.
- 4 Thuša barutwana go tlatša sešupo.
- 5 Hlohleletša barutwana.

SOKOLOGA O BOLELE

- 1 Ge gona le metsotso e 2 go iša go 3 e setšego, laela barutwana gore ba beye diphensele tša bona.
- 2 Laela barutwana gore ba **sokologe ba bolele** le wa mphato ka dithalwa tša bona.

*Kgomaretša dingwalwa **tekano ya mahlo a** barutwana ka phaphošing. Se se thuša barutwana go rerišana ka tabakgolo.*

go paka khekhe

Sehlopha sa go bala ka go hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 6**.
- 2 Hlaloša **mošongwana wa 1** wa **Mošupologo** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2** wa **Mošupologo** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Labobedi

Temogo ya medumo le ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Tsebiša modumo o moswa le mantšu

TSEBIŠA MODUMO

- 1 Bitša modumo gomme o emiše papetlakgadima: /i/
- 2 Bitša modumo gomme o laele barutwana go boeletša modumo makgetlo a 3.
- 3 Ahlaahla ka tsela yeo modumo /i/ o swanago ka Sepedi le ka Sekgowa.
- 4 Ge e le modumo o tee, bontšha barutwana modumo wo mo phaphathing ya ditlhaka tša alfabete.
- 5 Botšiša barutwana: O ka nagana ka mantšu a go thoma ka /i/?
- 6 Gopodišiša mantšu le barutwana, bjalo ka: **ila, ima, ile.**
- 7 Botšiša barutwana: O ka nagana ka mantšu ao a nago le /i/ **mafelelong?**
- 8 Gopodišiša mantšu le barutwana, bjalo ka: **iri, phiri, mmiri, swiri**

TSEBIŠA MANTŠU A MASWA

- 1 Biletša lentšu le lengwe le lengwe godimo o hlaboše lentšu ge o dutše o laetša papetlakgadima: **ila, ile, imela, ima, ilela**
- 2 Laetša barutwana lentšu le lengwe le le lengwe, ge o gare o le bitša.
- 3 Kgopela barutwana go boeletša mantšu ge o dutše o bolela.
- 4 Kgomaretša mantšu a dipapetlakgadima mo godimo ga phaphathi ya go laetša ditumatlhaka.

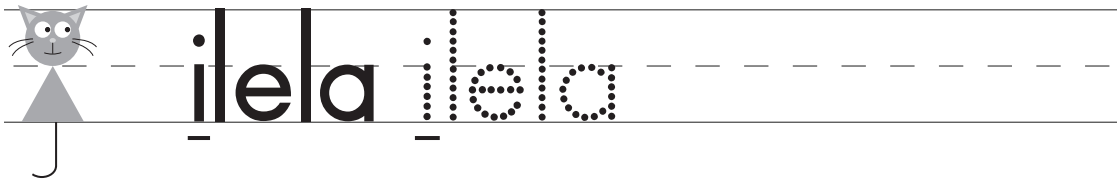
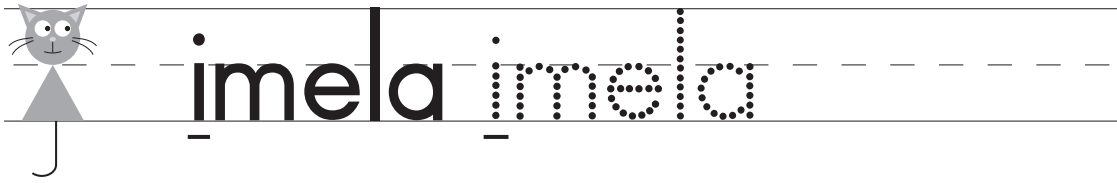
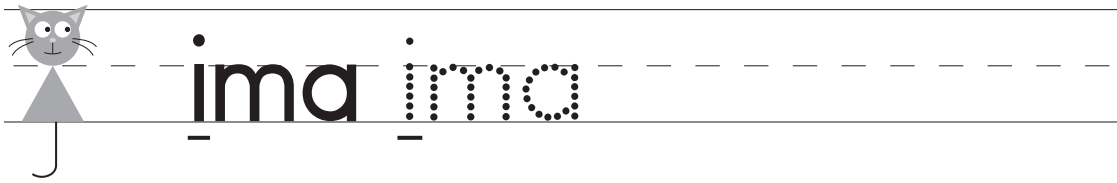
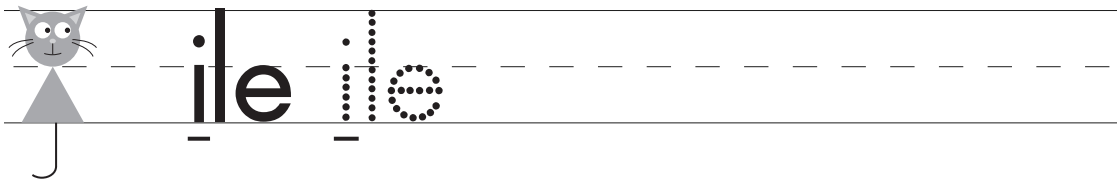
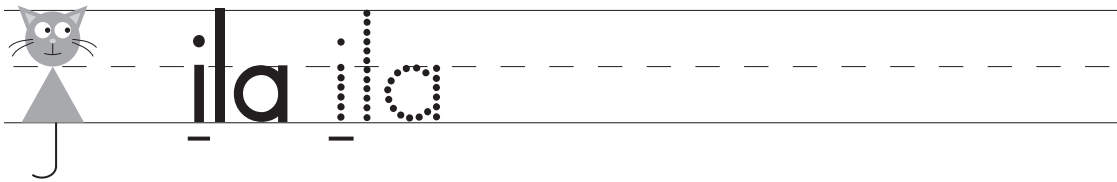
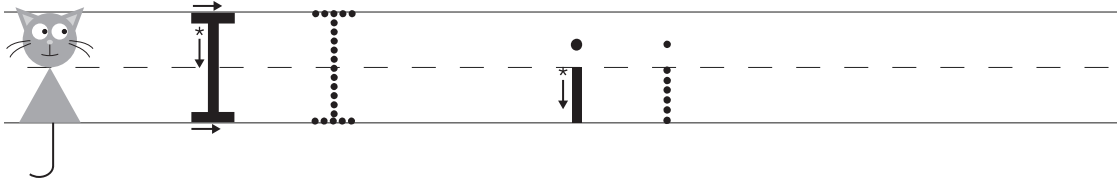
Mongwalo:

Metsotso e 15

Ngwala leleterere goba maletere/mantšu/mafoko

- 1 Ruta barutwana go bopa ditlhaka tše dikgolo le ditlhaka tše dinnyane: **Ii**
- 2 Laetša go ngwala dithlaka go barutwana bao ba ngwalago ka letsogo la go ja, ke moka o laetše ba go ngwala ka letsogo la ngele.
- 3 Ge o fetša botša barutwana go šoma le wa mphato go ngwala leleterere goba maletere mo mekokotlong ka menwanana ya bona.
- 4 Ka morago ga fao botša barutwana go ngwala leleterere goba maletere mo godimo ga ditafola ka menwana ya bona.
- 5 La mafelelo, bontšha barutwana gape gore ba bopa bjang leleterere goba maletere mo letlapeng.
- 6 Barutwana ba swanetše go kopolla modumo/mantšu/mafoko ka gare ga dipuku tša bona.

- 7 Barutwana ba swanetše go thalela modumo wo o lebantšwego mo lentšung lefe kapa lefe le ngwadilwego.

LENANEO LEO LE FAPANEGO LA MONGWALO

Modumo/medumo: _____

Mantšu: _____

Go bala ka go abelana:

Metsotso e 15

Go bala lekga la pele

MAANO TEKATLHALOGANYO: GO KAMAKA

Sengwalwa	Go bala lekga la pele (Go nagana kudu)
Go be go šetše beke fela gore ngwanabo Tseko o monnyane a belegwe.	--
Ka nako ye nngwe, Tseko o be a ikwa a tshwenyegile. O be a se na bagolle goba dikgaetšedi – e be e le yena ngwana a nnoši. Tseko o be tshwenyegile gore go tla ba bjang go ba le lesea le leswa. O be a tshwenyegile gore go tla ba bjang go ba le kgaetšedi.	Tseko ke ngwana a nnoši, ka fao ke kgona go kamaka gore ga se ka a ba le lesea le leswa ka gae.
Fela ka nako ye nngwe, Tseko o be a ikwa a thakgetše. Tseko o be a thakgatšwa kudu ke gore Kokoagwe o be a etla go ba etela. Tatagwe o be mmoditše gore Kokoagwe o be a tlile go dula dikgwedi tše tharo ka moka, go swana le ge a dirile ge Tseko a belegwa! 'Ke setšo se se kgethegilego gore Koko a dule go fihla kalana ya mokhubo wa lesea e wela fase!' gwa hlalosa tatago Tseko. 'Ke gopola letšatši leo ya gago e wetšego fase ka lona okare ke maabane.'	--
Tseko o be a thakgetše ge yena le tatagwe ba gahlanetša Koko kua boemapese. O ile a kitima gomme a gokarela Kokoage. 'Tseko wa ka wa go loka! Ga se wa thabela go ba mogolle?' gwa botšiša Koko. 'Ga ke tsebe,' gwa realo Tseko, 'Ga ke tsebe gore ke dire eng le lesea.'	Agaa, ke kgona go kamaka gore Tseko o tshwenyegile ka lebaka la gore ga a tsebe gore a dire eng ka lesea le leswa.
Ge ba fihla gae, Koko a bitša Tseko. 'Ke go swaretše mpho ye e kgethegilego!' a realo. O ile a ntšha mpopi o mofsa ka popolomenteng ya gagwe gomme a e neeletša Tseko. 'Ke be ke gopola gore dimpopi ke tša banenyana fela,' gwa realo Tseko. 'Yeo ke kgopolo ya segologolo,' gwa sega Koko. 'Motho o mongwe le mongwe a ka bapala ka mpopi! Le gona o tla tsebela kae gore o dire eng ka lesea ge o sa bapale ka mpopi?'	Ke kgona go kamaka gore Tseko ga a na mpopi, ka lebaka la gore o be a nagana gore dimpopi ke tša banenyana fela.
Sa pele, Koko o ile a bontšha Tseko gore lesea le swarwa e bile le tataiswa bjang.	Mmalo, ke kgona go kamaka gore Koko o tlile le mpopi gore a kgone go bontšha Tseko gore lesea le lelwa bjang pele kgaetšedi ya gagwe e belegwa!

Sengwalwa	Go bala lekga la pele (Go nagana kudu)
'O swanetše go kgonthiša go swarela hlogo ya lesea godimo ka lebaka la gore melala ya bona ga se ya tia!' gwa realo Koko.	
Sa go latela, Koko o ile a bontšha Tseko gore mongato o fetolwa bjang. O be a tlile le mengatwana ye e kgethegilego ya dimpopi gore Tseko a kgone go itlwaetša! 'O swanetše go šoma ka go phakiša le ka hlokomelo ge o fetola mongato, ka lebaka la gore masea a na le mokgwa wa go šuthašutha le go lla!' a realo.	Ke kgona go kamaka gore Tseko ga se a ka a fetola mongato, ka lebaka la gore ga a na bana ba thari le gore ye ke mpopi ya gagwe ya mathomo.
Ke moka, Koko o ile a bontšha Tseko gore lesea le phuthelwa bjang ka kobo. 'Masea a rata go phuthelwa ka go tlišwa ge e sa la a mannyane,' gwa realo Koko.	Ke kgona go kamaka gore Tseko ga se a ka a phuthela lesea, ka lebaka la gore ga a na bana ba thari le gore ye ke mpopi wa gagwe ya mathomo.
<p>Koko le Tseko ba ile ba itlwaetša.</p> <p>'O tla kgona mogolle ,' gwa myemyela Koko.</p> <p>Tseko o tsebile gore bjale o swanetše go thakagala, eupša o be a sa kwa a tshwenyegile go senene.</p> <p>'Koko, go tla ba bjang ge mma a ka rata lesea go mpheta? Go tla ba bjang ge wena o ka rata lesea go mpheta?' gwa botšiša Tseko.</p> <p>Koko o ile a bea letsogo la gagwe go dikologa Tseko. 'Re na le lerato le le lekanego bobedi ba lena. O se ke wa hlwa o tshwenyega ka seo gape!'</p>	--
Go tloga fao, Tseko o be a phela a thakgetše.	Ke kgona go kamaka gore Tseko o kwa bokaone bjale ka gore Koko o mmontšhitše gore lesea le leswa le lelwa bjang!
Dipotšišo tša go latela	Dikarabo tše di kgonegago
Ke mang yo a ilego a etela Tseko?	Kokoagwe o ile a tla go etela.
Naa Koko o tletše Tseko mpho efe?	O mo tletše mpopi.
Dipotšišo tša ke ka lebaka la eng	Dikarabo tše di kgonegago
Naa ke ka lebaka la eng Koko a tletše Tseko mpopi o mofsa?	<ul style="list-style-type: none"> • Ke ka lebaka la gore o be a nyaka go tlela tseko mpho. • Ke ka lebaka la gore dimpopi ke tša mang le mang – e sego banenyana fela. • Ke ka lebaka la gore o be a nyaka go ruta Tseko gore lesea le lelwa bjang. • Ke ka lebaka la gore go bapala ka mpopi ke mokgwa o le tee wa go ithuta gore lesea le lelwa bjang. • Ke ka lebaka la gore o be a nyaka gore Tseko a itlwaetše go hlokomela lesea le leswa.

Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 6**.
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1** wa **Labobedi** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2** wa **Labobedi** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Laboraro

Ditiro tša go bolela

Metsotso e 15

TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

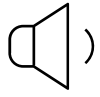
- 1 Ruta o šomiša mokgwa wa go Šupa, Diragatša, Hlalosa le go Bolela.
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo phaphathing ya tlotlontšu ya tabakgolo.
  - Go itlwaetša
  - phuthela
  - tiisitšwe

Morumokwano goba koša	Ditiro
Šilang mabele, gamang dikgomo	<i>Bontšha seka sa go šila le go gama</i>
Tšaši le phirimile, bana ba swere ke tlala	<i>Dira seka sa go šupa letšatši le subela, itshware mala</i>
Ba swere ke Ramatheka	<i>itshware dinoka</i>
Monna o mosesane!	<i>Laetša sešupo sa monna wa go hlaka mmele</i>

BOKGONI BA GO ANEGA

- 1 Arola barutwana ka dihlophana.
- 2 Efa sehlopha se sengwe le se sengwe letlakala la diswantšho tša bokgoni ba go anega.
- 3 Gopotša barutwana gore beke ya go feta, ba ihlametše dikanegelo ka diswantšho.
- 4 Beke ye, barutwana ba swanetše go šoma mmogo e le sehlopha go tšea sephetho ka mabapi le kanegelo ya sehlopha.
- 5 Gopotša barutwana gore kanegelo tša bona e swanetše goba tšeo ba ihlametšego tšona, eupša gape di swanetše go sepelelana le diswantšho!
- 6 Tanya šedi ya barutwana.
- 7 Kgopela sehlopha se 1 go iša go tše 2 go abelana ka kanegelo ya sehlopha sa bona.
- 8 Leboga barutwana go abelana ka dikanegelo tša bona.

Temogo ya medumo le ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Hlagiša modumo o moswa le mantšu

HLAGIŠA MODUMO

- 1 Bitša modumo gomme o emiše papetlakgadima: /d/
- 2 Bitša modumo gomme o laele barutwana go boeletša modumo makgetlo a 3.
- 3 Ahlaahla ka tsela yeo modumo /d/ o swanago ka Sepedi le ka Sekgowa.
- 4 Ge e le modumo o tee, bontšha barutwana modumo wo mo phaphathing ya ditlhaka tša alfabete.
- 5 Botšiša barutwana: O ka nagana ka mantšu a go thoma ka /d/?
- 6 Gopodišiša mantšu le barutwana, bjalo ka: **dila, dieta, dijo.**
- 7 Botšiša barutwana: O ka nagana ka mantšu ao a nago le /d/ **magareng?**
- 8 Gopodišiša mantšu le barutwana, bjalo ka: **madi, ledimo, modimo.**

HLAGIŠA MANTŠU A MASWA

- 1 Biletša lentšu le lengwe le lengwe godimo o hlaboše lentšu ge o dutše o laetša papetlakgadima: **dila, madi, ledimo, idibala, ledimo, dibo**
- 2 Laetša barutwana lentšu le lengwe le le lengwe, ge o le gare o le bitša.
- 3 Kgotela barutwana go boeletša mantšu ge o dutše o bolela.
- 4 Kgomaretša mantšu a dipapetlakgadima mo godimo ga phaphathi ya go laetša medumo.

LENANEO LEO LE FAPANEGO LA DITUMATLHAKA

Modumo/medumo: _____

Mantšu: _____

_____

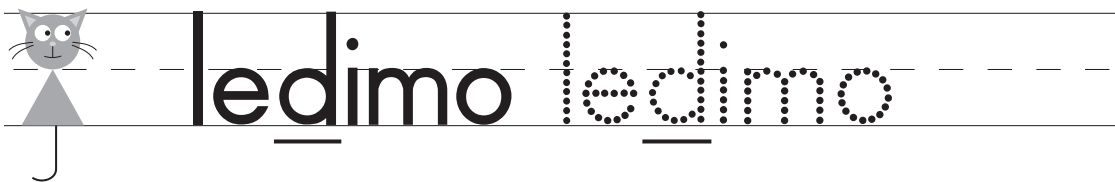
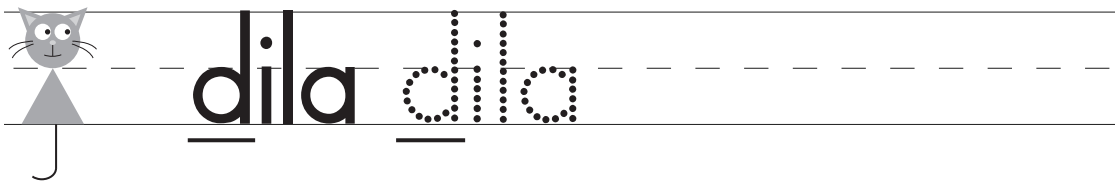
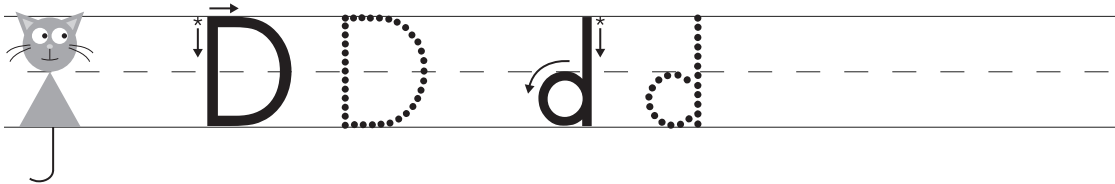
Mongwalo:

Metsotso e 15

Ngwala leleterere / mantšu / mafoko

- 1 Ruta barutwana go bopa ditlhaka tše dikgolo le ditlhaka tše dinnyane: **Dd**
- 2 Laetša go ngwala dithlaka go barutwana bao ba ngwalago ka letsogo la go ja, ke moka o laetše ba go ngwala ka letsogo la ngele.
- 3 Ge o fetša botša barutwana go šoma le wa mphato go ngwala leleterere goba maletere mo mekokotlong ka menwana ya bona.
- 4 Ka morago ga fao botša barutwana go ngwala leleterere goba maletere mo godimo ga ditafola ka menwana ya bona.

- 5 La mafelelo, bontšha barutwana gape gore ba bopa bjang leletere goba maletere mo letlapeng.
- 6 Barutwana ba swanetše go kopolla modumo/mantšu/mafoko ka gare ga dipuku tša bona.
- 7 Barutwana ba swanetše go thalela modumo wo o lebagantšwego mo lentšung lefe kapa lefe le ngwadilwego.

LENANEO LEO LE FAPANEGO LA MONGWALO

Modumo/medumo: _____

Mantšu: _____

Go ngwala:

Metsotso e 30

Beakanya le go rulaganya**SEHLOGO:** Thala seswantšho sa setlwaedi se sekgethegilgo sa lelapa.**MOŠOMO:** Thala seswantšho gomme o tlatše le sešupo**FOREIMI YA GO NGWALA:** n/a**TŠHUPETŠO**

- 1 Hlalosa gore lehono, barutwana ba tla thala ka ditlwaedi tšeo di le go gona ka malapeng a bo bona.
- 2 Šomiša **tšhupetšo** go bontšha barutwana gore o **nagana pele o ngwala.**
- 3 Botša barutwana kakanyo ya gago ya sethalwa sa gago, bjalo ka: re ja dijo tša letena mmogo le mogatša malome le malome ka letšatši la morena le lengwe le le lengwe.
- 4 Šomiša **tšhupetšo** go thala seswantšho sa la lelapa le e ja letena.
- 5 Hlalosa mantšu ao o tlogo go a ngwala. **Thala mothaladi wa lentšu le lengwe le lengwe,** bjalo ka: letena le legolo
- 6 Phumula mohlala wa gago mo letlapeng. Hlalosa gore se ke mohlala fela, eupša barutwana ba swanetše go ngwala dikakanyo tša bona.

DITAELO TŠA BOMOLOMO

- 1 Gopodišiša mantšu a mangwe ka ditlwaedi tša lelapa le barutwana.
- 2 Ngwala mantšu mo letlapeng, bjalo ka: letena, maikutšo, go eta, bjalo bjalo.
- 3 Botšiša barutwana: Ke setlwaedi sefe seo se kgethagetšego ka gageno?
- 4 Laela barutwana go **nagana pele ba ngwala.**
- 5 Bitša barutwana ba 2 go iša go ba 3 go go botša Ditlwaedi tša ga bo bona ke ...
- 6 Ba swanetše gore: Setlwaedi sa gešo ke .....
- 7 Hlalosa gore barutwana ba tla thala le go tlatša sešupo diswantšhong tša bona!

GO NGWALA

- 1 Efa barutwana dipuku.

- 8 Ge barutwana ba ngwala, sepela ka phaphošing o feleletše **dikonferense tše dikopana**.
- 9 Kgopela barutwana go go botša ka dingwalwa tša bona.
- 10 Thuša bana go tlatša sešupo.
- 11 Hlohleletša barutwana.

SOKOLOGA GOMME O BOLELE

- 1 Ge go setše metsotso e 2 go iša go e 3, laela barutwana go bea diphensele tša bona.
- 2 Laela barutwana gore ba **sokologe gomme ba bolele** le wa mphato ka dithalwa tša bona.

*Kgomaretša dingwalwa **tekano ya mahlo a** barutwana ka phaphošing. Se se thuša barutwana go rerišana ka tabakgolo.*

moletlo o mogolo

Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 6**.
- 2 Hlaloša **mošongwana wa 1** wa **Laboraro** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira **phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala**.
- 6 Hlaloša **mošongwana wa 2** wa **Laboraro** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Swaya Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Labone

Temogo ya medumo:

Metsotso e 15

Go kgaogantšha le go kopanya

KE A DIRA...

- 1 Thoma ka lentšu go thutong ya Labobedi.
- 2 Bitša lentšu: **ila**
- 3 Kgaoganya lentšu ka medumo ya go ikemela ka nnoši: /i/ - /l/ - /a/
- 4 Bitša modumo wa mathomo wa lentšu: /i/
- 5 Bitša modumo wa gare ga lentšu: /l/
- 6 Bitša modumo wa mafelelo wa lentšu: /a/
- 7 Ngwala lentšu mo letlapeng: **ila**
- 8 Laetša go šupa le go kopantšha medumo go bopa lentšu: /i/ - /l/ - /a/ = **ila**
- 9 Boeletša se ka lentšu la go tšwa thutong ya Laboraro: **dila**

RE A DIRA...

- 1 Thoma ka lentšu la go tšwa thutong ya Labobedi.
- 2 Bitša lentšu: **ile**
- 3 Botšiša barutwana: Ke ofe modumo wa mathomo wa lentšu? /i/
- 4 Botšiša barutwana: Ke ofe modumo wa gare wa lentšu? /l/
- 5 Botšiša barutwana: Ke ofe modumo wa mafelelo wa lentšu? /e/
- 6 Kgopela barutwana go kgaoganya lentšu ka medumo ya go ikemela ka nnoši: /i/ - /l/ - /e/
- 7 Ngwala lentšu: **ile**
- 8 Laela barutwana go kopanya medumo ya lentšu mmogo le wena: /i/ - /l/ - /e/ = **ile**
- 9 Boeletša se ka lentšu la morago la thuto ya Laboraro: **madi**

LENANEO LEO LE FAPANEGO LA DITUMATLHAKA

Modumo/medumo: _____

Mantšu: _____

Go bala ka go abelana:

Metsotso e 15

Go bala lekga la bobedi

MAANO A GO BALA: GO AKANYA / GO KAMAKA

Sengwalwa	Go bala lekga la bobedi (Go nagana kudu)
Go be go šetše beke fela gore ngwanabo Tseko o monnyane a belegwe.	Lesea le leswa ke mošomo! Ke akanya gore Tseko o ikwa bjang ka go ba le lesea le leswa ka gae?
Ka nako ye nngwe, Tseko o be a ikwa a tshwenyegile. O be a se na bagolle goba dikgaetšedi – e be e le yena ngwana a nnoši. Tseko o be tshwenyegile gore go tla ba bjang go ba le lesea le leswa. O be a tshwenyegile gore go tla ba bjang go ba le kgaetšedi.	Ke kgona go kamaka gore Tseko a ka be a tshwenyegile gore go tla ba bjang go abelana batswadi ba gagwe le motho o mongwe.
Fela ka nako ye nngwe, Tseko o be a ikwa a thakgetše. Tseko o be a thakgatšwa kudu ke gore Kokoagwe o be a etla go ba etela. Tatagwe o be mmoditše gore Kokoagwe o be a tlile go dula dikgwedi tše tharo ka moka, go swana le ge a dirile ge Tseko a belegwa! 'Ke setšo se se kgethegilego gore Koko a dule go fihla kalana ya mokhubo wa lesea e wela fase!' gwa hlalosa tatago Tseko. 'Ke gopola letšatši leo ya gago e wetšego fase ka lona okare ke maabane.'	Agaa, ke kgona go kamaka gore Koko o tla fela a etla go etela nako ye nngwe le ye nngwe ge gona le lesea le leswa, ka lebaka la gore ke setšo se se kgethegilego.
Tseko o be a thakgetše ge yena le tatagwe ba gahlanetša Koko kua boemapese. O ile a kitima gomme a gokarela Kokoage. 'Tseko wa ka wa go loka! Ga se wa thabela go ba mogolle?' gwa botšiša Koko. 'Ga ke tsebe,' gwa realo Tseko, 'Ga ke tsebe gore ke dire eng le lesea.'	--
Ge ba fihla gae, Koko a bitša Tseko. 'Ke go swaretše mpho ye e kgethegilego!' a realo. O ile a ntšha mpopi o mofsa ka popolomenteng ya gagwe gomme a e neeletša Tseko. 'Ke be ke gopola gore dimpopi ke tša banenyana fela,' gwa realo Tseko. 'Yeo ke kgopolo ya segologolo,' gwa sega Koko. 'Motho o mongwe le mongwe a ka bapala ka mpopi! Le gona o tla tsebela kae gore o dire eng ka lesea ge o sa bapale ka mpopi?'	Ke kgona go kamaka gore Koko o nagana gore go bohlokwa gore Tseko a tsebe go thuša ge lesea le leswa le fihla.
Sa pele, Koko o ile a bontšha Tseko gore lesea le swarwa ebile le tataiswa bjang.	Ke kgona go kamaka gore Koko o thusitlekgaela masea a mantši.

Sengwalwa	Go bala lekga la bobedi (Go nagana kudu)
'O swanetše go kgonthiša go swarela hlogo ya lesea godimo ka lebaka la gore melala ya bona ga se ya tia!' gwa realo Koko.	
Sa go latela, Koko o ile a bontšha Tseko gore mongato o fetolwa bjang. O be a tlile le mengatwana ye e kgethegilego ya dimpopi gore Tseko a kgone go itlwaetša! 'O swanetše go šoma ka go phakiša le ka hlokomelo ge o fetola mongato, ka lebaka la gore masea a na le mokgwa wa go šuthašutha le go lla!' a realo.	
Ke moka, Koko o ile a bontšha Tseko gore lesea le phuthelwa bjang ka kobo. 'Masea a rata go phuthelwa ka go tlišwa ge e sa la a manyane,' gwa realo Koko.	Tseko o tseba dilo tše ntši tše bohlokwa mabapi le go lela lesea bjale. O lebega a thabile. Ke kgona go kamaka gore o swanetše a be a ikwa bokaone ka go ba le kgaetšedi e mpsha.
Koko le Tseko ba ile ba itlwaetša. 'O tla kgona mogolle,' gwa myemyela Koko. Tseko o tsebile gore bjale o swanetše go thakagala, eupša o be a sa kwa a tshwenyegile go senene. 'Koko, go tla ba bjang ge mma a ka rata lesea go mpheta? Go tla ba bjang ge wena o ka rata lesea go mpheta?' gwa botšiša Tseko. Koko o ile a bea letsogo la gagwe go dikologa Tseko. 'Re na le lerato le le lekanego bobedi ba lena. O se ke wa hlwa o tshwenyega ka seo gape!'	Mmallo! Ke kgona go bona gore Tseko o be a sa tshwenyega fela ka go lela lesea. O be a tshwenyegile gape gore go tla ba bjang go abelana batswadi le Koko le motho yo mongwe!
Go tloga fao, Tseko o be a phela a thakgetše.	Ke kgona go kamaka gore bjale Tseko o ikwa a thakgetše ge kgaetšedi ya gagwe e etla. Ke nagana gore ga a sa belaela ka gore kokoagwe o mo thušitše go ikwa bokaone.
Dipotšišo tša go latela	Dikarabo tše kgonegago
Naa Koko o tla dula sebaka se sekae?	O tlile go dula sebaka sa dikgwedi tše tharo.
Naa Koko wa Tseko o mmontšhitše gore go dirwa eng bjang?	<ul style="list-style-type: none"> • O mmontšhitše gore: • Lesea le swarwa le go tataiša lesea. • Mongato o fetolwa bjang. • Lesea le phuthelwa bjang ka kobo.
Dipotšišo tša ke ka lebaka la eng	Dikarabo tše kgonegago
Naa ke ka lebaka la eng ge Tseko a ile a kwa a thakgetše mafelelong a kanegelo?	<ul style="list-style-type: none"> • Ke ka lebaka la gore o be a ikwa a lokologile ka go lela lesea le leswa. • Ke ka lebaka la gore bjale o be a tseba go lela lesea le leswa. • Ke ka lebaka la gore bjale o be a ikwa gore o tlile go ba mogolle wa makgonthe. • Ke ka lebaka la gore o be a sesa tshwenyega gore mmagwe le kokoagwe ba ka rata lesea le leswa go mo feta.

Sehlopha sa go bala ka go hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 6**.
- 2 Hlaloša **mošongwana wa 1 wa Labone** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala.
- 6 Hlaloša **mošongwana wa 2 wa Labone** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Swaya Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go diriwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Labohlano

Ditiro tša go bolela

Metsotso e 15

TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

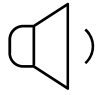
- 1 Ruta o šomiša mokgwa wa go Šupa, Diragatša, Hlalosa le go Bolela.
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo phaphathing ya tlotlontšu ya tabakgolo.
  - kgwahlile
  - go hloka maatla
  - molala

Morumokwano goba koša	Ditiro
Šilang mabele, gamang dikgomo	<i>Bontšha seka sa go šila le go gama</i>
Tšaši le phirimile, bana ba swere ke tlala	<i>Dira seka sa go šupa letšatši le subela, itshware mala</i>
Ba swere ke Ramatheka	<i>itshware dinoka</i>
Monna o mosesane!	<i>Laetša sešupo sa monna wa go hlaka mmele</i>

POLEDIŠANO YA SENGWALWA SA GO BALA KA GO ABELANA

- 1 Ngwala foreimi ya poledišano mo letlapeng:
Kanegelo ya reana ya beke e bolela ka ...
Ke nagana gore Tseko o...ka lebaka la gore...
Karolwana yeo ke e ratilego kudu mo kanegelog ke...
- 2 Bala freimi ya poledišano le barutwana.
- 3 Bea barutwana ka **dihlophana**.
- 4 Botša barutwana gore o mongwe le o mongwe o swanetše go hwetša sebaka go araba potšišo e nngwe le e nngwe ya poledišano.
- 5 Tanya šedi ya barutwana.
- 6 Botšiša barutwana ba go fapana goba sehlopha se se itšeng go abelana ka dikarabo tša bona.
- 7 Ge dikarabo di fošagetše, ba phošolle.
- 8 Leboga barutwana ka maitapišo a bona.

Temogo ya medumo le ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Go hwetša mantšu

Ngwala tafolana ye mo letlapeng e be le medumo yeo o ithutileng yona nako ya go feta mmogo le yeo e rutilwego ka Labobedi le ka Laboraro.

a	b	l
e	m	o
i	d	

LAETŠA

- 1 Gopotša barutwana medumo ya beke: /i/ le /d/
- 2 Lebelediša medumo ka moka le ditwakanywa mo letlapeng.
- 3 Efa barutwana metsotso e 3 go dira mafoko go bopa mantšu ka medumo le ditwakanywa moo ba ka kgonago ka gona.
- 4 Bontšha barutwana go bopa mantšu ka medumo ye e nepišitšwego, bjalo ka: /i/ – /m/ /e/ – /l/
- 5 Gopotša barutwana ba ka bopa lentšu ba šomiša medumo e fe kapa efe – e sego fela /l/ **goba /a/**
- 6 Bontšha barutwana go dira lentšu le lengwe, bjalo ka: /m/ – /a/ – /e/-/b/ – /a/

BARUTWANA BA DIRA

- 1 Botša barutwana gore ba bule dipuku tša bona tša go ngwala gomme ba ngwale sehlogo: **i, d**
- 2 Laela barutwana gore ba thome go ngwala.
  - a Efa barutwana metsotso e 3 go hwetša le go bopa mantšu a mantši go ya le ka mo ba ka kgonago ka gona.
  - b Dumelela barutwana go swaya mošomo wa bona. Bontšha barutwana gore mantšu a, a bopiwa bjang (le amangwe): **imela, lalela, aba, abela, bela, dila, ledimo, modimo, bolela, lebelela, mae, imela**

LENANEO LEO LE FAPANEGO LA DITUMAHLAKA

Modumo/medmo: _____

Mantšu: _____

Go bala ka go abelana:

Metsotso e 15

Go bala la mafelelo

MAANO A TEKATLHALOGANYO: GO KAMAKA

ŠUPETŠA SENGWALWA

- 1 Tanya šedi ya barutwana mo ditafoleng tša bona, ka dipuku tša bona tša go ngwala goba letlakala le leswa, diphensele le dikrayone.
- 2 Hlalosa gore lehono barutwana ba tla **kamaka** ka seo se tlogo go direga ge kanegelo e kgatlampana.
- 3 **Dira tšhupetšo** ya go laetsa gore o **kamaka** bjang ka seo se tlogo go diragala sa go latela, bjalo ka: Ke nagana gore sa go latela, Tseko o tla gahlana le kgaetšedi ya gagwe kua bookelong, gomme a ikwa a thabile!
- 4 Thala seswantšho sa gago mo letlapeng sa Tseko a kukile kgaetšedi ya gagwe e mpsha.
- 5 Sa go latela, botša barutwana gore o ile go kamaka ka seo se tlogo go direga ge kanegelo e tšwela pele.
- 6 Kgopela barutwana go tswalela mahlo gomme ba thekge ditho. Ba balele sengwalwa gape.
- 7 Kgopela barutwana gore ba bule mahlo, agomme bat dikakanyo ka seo se tlogo go diragala ge kanegelo e tšwela pele.
- 8 La mafelelo, kgopela barutwana go **sokologa le go bolela**, gomme ba abelane dithalwa tša bona le wa mphato.

Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa

Metsotso 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 6**.
- 2 Hlaloša **mošongwana wa 1 wa Labohlano** go barutwana ka moka ka phaphošing
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira **phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala**.
- 6 Hlaloša **mošongwana wa 2 wa Labohlano** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go diriwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Tshekatsheko ya polelo ya mafelelo a beke Metsotso e 15

- 1 Tanya šedi ya barutwana mo legogong mafelelong a letšatši.
- 2 Dira sebaka sa ditshekatsheko tša polelo beke le beke. Ke kgetho ya gago go hlakanya ditshekatsheko tša go ithuta tša Sepedi le tša Sekgowa.
- 3 Gopola go fa barutwana sebaka sa go 'Sokologa le go bolela' ba ahlaahle dikarabo tša bona le wa mphato. Ke moka, kgetha barutwana ba mmalwa go abelana ka dikarabo tša bona le phaphoši ka bophara.
- 4 Šomiša dipotšišo tše di latelago tša hlohleletšo go hlahla karolwana ya polelo ya poledišano ya gago:
  - a Naa ke efe tabakgolo ya polelo ya rena ya beke?
  - b Ke kanegelo efe yeo le e badilego mmogo?
  - c Ke mantsu afe a maswa o a ratilego bekeng ye?
  - d Ke eng se o ithutilego sona bekeng ye?
  - e Naa re ngwadile ka eng bekeng ye?
  - f Naa go ngwala go kaonafetše bjang bekeng ye?
  - g Naa go bala go kaonafetše bjang bekeng ye?
  - h Ke eng seo o ikgantšhago ka sona bekeng ye?
- 5 La mafelelo, botša barutwana go nagana ka dilo tše pedi tše ba tlogo go botša ba malapa a bona ka seo ba ithutilego ka sona le ka tsela yeo ba kaonafetšego ka gona bekeng ye mabapi le mošomo wa bona.

Ela hloko: Tshepedišo ya go lebelela morago le go itekola ke karolwana e bohlokwa kudu ya go ithuta. O kgopelwa gore o se ke wa tshediša mošongwana wo wa beke mahlo le ga tee.

The background of the entire page is a light gray color with a repeating pattern of small, white, line-art icons. These icons represent various educational fields: science (flasks, atoms, globes), mathematics (calculators, rulers, triangles), arts (pencils, paint palettes), and general learning (books, lightbulbs, speech bubbles).

Mphato 1

KOTARA 1

Beke

7

TABAKGOLO:

Go raloka ka ntle

Go lokiša phaphoši

- 1 Ge beke e thoma, kgonthišiša gore phaphoši ya gago e a bogega ebile e hlwekile.
- 2 Bea PHAPHATI YA GO BONTŠHA ya gago nakong, ka go tloša dilo tše o sa hlwela o di šomiša, gomme o di boloke gabotse.
- 3 Ge o fetša, beakanya mantšu a papetlakgadima le tababakgolo ya tšhupetšo tše o di nyakago.
- 4 Hwetša le go beakanya dilo tša tabakgolo ya lebota le tafola yeo e ka bago le maatlakgogedi mo barutwaneng, mohlala: kgwele, kgati, sehlare, seswantšho sa lepatlelo, bjalo bjalo
- 5 Dira dinyakišišo mo marangrang a theknolotši (inthanete) go itokišetša tabakgolo. Mohlala: papadi e ntshwa ya go bapalelwa ka ntle yeo morutiši a ka e rutago barutwana.
- 6 Kgonthišiša gore dipuku tša barutwana tša go ngwala le dipukutšhomo tša DBE di swailwe, gomme di pakilwe gabotse mo di dulago gona.
- 7 Kgonthišiša gore dipuku tše dikgolo ka moka, tša go bala le tša bokgobapuku di ka lenaneo.
- 8 O ka fetola mola le mola dihlopha tša gago tša go bala ge go hlokagala.
- 9 Beakantšha mešongwana ya kelo ya semmušo le kelo yeo e sego ya semmušo ya beke.

Mešongwana ye e okeditšwego

Mešongwana ye e ka šomišwa bjalo ka mošomo wa go ikemela wa barutwana ba go fetša mošomo wa bona ka pela GOBA ge o le gare o dira kelo mo barutwaneng.

Mošongwana wa 1: DBE Pukutšhomo 1: Letlakala la 16–17, A re direng.

Mošongwana wa 2: DBE Pukutšhomo 1: Letlakala la 18–19, A re direng.

Mošongwana wa 3: DBE Pukutšhomo 1: Letlakala la 20, A re direng.

Mošongwana wa 4: Thala seswantšho sa selo seo o ratago go se dira ka ntle.

Mošupologo

Ditiro tša go bolela

Metsotso e 15

HLAGIŠA TABAKGOLO: GO HWETŠA TSEBO YEO BA NAGO LE YONA

- 1 Bontšha barutwana seswantšho sa pele/bobedi sa puku e kgolo ya dikanegelo: Letšatši la go fiša kudu.
- 2 Botša barutwana gore re thoma tabakgolo, e bitšwa: Re raloka ka ntle.
- 3 Thala sediko le leina la tabakgolo mo magareng ga letlapa.
- 4 Botšiša barutwana: *Ke eng seo le se tsebago ka tabakgolo ye?*
- 5 Ngwala dikakanyo tša barutwana go dikologa mmaphahlogo. Dikakanyo tša go swana di ngwale felo go tee.
- 6 Ge barutwana ba palelwa go fetola, botšiša dipotšišo tše di latelago tša hlohloletšo:
  - a Ke eng seo o ratago go se dira ka ntle?
  - b Ke eng seo bo mogolle le dikgaetšedi tša gago di ratago go se dira ka ntle?
  - c Ke dilwana dife tšeo o ratago go di dira ka nako ya go ikhutša?

TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

- 1 Ruta o šomiša mokgwa wa go Šupa, Dira, Hlalosa le go Bolela.
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo phaphathing ya tlotlontšu ya tabakgolo.
  - moriti
  - seetša sa letšatši
  - sethitho

Morumokwano goba koša	Ditiro
Koko serurubele x 2	Šomiša seka sengwe le sengwe se swanetšego mošito wa koša.
Koko serurubele sešo.	--
Rena re namela tšhutšhu x 2	--
Rena re namela tšhutšhu wešo.	--

BEKE 7

Mongwalo

Metsotso e 15

- 1 Botša barutwana gore ba bule dipuku tša bona tša go ngwala.
- 2 Biletša barutwana medumo le mantšu a a latelago gore ba a ngwale:
  - a i
  - b d
  - c ila

- d ile
- e dila
- f imela

- 3 Sa go latela, botša barutwana gore ba ntšhe phensele ya mmala gomme ba swaye mošomo wa bona.
- 4 Ka bothakga ngwala medumo le mantšu mo letlapeng.
- 5 Tšea dipuku mafelelong a letšatši, gomme o ngwale dintlha ka bao ba nyakago thušo yeo e oketšegilego.

LENANEO LEO LE FAPANEGO LA MONGWALO

Modumo/medumo: _____

Mantšu: _____

Go bala ka go abelana:

Metsotso e 15

Go bala la mathomo

MAANO A TEKATLHALOGANYO: PHOPHOLETŠA

- 1 Dudiša barutwana mo legogong gore ba kgone go bona puku e kgolo.
- 2 Bula puku e kgolo mo kanegelong: **Letšatši la go fiša tšhiritšhiri.**
- 3 Phetla puku o ba laetša diswantšho tša letlakala le lengwe le le lengwe, o ba botšiša gore ba nagana gore go direga eng.
- 4 Thuša barutwana go kopanya diswantšho, gore ba kgone go hwetša todi ya gore kanegelo e bolela ka eng.
- 5 Hlagaša tlotlontšu e ntšhwa mo dikarolwaneng tša maleba mo kanegelong.
- 6 Bala kanegelo ka moka gatee, o sa eme.

Go ngwala:

Metsotso e 30

Go rulaganya le dikakanywa

SEHLOGO: Thala seswantšho sa motho yo o mo ratago / batho ba raloka ka ntle.

MOŠOMO: Thala seswantšho gomme o tlatše sešupo.

FOREIMI YA GO NGWALA: n/a

TŠHUPETŠO

- 1 Hlalosa gore lehono, barutwana ba tla thala ka motho wo ba ratago go raloka le yena ka ntle – e ka ba motho goba batho ba mmalwa!
- 2 Šomiša **tšhupetšo** go bontšha barutwana gore o **nagana pele o ngwala**.
- 3 Botša barutwana kakanyo ya sethalwa sa gago bjalo ka: Ke rata go raloka ka ntle le morwedi wa ka!
- 4 Šomiša **tšhupetšo** go thala seswantšho sa o raloka ka ntle le morwedi wa gago.
- 5 Hlaloša mantšu ao o tlogo go a ngwala. **Thala mothaladi wa lentšu le lengwe le le lengwe**, bjalo ka: moredi wa ka.
- 6 Phumula mohlala mo letlapeng. Hlaloša gore se e be e le fela mohlala, eupša barutwana ba swanetše go ngwala dikakanyo tša bona.

DITAELO TŠA GO BOLELA:

- 1 Gopodišiša tše dingwe mantšu a mangwe a batho le barutwana.
- 2 Ngwala mantšu mo letlapeng, bjalo ka: moagišane, kgaetšedi, mogolle, motswala, mma, mogwera, bjalo bjalo
- 3 Botšiša barutwana: Ke mang yo o ratago go raloka le yena ka ntle?
- 4 Laela barutwana go **nagana pele ba ngwala**.
- 5 Bitša barutwana ba 2 go iša go ba 3 go go botša ka motho wo ba mo ratago kudu/ batho bao ba ralokago le bona ka ntle.
- 6 Ba swanetše gore: : Ke rata go raloka ka ntle le...
- 7 Hlaloša gore barutwana ba tla thala seswantšho gomme ba fe seswantšho sa bona sešupo!

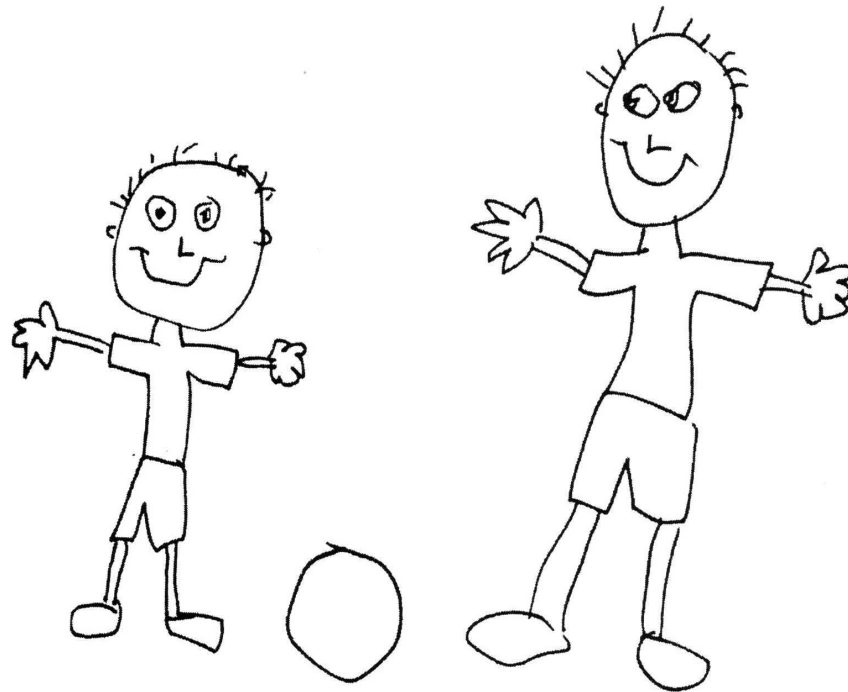
GO NGWALA

- 1 Efa barutwana dipuku.
- 2 Ge barutwana ba dutše ba ngwala, sepela ka phaphošing o feleletše **dikonferense tše di kopana**.
- 3 Kgopela barutwana go go botša ka dingwalwa tša bona.
- 4 Thuša barutwana go tlatša sešupo.
- 5 Hlohleletša barutwana.

SOKOLOGA O BOLELE

- 1 Ge gona le metsotso e 2 go iša go 3 e setšego, laela barutwana gore ba beye diphensele tša bona.
- 2 Laela barutwana gore ba **sokologe ba bolele** le wa mphato ka dithalwa tša bona.

*Kgomaretša dingwalwa **tekano ya mahlo a** barutwana ka phaphošing. Se se thuša barutwana go rerišana ka tabakgolo.*

tate waka

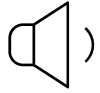
Sehlopha sa go bala ka go hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 7**.
- 2 Hlaloša **mošongwana wa 1** wa **Mošupologo** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala.
- 6 Hlaloša **mošongwana wa 2** wa **Mošupologo** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Labobedi

Temogo ya medumo le ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Hlagiša modumo o moswa le mantšu

HLAGIŠA MODUMO

- 1 Bitša modumo gomme o emiše papetlakgadima: /u/
- 2 Bitša modumo gomme o laele barutwana go boeletša modumo makgetlo a 3.
- 3 Ahlaahla ka tsela yeo modumo wa /u/ o fapanago ka Sepedi le ka Sekgowa.
- 4 Ge e le modumo o tee, bontšha barutwana modumo wo mo phaphathing ya ditlhaka tša alfabete.
- 5 Botšiša barutwana: O ka nagana ka mantšu a go thoma ka /u/?
- 6 Gopodišiša mantšu le barutwana, bjalo ka: **uta, utswa, utolla.**
- 7 Botšiša barutwana: O ka nagana ka mantšu ao a nago le /u/ mafelelong?
- 8 Gopodišiša mantšu le barutwana, bjalo ka: **kudu, kubu, mabu.**

TSEBIŠA MANTŠU A MASWA

- 1 Biletša lentšu le lengwe le lengwe godimo o hlaboše lentšu ge o dutše o laetša papetlakgadima: **dula, bula, mabu, duma, budulala, budule.**
- 2 Laetša barutwana lentšu le lengwe le le lengwe, ge o gare o le bitša.
- 3 Kgopela barutwana go boeletša mantšu ge o dutše o bolela.
- 4 Kgomaretša mantšu a dipapetlakgadima mo godimo ga phaphathi ya go laetša thutomedumo.

LENANEO LEO LE FAPANEGO LA DITUMAHLAKA

Modumo/medumo: _____

Mantšu: _____

_____

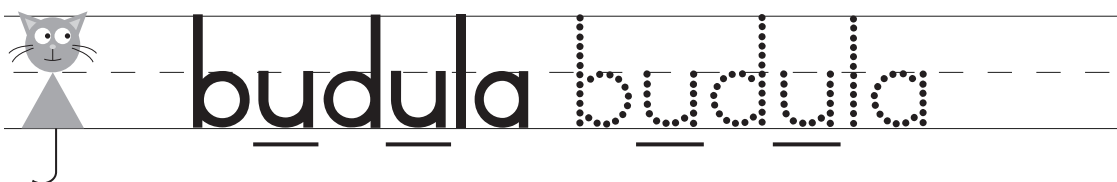
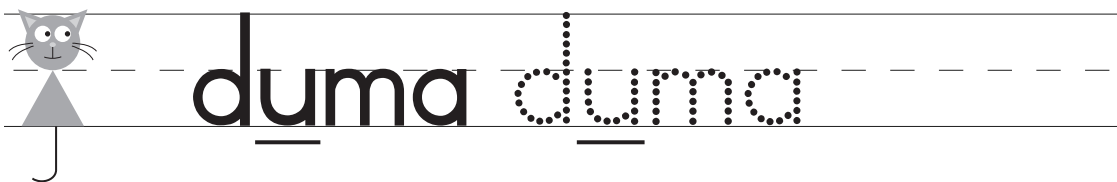
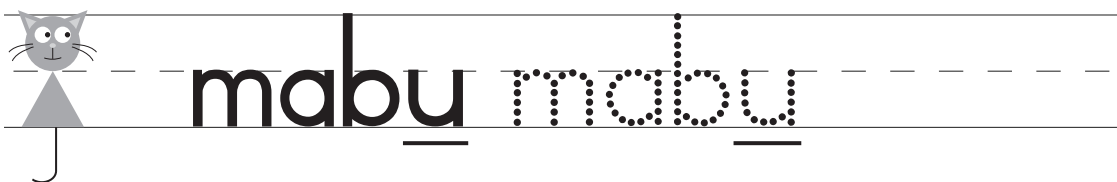
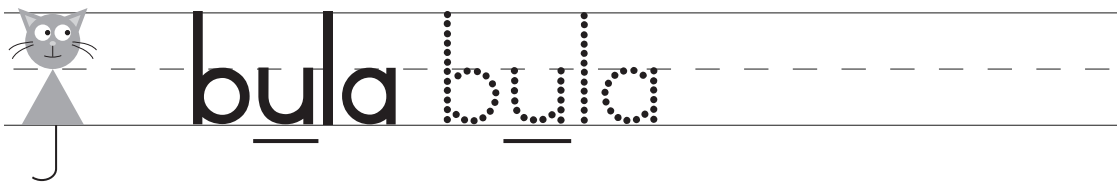
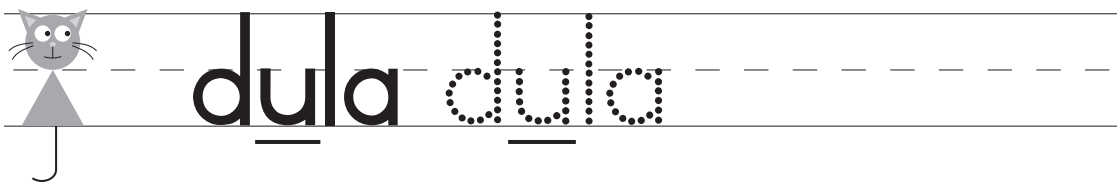
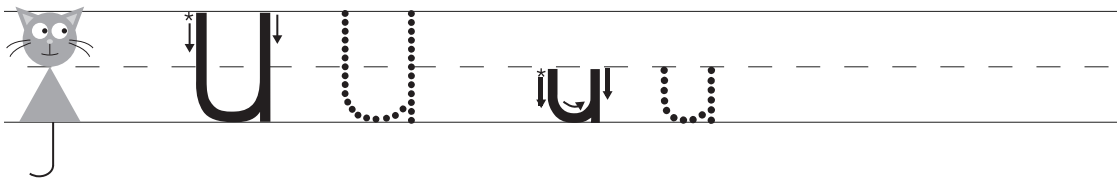
Mongwalo:

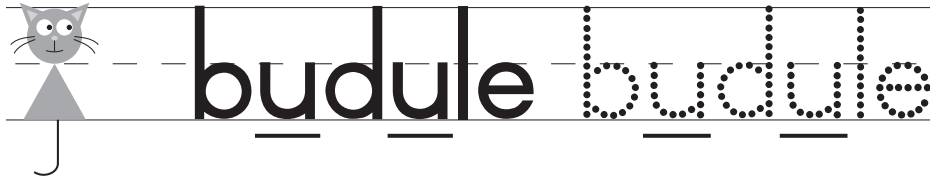
Metsotso e 15

Ngwala leleterere goba maleterere/mantšu/mafoko

- 1 Ruta barutwana go ngwala ditlhaka tše dikgolo le ditlhaka tše dinnyane: **Uu**
- 2 Laetša go ngwala dithlaka go barutwana bao ba ngwalago ka letsogo la go ja, ke moka o leatše ba go ngwala ka letsogo la nngele.

- 3 Ge o fetša botša barutwana go šoma le wa mphato go ngwala leletere goba maletere mo mekokotlong ka menwana ya bona.
- 4 Ka morago ga fao botša barutwana go ngwala leletere goba maletere mo godimo ga ditafola ka menwana ya bona.
- 5 La mafelelo, bontšha barutwana gape gore ba bopa bjang leletere goba maletere mo letlapeng.
- 6 Barutwana ba swanetše go kopolla modumo/mantšu/mafoko ka gare ga dipuku tša bona.
- 7 Barutwana ba swanetše go thalela modumo wo o lebagantšwego mo lentšung lefe kapa lefe le ngwadilwego.

LENANEO LEO LE FAPANEGO LA MONGWALO

Modumo/medumo: _____

Mantšu: _____

Go bala ka go abelana:

Metsotso e 15

Go bala lekga la pele

MAANO TEKATLHALOGANYO: FATOLLA SENGWALWA

Sengwalwa	Go bala lekga la pele (Go nagana kudu)
Karabo, Tshepo le Cathy ke bagwera. Ba rata go bapala kgwele ya maoto. Ba tla sekolong go bapala kgwele ya maoto le ka Mekibelo! Lehono gona le lentšha noga moleteng. Bagwera ba raloka metsotso e mmalwanyana, eupša bjale ba swanetše go kgaotša. Ba kwa go fiša. Ba ela dithitho. 'Go fiša kudu!' gwa realo Karabo. 'A re yeng gae!'	Ke ka lebaka la eng ge bana ba swanetše go kgaotša go bapala kgwele ya maoto? Mmalo! Ba swanetše go kgaotša go bapala ka labaka la gore ba kwa go fiša kudu.
Karabo, Tshepo le Cathy ba sepela ba lebile gae. Ba ile feta bana ba bapala phakeng. Bana mo lebaleng la go bapala ba bonala ba e kwa go fiša kudu le bona. Ba fufulelwa bjalo ka Karabo, Tshepo le Cathy. Ya ba Karabo o gopola gore go na le letangwana mo phakeng. Karabo o na le leano. 'E tlang' gwa realo Karabo go bagwera ba gagwe.	Naa Karabo o iša bagwera ba gagwe kae? Mmalo! Ga re tsebe. Ga re tsebe gore leano la gagwe ke lefe.
'Bonang!' gwa realo Karabo ge ba fihla letangwaneng. 'A re tabogeleng ka gare!' 'Kgopolo e botse!' gwa realo Tshepo. 'Se se tla re fodiša o kwe o tšidifala!' Karabo o rola dieta tša gagwe. O a kitima gomme o tabogela ka meetseng a go fola.	Naa leano la Karabo ke lefe? Agaa! O gopola gore ba tabogela ka letangwaneng gore ba fole.

Sengwalwa	Go bala lekga la pele (Go nagana kudu)
'Meetse a bjang?' go botšiša Tshepo. 'A monate ebile a phodile!' gwa realo Karabo. 'Tsenang!' Karabo o ikwa a phodile. Efela Karabo o kwa okare o nametše ke selo godimo ga hlogo. Cathy o hwa ka disego. 'Go na le hlapi mo hlogong ya gago! a realo. Karabo le yena o a sega. 'Ke tllile go rutha letšatši ka moka bjalo ka hlapi ye! gwa realo Karabo.	Naa Karabo o tla rutha sebaka se se kaakang? O nyaka go rutha letšatši ka moka.
Dipotšišo tša go latela	Dikarabo tše di kgonegago
Bakgotse ba Karabo ke bomang?	Bakgotse ba Karabo ke Cathy le Tshepo.
Ke eng se se bego se le godimo ga hlogo ya Karabo?	Go be go na le hlapi godimo ga hlogo ya Karabo.
Dipotšišo tša ke ka lebaka la eng	Dikarabo tše di kgonegago
Ke ka lebaka la eng Karabo a nyakile go tabogela ka letangwaneng?	<ul style="list-style-type: none"> • Ke ka lebaka la gore o be a kwa go fiša. • Ke ka lebaka la gore o be a nyaka go phola. • Ke ka lebaka la gore o be a nyaka gora bagwera ba gagwe ba bone letangwana. • Ke ka lebaka la gore go tabogela ka meetseng ge go fiša go a tla ikwa o phodile.

Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 7**.
- 2 Hlaloša **mošongwana wa 1 wa Labobedi** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala.
- 6 Hlaloša **mošongwana wa 2 wa Labobedi** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Laboraro

Mešongwana ya bomolomo

Metsotso e 15

TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

- 1 Ruta o šomiša mokgwa wa go Šupa, Dira, Hlalosa le go Bolela
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo Phaphathing ya Tlotlontšu ya Tabakgolo.
  - sehla
  - Seruthwane
  - Selemo

Morumokwano goba koša	Ditiro
Koko serurubele x 2	Šomiša seka sengwe le sengwe se swanetšego mošito wa koša.
Koko serurubele sešo.	--
Rena re namela tšhutšhu x 2	--
Rena re namela tšhutšhu wešo.	--

BOKGONI BA GO ANEGA (BEKE YA PELE YA TABAKGOLO)

- 1 Arola barutwana ka dihlophana.
- 2 Efa sehlopha se sengwe le se sengwe letlakala la diswantšho tša bokgoni ba go anega.
- 3 Botša barutwana go nagana ka kanegelo ya go tšamaišana le diswantšho.
- 4 Efa barutwana motsotso goba e mebedi go nagana ka dikakanyo tša bona.
- 5 Sa go latela, morutwana o mongwe le o mongwe mo sehlopheng o swanetše go hwetša sebaka go abelana ka tsela yeo a bonago kanegelo ka gona.
- 6 Gopotša barutwana gore kanegelo tša bona e swanetše go ba tšeo ba ihlametšego tšona, eupša gape di swanetše go sepelelana le diswantšho!
- 7 Gopotša barutwana go theeletšana gabotse ge ba laodišetšana dikanegelo.
- 8 Leboga barutwana go abelana ka dikanegelo tša bona.

Temogo ya medumo le ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Hlagiša modumo o moswa le mantšu

HLAGIŠA MODUMO

- 1 Bitša modumo gomme o emiše papetlakgadima: /p/
- 2 Bitša modumo gomme o laele barutwana go boeletša modumo makgetlo a 3.
- 3 Ahlaahla ka tsela yeo modumo wa /p/ o fapanago ka Sepedi le ka Sekgowa.
- 4 Ge e le modumo o tee, bontšha barutwana modumo wo mo phaphathing ya ditlhaka tša alfabete.
- 5 Botšiša barutwana: O ka nagana ka mantšu a go thoma ka /p/?
- 6 Gopodišiša mantšu le barutwana, bjalo ka: **pelo, pala, paka, pipa**
- 7 Botšiša barutwana: O ka nagana ka mantšu ao a nago le /p/ **magareng?**
- 8 Gopodišiša mantšu le barutwana, bjalo ka: **bopa, lapa, apea**

HLAGIŠA MANTŠU A MASWA

- 1 Biletša lentšu le lengwe le lengwe godimo o hlaboše lentšu ge o dutše o laetša papetlakgadima: **pula, pelo, pudi, bupi, lebopo, palo**
- 2 Laetša barutwana lentšu le lengwe le le lengwe, ge o le gare o le bitša.
- 3 Kgopela barutwana go boeletša mantšu ge o dutše o bolela.
- 4 Kgomaretša mantšu a dipapetlakgadima mo godimo ga phaphathi ya go laetša medumo.

LENANEO LEO LE FAPANEGO LA DITUMATLHAKA

Modumo/medumo: _____

Mantšu: _____

_____

Mongwalo:

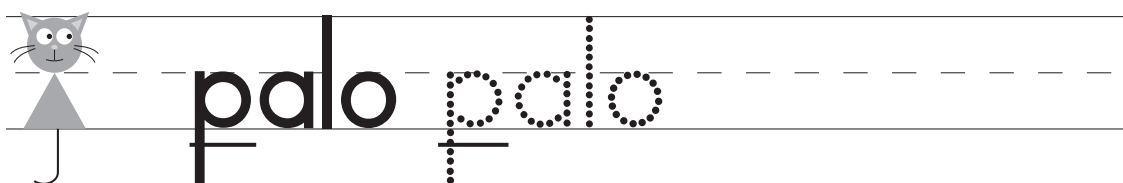
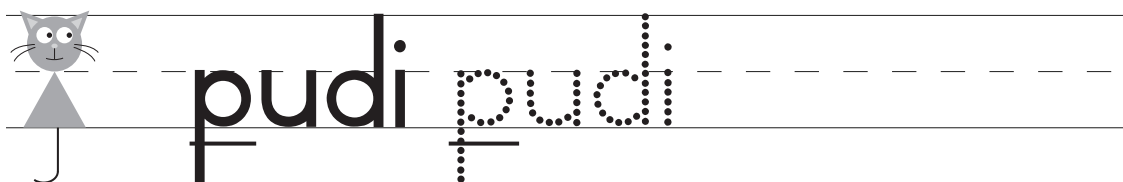
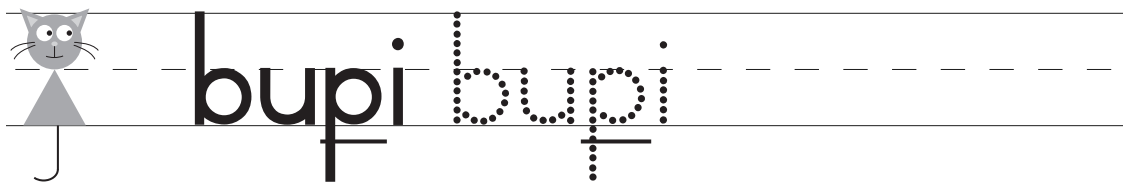
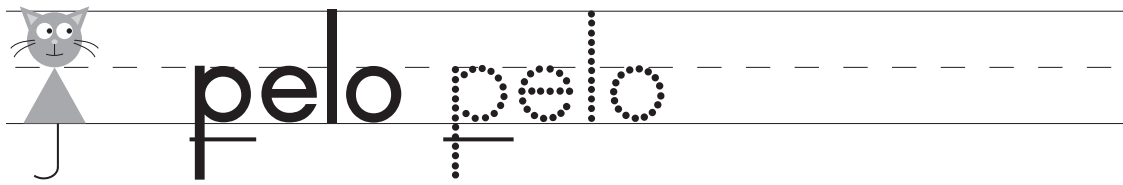
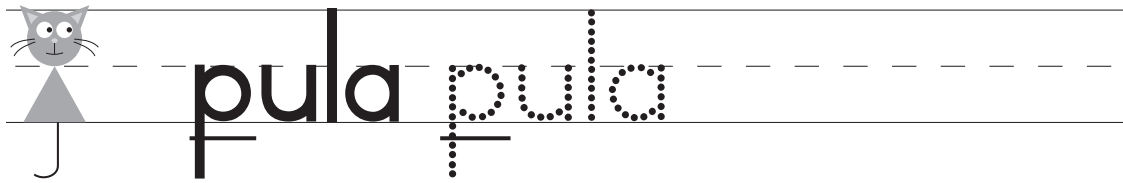
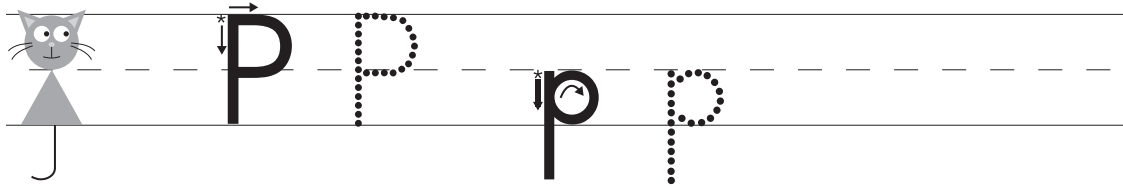
Metsotso e 15

Ngwala leleterere / mantšu / mafoko

- 1 Ruta barutwana go bopa ditlhaka tše dikgolo le ditlhaka tše dinnyane: **Pp**
- 2 Laetša go ngwala dithlaka go barutwana bao ba ngwalago ka letsogo la go ja, ke moka o laetše ba go ngwala ka letsogo la ngele.
- 3 Ge o fetša botša barutwana go šoma le wa mphato go ngwala leleterere goba maleterere mo mekokotlong ka menwana ya bona.
- 4 Ka morago ga fao botša barutwana go ngwala leleterere goba maleterere mo godimo ga ditafola ka menwana ya bona.

- 5 La mafelelo, bontšha barutwana gape gore ba bopa bjang leletere goba maletere mo letlapeng.
- 6 Barutwana ba swanetše go kopolla modumo/mantšu/mafoko ka gare ga dipuku tša bona.
- 7 Barutwana ba swanetše go thalela modumo wo o lebagantšwego mo lentšung lefe kapa lefe le ngwadilwego.

LENANEO LEO LE FAPANEGO LA MONGWALO

Modumo/medumo: _____

Mantšu: _____

Go ngwala rulaganya le dikakanywa

Metsotso e 30

SEHLOGO: Thala seswantšho sa selo seo o ratago go se dira ka ntle ge go fiša!

MOŠOMO: Thala seswantšho gomme o tlatše le sešupo

FOREIMI YA GO NGWALA: n/aš

TŠHUPETŠO

- 1 Hlalosa gore lehono, barutwana ba tla thala ka selo se sengwe seo ba ratago go se dira ka ntle ge letšatši le fiša tšhiritšhiri.
- 2 Šomiša **tšhupetšo** go bontšha barutwana gore o **nagana pele o ngwala.**
- 3 Botša barutwana kakanyo ya gago ya sethalwa sa gago, bjalo ka: ke rata go patlama mo moriting ge letšatši le fiša.
- 4 Šomiša **tšhupetšo** go thala seswantšho sa gago o patlame fase meriting wa sehlare se segolo.
- 5 Hlalosa mantšu ao o tlogo go a ngwala. **Thala mothaladi wa lentšu le lengwe le lengwe,** bjalo ka: Letšatši lla go fiša
- 6 Phumula mohlala wa gago mo letlapeng. Hlalosa gore se ke mohlala fela, eupša barutwana ba swanetše go ngwala dikakanyo tša bona.

DITAELO TŠA BOMOLOMO

- 1 Gopodišiša mantšu a mangwe ka dilo tšeo ka di dirago ge letšatši le fiša le barutwana.
- 2 Ngwala mantšu mo letlapeng, bjalo ka: go rutha, go kitima, moriti, bjalo bjalo.
- 3 Botšiša barutwana: Ke eng seo o ratago go se di dira ka ntle ge go fiša tšhiritšhiri ka ntle?
- 4 Laela barutwana go **nagana pele ba ngwala.**
- 5 Bitša barutwana ba 2 go iša go ba 3 go go botša Ge go fiša ka ntle, Ke rata go ...
- 6 Ba swanetše gore: Ge go fiša kudu ka ntle, ke rata go...
- 7 Hlalosa gore barutwana ba tla thala le go tlatša sešupo diswantšhong tša bona!

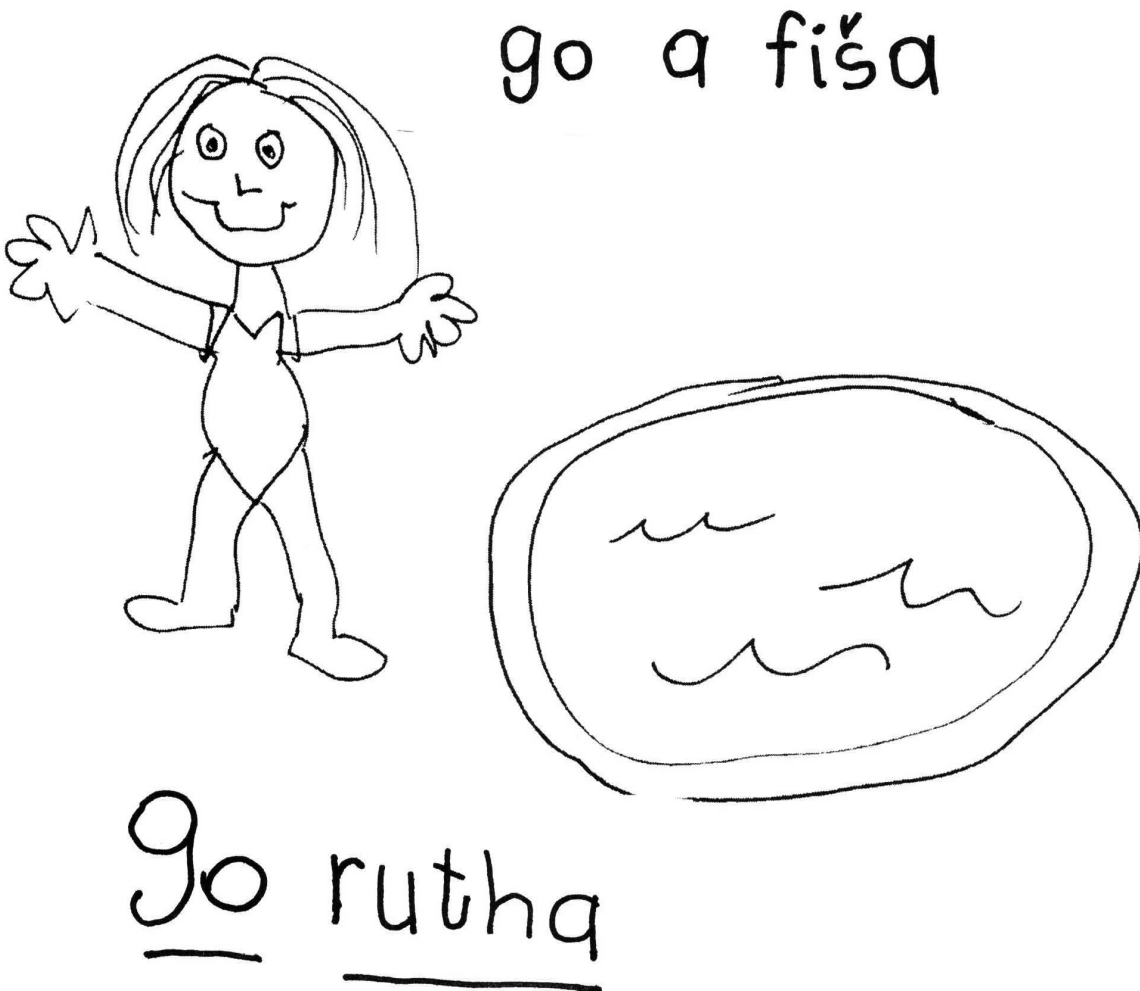
GO NGWALA

- 1 Efa barutwana dipuku.
- 2 Ge barutwana ba ngwala, sepela ka phaphošing o feleletše **dikonferense tše dikopana**.
- 3 Kgotela barutwana go go botša ka dingwalwa tša bona.
- 4 Thuša bana go tlatša sešupo.
- 5 Hlohleletša barutwana.

SOKOLOGA GOMME O BOLELE

- 1 Ge go setše metsotso e 2 go iša go e 3, laela barutwana go bea diphensele tša bona.
- 2 Laela barutwana gore ba **sokologe gomme ba bolele** le wa mphato ka dithalwa tša bona.

*Kgomaretša dingwalwa **tekano ya mahlo a** barutwana ka phaphošing. Se se thuša barutwana go rerišana ka tabakgolo.*

Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 7**.
- 2 Hlaloša **mošongwana wa 1 wa Laboraro** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira **phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala**.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2 wa Laboraro** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Labone

Temogo ya medumo le ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Go kgaogantšha le go kopanya

KE A DIRA...

- 1 Thoma ka lentšu go thutong ya Labobedi.
- 2 Bitša lentšu: **duma**
- 3 Kgaoganya lentšu ka medumo ya go ikemela ka nnoši: /d/ - /u/ - /m/ - /a/
- 4 Bitša modumo wa mathomo wa lentšu: /d/
- 5 Bitša modumo wa bobedi wa lentšu: /u/
- 6 Bitša modumo wa boraro wa lentšu: /m/
- 7 Bitša modumo wa mafelelo wa lentšu: /a/
- 8 Ngwala lentšu mo letlapeng: **duma**
- 9 Laetša go šupa le go kopantšha medumo go bopa lentšu: /du/ - /ma/ = **duma**
- 10 Boeletša seka lentšu la go tšwa thutong ya Laboraro: **pudi**

RE A DIRA...

- 1 Thoma ka lentšu la go tšwa thutong ya Labobedi.
- 2 Bitša lentšu: **mabu**
- 3 Botšiša barutwana: Ke ofe modumo wa mathomo wa lentšu? /m/
- 4 Botšiša barutwana: Ke ofe modumo wa bobedi wa lentšu? /a/
- 5 Botšiša barutwana: Ke modumo ofe wa boraro wa lentšu? /b/
- 6 Botšiša barutwana: Ke modumo ofe wa mafelelo wa lentšu? /u/
- 7 Kgopela barutwana go kgaogantšha lentšu go ba modumo o ikemetšego o nnoši: /m/ - /a/ - /b/-/u/
- 8 Ngwala lentšu: **mabu**
- 9 Laela barutwana go kopanya medumo tša lentšu mmogo le wena: /ma/ - /bu/ = **mabu**
- 10 Boeletša se ka lentšu la morago la thuto ya Laboraro: **pelo**

LENANEO LEO LE FAPANEGO LA DITUMATLHAKA

Modumo/medumo: _____

Mantšu: _____

_____

Go bala ka go abelana:

Metsotso e 15

Go bala lekgetlo la bobedi

MAANO A GO BALA: FATOLLA SENGWALWA

Sengwalwa	Go bala lekga la bobedi (Go nagana kudu)
Karabo, Tshepo le Cathy ke bagwera. Ba rata go bapala kgwele ya maoto. Ba tla sekolong go bapala kgwele ya maoto le ka Mekibelo! Lehono gona le lentšha noga moleteng. Bagwera ba raloka metsotso e mmalwanyana, eupša bjale ba swanetše go kgaotša. Ba kwa go fiša. Ba ela dithitho. 'Go fiša kudu!' gwa realo Karabo. 'A re yeng gae!'	Naa bana ba ba kwa bjang? Agaa! Bana ba ba kwa go fiša. Go fiša kudu ka ntle lehono.
Karabo, Tshepo le Cathy ba sepela ba lebile gae. Ba ile feta bana ba bapala phakeng. Bana mo lebaleng la go bapala ba bonala ba e kwa go fiša kudu le bona. Ba fufulelwa bjalo ka Karabo, Tshepo le Cathy. Ya ba Karabo o gopola gore go na le letangwana mo phakeng. Karabo o na le leano. 'E tlang' gwa realo Karabo go bagwera ba gagwe.	Naa ke eng seo Karabo a se gopolago? Agaa! O gopola gore go na le letangwana mo phakeng.
'Bonang!' gwa realo Karabo ge ba fihla letangwaneng. 'A re tabogeleng ka gare!' 'Kgopolo e botse!' gwa realo Tshepo. 'Se se tla re fodiša o kwe o tšidifala!' Karabo o rola dieta tša gagwe. O a kitima gomme o tabogela ka meetseng a go fola.	Naa Tshepo o re ke eng seo se tlogo ba fodiša? Agaa! O re go tabogela ka letangwaneng go tla ba fodiša.
'Meetse a bjang?' go botšiša Tshepo. 'A monate ebile a phodile!' gwa realo Karabo. 'Tsenang!' Karabo o ikwa a phodile. Efela Karabo o kwa okare o nametše ke selo godimo ga hlogo. Cathy o hwa ka disego. 'Go na le hlapi mo hlogong ya gago! a realo. Karabo le yena o a sega. 'Ke tlile go rutha letšatši ka moka bjalo ka hlapi ye! gwa realo Karabo.	Naa Karabo o kwa bjang ka gare ga letangwana? Agaa! O kwa a fodile. Ga a sa kwa go fiša.

Dipotšišo tša go latela	Dikarabo tše kgonegago
Ke ka lebaka la eng bana ba kgaoditše go bapala kgwele ya maoto?	Ke ka lebaka la gore go be go fiša kudu.
Ke bomang ba bego ba ela dithitho?	<ul style="list-style-type: none"> • Karabo, Cathy le Tshepo ba ela dithitho. • Bana mo lebaleng ba be ba fufuleletšwe.
Dipotšišo tša ke ka lebaka la eng	Dikarabo tše kgonegago
Ke ka lebaka la eng Karabo ile a ekwa bose ebile a phodile?	<ul style="list-style-type: none"> • Ke ka lebaka la gore o ile a tabogela ka letangwaneng. • Ke ka lebaka la gore ka letangwaneng go bose ebile go phodile. • Ke ka lebaka la gore letangwana le dirile gore a phole

Sehlopha sa go bala ka go hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 7**.
- 2 Hlaloša **mošongwana wa 1 wa Labone** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala.
- 6 Hlaloša **mošongwana wa 2 wa Labone** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetsa gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Labohlano

Ditiro tša go bolela

Metsotso e 15

TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

- 1 Ruta o šomiša mokgwa wa go Šupa, Dira, Hlalosa le go Bolela
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo phaphathing ya tlotlontšu ya tabakgolo.
  - Lehlabula
  - Marega
  - Maema a bosu

Morumokwano goba koša	Ditiro
Koko serurubele x 2	Šomiša seka sengwe le sengwe se swanetšego mošito wa koša.
Koko serurubele sešo.	--
Rena re namela tšhutšhu x 2	--
Rena re namela tšhutšhu wešo.	--

POLEDIŠANO YA SENGWALWA SA GO BALA KA GO ABELANA

- 1 Ngwala foreimi ya poledišano mo letlapeng:
Kanegelo ya rena ya beke ye e bolela ka...
Baanegwa mo kanegelong ke...
Karolwana ye ke e ratilego mo kanegelong ke...
- 2 Bala foreimi ya poledišano le barutwana.
- 3 Bea barutwana ka **dihlophana**.
- 4 Botša barutwana gore o mongwe le o mongwe o swanetše go hwetša sebaka go araba potšišo e nngwe le e nngwe ya poledišano.
- 5 Tanya šedi ya barutwana.
- 6 Botšiša barutwana ba go fapana goba sehlopha se se itšeng go abelana ka dikarabo tša bona.
- 7 Ge dikarabo di fošagetše, ba phošolle.
- 8 Leboga barutwana ka maitapišo a bona.

Go lemoga ka fao medumo e kwagalago ka gona le Thutomedumo:

Metsotso e 15

Go hwetša mantšu

Ngwala tafolana ye mo letlapeng e be le medumo yeo o ithutileng yona nako ya go feta mmogo le yeo e rutilwego ka Labobedi le ka Laboraro.

a	b	l
e	m	o
i	d	u
p		

LAETŠA

- 1 Gopotša barutwana medumo ya beke: /u/ le /p/
- 2 Lebelediša medumo ka moka le ditswakanywa mo letlapeng.
- 3 Efa barutwana metsotso e 3 go dira mafoko go bopa mantšu ka medumo le ditswakanywa moo ba ka kgonago ka gona.
- 4 Bontšha barutwana go bopa mantšu ka medumo ye e nepišitšwego, bjalo ka: /p/ – /u/ /l/ – /a/
- 5 Gopotša barutwana ba ka bopa lentšu ba šomiša medumo e fe kapa efe – e sego fela /u/ goba /p/
- 6 Bontšha barutwana go dira lentšu le lengwe, bjalo ka: /b/ – /o/ – /e/ - /l/ – /a/

BARUTWANA BA DIRA

- 1 Botša barutwana gore ba bule dipuku tša bona tša go ngwala gomme ba ngwale sehlogo: **u, p**
- 2 Laela barutwana gore ba thome go ngwala.
- 3 Efa barutwana metsotso e 3 go hwetša le go bopa mantšu a mantši go ya le ka mo ba ka kgonago ka gona.
- 4 Dumelela barutwana go swaya mošomo wa bona. Bontšha barutwana gore mantšu a, a bopiwa bjang (le amangwe): **pula, bupi, boela, laela, pepa, eme, diema, papa, bopa, bapa, ima, lema**

LENANEO LEO LE FAPANEGO LA DITUMATLHAKA

Modumo/medumo: _____

Mantšu: _____

_____

Go bala ka go abelana:

Metsotso e 15

Go bala la mafelelo

MAANO A TEKATLHALOGANYO: AKARETŠA / PONOKAKANYO

ŠUPETŠA SENGWALWA

- 1 Tanya šedi ya barutwana mo ditafoleng tša bona, ka dipuku tša bona tša go ngwala goba letlakala le leswa, diphensele le dikrayone.
- 2 **Laetša go hlama ponokakanyo le tšhupetšo** ya selo go tšwa sengwalweng, bjalo ka: Ke kgona go ba le ponokakanyo ya baanegwa mo kanegelong ba e swa, ebile ba ela dithitho.
- 3 Thala seswantšho sa gago mo letlapeng sa Karabo, Tshepo le Cathy bae la dithitho.
- 4 Sa go latela, botša barutwana gore ba ile go hlama ponokakanyo ka se sengwe go tšwa sengwalweng.
- 5 Kgopela barutwana go tswalela mahlo gomme ba thekge ditho. Ba balele sengwalwa gape.
- 6 Kgopela barutwana gore ba bule mahlo, gomme ba thale seswantšho ka selo se se tee seo ba bilego le ponokakanyo ka ga sona go tšwa sengwalweng.
- 7 La mafelelo, kgopela barutwana go **sokologa le go bolela**, gomme ba abelane dithalwa tša bona le ba mphato.

Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa

Metsotso 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 7**.
- 2 Hlaloša **mošongwana wa 1 wa Labohlano** go barutwana ka moka ka phaphošing
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira **phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala**.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2 wa Labohlano** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Tshekatsheko ya polelo ya mafelelo a beke Metsotso e 15

- 1 Tanya šedi ya barutwana mo legogong go yela mafelelong a letšatši.
- 2 Dira sebaka sa ditshekatsheko tša polelo beke le beke. Ke kgetho ya gago ge o nyaka go hlakantšha ditshekatsheko tše tša go ithuta ya Sepedi le ya Sekgowa.
- 3 Gopola go fa barutwana sebaka sa go 'Sokologa le go bolela' ba ahlaahle dikarabo tša bona le wa mphato. Then, kgetha barutwana ba mmala go abelana ka dikaro tša bona le phaphoši ka bophara.
- 4 Šomiša dipotšišo tše di letelago tša hlohloletšo go hlahla karolwana ya polelo ya poledišano ya gago:
  - a Naa ke efe Tabakgolo ya polelo ya rena ya beke?
  - b Ke kanegelo efe yeo le e badilego mmogo?
  - c Ke mantsu afe a maswa o a ratilego bekeng ye?
  - d Ke eng se o ithutilego sona bekeng ye?
  - e Naa re ngwadile ka eng bekeng ye?
  - f Naa go ngwala go kaonafetše bjang bekeng ye?
  - g Naa go bala go kaonafetše bjang bekeng ye?
  - h Ke eng seo o ipelago ka sona bekeng ye?
- 5 La mafelelo, botša barutwana go nagana ka dilo tše pedi ba tlogo go botša ba malapa a bona ka seo ba ithutilego ka sona le ka tsela yeo ba kaonafetšego ka gona bekeng ye mabapi le mošomo wa bona

Ela hloko: Tshepidišo ya golebela morago le go itekola ke karolwanana e bohlokwa kudu ya go ithuta. O kgopelwa gore o seke wa itshediša mošongwana wo wa beke mahlo le ga tee.

Mphato 1

KOTARA 1

Beke

8

TABAKGOLO:

Go raloka ka ntle

Go lokiša phaphoši

- 1 Ge beke e thoma, kgonthišiša gore phaphoši ya gago e a bogega ebile e hlwekile.
- 2 Bea nakong le go tlatša diphaphathi tša go laetša, mabota a tabakgolo le ditafola.
- 3 Bjale, lokiša mantšu a di papetlakgadima le a tšhupetšo ya tabakgolo ao o a hlokago.
- 4 Tlatša dilo mo leboteng la tabakgolo le tafoleng ye e tla bago le maatla kgogedi go barutwana, mohlala: seswantšho sa letangwana goba lefelo la go tuntela, matlakala, jesi, sambreli, bjalo bjalo.
- 5 Dira dinyakišišo go marangrang a teknolotši(ithanete) go itokišetša tabakgolo: dipapadi tšeo di ralokwago ge go fiša, dipapadi tšeo di ralokwago ge go tonya, bohlokwa le mohola wa go raloka ka ntle go bana, bjalo bjalo.
- 6 Kgonthišiša gore dipuku tša barutwana tša go ngwala le dipukutšhomo tša DBE di swailwe, gomme di phuthulwe gabotse mo di dulago gona.
- 7 Kgonthišiša gore dipuku tše dikgolo ka moka, tša go bala le tša bokgobapuku di ka lenaneo.

Mešongwana ye e okeditšwego

Mešongwana ye e ka šomišwa bjalo ka mošomo wa go ikemela wa barutwana ba go fetša mošomo wa bona ka pela GOBA ge o le gare o dira kelo mo barutwaneng.

Mošongwana wa 1: DBE Pukutšhomo 1: Letlakala la 22, A re thaleng.

Mošongwana wa 2: DBE Pukutšhomo 1: Letlakala la 24, A re thaleng.

Mošongwana wa 3: DBE Pukutšhomo 1: Letlakala la 25, A re thaleng.

Mošongwana wa 4: Thala seswantšho sa selo seo o ratago go se dira ka nako ya go ikhutša.

Mošupologo

Ditiro tša go bolela

Metsotso e 15

BOELETŠA TABAKGOLO: GO HWETŠA TSEBO YEO BA NAGO LE YONA

- 1 Bontšha barutwana seswantšho sa batho ba go thapa sa puku e kgolo ya dikanegelo: Go thapa ka Letšatši la Seruthwane.
- 2 Botša barutwana gore re tšwela pele ka tabakgolo ya rena: Re raloka ka ntle.
- 3 Thala sediko le leina la tabakgolo mo magareng ga letlapa.
- 4 Botšiša barutwana: *Ke eng seo le se tsebago ka tabakgolo ye?*
- 5 Ngwala dikakanyo tša barutwana go dikologa mmaphahlogo. Dikakanyo tša go swana di ngwale felo go tee.
- 6 Ge barutwana ba palelwa go fetola, botšiša dipotšišo tše di latelago tša hlohleletšo:
  - a Naa ke eng seo o ratago go se raloka ka ntle ge go fisa?
  - b O rata go raloka le mang?
  - c Naa ke eng seo o ratago go se raloka ka ntle ge go tonya?

TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

- 1 Ruta o šomiša mokgwa wa go Šupa, Diragatša, Hlalosa le go Bolela.
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo phaphathing ya tlotlontšu ya tabakgolo.
  - kolobile
  - boleke
  - tšhela

Morumokwano goba kosa	Ditiro
Koko serurubele x 2	Šomiša seka sengwe le sengwe se swanetšego mošito wa koša.
Koko serurubele sešo.	--
Rena re namela tšhutšhu x 2	--
Rena re namela tšhutšhu wešo.	--

BEKE 8

Mongwalo

Metsotso e 15

- 1 Botša barutwana gore ba bule dipuku tša bona tša go ngwala.
- 2 Biletša barutwana medumo le mantšu a a latelago gore ba a ngwale:
  - a u
  - b p
  - c pula

- d dula
- e pudi
- f duma

- 3 Sa go latela, botša barutwana gore ba ntšhe phensele ya mmala gomme ba swaye mošomo wa bona.
- 4 Ka bothakga ngwala medumo le mantšu mo letlapeng.
- 5 Tšea dipuku mafelelong a letšatši, gomme o ngwale dintlha ka bao ba nyakago thušo yeo e oketšegilego.

LENANEO LEO LE FAPANEGO LA MONGWALO

Modumo/medumo: _____

Mantšu: _____

Go bala ka go abelana:

Metsotso e 15

Go bala la mathomo

MAANO A TEKATLHALOGANYO: PHOPHOLETŠA

- 1 Dudiša barutwana mo legogong gore ba kgone go bona puku e kgolo.
- 2 Bula puku e kgolo mo kanegelong: **Go thapa ka Letšatši la Seruthwane.**
- 3 Phetla puku o ba laetša diswantšho tša letlakala le lengwe le le lengwe, o ba botšiša gore ba nagana gore go direga eng.
- 4 Thuša barutwana go kopanya diswantšho, gore ba kgone go hwetša todi ya gore kanegelo e bolela ka eng.
- 5 Hlagiša tlotlontšu e mpsha mo dikarolwaneng tša maleba mo kanegelong.
- 6 Bala kanegelo ka moka gatee, o sa eme.

Go ngwala:

Metsotso 30

Beakanya le go Rulaganya

SEHLOGO: O rata go raloka ka ntle ka Seruthwane, Selemo, Lehlabula goba Marega? Thala seswantšho sa sehla seo o naganago ke sa maemo ge o raloka ka ntle.

MOŠOMO: Thala seswantšho gomme o tletše le sešupo

FOREIMI YA GO NGWALA: n/a

TŠHUPETŠO

- 1 Hlaloša gore lehono, barutwana ba tla thala ka ka sehla seo ba se ratago kudu ge ba raloka ka ntle.
- 2 Šomiša **tšhupetšo** go bontšha barutwana gore o **nagana pele o ngwala.**
- 3 Botša barutwana kakanyo ya sethalwa sa gago, bjalo ka: Ke rata Lehlabula ka lebaka la matlakala a go wela fase!
- 4 Šomiša **tšhupetšo** go thala seswantšho sa go raloka ka matlakala le bana ba gago.
- 5 Hlaloša mantšu ao o tlogo go a ngwala. **Thala mothaladi wa lentšu le lengwe le le lengwe,** bjalo ka: Ke rata Lehlabula
- 6 Phumula mohlala mo letlapeng. Hlaloša gore se e be e le fela mohlala, eupša barutwana ba swanetše go ngwala dikakanyo tša bona.

DITAELO TŠA BOMOLOMO

- 1 Gopodišiša tše dingwe mantšu a dihla le barutwana.
- 2 Ngwala mantšu mo letlapeng, bjalo ka: Seruthwane, Selemo, Lehlabula, Marega.
- 3 Botšiša barutwana: Naa ke sehla se fe seo o ratago go raloka ka ntle ka sona? Ke ka lebaka la eng?
- 4 Laela barutwana go **nagana pele ba ngwala.**
- 5 Bitša barutwana ba 2 go iša go ba 3 go go botša ka sehla sa go ratega kudu, ke ka lebaka la eng.
- 6 Ba swanetše gore: Ke rata... ka lebaka la ...
- 7 Hlaloša gore barutwana ba tla thala seswantšho gomme ba fe seswantšho sa bona sešupo!

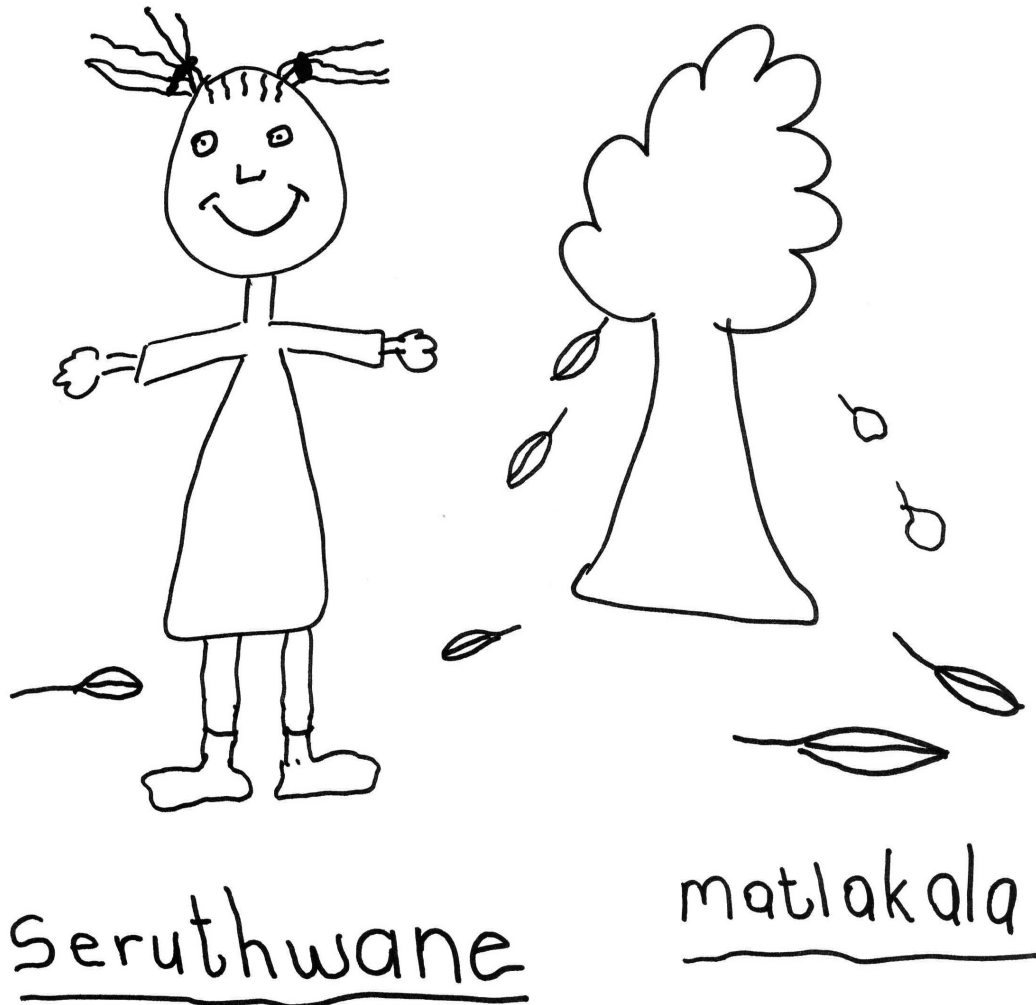
GO NGWALA

- 1 Efa barutwana dipuku.
- 2 Ge barutwana ba dutše ba ngwala, sepela ka phaphošing o feleletše **dikonferense tše di kopana.**
- 3 Kgopela barutwana go go botša ka dingwalwa tša bona.
- 4 Thuša barutwana go tlatša sešupo.
- 5 Hlohleletša barutwana.

SOKOLOGA O BOLELE

- 1 Ge gona le metsotso e 2 go iša go 3 e setšego, laela barutwana gore ba beye diphensele tša bona.
- 2 Laela barutwana gore ba **sokologe ba bolele** le wa mphato ka dithalwa tša bona.

*Kgomaretša dingwalwa **tekano ya mahlo a** barutwana ka phaphošing. Se se thuša barutwana go rerišana ka tabakgolo.*

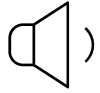
Sehlopha sa go bala ka go hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 8**.
- 2 Hlaloša **mošongwana wa 1** wa **Mošupologo** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2** wa **Mošupologo** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Labobedi

Temogo ya medumo le ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Hlagiša modumo o moswa le mantšu

HLAGIŠA MODUMO

- 1 Bitša modumo gomme o emiše papetlakgadima: /r/
- 2 Bitša modumo gomme o laele barutwana go boeletša modumo makgetlo a 3.
- 3 Ahlaahla ka tsela yeo modumo wa /r/ o fapanago ka Sepedi le ka Sekgowa.
- 4 Ge e le modumo o tee, bontšha barutwana modumo wo mo phaphathing ya ditlhaka tša alfabete.
- 5 Botšiša barutwana: O ka nagana ka mantšu a go thoma ka /r/?
- 6 Gopodišiša mantšu le barutwana, bjalo ka: **roma, reka, rata**
- 7 Botšiša barutwana: O ka nagana ka mantšu ao a nago le /r/ **magareng?**
- 8 Gopodišiša mantšu le barutwana, bjalo ka: **leruo, moruba, mare, moraba**

HLAGIŠA MANTŠU A MASWA

- 1 Biletša lentšu le lengwe le lengwe godimo o hlaboše lentšu ge o dutše o laetša papetlakgadima: **rema, rera, roma, iri, rapela, lerapo**
- 2 Laetša barutwana lentšu le lengwe le le lengwe, ge o gare o le bitša.
- 3 Kgopela barutwana go boeletša mantšu ge o dutše o bolela.
- 4 Kgomaretša mantšu a dipapetlakgadima mo godimo ga phaphathi ya go laetša medumo.

LENANEO LEO LE FAPANEGO LA DITUMATLHAKA

Modumo/medumo: _____

Mantšu: _____

_____

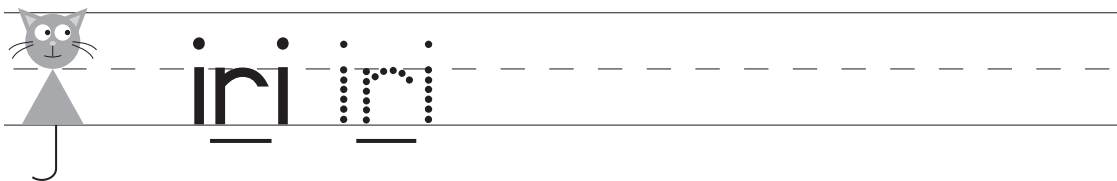
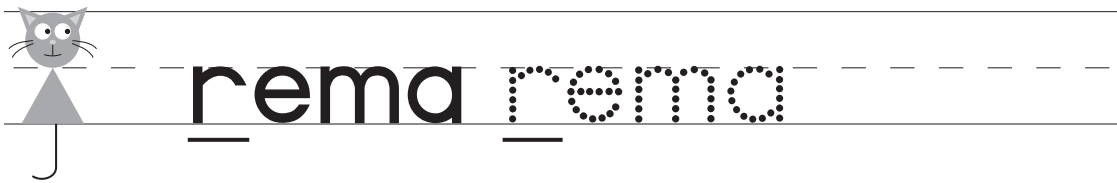
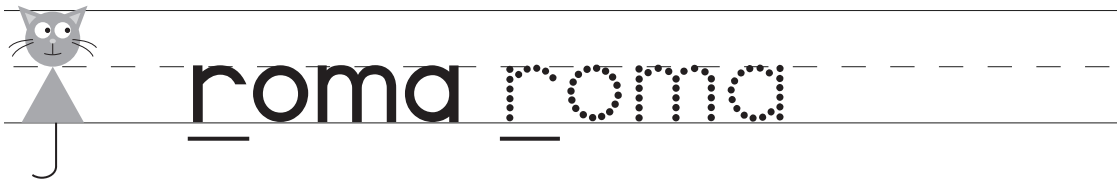
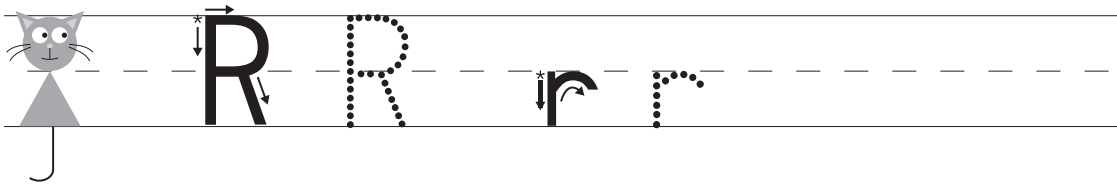
Mongwalo:

Metsotso e 15

Ngwala leleterere goba maleterere/mantšu/mafoko

- 1 Ruta barutwana go ngwala ditlhaka tše dikgolo le ditlhaka tše dinnyane: **Rr**
- 2 Laetša go ngwala ditlhaka go barutwana bao ba ngwalago ka letsogo la go ja, ke moka o laetše ba go ngwala ka letsogo la ngele.
- 3 Ge o fetša botša barutwana go šoma le wa mphato go ngwala leleterere goba maleterere mo mekokotlong ka menwana ya bona.

- 4 Ka morago ga fao botša barutwana go ngwala leletere goba maletere mo godimo ga ditafola ka menwana ya bona.
- 5 La mafelelo, bontšha barutwana gape gore ba bopa bjang leletere goba maletere mo letlapeng.
- 6 Barutwana ba swanetše go kopolla modumo/mantšu/mafoko ka gare ga dipuku tša bona.
- 7 Barutwana ba swanetše go thalela modumo wo o lebantšwego mo lentšung lefe kapa lefe le ngwadilwego.

LENANEO LEO LE FAPANEGO LA MONGWALO

Modumo/medumo: _____

Mantšu: _____

Go bala ka go abelana:

Metsotso e 15

Go bala lekga la pele

MAANO A TEKATLHALOGANYO: PONOKAKANYO / GO AKANYA

Sengwalwa	Go bala lekga la pele (Go nagana kudu)
<p>Letšatši la 1 Lewedi le tsebega e le letšatši la Seruthwane mo Afrika Borwa. Setlwaedi se sengwe se bego se dirwa metsesetoropong e be e le go tšhela batho ka meetse a mantši ge ba boa gae ba etšwa mošomong goba sekolong, le go goelela 'Selemo se fihlile!' Setlwaedi se be se swaya mafelelo a marega le mathomo a sehla se seswa. Se se sa direga mafelong a mangwe, eupša ga e sa tlwaelegile bjalo.</p>	--
<p>Mesong ya Labohlano le lengwe, Olwethu le Katakani ba be ba ya sekolong mmogo. E šetše bjale e le dikgwedi ba apara mengatse le dijese tša borutho tša marega. Eupša lehono letšatši le a phadima le tagile gabotse. Katekani o ile a hlobola jesi ya gagwe.</p> <p>'Go setše gannyane gore e be selemo!' gwa realo Katekani, a myemyela.</p>	<p>Ke kgona go hlama ponokakanyo ya Katekani a ela dithitho ge a sepela letšatšing la go baborutho.</p>
<p>E be e le setlwaedi gore Olwethu le Katekani ba gwante gore ba ruthele. Eupša lehono ba sepela ka go nanya.</p> <p>'Bona!' gwa realo Olwethu, a ema go bogela dirurubele tše pedi tša mmala wa go taga wa namune.</p> <p>'Theeletša!' gwa realo Katekani, a šupa dithaga di aga sehloga godimo ga sehla se segolo.</p>	<p>Ke hlama ponokakanyo ya Katekani le Olwethu ba sepela ka go nanya ge ba lemoga dika tšohle tša Seruthwane.</p>

Sengwalwa	Go bala lekga la pele (Go nagana kudu)
<p>'Dupelela se!' gwa realo Olwethu, a hemela ka gare ka maatla, 'matšoba a swanetše goba a thunya!'</p>	
<p>Ge ba fihla sekolong mesong yeo, Mohumagatšana Soko o ile a ngwala letšatšikgwedi mo letlapeng. 'Thaka banna! Bonang se! Ke 1 Lewedi – ke Letšatši la Seruthwane!' a realo, a myemyela.</p> <p>Katekani o ile a lebelela Olwethu. 'Aowa!' gwa tsetla Katekani, 'mogolle wa ka o rata go nnanaketša ka Letšatši la Seruthwane! Re swanetše go kitimela gae ge tšhipi ya sekolo e seno go lla – gore a se kgone go re hwetša!'</p>	<p>Ke hlama ponokakanyo ya Mohumagatšana Soko a ngwala letšatšikgwedi mo letlapeng. Ke hlama ponokakanyo ya myemyelo ya gagwe ge a botša barutwana gore seruthwane se fihlile!</p>
<p>Eupša ge tšhipi e lla, bagwera ba Katekani le Olwethu ba ile ba tšea sephetho go šala ba bapala.</p> <p>'Etlang le bapale le rena!' gwa bitša Andiswa a kitimela teku le Thato.</p> <p>'Etlang, tla re bapaleng!' gwa realo Olwethu.</p>	<p>Ke kgona go hlama ponokakanyo ya banenyana ba kitima ba myemyela mo letšatšing le borutho! Seruthwane se fihlile – go bosana e bile go borutho ka ntle.</p>
<p>Morago ga gore banenyana ba bapale sebakanyana, ba ile ba bona Mohumagatšana Soko a tšwa ka phaphošing. 'Šalang gabotse banenyana!' a goeletša, 'Le be le Letšatši la Seruthwane le lebotse!'</p> <p>'Aowi!' gwa tsetla Katekani, 'ke lebetše tšohle ka ga Letšatši la Seruthwane! A re sepele Olwethu – eupša re tla swanela go hlokomela!'</p>	<p>Ke akanya gore naa kgaetšedi ya Katekani e tla kgona go ba hwetša naa?</p>
<p>Ba ile ba kitimela gae, eupša Olwethu o ile a lapa ka pela. 'Nka se kgone go kitima go feta mo!' a realo, a hemelana. Katekani o ile a lebelela mathokong ohle a betha ke letswalo. 'Re swanetše go hlokomela,' a realo. Ba ile ba sepediša. Ba be ba sa bolele le ga tee. Mafelelong Katekani o ile a bona lebatlala la gabo la ka pele, gomme a hema a gogela moya ka gare. 'Re kgonne!' a realo.</p>	<p>Ke akanya gore naa ba ka kgona go fihla ka ntlong ba senke ba ba gaše ka meetse?</p>
<p>Eupša ka nako yeo, Katekani o ile a kwa kgaetšediagwe e khwekhweila. Ge ba reteloga ba bona Kulani le bagwera ba gagwe, ba thapile! Ka moka ba be ba swere maleke a meetse.</p>	<p>Ke hlama ponokakanyo ya Kulani a rotha meetse. O eme mo letšatšing la borutho gore a se tsene ke phefo!</p>
<p>Katekani o ile a emiša matsogo a gagwe, 'Go lokile, go lokile, le re hweditše!' a sega. 'E reng re mpe re fološe mekotlana ya rena.'</p>	<p>--</p>

Sengwalwa	Go bala lekga la pele (Go nagana kudu)
Ge Olwethu le Katekani ba sena go fološa mekotlana ya bona, Kulani le bagwera ba gagwe ba ile ba kitima ba ba lebile. Olwethu le Katekani hwa ka disego gomme ba goelela ge bašimane ba ba kolobetša.	Ke hlama ponokakanyo ya meetse a go tonya a elela godimo ga Olwethu le Katekani. Se sebotse ke gore ke letšatši le borutho la seruthwane.
'Letšatši la Seruthwane le lebotse!' gwa realo Kulani. Bohle ba thoma go khwekhweila.	Ke akanya gore naa ba ka hwetša batho ba bangwe ba ba thapiša le bona?
Dipotšišo tša go latela	Dikarabo tše di kgonegago
Naa Katekani le Olwethu ba ile ba bona eng ge ba le tseleng ya go ya sekolong?	Ba bone dirurubele tša mmala wa namune. Ba bone dithaga di aga sehloga.
Naa kanegelo ye e direga ka letšatšikgwedi lefe?	E direga ka la 1 Lewedi – Letšatši la Seruthwane!
Dipotšišo tša ke ka lebaka la eng	Dikarabo tše di kgonegago
Ke ka lebaka la eng ge Katekani leOlwethu ba sepela ka go nanya go ya sekolong?	<ul style="list-style-type: none"> Ke ka lebaka la gore ba be ba sa hloke go kwa borutho. Ke ka lebaka la gore mafelelong seruthwane se be se fihlile. Ke ka lebaka la gore ba be ba lemoga dika tša phetogo ya sehla. Ke ka lebaka la gore ba ile ba ema go bogela dirurubele tša mmala wa namune. Ke ka lebaka la gore ba ile ba ema go bogela dithaga di loga sehloga. Ke ka lebaka la gore ba ile ba ema go nkgelela matšoba.

Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 8**.
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1** wa **Labobedi** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala.
- 6 Hlaloša **mošongwana wa 2** wa **Labobedi** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Laboraro

Ditiro tša go bolela

Metsotso e 15

TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

- 1 Ruta o šomiša mokgwa wa go Šupa, Diragatša, Hlalosa le go Bolela.
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo phaphathing ya tlotlontšu ya tabakgolo.
  - sepete
  - ntlwana ya mabu
  - maphoto

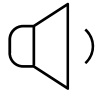
Morumokwano goba koša	Ditiro
Koko serurubele x 2	Šomiša seka sengwe le sengwe se swanetšego mošito wa koša.
Koko serurubele sešo.	--
Rena re namela tšhutšhu x 2	--
Rena re namela tšhutšhu wešo.	--

BOKGONI BA GO ANEGA (BEKE YA PELE YA TABAKGOLO)

- 1 Arola barutwana ka dihlophana.
- 2 Efa sehlopha se sengwe le se sengwe letlakala la diswantšho tša bokgoni ba go anega.
- 3 Gopotša barutwana gore beke ya go feta, ba ihlametše dikanegelo ka diswantšho.
- 4 Beke ye, barutwana ba swanetše go šoma mmogo e le sehlopha go tšea sephetho ka mabapi le kanegelo ya sehlopha.
- 5 Gopotša barutwana gore kanegelo tša bona e swanetše goba tšeo ba ihlametšego tšona, eupša gape di swanetše go sepelelana le diswantšho!
- 6 Tanya šedi ya barutwana.
- 7 Kgotela sehlopha se 1 go iša go tše 2 go abelana ka kanegelo ya sehlopha sa bona.
- 8 Leboga barutwana go abelana ka dikanegelo tša bona.

Temogo ya medumo le ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Hlagiša modumo o moswa le mantšu

HLAGIŠA MODUMO

- 1 Bitša modumo gomme o emiše papetlakgadima: /n/
- 2 Bitša modumo gomme o laele barutwana go boeletša modumo makgetlo a 3.
- 3 Ahlaahla ka tsela yeo modumo wa /n/ o swanago ka Sepedi le ka Sekgowa.
- 4 Ge e le modumo o tee, bontšha barutwana modumo wo mo phaphathing ya ditlhaka tša alfabete.
- 5 Botšiša barutwana: O ka nagana ka mantšu a go thoma ka /n/?
- 6 Gopodišiša mantšu le barutwana, bjalo ka: **nare, nako, nama**
- 7 Botšiša barutwana: O ka nagana ka mantšu ao a nago le /n/ **magareng?**
- 8 Gopodišiša mantšu le barutwana, bjalo ka: **enwa, lenao, manaba**

HLAGIŠA MANTŠU A MASWA

- 1 Biletša lentšu le lengwe le lengwe godimo o hlaboše lentšu ge o dutše o laetša papetlakgadima: **naba, nama, nela, bana, nona, nepile**
- 2 Laetša barutwana lentšu le lengwe le le lengwe, ge o le gare o le bitša.
- 3 Kgopela barutwana go boeletša mantšu ge o dutše o bolela.
- 4 Kgomaretša mantšu a dipapetlakgadima mo godimo ga phaphathi ya go laetša medumo.

LENANEO LEO LE FAPANEGO LA DITUMATLHAKA

Modumo/medumo: _____

Mantšu: _____

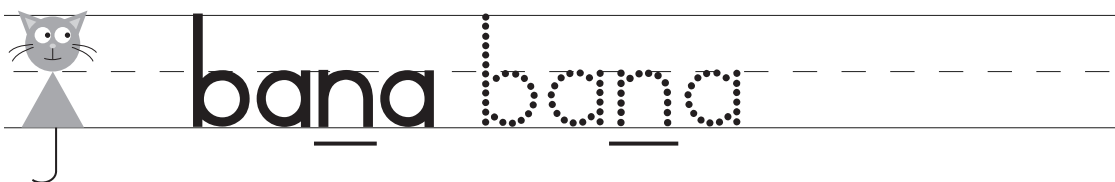
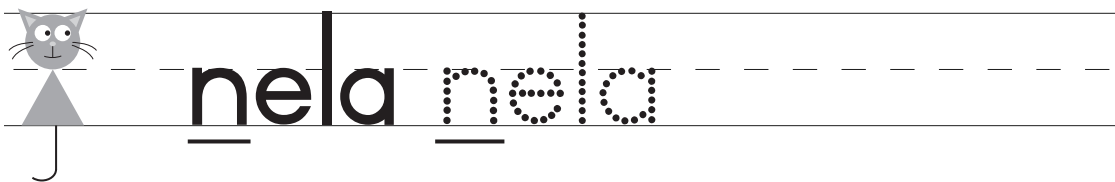
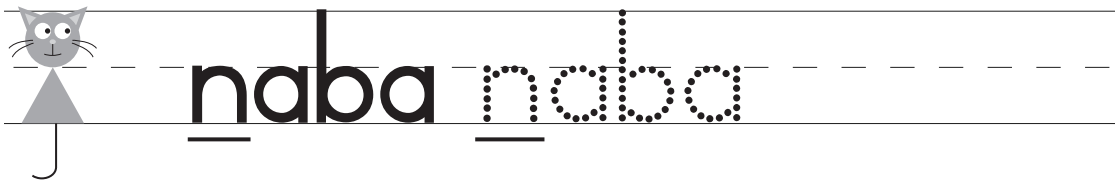
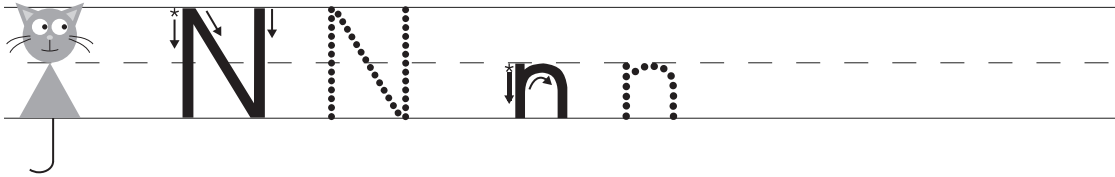
Mongwalo:

Metsotso e 15

Ngwala leleterere / mantšu / mafoko

- 1 Ruta barutwana go ngwala ditlhaka tše dikgolo le ditlhaka tše dinnyane: **Nn**
- 2 Laetša go ngwala dithlaka go barutwana bao ba ngwalago ka letsogo la go ja, ke moka o laetše ba go ngwala ka letsogo la ngele.
- 3 Ge o fetša botša barutwana go šoma le wa mphato go ngwala leleterere goba maletere mo mekokotlong ka menwana ya bona.
- 4 Ka morago ga fao botša barutwana go ngwala leleterere goba maletere mo godimo ga ditafola ka menwana ya bona.

- 5 La mafelelo, bontšha barutwana gape gore ba bopa bjang leletere goba maletere mo letlapeng.
- 6 Barutwana ba swanetše go kopolla modumo/mantšu/mafoko ka gare ga dipuku tša bona.
- 7 Barutwana ba swanetše go thalela modumo wo o lebagantšwego mo lentšung lefe kapa lefe le ngwadilwego.

LENANEO LEO LE FAPANEGO LA MONGWALO

Modumo/medumo: _____

Mantšu: _____

Go ngwala:

Metsotso e 30

Beakanaya le go rulaganya**SEHLOGO:** Thala seswantšho ka selo seo o se ratago ka tlhago**MOŠOMO:** Thala seswantšho gomme o tlatše sešupo**FOREIMI YA GO NGWALA:** n/a**TŠHUPETŠO**

- 1 Hlaloša gore lehono, barutwana ba tla thala ka selo seo ba se ratago ka tlhago.
- 2 Šomiša **tšhupetšo** go bontšha barutwana gore o **nagana pele o ngwala**.
- 3 Botša barutwana kakanyo ya gago ya sethalwa sa gago, bjalo ka: Ke rata dihlare. Ke rata go dula ka fase ga moriti wa sehlare.
- 4 Šomiša **tšhupetšo** go thala seswantšho sa sa gago o bala puku ka fase ga sehlare.
- 5 Hlaloša mantšu ao o tlogo go a ngwala. **Thala mothaladi wa lentšu le lengwe le lengwe**, bjalo ka: sehlare sa tlhago.
- 6 Phumola mohlala wa gago mo letlapeng. Hlaloša gore se ke mohlala fela, eupša barutwana ba swanetše go ngwala dikakanyo tša bona.

DITAELO TŠA GO BOLELA:

- 1 Gopodišiša mantšu a mangwe ka tlhago le barutwana.
- 2 Ngwala mantšu mo letlapeng, bjalo ka: sehlare, thaba, ditšhila, seboko, lewatle, santa, matlakala
- 3 Botšiša barutwana: Naa ke karolo e fe yeo o e ratago kudu ka tlhago?
- 4 Laela barutwana go **nagana pele ba ngwala**.
- 5 Bitša barutwana ba 2 go iša go ba 3 go go botša selo se tee seo ba se ratago ka tlhago.
- 6 Ba swanetše gore: Karolo yeo ke e ratago kudu ka tlhago ke ...
- 7 Hlaloša gore barutwana ba tla thala le go tlatša sešupo diswantšhong tša bona!

GO NGWALA

- 1 Efa barutwana dipuku.

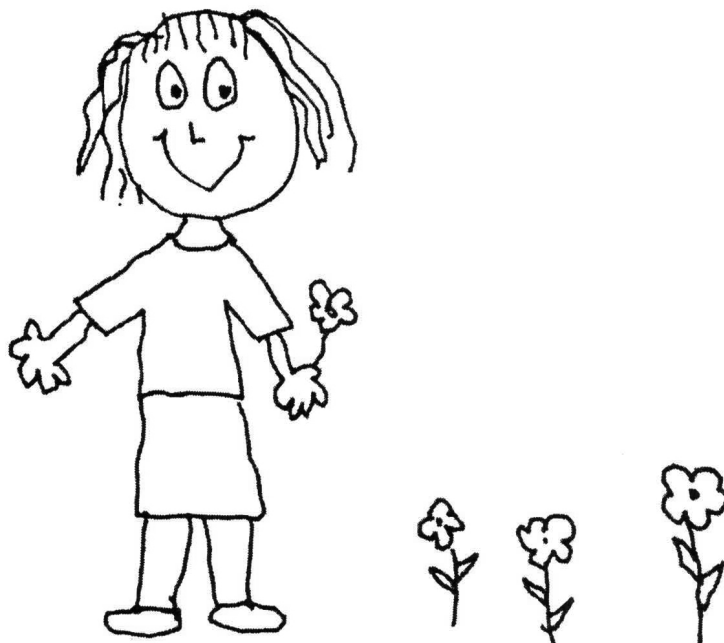
- 2 Ge barutwana ba ngwala, sepela ka phaphošing o feleletše **dikonferense tše dikopana**.
- 3 Kgopela barutwana go go botsa ka dingwalwa tša bona.
- 4 Thuša bana go tlatša sešupo.
- 5 Hlohleletša barutwana.

SOKOLOGA GOMME O BOLELE

- 1 Ge go setše metsotso e 2 go iša go e 3, laela barutwana go bea diphensele tša bona.
- 2 Laela barutwana gore ba **sokologe gomme ba bolele** le wa mphato ka dithalwa tša bona.

*Kgomaretša dingwalwa **tekano ya mahlo a** barutwana ka phaphošing. Se se thuša barutwana go rerišana ka tabakgolo.*

nna

matšoba

Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 8**.
- 2 Hlaloša **mošongwana wa 1** wa **Laboraro** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira **phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala**.
- 6 Hlaloša **mošongwana wa 2** wa **Laboraro** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Labone

Temogo ya medumo le ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Go kgaogantšha le go kopanya

KE A DIRA...

- 1 Thoma ka lentšu go thutong ya Labobedi.
- 2 Bitša lentšu: **rema**
- 3 Kgaoganya lentšu ka medumo ya go ikemela ka nnoši: /r/ - /e/ - /m/ - /a/
- 4 Bitša modumo wa mathomo wa lentšu: /r/
- 5 Bitša modumo wa bobedi wa lentšu: /e/
- 6 Bitša modumo wa boraro wa lentšu: /m/
- 7 Bitša modumo wa mafelelo wa lentšu: /a/
- 8 Ngwala lentšu mo letlapeng: **rema**
- 9 Laetša go šupa le go kopantšha medumo go bopa lentšu: /re/ - /ma/ = **rema**
- 10 Boeletša seka lentšu la go tšwa thutong ya Laboraro: **nama**

RE A DIRA...

- 1 Thoma ka lentšu la go tšwa thutong ya Labobedi.
- 2 Bitša lentšu: **rera**
- 3 Botšiša barutwana: Ke ofe modumo wa mathomo wa lentšu? /r/
- 4 Botšiša barutwana: Ke ofe modumo wa bobedi wa lentšu? /e/
- 5 Botšiša barutwana: Ke modumo ofe wa boraro wa lentšu? /r/
- 6 Botšiša barutwana: Ke modumo ofe wa mafelelo wa lentšu? /a/
- 7 Kgopela barutwana go kgaoganya lentšu ka medumo ya go ikemela ka nnoši: /r/ - /e/ - /r/ - /a/
- 8 Ngwala lentšu: **rera**
- 9 Laela barutwana go kopanya medumo tša lentšu mmogo le wena: /re/ - /ra/ = **rera**
- 10 Boeletša se ka lentšu la morago la thuto ya Laboraro: **naba**

LENANEO LEO LE FAPANEGO LA DITUMATLHAKA

Modumo/medumo: _____

Mantšu: _____

Go bala ka go abelana:

Metsotso e 15

Go bala lekga la bobedi

MAANO A GO BALA: PONOKAKANYO

Sengwalwa	Go bala lekga la bobedi (Go nagana kudu)
<p><i>Letšatši la 1 Lewedi le tsebega e le letšatši la Seruthwane mo Afrika Borwa. Setlwaedi se sengwe se bego se dirwa metsesetoropong e be e le go tšhela batho ka meetse a mantši ge ba boa gae ba etšwa mošomong goba sekolong, le go goelela 'Selemo se fihlile!' Setlwaedi se be se swaya mafelelo a marega le mathomo a sehla se seswa. Se se sa direga mafelong a mangwe, eupša ga e sa tlwaelegile bjalo.</i></p>	<p>Ke kgona go hlama ponokakanyo ya batho ba khukhuna ka maleke a meetse ka Letšatši la Seruthwane, go swana le ka moo Kulani a ilego a dira ka gona.</p>
<p>Mesong ya Labohlano le lengwe, Olwethu le Katakani ba be ba ya sekolong mmogo. E šetše bjale e le dikgwedi ba apara mengatse le dijesi tša borutho tša marega. Eupša lehono letšatši le a phadima le tagile gabotse. Katekani o ile a hlobola jesi ya gagwe.</p> <p>'Go setše gannyane gore e be selemo!' gwa realo Katekani, a myemyela.</p>	--
<p>E be e le setlwaedi gore Olwethu le Katekani ba gwante gore ba rutherle. Eupša lehono ba sepela ka go nanya.</p> <p>'Bona!' gwa realo Olwethu, a ema go bogela dirurubele tše pedi tša mmala wa go taga wa namune.</p> <p>'Theeletša!' gwa realo Katekani, a šupa dithaga di aga sehlaga godimo ga sehlare se segolo.</p> <p>'Dupelela se!' gwa realo Olwethu, a hemela ka gare ka maatla, 'matšoba a swanetše goba a thunya!'</p>	--
<p>Ge ba fihla sekolong mesong yeo, Mohumagatšana Soko o ile a ngwala letšatšikgwedi mo letlapeng. 'Thaka banna! Bonang se! Ke 1 Lewedi – ke Letšatši la Seruthwane!' a realo, a myemyela.</p> <p>Katekani o ile a lebelela Olwethu. 'Aowa!' gwa tsetla Katekani, 'mogolle wa ka o rata go nnanaketša ka Letšatši la Seruthwane! Re swanetše go kitimela gae ge tšhipi ya sekolo e seno go lla – gore a se kgone go re hwetša!'</p>	<p>Thaka banna! Go bonala e ka Katekani le yena o tseba mokgwa wa Letšatši la Seruthwane gabotse. Ke kgona go hlama ponokakanyo ya go tsetla ga gagwe ge a nagana kgaetšedi ya gagwe a mo tšhela ka meetse. O swanetše a be a nagana ka Letšatši la Seruthwane la ngwaga wa go feta.</p>

Sengwalwa	Go bala lekga la bobedi (Go nagana kudu)
<p>Eupša ge tšhipi e lla, bagwera ba Katekani le Olwethu ba ile ba tšea sephetho go šala ba bapala.</p> <p>'Etlang le bapale le rena!' gwa bitša Andiswa a kitimela teku le Thato.</p> <p>'Etlang, tla re bapaleng!' gwa realo Olwethu.</p>	<p>Ke hlama ponokakanyo ya Katekani a kitima e bile a bapala le bagwera ba gagwe. O iphsina kudu e bile o lebetše ka go kitimela gae ka morago ga ge sekolo se etšwa.</p>
<p>Morago ga gore banenyana ba bapale sebakanyana, ba ile ba bona Mohumagatšana Soko a tšwa ka phaphošing. 'Šalang gabotse banenyana!' a goeletša, 'Le be le Letšatši la Seruthwane le lebotse!'</p> <p>'Aowi!' gwa tsetla Katekani, 'ke lebetše tšohle ka ga Letšatši la Seruthwane! A re sepele Olwethu – eupša re tla swanela go hlokomela!'</p>	<p>Ke hlama ponokakanyo ya go tsetla ga Katekani ge a gopola gore ke Letšatši la Seruthwane. O swanetše a be a nagana ka go thapišwa.</p>
<p>Ba ile ba kitimela gae, eupša Olwethu o ile a lapa ka pela. 'Nka se kgone go kitima go feta mo!' a realo, a hemelana. Katekani o ile a lebelela mathokong ohle a betha ke letswalo. 'Re swanetše go hlokomela,' a realo. Ba ile ba sepediša. Ba be ba sa bolele le ga tee. Mafelelong Katekani o ile a bona lebatladi la gabola la ka pele, gomme a hema a gogela moya ka gare. 'Re kgonne!' a realo.</p>	<p>Ke hlama ponokakanyo ya Katekani a goga moya ge mafelelong a bona ntlo ya gabola gomme a nagana gore o phonyokgile go thapišwa!</p>
<p>Eupša ka nako yeo, Katekani o ile a kwa kgaetšediagwe e khwekhweila. Ge ba reteloga ba bona Kulani le bagwera ba gagwe, ba thapile! Ka moka ba be ba swere maleke a meetse.</p>	<p>Ke hlama ponokakanyo ya makalo sefahlegong sa Katekani ge a kwa mogolle wa gagwe a khwekhweila.</p>
<p>Katekani o ile a emiša matsogo a gagwe, 'Go lokile, go lokile, le re hweditše!' a sega. 'E reng re mpe re fološe mekotlana ya rena.'</p>	<p>Ke hlama ponokakanyo ya Katekani a emiša matsogo a gagwe godimo moyeng ka lebaka la gore o tseba gore ba mo swere, e bile ga go se a ka kgonago go se dira!</p>
<p>Ge Olwethu le Katekani ba sena go fološa mekotlana ya bona, Kulani le bagwera ba gagwe ba ile ba kitima ba ba lebile. Olwethu le Katekani hwa ka disego gomme ba goelela ge bašimane ba ba kolobetša.</p>	<p>Ke kgona go hlama ponokakanyo ya meetse a tšhologa malekeng gomme diaparo tša Olwethu le Katekani di thapile!</p>
<p>'Letšatši la Seruthwane le lebotse!' gwa realo Kulani. Bohle ba thoma go khwekhweila.</p>	<p>Ke hlama ponokakanyo ya bana ka moka ba eme ka diaparo di ela meetse, ba hwile ka disego.</p>

Dipotšišo tša go latela	Dikarabo tše kgonegago
Naa Olwethu le Katekani ba ile ba dira eng morago ga sekolo?	Ba ile ba bapala le bagwera ka ntle.
Naa Katekani o gopoditše ke eng gore ke letšatši la Seruthwane?	O gopoditše ke ge morutišigadi a etšwa ka phaphošing a re, 'Letšatši la Seruthwane le lebotse!'
Dipotšišo tša ke ka lebaka la eng	Dikarabo tše kgonegago
Ke ka lebaka la eng Katekani le Olwethu ba thapile ka meetse?	<ul style="list-style-type: none"> Ke ka lebaka la gore e be e le Letšatši la Seruthwane. Ke ka lebaka la gore mafelong a mangwe a Afrika Borwa ke setšo sa Letšatši la Seruthwane go tšhela batho ka boloke bja meetse. Ke ka lebaka la gore Katekani le Olwethu ba be ba bapala le bagwera morago ga sekolo go na le gore ba kitimele gae thwi. Ke ka lebaka la gore kgaetšedi ya Katekani, Kulani, o rata go mo hwetša ka Letšatši la Seruthwane.

Sehlopha sa go bala ka go hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 8**.
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1 wa Labone** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2 wa Labone** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go diriwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Labohlano

Ditiro tša go bolela

Metsotso e 15

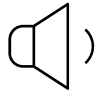
TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

- 1 Ruta o šomiša mokgwa wa go Šupa, Diragatša, Hlalosa le go Bolela.
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo phaphathing ya tlotlontšu ya tabakgolo.
  - tlhago
  - lepatlelo
  - fišagelwa

Morumokwano goba koša	Ditiro
Koko serurubele x 2	Šomiša seka sengwe le sengwe se swanetšego mošito wa koša.
Koko serurubele sešo.	--
Rena re namela tšhutšhu x 2	--
Rena re namela tšhutšhu wešo.	--

POLEDIŠANO YA SENGWALWA SA GO BALA KA GO ABELANA

- 1 Ngwala freimi ya poledišano mo letlapeng:
Kanegelo e bolela ka.....
Ke ratile...
Ke nagana gore kanegelo e ngwadilwe go nthuta...
- 2 Bala freimi ya poledišano le barutwana.
- 3 Bea barutwana ka **dihlophana**.
- 4 Botša barutwana gore o mongwe le o mongwe o swanetše go hwetša sebaka go araba potšišo e nngwe le e nngwe ya poledišano.
- 5 Tanya šedi ya barutwana.
- 6 Botšiša barutwana ba go fapana goba sehlopha se se itšeng go abelana ka dikarabo tša bona.
- 7 Ge dikarabo di fošagetše, ba phošolle.
- 8 Leboga barutwana ka maitapišo a bona.

Temogo ya medumo le ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Go hwetša mantšu

Ngwala tafolana ye mo letlapeng e be le medumo yeo o ithutileng yona nako ya go feta mmogo le yeo e rutilwego ka Labobedi le ka Laboraro

a	b	l
e	m	o
i	d	u
p	r	n

TŠHUPETŠO

- 1 Gopotša barutwana medumo ya beke: /r/ le /n/
- 2 Lebelediša medumo ka moka le ditwakanywa mo letlapeng.
- 3 Efa barutwana metsotso e 3 go dira mafoko go bopa mantšu ka medumo le ditwakanywa moo ba ka kgonago ka gona.
- 4 Bontšha barutwana go bopa mantšu ka medumo ye e nepišitšwego, bjalo ka: /n/ – /a/ /r/ – /e/.
- 5 Gopotša barutwana ba ka bopa lentšu ba šomiša medumo e fe kapa efe – e sego fela /r/ goba /n/.
- 6 Bontšha barutwana go dira lentšu le lengwe, bjalo ka: /l/ – /o/ – /b/ – /a/.

BARUTWANA BA DIRA

- 1 Botša barutwana gore ba bule dipuku tša bona tša go ngwala gomme ba ngwale sehlogo: **r, n**
- 2 Laela barutwana gore ba thome go ngwala.
- 3 Efa barutwana metsotso e 3 go hwetša le go bopa mantšu a mantši go ya le ka mo ba ka kgonago ka gona.
- 4 Dumelela barutwana go swaya mošomo wa bona. Bontšha barutwana gore mantšu a, a bopiwa bjang (le amangwe): **rema, nare, rena, mona, rua, naledi, moruba, bora, roba, puno**

LENANEO LEO LE FAPANEGO LA DITUMATLHAKA

Modumo/medumo: _____

Mantšu: _____

_____

Go bala ka go abelana:

Metsotso e 15

Go bala la mafelelo

MAANO A TEKATLHALOGANYO: PONOKAKANYO / AKARETŠA

ŠUPETŠA SENGWALWA

- 1 Tanya šedi ya barutwana mo ditafoleng tša bona, ka dipuku tša bona tša go ngwala goba letlakala le leswa, diphensele le dikrayone.
- 2 **Laetša** go hlama **ponokakanyo le tšhupetšo** ya selo go tšwa sengwalweng, bjalo ka: Ke nale ponokakanyo Olwethu and Katekani ba ela meetse. Diaparo tša bona di kgomarela mmele ya bona!
- 3 Thala seswantšho sa gago mo letlapeng sa Olwethu and Katekani, ba kolobile.
- 4 Sa go latela, botša barutwana gore ba ile go hlama ponokakanyo ka se sengwe go tšwa sengwalweng.
- 5 Kgopela barutwana go tswalela mahlo gomme ba thekge ditho. Ba balele sengwalwa gape.
- 6 Kgopela barutwana gore ba bule mahlo, gomme ba thale seswantšho ka selo se se tee seo ba bilego le ponokakanyo ka ga sona go tšwa sengwalweng.
- 7 La mafelelo, kgopela barutwana go **sokologa le go bolela**, gomme ba abelane dithalwa tša bona le wa mphato.

Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa

Metsotso 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 8.**
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1 wa Labohlano** go barutwana ka moka ka phaphošing
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira **phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala.**
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2 wa Labohlano** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Tshekatsheko ya polelo ya mafelelo a beke Metsotso e 15

- 1 Tanya šedi ya barutwana mo legogong mafelelong a letšatši.
- 2 Dira sebaka sa ditshekatsheko tša polelo beke le beke. Ke kgetho ya gago go hlakanya ditshekatsheko tša go ithuta tša Sepedi le tša Sekgowa.
- 3 Gopola go fa barutwana sebaka sa go ‘Sokologa le go bolela’ ba ahlaahle dikarabo tša bona le wa mphato. Ke moka, kgetha barutwana ba mmalwa go abelana ka dikarabo tša bona le phaphoši ka bophara.
- 4 Šomiša dipotšišo tše di latelago tša hlohleletšo go hlahla karolwana ya polelo ya poledišano ya gago:
  - a Naa ke efe tabakgolo ya polelo ya rena ya beke?
  - b Ke kanegelo efe yeo le e badilego mmogo?
  - c Ke mantsu afe a maswa o a ratilego bekeng ye?
  - d Ke eng se o ithutilego sona bekeng ye?
  - e Naa re ngwadile ka eng bekeng ye?
  - f Naa go ngwala go kaonafetše bjang bekeng ye?
  - g Naa go bala go kaonafetše bjang bekeng ye?
  - h Ke eng seo o ikgantšhago ka sona bekeng ye?
- 5 La mafelelo, botša barutwana go nagana ka dilo tše pedi tše ba tlogo go botša ba malapa a bona ka seo ba ithutilego ka sona le ka tsela yeo ba kaonafetšego ka gona bekeng ye mabapi le mošomo wa bona.

Ela hloko: Tshepidišo ya go lebelela morago le go itekola ke karolwana e bohlokwa kudu ya go ithuta. O kgopelwa gore o se ke wa tshediša mošongwana wo wa beke mahlo le ga tee.

The background of the entire page is a light gray color with a repeating pattern of small, white, line-art icons. These icons represent various educational fields: science (flasks, beakers, globes, atoms), mathematics (calculators, rulers, compasses, triangles), arts (pencils, paint palettes, brushes), and general education (books, graduation caps, speech bubbles, lightbulbs).

Mphato 1

KOTARA 1

Beke

9

TABAKGOLO:

Re na le maikutlo

Go lokiša phaphoši

- 1 Ge beke e thoma, kgonthišiša gore phaphoši ya gago e a bogega ebile e hlwekile.
- 2 Bea PHAPHATI YA GO BONTŠHA ya gago nakong, ka go tloša dilo tše o sa hlwela o di šomiša, gomme o di boloke gabotse.
- 3 Ge o fetša, beakanya mantšu a papetlakgadima le tababakgolo ya tšhupetšo tše o di nyakago.
- 4 Hwetša le go beakanya dilo tša tabakgolo ya lebota le tafola yeo e ka bago le maatlakgogedi mo barutwaneng, mohlala: diswantšho tša khuduego, seswantšho sa batho khuparetša bjalo bjalo.
- 5 Dira dinyakišišo mo marangrang a theknolotši (inthanete) go itokišetša tabakgolo. Mohlala: nyakišiša gore lapa le thekga bjang bana ge ba lahlegetšwe ke o mongwe wa leloko la kgauswi.
- 6 Kgonthišiša gore dipuku tša barutwana tša go ngwala le dipukutšhomo tša DBE di swailwe, gomme di phuthilwe gabotse mo di dulago gona.
- 7 Kgonthišiša gore dipuku tše dikgolo ka moka, tša go bala le tša bokgobapuku di ka lenaneo.
- 8 O ka fetola mola le mola dihlopha tša gago tša go bala ge go hlokagala.
- 9 Beakantšha mešongwana ya kelo ya semmušo le kelo yeo e sego ya semmušo ya beke.

Mešongwana ye e okeditšwego

Mešongwana ye e ka šomišwa bjalo ka mošomo wa go ikemela wa barutwana ba go fetša mošomo wa bona ka pela GOBA ge o le gare o dira kelo mo barutwaneng.

Mošongwana wa 1: DBE Pukutšhomo 1: Letlakala la 26, A re boleleng.

Mošongwana wa 2: DBE Pukutšhomo 1: Letlakala la 27, A re nyalanyeng.

Mošongwana wa 3: DBE Pukutšhomo 1: Letlakala la 28, A re ngwaleng.

Mošongwana wa 4: Thala seswantšho sa go laetša maikutlo a gago le hono.

Mošupologo

Ditiro tša go bolela

Metsotso e 15

HLAGIŠA TABAKGOLO: GO HWETŠA TSEBO YEO BA NAGO LE YONA

- 1 Bontšha barutwana seswantšho sa pele/bobedi sa puku e kgolo ya dikanegelo: Dan o nale beke e mpe.
- 2 Botša barutwana gore re thoma tabakgolo, e bitšwa: Re nale maikutlo.
- 3 Thala sediko le leina la tabakgolo mo magareng ga letlapa.
- 4 Botšiša barutwana: *Ke eng seo le se tsebago ka tabakgolo ye?*
- 5 Ngwala dikakanyo tša barutwana go dikologa mmapahlogo. Dikakanyo tša go swana di ngwale felo go tee.
- 6 Ge barutwana ba palelwa go fetola, botšiša dipotšišo tše di latelago tša hlohloletšo:
  - a Naa maikutlo a gago ke afe?
  - b Naa o ikwa bjang gona bjale?
  - c Ke mang a nago le maikutlo?

TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

- 1 Ruta o šomiša mokgwa wa go Šupa, Diragatša, Hlalosa le go Bolela.
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo phaphathing ya tlotlontšu ya tabakgolo.
  - befelwa
  - go lebala
  - phošo

Morumokwano goba koša	Ditiro
A šila-šila mili-mili ngwana wa batho,	<i>Bontšha seka sa go šila.</i>
A šila-šila mili-mili ngwana wa batho,	...
O! Rato wa tsamaya lerato le fedile,	<i>Laetša seka sa lerato ge le fedile</i>
Rato wa tsamaya lerato le fedile.	...

Mongwalo

Metsotso e 15

- 1 Botša barutwana gore ba bule dipuku tša bona tša go ngwala.
- 2 Biletša barutwana medumo le mantšu a a latelago gore ba a ngwale:
  - a bala
  - b ema
  - c dila
  - d dula

e pula

f rema

g nama

- 3 Sa go latela, botša barutwana gore ba ntšhe dikryone gomme ba swaye mošomo wa bona.
- 4 Ka bothakga ngwala medumo le mantšu mo letlapeng.
- 5 Tšea dipuku mafelelong a letšatši, gomme o ngwale dintlha ka bao ba nyakago thušo.

LENANEO LEO LE FAPANEGO LA MONGWALO

Modumo/medumo: _____

Mantšu: _____

Go bala ka go abelana:

Metsotso e 15

Go bala la mathomo

MAANO A TEKATLHALOGANYO: PHOPHOLETŠA

- 1 Dudiša barutwana mo legogong gore ba kgone go bona puku e kgolo.
- 2 Bula puku e kgolo mo kanegelong: Dan o na le beke e mpe.
- 3 Phetla puku o ba laetša diswantšho tša letlakala le lengwe le le lengwe, o ba botšiša gore ba nagana gore go direga eng.
- 4 Thuša barutwana go kopanya diswantšho, gore ba kgone go hwetša todi ya gore kanegelo e bolela ka eng.
- 5 Hlagiša tlotlontšu e ntšhwa mo dikarolwaneng tša maleba mo kanegelong.
- 6 Bala kanegelo ka moka gatee, o sa eme.

Go ngwala:

Metsotso e 30

Beakanya le go rulaganya

SEHLOGO: Thala seswantšho sa nako yeo o bego o ikwa o nyamile.

MOŠOMO: Thala seswantšho gomme o tlatše sešupo.

FOREIMI YA GO NGWALA: n/a

TŠHUPETŠO

- 1 Hlalosa gore lehono, barutwana ba tla thala ka sa nako yeo o bego o ikwa o nyamile.
- 2 Šomiša **tšhupetšo** go bontšha barutwana gore o **nagana pele o ngwala.**
- 3 Botša barutwana kakanyo ya sethalwa sa gago bjalo ka: Ke ikwele ke nyamile ge koko a hlokošana.
- 4 Šomiša **tšhupetšo** go thala seswantšho sa sefahlego sa gago se be se bontšha go nyama.
- 5 Hlalosa mantšu ao o tlogo go a ngwala. **Thala mothaladi wa lentšu le lengwe le le lengwe,** bjalo ka ke be ke nyamile.
- 6 Phumola mohlala mo letlapeng. Hlaloša gore se e be e le fela mohlala, eupša barutwana ba swanetše go ngwala dikakanyo tša bona.

DITAELO TŠA BOMOLOMO

- 1 Gopodišiša tše dingwe tše dingwe tša dilo tšeo di re dirago re ikwe re nyamile le barutwana.
- 2 Ngwala mantšu mo letlapeng, bjalo ka: go gobala, go lwa le mokgotse, go roba sebakadišwa seo o se ratago, go arogana le motho yo o mo ratago, bjalo bjalo.
- 3 Botšiša barutwana: Ke eng selo seo se go dirilego gore o ikwe o nyamile?
- 4 Laela barutwana go **nagana pele ba ngwala.**
- 5 Bitša barutwana ba 2 go iša go ba 3 go go botša ka nako yeo ba ikwelego ba nyamile.
- 6 Ba swanetše gore: ke ikwele ke nyamile ge.....
- 7 Hlalosa gore barutwana ba tla thala seswantšho gomme ba fe seswantšho sa bona sešupo!

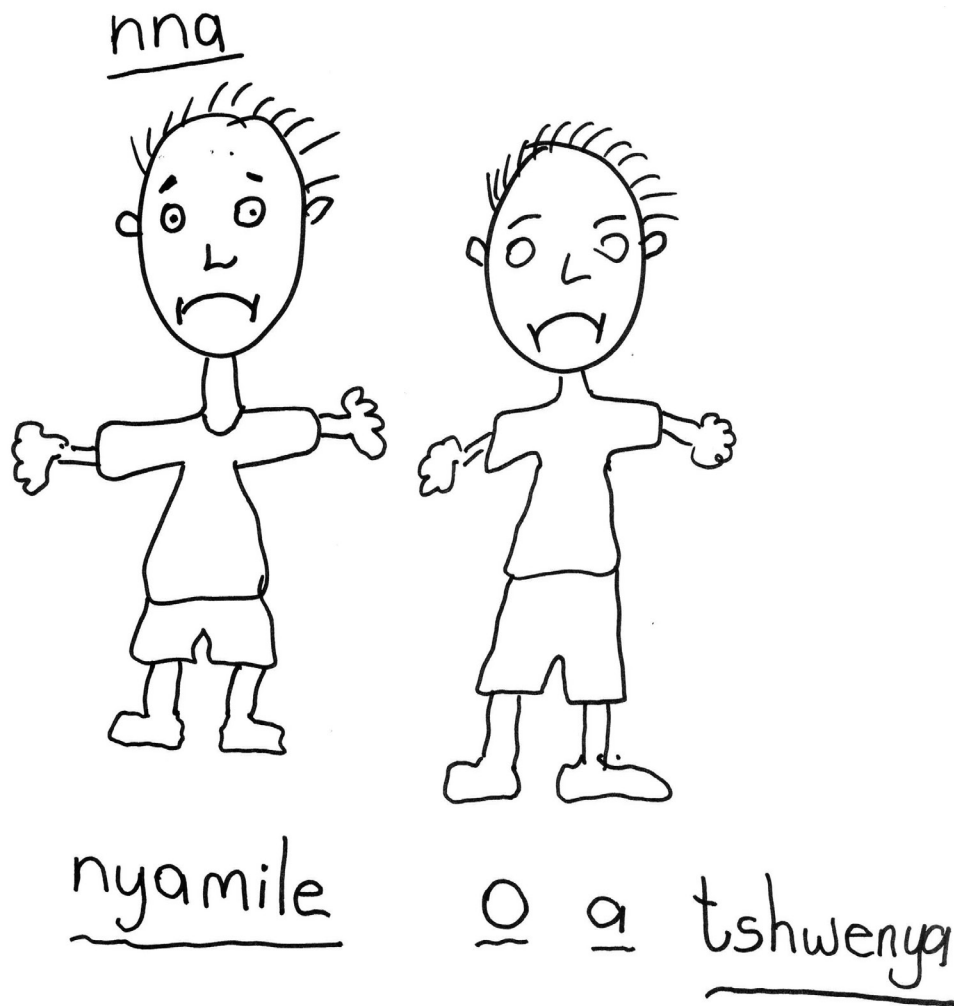
GO NGWALA

- 1 Efa barutwana dipuku.
- 2 Ge barutwana ba dutše ba ngwala, sepela ka phaphošing o feleletše **dikonferense tše di kopana.**
- 3 Kgopela barutwana go go botša ka dingwalwa tša bona.
- 4 Thuša barutwana go tlatša sešupo.
- 5 Hlohleletša barutwana.

SOKOLOGA O BOLELE

- 1 Ge gona le metsotso e 2 go iša go 3 e setšego, laela barutwana gore ba beye diphensele tša bona.
- 2 Laela barutwana gore ba **sokologe ba bolele** le wa mphato ka dithalwa tša bona.

*Kgomaretša dingwalwa **tekano ya mahlo a** barutwana ka phaphošing. Se se thuša barutwana go rerišana ka tabakgolo.*

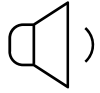
Sehlopha sa go bala ka go hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 9**.
- 2 Hlaloša **mošongwana wa 1** wa **Mošupologo** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala.
- 6 Hlaloša **mošongwana wa 2** wa **Mošupologo** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Labobedi

Temogo ya medumo le ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Go ikgotšha medumo le mantšu

GO IKGOPOTŠA MEDUMO

- 1 Bitša modumo o emiše papetlakgadima, dira se ka medumo ka moka yeo e akareditšego mo kotareng ye: /a/ /b/ /l/ /e/ /m/ /o/ /i/ /d/ /u/ /p/ /r/ /n/
- 2 Emiša dipapetlakgadima ka go di fapantšha gomme o botšiše barutwana ba go fapana go bala medumo.
- 3 Kgomaretša dipapetlakgadima tša medumo letlapeng.
- 4 Kgopela barutwana ba mmalwa go tla go bopa mantšu letlapeng.
- 5 Ke moka, kgopela barutwana go bopa le go ngwala mantšu a mantši ka moo ba ka kgonago ka dipukung tša bona.

LENANEO LEO LE FAPANEGO LA DITUMATLHAKA

Modumo/medumo: _____

Mantšu: _____

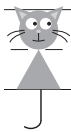

Mongwalo:

Metsotso e 15

Go ikgotšha maletere, mantšu/mafoko

- 1 Laetša barutwana go ngwala mafoko a makopana letlapeng.
- 2 Ba laetša gore lefoko le thoma ka tlhaka ye kgolo le felela ka khutlo.
- 3 Barutwana ba swanetše go kopolla mafoko ka dipukung tša bona.

Bana ba a bala.

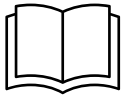

Bana ba bala medumo.

LENANEO LEO LE FAPANEGO LA MONGWALO

Modumo/medumo: _____

Mantšu: _____

Go bala ka go abelana:

Metsotso e 15

Go bala lekga la pele

MAANO TEKATLHALOGANYO: AKANYA / DIRA DI KGOKAGANO

Sengwalwa	Go bala lekga la pele (Go nagana kudu)
Dan wa batho o bile le beke e mpe. O tsogile morago ga nako ka Mošupologo. O ile a šia ke pese gomme a latelwa sekolong.	Aowa ruri! Ke akanya gore go tla direga eng ge Dan a fihla sekolong?
'Ke ka lebaka la eng o latetšwe, Dan?' gwa botšiša morutiši wa gagwe.	Ke akanya gore maikutlo a Dan a bjang? O be a se a ikemišetša go latelwa.
Ka Labobedi Dan o ile a tsoga e sa le mesong gore a se ke a šia ke pese gape. Eupša Dan wa batho o ile a tlogela mokotlana wa gagwe ka peseng! Ge a tsena ka phapošing o be swere kgwele ya gagwe ya maoto fela.	Aowa ruri! Ke akanya gore go be go na le eng ka gare ga mokotlana wa Dan?
'Mokotlana wa gago o kae, Dan?' gwa botšiša morutiši.	Aowa ruri! Ke akanya ge eba Dan o be a na le dilo tsa bohlokwa ka gare ga mokotlana wa gagwe?
Ka Laboraro Dan o ile a tsoga ka nako. 'Ga ka swanela go lebala mokotlana wa ka lehono,' a nagana ge a namela pese. O ile a swara mokotlana wa gagwe leetong ka moka la pese. Pese ile ya sobelela, ya sobelela lebaka le letelele. Eupša Dan o be a nametše pese ye e fošagetšego! Pese ile ya mo fološa sekolong seo se fošagetšego.	Ke a akanya gore Dan o ke kwa bjang ge a fihla sekolong seo se fošagetšego. O leka ka maatla go dira dilo ka tshwanelo eupša o phela a dira diphošo!
'Naa Dan o kae lehono? gwa botšiša morutiši.	--
Ka Labone Dan o be sa kgone go humana yunifomo ya gagwe. 'Re a rutha ka Labone' gwa nagana Dan. Dan o ile sekolong ka diaparo tša gagwe tša go rutha.	Ke akanya gore nka dira eng ge ke sa kgone go humana yunifomo ya ka ya sekolo. Nka hlaba kolobe! Dan, o leka ka maatla go dira dilo tše di nepagetšego!
'Naa yunifomo ya gago e kae, Dan?' gwa botšiša morutiši.	Ge ke be ke le Dan, ke be ke tla kganyoga gore morutiši wa ka a thakgatšwe ke gore ke lekile ka maatla go tla sekolong!

<p>Ka Labohlano Dan a tsoga e sa le mesong. O ile a apara yunifomo ya gagwe, a swara mokotlana wa gagwe gomme a namela pese ye nepagetšego. O ile a fihla sekolong ka pela go sa le leswiswi.</p> <p>'Ke kgonne go dira tšohle ka tshwanelo!' gwa nagana Dan. Eupša Dan wa batho o be a lapile kudu gomme a thoma go thea dihlapu ka phapošing.</p>	<p>Ke akanya ge eba Dan o tla feleletša a eba le letšatši le lebotse?</p>
<p>'Ke ka lebaka la eng o robetše, Dan?' gwa botšiša morutiši.</p>	<p>Ge ke be ke le Dan, ke be ke tla kganyoga gore morutiši wa ka a bone gore ke lekile ka maatla bjang go dira dilo ka tshwanelo!</p>
<p>Ka Mokibelo Dan o ile a ya sekolong ka nako a apere yunifomo ya gagwe, a swere mokotlana wa gagwe.</p> <p>'Lehono gona dilo di sepela ka lenaneo!' a nagana. 'Nka se robale letšatši ka moka!' Eupša ge a fihla sekolong a humana kgoro ya sekolo e notletšwe.</p>	<p>Ke akanya gore ke ka lebaka la eng Dan a eya sekolong ka Mokibelo. E ka no ba e legore o leka ka maatla go dira dilo ka tshwanelo! Ge ke be ke le Dan, ke be ke tla nyaka gore morutiši a bone gore ke a iteka e le ruri!</p>
<p>'Ke lešilo! Ga go na sekolo ka Mokibelo!' gwa realo Dan.</p>	<p>Ge ke be ke le Dan, ke be ke tla be ke kganyoga gore morutiši wa ka a bone ka mokgwa wo ke lekilego ka maatla go dira dilo ka tshwanelo. Dan o be leka ka maatla a ba a leka go tla sekolong le ka Mokibelo!</p>
<p>Ka Sontaga Dan o ile a ya moletlong wa matswalo a motswalagwe. O be a thabile kudu a ba a kgopša a wela godimo ga khekhe. 'Aowii!' gwa nagana Dan. 'Beke e mpe e le ruri! Ke tshepa gore beke e tlang e tla ba kaone.'</p>	<p>Ke akanya ge eba beke ye e tlogo e tla ba kaone go Dan naa?</p>
<p>Dipotšišo tša go latela</p>	<p>Dikarabo tše di kgonegago</p>
<p>Naa go tlile bjang gore Dan a be le beke e mpe?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • šiile ke pese gomme a latelwa. • O lebetše mokotlana wa gagwe. • O ile sekolong se fošagetšego. • Morutiši wa gagwe o be a befetšwe ka ditiro tša gagwe. • Bj. Bj.
<p>Naa Dan o wetše neng godimo ga khekhe?</p>	<p>O wetše godimo ga khekhe ka Sontaga, moletlong wa motswalagwe.</p>
<p>Dipotšišo tša ke ka lebaka la eng</p>	<p>Dikarabo tše di kgonegago</p>
<p>Ke ka lebaka la eng Dan a ile sekolong ka Mokibelo?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Letšatši le lengwe le lengwe Dan o be a hlagelwa ke selo se se mpe. • Dan o be a nyaka go ba le letšatši le lebotse sekolong. • Dan o nyaka le letšatši la go hloka diphošo sekolong. • Dan o tloa a ikemišeditše go ba le letšatši le lebotse ebile o lebala gore ga go na sekolo ka Mokibelo.

Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 9**.
- 2 Hlaloša **mošongwana wa 1 wa Labobedi** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala.
- 6 Hlaloša **mošongwana wa 2 wa Labobedi** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Laboraro

Mešongwana ya bomolomo

Metsotso e 15

TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

- 1 Ruta o šomiša PATS.(Šupa, Dira, Swara o Bontšhe).
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo phaphathing ya tlotlontšu ya tabakgolo.
  - kgopilwe
  - swabile
  - kotsi

Morumokwano goba koša	Ditiro
A šila-šila mili-mili ngwana wa batho,	<i>Bontšha seka sa go šila</i>
A šila-šila mili-mili ngwana wa batho,	...
O! Rato wa tsamaya lerato le fedile,	<i>Dira seka seo se sepelelanago le koša</i>
Rato wa tsamaya lerato le fedile.	...

BOKGONI BA GO ANEGA (BEKE YA PELE YA TABAKGOLO)

- 1 Arola barutwana ka dihlophana.
- 2 Efa sehlopha se sengwe le se sengwe letlakala la diswantšho tša bokgoni ba go anega.
- 3 Botša barutwana go nagana ka kanegelo ya go tšamaišana le diswantšho.
- 4 Efa barutwana motsotso goba e mebedi go nagana ka dikakanyo tša bona.
- 5 Sa go latela, morutwana o mongwe le o mongwe mo sehlopheng o swanetše go hwetša sebaka go abelana ka tsela yeo a bonago kanegelo ka gona.
- 6 Gopotša barutwana gore kanegelo tša bona e swanetše go ba tšeo ba ihlametšego tšona, eupša gape di swanetše go sepelelana le diswantšho!
- 7 Gopotša barutwana go theeletšana gabotse ge ba laodišetšana dikanegelo.
- 8 Leboga barutwana go abelana ka dikanegelo tša bona.

Temogo ya medumo le ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Go ikgopotša mantšu

GO IKGOPOTŠA MANTŠU

- 1 Lokiša dipapetlakgadima tša mantšu a ditumatlhaka.
- 2 Emiša lentšu le lengwe le le lengwe gomme o kgopele barutwana ba go fapana gore ba le bale.
- 3 Ge morutwana a palelwa ke go bitša lentšu, mo thuše go bitša medumo ka moka ya lentšu leo.

LENANEO LEO LE FAPANEGO LA DITUMATLHAKA

Modumo/medumo: _____

Mantšu: _____

_____

Mongwalo:

Metsotso e 15

Go ikgopotša maletere, mantšu/mafoko

- 1 Laetša barutwana go ngwala mafoko a makopana letlapeng.
- 2 Ba laetša gore lefoko le thoma ka tlhaka ye kgolo le felela ka khutlo.
- 3 Barutwana ba swanetše go kopolla mafoko ka dipukung tša bona.

Bana ba a lema.

Bana ba lema medu.

LENANEO LEO LE FAPANEGO LA MONGWALO

Modumo/medumo: _____

Mantšu: _____

_____

Go ngwala:

Metsotso e 30

Beakanya le go rulaganya

SEHLOGO: Thala seswantšho sa nako yeo o bilego le letšatši le le mpe, bjalo ka Dan!

MOŠOMO: Thala seswantšho gomme o tlatše sešupo

FOREIMI YA GO NGWALA: –

TŠHUPETŠO

- 1 Hlalosa gore lehono, barutwana ba tla thala ka letšatši le le mpe.
- 2 Šomiša **tšhupetšo** go bontšha barutwana gore o **nagana pele o ngwala**.
- 3 Botša barutwana kakanyo ya gago ya sethalwa sa gago, bjalo ka: Ke bile le letšatši le le mpe ge mogala ge mogala w aka o utswiwa. Ke ikwele ke swabile e bile ke kwatile.
- 4 Šomiša **tšhupetšo** go thala seswantšho sa o nyamile ka letšatši le le mpe.
- 5 Hlalosa mantšu ao o tlogo go a ngwala. **Thala mothaladi wa lentšu le lengwe le lengwe**, bjalo ka: swabile kwatile.
- 6 Phumula mohlala wa gago mo letlapeng. Hlaloša gore se ke mohlala fela, eupša barutwana ba swanetše go ngwala dikakanyo tša bona.

DITAELO TŠA BOMOLOMO

- 1 Gopodišiša mantšu a mangwe ka go ba letšatši le le mpe le barutwana. Ngwala mantšu mo letlapeng, bjalo ka: swabile, kwatile, nyabile, ferekana.
- 2 Botšiša barutwana: Ke eng seo se dirilego gore o be le letšatši le le mpe? O ikwele bjang?
- 3 Laela barutwana go **nagana pele ba ngwala**.
- 4 Bitša barutwana ba 2 go iša go ba 3 go go botša ka letšatši la bona la le le mpe.
- 5 Ba swanetše gore: Ke bile le letšatši le le mpe ge... / Ka ikwa ke...
- 6 Hlalosa gore barutwana ba tla thala le go tlatša sešupo diswantšhong tša bona!

GO NGWALA

- 1 Efa barutwana dipuku.
- 2 Ge barutwana ba ngwala, sepela ka phaphošing o feleletše **dikonferense tše dikopana**.
- 3 Kgopela barutwana go go botša ka dingwalwa tša bona.
- 4 Thuša bana go tlatša sešupo.
- 5 Hlohleletša barutwana.

SOKOLOGA GOMME O BOLELE

- 1 Ge go setše metsotso e 2 go iša go e 3, laela barutwana go bea diphensele tša bona.

2 Laela barutwana gore ba **sokologe gomme ba bolele** le wa mphato ka dithalwa tša bona. Kgomaretša dingwalwa **tekano ya mahlo a** barutwana ka phaphošing. Se se thuša barutwana go rerišana ka tabakgolo.

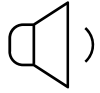
Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 9**.
- 2 Hlaloša **mošongwana wa 1 wa Laboraro** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira **phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala**.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2 wa Laboraro** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Labone

Temogo ya medumo le ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Go kgaogantšha le go kopanya

KE A DIRA...

- 1 Šomiša mantšu a mabedi ao a nyakilego go duma go swana, mohlala: **bola, bula**
- 2 Bitša lentšu: **bola**
- 3 Kgaogantšha lentšu ka medumo tee: /b/ – /o/ – /l/ – /a/
- 4 Bitša modumo wa mathomo wa lentšu: /b/
- 5 Bitša modumo wa bobedi wa lentšu: /o/
- 6 Bitša modumo wa boraro wa lentšu: /l/
- 7 Bitša modumo wa mafelelo wa lentšu: /a/
- 8 Ngwala lentšu mo letlapeng: **bola**
- 9 Laetša go šupa le go kopantšha medumo go bopa lentšu: /bo/ – /la/ = **bola**
- 10 Boeletša se ka lentšu leo le latelago: **bula**

RE A DIRA...

- 1 Šomiša mantšu a mabedi ao a nyakilego go duma go swana, mohlala: **roma, rema**
- 2 Bitša lentšu: **roma**
- 3 Botšiša barutwana: Ke ofe modumo wa mathomo wa lentšu? /r/
- 4 Botšiša barutwana: Ke ofe modumo wa bobedi wa lentšu? /o/
- 5 Botšiša barutwana: Ke modumo ofe wa boraro wa lentšu? /m/
- 6 Botšiša barutwana: Ke modumo ofe wa mafelelo wa lentšu? /a/
- 7 Kgopela barutwana go kgaogantšha lentšu ka medumo tee: /r/ – /o/ – /m/ – /a/
- 8 Ngwala lentšu: **roma**
- 9 Laela barutwana go kopanya medumo tša lentšu mmogo le wena: /ro/ – /ma/ = **roma**
- 10 Boeletša se ka lentšu leo le latelago: **rema**

LENANEO LEO LE FAPANEGO LA DITUMATLHAKA

Modumo/medumo: _____

Mantšu: _____

_____

Go bala ka go abelana:

Metsotso e 15

Go bala lekga la bobedi

MAANO A GO BALA: GO DIRA DI KGOKAGANO

Sengwalwa	Go bala lekga la bobedi (Go nagana kudu)
Dan wa batho o bile le beke e mpe. O tsogile morago ga nako ka Mošupologo. O ile a šia ke pese gomme a latelwa sekolong.	Ke hloile go latelwa! Ke kwa ke tshwenyegile ge ke latelwa. Ge ke be ke le Dan, ke be ke tla tshwenyega tsela ka moka go fihla sekolong!
'Ke ka lebaka la eng o latetšwe, Dan?' gwa botšiša morutiši wa gagwe.	Ge ke be ke le Dan, ke be ke tla kwa ke swabile ge morutiši a nhasetša pele ga bana bangwe ka phapošing.
Ka Labobedi Dan o ile a tsoga e sa le mesong gore a se ke a šia ke pese gape. Eupša Dan wa batho o ile a tlogela mokotlana wa gagwe ka peseng! Ge a tsena ka phapošing o be swere kgwele ya gagwe ya maoto fela.	Ke kgona go dira kgokaganyo! Go swana le mola ke ileng ka tlogela mokotlana wa ka gae dibeke tše mmalwa tša go feta. Ke ile ka ipona botlaela ge ke tlogetše dilo tše ke di hlokago gae.
'Mokotlana wa gago o kae, Dan?' gwa botšiša morutiši.	Ge ke be ke le Dan, se se be se tla dira gore ke kwate. O swanetše a be a setše a kwa bošula ge a tlogetše mokotlana, gomme bjale morutiši o mo dira gore a šulafalelwe le feta.
Ka Laboraro Dan o ile a tsoga ka nako. 'Ga ka swanela go lebala mokotlana wa ka lehono,' a nagana ge a namela pese. O ile a swara mokotlana wa gagwe leetong ka moka la pese. Pese ile ya sobelela, ya sobelela lebaka le letelele. Eupša Dan o be a nametše pese ye e fošagetšego! Pese ile ya mo fološa sekolong seo se fošagetšego.	Ke kgona go dira kgokaganyo! Tšatši le lengwe ke ile ka robala setimeleng. Ge ke phafoga ke be ke fetile boemasetimela. Ke be ke le mo lefelong le fošagetšego! Ke ile ka kwa ke befetšwe gore ke lefelong le fošagetšego.
'Naa Dan o kae lehono?' gwa botšiša morutiši.	--
Ka Labone Dan o be sa kgone go humana yunifomo ya gagwe. 'Re a rutha ka Labone' gwa nagana Dan. Dan o ile sekolong ka diaparo tša gagwe tša go rutha.	Ke hloile go se humane seo ke se nyakago. Ge ke be ke le Dan, ke be ke tla šulafalelwa ge ke sa kgone go hwetša yunifomo ya ka.
'Naa yunifomo ya gago e kae, Dan?' gwa botšiša morutiši.	Ge ke be ke le Dan, ke be ke tlo kwa ke swabile ge morutiši a mpotšiša dipotšišo pele ga barutwana ba bangwe ka phapohošing.
Ka Labohlano Dan a tsoga e sa le mesong. O ile a apara yunifomo ya gagwe, a swara mokotlana wa gagwe gomme a namela pese ye nepagetšego. O ile a fihla sekolong ka pela go sa le leswiswi.	Ke kgona go dira kgokaganyo! Ge ke dira phošo, ke leka go dira sengwe go e lokiša. Ge ke be ke le Dan, ke be ke tla nyaka go ba letšatši le tee fela le le botse morago ga beke ya diphošo tša botlaela tše dintši!
'Ke kgonne go dira tšohle ka tshwanelo!' gwa nagana Dan. Eupša Dan wa batho o be a lapile kudu gomme a thoma go thea dihlapa ka phapošing.	

Sengwalwa	Go bala lekga la bobedi (Go nagana kudu)
'Ke ka lebaka la eng o robetše, Dan?' gwa botšiša morutiši.	Aowa ruri! Dan o šomile ka maatla. Ge ke be ke le Dan, ke be ke tla ke tenegelwa gore ke swara ke boroko.
Ka Mokibelo Dan o ile a ya sekolong ka nako a apere yunifomo ya gagwe, a swere mokotlana wa gagwe. 'Lehono gona dilo di sepela ka lenaneo!' a nagana. 'Nka se robale letšatši ka moka!' Eupša ge a fihla sekolong a humana kgoro ya sekolo e notletšwe.	--
'Ke lešilo! Ga go na sekolo ka Mokibelo!' gwa realo Dan.	Ge ke be ke le Dan, ke be ke tla itshega. O swanetše a be a ikwa bošilo
Ka Sontaga Dan o ile a ya moletlong wa matswalo a motswalagwe. O be a thabile kudu a ba a kgopša a wela godimo ga khekhe. 'Aowii!' gwa nagana Dan. 'Beke e mpe e le ruri! Ke tshepa gore beke e tlang e tla ba kaone.'	Ke kgona go dira kgokaganyo! Ke ile ka re ke kitimela go dumediša mogwera wa ka, ka kgopša ka wa. Ka go thaba kudu ga se ka hlokomela. Ke ile ka ipona bošilo. Ke a petšha Dan o swanetše a be a ipona bošilo go wela godimo ga khekhe.
Dipotšišo tša go latela	Dikarabo tše kgonegago
Dan o ile a ya kae ka Mokibelo?	O ile sekolong.
Dira kgokaganyo. Ke neng mo maikutlo a gago a kilego a swana le a Dan?	(Theeletša dikarabo tša barutwana)
Dipotšišo tša ke ka lebaka la eng	Dikarabo tše kgonegago
Why did Dan have a bad week? Ke ka lebaka la eng Dan a bile le beke e mpe?	<ul style="list-style-type: none"> Ga gona motho yo a bonego ka moo Dan a lekilego ka maatla go dira dilo ka tshwanelo. O be a dutše a dira diphošo le ge a be a leka go di lokiša. O ile a kwa a swabile. O ile a ipona bošilo. O ile a kwa a kwata.

Sehlopha sa go bala ka go hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 9**.
- 2 Hlaloša **mošongwana wa 1 wa Labone** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala.
- 6 Hlaloša **mošongwana wa 2 wa Labone** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.

- 8** Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9** Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Labohlano

Ditiro tša go bolela

Metsotso e 15

TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

- 1 Ruta o šomiša PATS.(Šupa, Dira, Swara o Bontšhe).
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo phaphathing ya tlotlontšu ya tabakgolo.
  - šetle
  - tshwenyegile
  - bošula

Morumokwano goba koša	Ditiro
A šila-šila mili-mili ngwana wa batho,	<i>Bontšha seka sa go šila</i>
A šila-šila mili-mili ngwana wa batho,	...
O! Rato wa tsamaya lerato le fedile,	<i>Laetša seka sa ge lerato le fedile</i>
Rato wa tsamaya lerato le fedile.	...

POLEDIŠANO YA SENGWALWA SA GO BALA KA GO ABELANA

- 1 Ngwala freimi ya poledišano mo letlapeng:
Kanegelo e bolela ka ...
Ga se ke rate ge...
Ke nagana gore ...
- 2 Bala freimi ya poledišano le barutwana.
- 3 Bea barutwana ka **dihlophana**.
- 4 Botša barutwana gore o mongwe le o mongwe o swanetše go hwetša sebaka go araba potšišo e nngwe le e nngwe ya poledišano.
- 5 Tanya šedi ya barutwana.
- 6 Botšiša barutwana ba go fapana goba sehlopha se se itšeng go abelana ka dikarabo tša bona.
- 7 Ge dikarabo di fošagetše, ba phošolle.
- 8 Leboga barutwana ka maitapišo a bona.

Temogo ya medumo le ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Go hwetša mantšu

Ngwala tafolana ye mo letlapeng e be le medumo yeo e akareditšwego mo kotareng ye.

a	b	l
e	m	o
i	d	u
p	r	n

LAETŠA

- 1 Lebeledišiša medumo kamoka le ditswakanywa mo letlapeng.
- 2 Efa barutwana metsotso e 3 go dira mafoko go bopa mantšu ka medumo le ditswakanywa moo ba ka kgonago ka gona.

BARUTWANA BA DIRA

- 1 Botša barutwana gore ba bule dipuku tša bona tša go ngwala.
- 2 Laela barutwana gore ba thome go ngwala.
- 3 Efa barutwana metsotso e 3 go hwetša le go bopa mantšu a mantši go ya le ka mo ba ka kgonago ka gona.
- 4 Dumelela barutwana go swaya mošomo wa bona.
- 5 Kgopela barutwana gore ba go botše mantšu ao ba a bopilego gomme o a ngwale letlapeng.

LENANEO LEO LE FAPANEGO LA DITUMATLHAKA

Modumo/medumo: _____

Mantšu: _____

Go bala ka go abelana:

Metsotso e 15

Go bala la mafelelo

MAANO A TEKATLHALOGANYO: DIRA DIKGOKAGANO / AKARETŠA

ŠUPETŠA SENGWALWA

- 1 Tanya šedi ya barutwana mo ditafoleng tša bona, ka dipuku tša bona tša go ngwala goba letlakala le leswa, diphensele le dikrayone.
- 2 **Laetša go hlama ponokakanyo le tšhupetšo** ya selo go tšwa sengwalweng, bjalo ka: Dan o na le beke e mpe.
- 3 Thala seswantšho sa gago mo letlapeng sa **Ke ratile ge** Dan a dula a iteka, le ge a be a dula a dira diphošo. **Ge** Dan a lebala mokotla wa gagwe ka peseng, se se ngopotša ka nako yeo ke lebetšego mokotla wa ka kua gae. Kei le ka ikwa ke ferekane ka lebaka la gore ke be ke sena dilo tšeo ke bego ke di nyaka!
- 4 Sa go latela, botša barutwana gore ba ile go hlama ponokakanyo ka se sengwe go tšwa sengwalweng.
- 5 Kgopela barutwana go tswalela mahlo gomme ba thekge ditho. Ba balele sengwalwa gape.
- 6 Kgopela barutwana gore ba bule mahlo, gomme ba thale seswantšho ka selo se se tee seo ba bilego le ponokakanyo ka ga sona go tšwa sengwalweng.
- 7 La mafelelo, kgopela barutwana go **sokologa le go bolela**, gomme ba abelane dithalwa tša bona le ba mphato.

Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa

Metsotso 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 9.**
- 2 Hlaloša **mošongwana wa 1 wa Labohlano** go barutwana ka moka ka phaphošing
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira **phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala.**
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2 wa Labohlano** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Tshekatsheko ya polelo ya mafelelo a beke Metsotso e 15

- 1 Tanya šedi ya barutwana mo legogong mafelelong a letšatši.
- 2 Dira sebaka sa ditshekatsheko tša polelo beke le beke. Ke kgetho ya gago go hlakanya ditshekatsheko tša go ithuta tša Sepedi le tša Sekgowa.
- 3 Gopola go fa barutwana sebaka sa go 'Sokologa le go bolela' ba ahlaahle dikarabo tša bona le wa mphato. Ke moka, kgetha barutwana ba mmalwa go abelana ka dikarabo tša bona le phaphoši ka bophara.
- 4 Šomiša dipotšišo tše di latelago tša hlohleletšo go hlahla karolwana ya polelo ya poledišano ya gago:
  - a Naa ke efe tabakgolo ya polelo ya rena ya beke?
  - b Ke kanegelo efe yeo le e badilego mmogo?
  - c Ke mantšu afe a maswa o a ratilego bekeng ye?
  - d Ke eng se o ithutilego sona bekeng ye?
  - e Naa re ngwadile ka eng bekeng ye?
  - f Naa go ngwala go kaonafetše bjang bekeng ye?
  - g Naa go bala go kaonafetše bjang bekeng ye?
  - h Ke eng seo o ikgantšhago ka sona bekeng ye?
- 5 La mafelelo, botša barutwana go nagana ka dilo tše pedi tše ba tlogo go botša ba malapa a bona ka seo ba ithutilego ka sona le ka tsela yeo ba kaonafetšego ka gona bekeng ye mabapi le mošomo wa bona.

Ela hloko: Tshapedišo ya go lebelela morago le go itekola ke karolwana e bohlokwa kudu ya go ithuta. O kgopelwa gore o seke wa tshediša mošongwana wo wa beke mahlo le ga tee.

Mphato 1

KOTARA 1

Beke

10

TABAKGOLO:

Re na le maikutlo

Go lokiša phaphoši

- 1 Ge beke e thoma, kgonthišiša gore phaphoši ya gago e a bogega ebile e hlwekile.
- 2 Bea nakong le go tlatša diphaphathi tša go laetša, mabota a tabakgolo le ditafola.
- 3 Bjale, lokiša mantsu a dipapaetlakgadima le mantšu a tšhupetšo a tabakgolo ao o tla go go a nyaka.
- 4 Tlatša dilo mo leboteng le tafoleng ya tabakgolo tšeo di ka ba go le maatla kgogedi go barutwana, mohlala: seswantšho sa motho o mogolo a bolela le ngwana; pukutšatši; bjalo bjalo.
- 5 Dira dinyakišišo go marangrang a teknolotši go itokišetša tabakgolo. Mohlala: badirela leago bao ba thušago bana ba go hloka thušo, bjalo bjalo.
- 6 Kgonthišiša gore dipuku tša barutwana tša go ngwala le dipukutšhomo tša DBE di swailwe, gomme di phuthilwe gabotse mo di dulago gona.
- 7 Kgonthišiša gore dipuku tše dikgolo ka moka, tša go bala le tša bokgobapuku di ka lenaneo.

Mešongwana ye e okeditšwego

Mešongwana ye e ka šomišwa bjalo ka mošomo wa go ikemela wa barutwana ba go fetša mošomo wa bona ka pela GOBA ge o le gare o dira kelo mo barutwaneng.

Mošongwana wa 1: DBE Pukutšhomo 1: Letlalakala la 29, A re direng.

Mošongwana wa 2: DBE Pukutšhomo 1: Letlalakala la 30, A re boleleng.

Mošongwana wa 3: DBE Pukutšhomo 1: Letlalakala la 31, A re nyalanyeng.

Mošongwana wa 4: Thala seswantšho sa selo seo se go thabišago.

Mošupologo

Ditiro tša go bolela

Metsotso e 15

BOELETŠA TABAKGOLO: GO HWETŠA TSEBO YEO BA NAGO LE YONA

- 1 Bontšha barutwana seswantšho sa pele/bobedi sa puku e kgolo ya dikanegelo: Leina la ka ke Buhlebendalo.
- 2 Botša barutwana gore re tšwela pele ka tabakgolo ya rena: Re nale maikutlo.
- 3 Thala sediko le leina la tabakgolo mo magareng ga letlapa.
- 4 Botšiša barutwana: *Ke eng seo le se tsebago ka tabakgolo ye?*
- 5 Ngwala dikakanyo tša barutwana go dikologa mmaphahlogo. Dikakanyo tša go swana di ngwale felo go tee.
- 6 Ge barutwana ba palelwa go fetola, botšiša dipotšišo tše di latelago tša hlohleletšo:
  - a Naa ke dilo dife tše di hloago gore re ikwe re nyamile?
  - b Naa ke dilo dife tše di hloago gore re ikwe re thabile?
  - c Re ka kgona bjang go kalokana le maikutlo a go kwata / manyami / go swaba?

TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

- 1 Ruta o šomiša mokgwa wa go Šupa, Diragatša, Hlalosa le go Bolela.
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo phaphathing ya tlotlontšu ya tabakgolo.
  - boikokobetšo
  - go hloka mekgwa
  - go swaba

Morumokwano goba koša	Ditiro
A šila-šila mili-mili ngwana wa batho,	<i>Bontšha seka sa go šila.</i>
A šila-šila mili-mili ngwana wa batho,	...
O! Rato wa tsamaya lerato le fedile,	<i>Bontšha seka sa go sepelelana le koša</i>
Rato wa tsamaya lerato le fedile.	...

Mongwalo

Metsotso e 15

- 1 Botša barutwana gore ba bule dipuku tša bona tša go ngwala.
- 2 Biletša barutwana medumo le mantšu a a latelago gore ba a ngwale:
  - a aba
  - b ela
  - c ema
  - d oma

e ila
f dula
g pula

- 3 Sa go latela, botša barutwana gore ba ntšhe phensele ya mmala gomme ba swaye mošomo wa bona.
- 4 Ka bothakga ngwala medumo le mantšu mo letlapeng.
- 5 Tšea dipuku mafelelong a letšatši, gomme o ngwale dintlha ka bao ba nyakago thušo.

LENANEO LEO LE FAPANEGO LA MONGWALO

Modumo/medumo: _____

Mantšu: _____

Go bala ka go abelana:

Metsotso e 15

Go bala la mathomo

MAANO A TEKATLHALOGANYO: PHOPHOLETŠA

- 1 Dudiša barutwana mo legogong gore ba kgone go bona puku e kgolo.
- 2 Bula puku e kgolo mo kanegelong: Leina la ka ke Buhlebendalo.
- 3 Phetla puku o ba laetša diswantšho tša letlakala le lengwe le le lengwe, o ba botšiša gore ba nagana gore go direga eng.
- 4 Thuša barutwana go kopanya diswantšho, gore ba kgone go hwetša todi ya gore kanegelo e bolela ka eng.
- 5 Hlagiša tlotlontšu e mpsha ntšhwa mo dikarolwaneng tša maleba mo kanegelong.
- 6 Bala kanegelo ka moka gatee, o sa eme.

Go ngwala:

Metsotso e 30

Beakanya le go rulaganya

SEHLOGO: Thala seswantšho sa selo seo se ba dirago go ba ikwe ba tšhogile.

MOŠOMO: Thala seswantšho gomme o tlatse le sešupo

FOREIMI YA GO NGWALA: n/a

TŠHUPETŠO

- 1 Hlaloša gore lehono, barutwana ba tla thala ka selo seo se ba dirago go ba ikwe ba tšhogile.
- 2 Šomiša **tšhupetšo** go bontšha barutwana gore o **nagana pele o ngwala**.
- 3 Botša barutwana kakanyo ya sethalwa sa gago, bjalo ka ke ikwa ke tšhogile ge ke setše ke le tee ka gae mohlagase o timile – ga ke rate go ba ke nnoši ge e le leswiswi!
- 4 Šomiša **tšhupetšo** go thala seswantšho sa gago ka leswiswing, o tšhogile.
- 5 Hlaloša mantšu ao o tlogo go a ngwala. **Thala mothaladi wa lentšu le lengwe le le lengwe**, bjalo ka: Ke ikwa ke tšhogile.
- 6 Phumola mohlala mo letlapeng. Hlaloša gore se e be e le fela mohlala, eupša barutwana ba swanetše go ngwala dikakanyo tša bona.

DITAELO TŠA BOMOLOMO

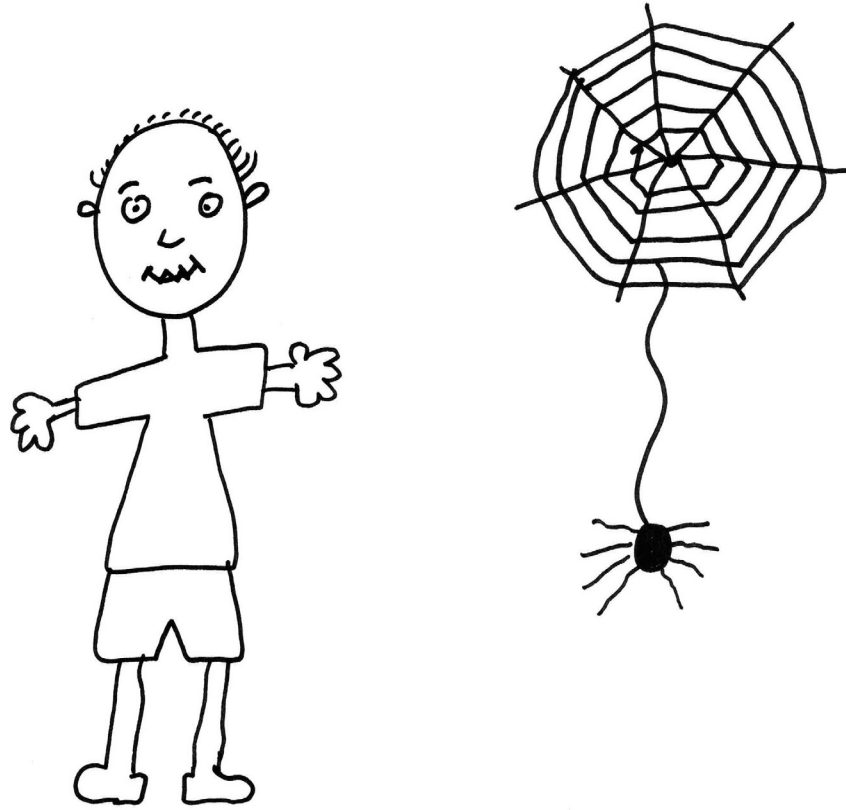
- 1 Gopodišiša tše dingwe dikakanyo tše dilo tše dingwe tšeo di re dirago gore re ikwe re tšhogile le barutwana.
- 2 Ngwala mantšu mo letlapeng, bjalo ka: segoko, leswiswi, diswantšho tša dipaesekopo tša go tshoša, dinoga, bjalo bjalo.
- 3 Botšiša barutwana: Naa ke eng selo seo se dirago gore le ikwe le tšhogile?
- 4 Laela barutwana go **nagana pele ba ngwala**.
- 5 Bitša barutwana ba 2 go iša go ba 3 go go botša ka selo seo se ba dirago gore ba ikwe ba tšhogile.
- 6 Ba swanetše gore: Ke ikwa ke tšhogile ge...
- 7 Hlaloša gore barutwana ba tla thala seswantšho gomme ba fe seswantšho sa bona sešupo!

GO NGWALA

- 1 Efa barutwana dipuku.
- 2 Ge barutwana ba dutše ba ngwala, sepela ka phaphošing o feleletše **dikonferense tše di kopana**.
- 3 Kgopela barutwana go go botša ka dingwalwa tša bona.
- 4 Thuša barutwana go tlatša sešupo.
- 5 Hlohleletša barutwana.

SOKOLOGA O BOLELE

- 1 Ge gona le metsotso e 2 go iša go 3 e setšego, laela barutwana gore ba beye diphensele tša bona.
  - 2 Laela barutwana gore ba **sokologe ba bolele** le wa mphato ka dithalwa tša bona.
- Kgomaretša dingwalwa **tekano ya mahlo a** barutwana ka phaphošing. Se se thuša barutwana go rerišana ka tabakgolo.*

ke ikwa ke tšhogile

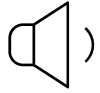
Sehlopha sa go bala ka go hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 10**.
- 2 Hlaloša **mošongwana wa 1** wa **Mošupologo** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2** wa **Mošupologo** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Labobedi

Temogo ya medumo le ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Go ikgotšha medumo le mantšu

GO IKGOPOTŠA MEDUMO

- 1 Bitša modumo o emiše papetlakgadima, dira se ka medumo ka moka yeo e akareditšego mo kotareng ye: /a/ /b/ /l/ /e/ /m/ /o/ /i/ /d/ /u/ /p/ /r/ /n/
- 2 Emiša dipapetlakgadima ka go di fapantšha gomme o botšiše barutwana ba go fapana go bala medumo.
- 3 Kgomaretša dipapetlakgadima tša medumo letlapeng.
- 4 Kgopela barutwana ba mmalwa go tla go bopa mantšu letlapeng.
- 5 Ke moka, kgopela barutwana go bopa le go ngwala mantšu a mantši ka moo ba ka kgonago ka dipukung tša bona.

LENANEO LEO LE FAPANEGO LA DITUMATLHAKA

Modumo/medumo: _____

Mantšu: _____

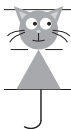

Mongwalo:

Metsotso e 15

Go ikgotšha maletere, mantšu/mafoko

- 1 Laetša barutwana go ngwala mafoko a makopana letlapeng.
- 2 Ba laetša gore lefoko le thoma ka tlhaka ye kgolo le felela ka khutlo.
- 3 Barutwana ba swanetše go kopolla mafoko ka dipukung tša bona.

Bana ba a bala.

Bana ba bala dipudi.

LENANEO LEO LE FAPANEGO LA MONGWALO

Modumo/medumo: _____

Mantšu: _____

Go bala ka go abelana:

Metsotso e 15

Go bala lekga la pele

MAANO A TEKATLHALOGANYO : GO KAMAKA

Sengwalwa	Go bala lekga la pele (Go nagana kudu)
<p>Ge e sale a belegwa, mongwe le mongwe wa balapa la Buhlebendalo o be a mmitša ka leina la gagwe le lebotse, ka le feleletše: Buhlebendalo. O be rata modumo wa leina la gagwe. O be a rata go le bitša ka go nanya, senoko-ka-senoko. Gape o be a rata go le bitša ka go phakiša. O be rata sengwe le sengwe ka ga leina la gagwe!</p>	<p>--</p>
<p>Ka letšatši la gagwe la mathomo sekolong, morutiši wa Buhlebendalo o ile a botša barutwana ka moka gore ba eme mo pele ga phapošing. Ke moka, morutiši o ile a bitša morutwana o mongwe le o mongwe ka o tee ka o tee gomme a ba bontšha madulo a bona. Maina a bona a be a gatišitšwe godimo ga tafola ya morutwana o mongwe le o mongwe.</p> <p>Buhlabendalo o be a fela pelo go bona leina la gagwe le lebotse le ngwadilwe ka botlalo godimo ga tafola ya gagwe.</p>	<p>E be e le mathomo Buhlebendalo a eya sekolong. Ke kamaka gore ke lekgetlo la mathomo a tla ba le tafola sekolong ye e ngwadilwe leina la gagwe mo godimo!</p>
<p>Mafelelong morutiši o ile a bitša leina la gagwe. O le beditše ka go nanya, senoko-ka-senoko. Buhlebendalo o ile a myemyela kudu gomme a emiša letsogo la gagwe.</p> <p>'Ke tlile go go bitša Buhle,' gwa realo morutiši, 'leina la gago ke le letelele kudu!'</p> <p>Buhlebendalo ga se a nyaka go kwagala eke o hloka mekgwa, ka fao o ile a homola.</p>	<p>Ke akanya gore ke ka lebaka la eng Buhlebendalo a se a phošolla morutiši.</p> <p>Agaa, ke kamaka gore ke ka lebaka la gore o be a tšhoga gore o tla tsena mathateng ge a ka phošolla morutiši.</p>
<p>Ge a dula tafoleng ya gagwe, setlankana sa leina la gagwe se be se re Buhle. Se be se sa ngwalwa leina la gagwe le lebotse, le feleletše. Go myemyela ga Buhlebendalo go ile moyafala.</p>	<p>--</p>

Sengwalwa	Go bala lekga la pele (Go nagana kudu)
<p>Moragonyana letšatši leo, morutiši wa Buhlebendalo o ile a mmitša gore a arabe potšišo.</p> <p>'Buhle!' morutiši a mmitša.</p> <p>Eupša Buhlebendalo o ile a hlaela ke sebaka sa go araba, ka lebaka la gore o be a sa lemoge gore morutiši o bitša yena!</p>	<p>Ke kgona go kamaka gore morutiši o nagana gore Buhle le Buhlebendalo ke leina le tee, eupša go Buhlebendalo ke maina a go fapana e le ruri!</p>
<p>Letšatši le lengwe le le lengwe kua sekolong, Buhlebendalo o be a hloosela go kwa modumo wa leina la gagwe le feleletše.</p> <p>Buhlebendalo o ile a nagana go phošolla morutiši, eupša o be a sa rate go kwagala eke o hloka mekgwa.</p>	<p>Ke kgona go kamaka gore sekolong Buhlebendalo o bitšwa Buhle ka mehla.</p>
<p>Ka morago ga dibeke tše mmalwa, Buhlebendalo o boile sekolong a swere seswantšho sa gagwe sa mmamoratwa go tla go bontšha mmagwe.</p> <p>'Mmallo! Ke ka lebaka la eng o fetotše leina la gago?' gwa botšiša mmagwe.</p> <p>Gabotse ke be ke se na kgetho. Morutiši wa ka o re leina la ka ke le letelele kudu. Le gona nna ga ke nyake go bonala eke ga ke na mekgwa!' gwa realo Buhlebendalo.</p> <p>'Go lokile, ge e le gore o nyaka go bitšwa Buhle. Eupša ge o sa rate seo, o swanetše go botša morutiši. Ga se go hloka mekgwa! O na le tokelo ya go bitšwa ka leina la gago le lebotse le feleletše!' mmagwe a realo. 'Ke kwišiša gore o ka no ba o tšhoga kudu go botša morutiši. Ke tla bolela le yena legatong la gago.'</p>	<p>Ke kgona go kamaka gore Buhlebendalo ga se a ka a botša mmagwe gore o bitšwa Buhle sekolong. Mmagwe o be a sa tsebe!</p>
<p>Letšatši le latelago mmagwe Buhlebendalo a ya sekolong le yena. Ba ile ba fihla e sa le ka pela. Buhlebendalo o ile a ya go bapala le bagwera ba gagwe ba bafsa ge mmagwe a eya go bolela le morutiši.</p>	<p>--</p>
<p>Ge tšhipi e lla, Buhlebendalo o ile a kwa a tšhogile. 'Go tla direga eng ge bjale morutiši a ka nhloya?' a belaela. Eupša ge a tsena ka phapošing, morutiši o ile a myemyela a mo lebile.</p> <p>'Dumela Buhlebendalo,' a realo.</p>	<p>Ke kamaka gore mmago Buhlebendalo o boletše le morutiši ka go mmitša ka leina la gagwe le lebotse le feleletše, e sego Buhle. Bjale morutiši o šomiša leina le nepagetšego!</p>
<p>Ge Buhlebendalo a dula tafoleng ya gagwe, setlankana sa leina la gagwe se be se fetotšwe. Setlankana se seswa se be se ngwadilwe leina la gagwe le lebotse le feleletše: Buhlebendalo.</p>	<p>Ke kgona go kamaka gore go tloga bjale Buhlebendalo o tla bitšwa ka leina la gagwe le lebotse le feleletše sekolong.</p>

Dipotšišo tša go latela	Dikarabo tše di kgonegago
Naa Buhlebendalo o be a emetše go bona eng mo tesekeng ya gagwe?	O be a emetše go bona setlankana se ngwadilwe leina la gagwe le lebotse le feleletše.
Naa morutiši wa Buhlebendalo o be a mmitša mang?	O be a mmitša Buhle.
Dipotšišo tša ke ka lebaka la eng	Dikarabo tše di kgonegago
Ke ka lebaka la eng Buhlebendalo a be a swabile?	<ul style="list-style-type: none"> Ke ka lebaka la gore o be a nagana gore leina la gagwe le lebotse le tla be le ngwadilwe ka botlalo mo tesekeng ya gagwe. Ke ka lebaka la gore morutiši o ngwadile leina la gagwe ka bokopana. Ke ka lebaka la gore sekolong o be a sa bitšwe ka leina la gagwe le lebotse le feleletše.

Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 10**.
- 2 Hlaloša **mošongwana wa 1** wa **Labobedi** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala.
- 6 Hlaloša **mošongwana wa 2** wa **Labobedi** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Laboraro

Ditiro tša go bolela

Metsotso e 15

TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

- 1 Ruta o šomiša mokgwa wa go Šupa, Diragatša, Hlalosa le go Bolela.
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo phaphathing ya tlotlontšu ya Tabakgolo.
  - Go loka
  - Go timana/goba go ba pelompe
  - dikeledi

Morumokwano goba koša	Ditiro
A šila-šila mili-mili ngwana wa batho,	<i>Bontšha seka sa go šila</i>
A šila-šila mili-mili ngwana wa batho,	...
O! Rato wa tsamaya lerato le fedile,	<i>Bontšha seka seo se sepelelanago le koša</i>
Rato wa tsamaya lerato le fedile.	...

BOKGONI BA GO ANEGA (BEKE YA PELE YA TABAKGOLO)

- 1 Arola barutwana ka dihlophana.
- 2 Efa sehlopha se sengwe le se sengwe letlakala la diswantšho tša bokgoni ba go anega.
- 3 Gopotša barutwana gore beke ya go feta, ba ihlametše dikanegeto ka diswantšho.
- 4 Beke ye, barutwana ba swanetše go šoma mmogo e le sehlopha go tšea sephetho ka mabapi le kanegelo ya sehlopha.
- 5 Gopotša barutwana gore kanegelo tša bona e swanetše goba tšeo ba ihlametšego tšona, eupša gape di swanetše go sepelelana le diswantšho!
- 6 Tanya šedi ya barutwana.
- 7 Kgopela sehlopha se 1 go iša go tše 2 go abelana ka kanegelo ya sehlopha sa bona.
- 8 Leboga barutwana go abelana ka dikanegeto tša bona.

Temogo ya medumo le ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Go ikgopotša mantšu

GO IKGOPOTŠA MANTŠU

- 1 Lokiša dipapetlakgadima tša mantšu a ditumatlhaka.
- 2 Emiša lentšu le lengwe le le lengwe gomme o kgopele barutwana ba go fapana gore ba le bale.
- 3 Ge morutwana a palelwa ke go bitša lentšu, mo thuše go bitša medumo ka moka ya lentšu leo.

LENANEO LEO LE FAPANEGO LA DITUMATLHAKA

Modumo/medumo: _____

Mantšu: _____

_____

Mongwalo:

Metsotso e 15

Go ikgopotša maletere, mantšu/mafoko

- 1 Laetša barutwana go ngwala mafoko a makopana letlapeng.
- 2 Ba laetša gore lefoko le thoma ka tlhaka ye kgolo le felela ka khutlo.
- 3 Barutwana ba swanetše go kopolla mafoko ka dipukung tša bona.

Bana ba a lema.

Bana ba lema medu.

LENANEO LEO LE FAPANEGO LA MONGWALO

Modumo/medumo: _____

Mantšu: _____

_____

Go ngwala:

Metsotso e 30

Beakanya le go rulaganya

SEHLOGO: Thala seswantšho sa nako ye o bego o swabile

MOŠOMO: Thala seswantšho gomme o tlatse le sešupo

FOREIMI YA GO NGWALA: n/a

TŠHUPETŠO

- 1 Hlalosa gore lehono, barutwana ba tla thala ka nako yeo o bego o nyamile, go swana le Buhlebendalo ge setlankana sa leina 'Buhle' e sego leina la gagwe le le botse ka botlalo.
- 2 Šomiša **tšhupetšo** go bontšha barutwana gore o **nagana pele o ngwala.**
- 3 Botša barutwana kakanyo ya gago ya sethalwa sa gago, bjalo ka: Ke ile ka kwa ke nyamile ge ke nagana gore ke šomile botse dihlahlobong tša ka eupša ka se tšwelele.
- 4 Šomiša **tšhupetšo** go thala seswantšho sa sa gago ge o hwetša molekwana yo o paletšego, o lebelega o nyamile.
- 5 Hlalosa mantšu ao o tlogo go a ngwala. **Thala mothaladi wa lentšu le lengwe le lengwe,** bjalo ka: Ke ikwa ke nyamile.
- 6 Phumula mohlala wa gago mo letlapeng. Hlaloša gore se ke mohlala fela, eupša barutwana ba swanetše go ngwala dikakanyo tša bona.

DITAELO TŠA BOMOLOMO

- 1 Gopodišiša mantšu a mangwe ka dilo tše di dirago gore re ikwe re nyamile le barutwana.
- 2 Ngwala mantšu mo letlapeng, bjalo ka: palelwa, hlotšwe, eta.
- 3 Botšiša barutwana: Ke neng mo o ilego wa ikwa o nyamile?
- 4 Laela barutwana go **nagana pele ba ngwala.**
- 5 Bitša barutwana ba 2 go iša go ba 3 go go botša ka nako yeo ba ikwelego ba nyamile.
- 6 Ba swanetše gore: ke ikwele ke nyamile ge.....
- 7 Hlaloša gore barutwana ba tla thala le go tlatša sešupo diswantšhong tša bona!

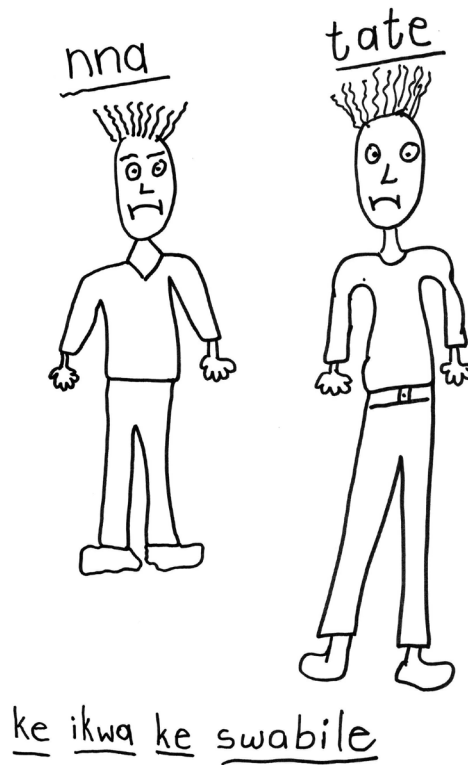
GO NGWALA

- 1 Efa barutwana dipuku.
- 2 Ge barutwana ba ngwala, sepela ka phaphošing o feleletše **dikonferense tše dikopana.**
- 3 Kgotela barutwana go go botsa ka dingwalwa tša bona.
- 4 Thuša bana go tlatša sešupo.
- 5 Hlohleletša barutwana.

SOKOLOGA GOMME O BOLELE

- 1 Ge go setše metsotso e 2 go iša go e 3, laela barutwana go bea diphensele tša bona.
- 2 Laela barutwana gore ba **sokologe gomme ba bolele** le wa mphato ka dithalwa tša bona.

*Kgomaretša dingwalwa **tekano ya mahlo a** barutwana ka phaphošing. Se se thuša barutwana go rerišana ka tabakgolo.*

Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 10**.
- 2 Hlaloša **mošongwana wa 1** wa **Laboraro** go barutwana ka moka ka phaphošing
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira **phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala**.
- 6 Hlaloša **mošongwana wa 2** wa **Laboraro** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Labone

Temogo ya medumo le ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Go kgaogantšha le go kopanya

KE A DIRA...

- 1 Šomiša mantšu a mabedi ao a nyakilego go duma go swana, mohlala: **bola, bula**
- 2 Bitša lentšu: **bola**
- 3 Kgaogantšha lentšu ka medumo tee: /b/ – /o/ – /l/ – /a/
- 4 Bitša modumo wa mathomo wa lentšu: /b/
- 5 Bitša modumo wa bobedi wa lentšu: /o/
- 6 Bitša modumo wa boraro wa lentšu: /l/
- 7 Bitša modumo wa mafelelo wa lentšu: /a/
- 8 Ngwala lentšu mo letlapeng: **bola**
- 9 Laetša go šupa le go kopantšha medumo go bopa lentšu: /bo/ – /la/ = **bola**
- 10 Boeletša se ka lentšu leo le latelago: **bula**

RE A DIRA...

- 1 Šomiša mantšu a mabedi ao a nyakilego go duma go swana, mohlala: **roma, rema**
- 2 Bitša lentšu: **roma**
- 3 Botšiša barutwana: Ke ofe modumo wa mathomo wa lentšu? /r/
- 4 Botšiša barutwana: Ke ofe modumo wa bobedi wa lentšu? /o/
- 5 Botšiša barutwana: Ke modumo ofe wa boraro wa lentšu? /m/
- 6 Botšiša barutwana: Ke modumo ofe wa mafelelo wa lentšu? /a/
- 7 Kgopela barutwana go kgaogantšha lentšu ka medumo tee: /r/ – /o/ – /m/ – /a/
- 8 Ngwala lentšu: **roma**
- 9 Laela barutwana go kopanya medumo tša lentšu mmogo le wena: /ro/ – /ma/ = **roma**
- 10 Boeletša se ka lentšu leo le latelago: **rema**

LENANEO LEO LE FAPANEGO LA DITUMATLHAKA

Modumo/medumo: _____

Mantšu: _____

_____

Go bala ka go abelana:

Metsotso e 15

Go bala lekga la bobedi

MAANO A GO BALA: GO KAMAKA

Sengwalwa	Go bala lekga la bobedi (Go nagana kudu)
<p>Ge e sale a belegwa, mongwe le mongwe wa balapa la Buhlebendalo o be a mmitša ka leina la gagwe le lebotse, ka le feleletše: Buhlebendalo. O be rata modumo wa leina la gagwe. O be a rata go le bitša ka go nanya, senoko-ka-senoko. Gape o be a rata go le bitša ka go phakiša. O be rata sengwe le sengwe ka ga leina la gagwe!</p>	<p>Ke gopola gore mo kanegelong morutiši wa Buhlebendalo o ile a ngwala leina la gagwe ka bokopana. Ke kgona go kamaka gore morutiši wa gagwe e be e le motho wa mathomo wa go dira seo!</p>
<p>Ka letšatši la gagwe la mathomo sekolong, morutiši wa Buhlebendalo o ile a botša barutwana ka moka gore ba eme mo pele ga phapošing. Ke moka, morutiši o ile a bitša morutwana o mongwe le o mongwe ka o tee ka o tee gomme a ba bontšha madulo a bona. Maina a bona a be a gatišitšwe godimo ga tafola ya morutwana o mongwe le o mongwe.</p> <p>Buhlabendalo o be a fela pelo go bona leina la gagwe le lebotse le ngwadilwe ka botlalo godimo ga tafola ya gagwe.</p>	<p>Ke kgona go kamaka gore ge a ntše a eme, Buhlebendalo o nagana gore leina la gagwe le tla lebega bjang ge le ngwadilwe godimo ga tafola ya gagwe!</p>
<p>Mafelelong morutiši o ile a bitša leina la gagwe. O le beditše ka go nanya, senoko-ka-senoko. Buhlebendalo o ile a myemyela kudu gomme a emiša letsogo la gagwe.</p> <p>'Ke tlile go go bitša Buhle,' gwa realo morutiši, 'leina la gago ke le letelele kudu!'</p> <p>Buhlebendalo ga se a nyaka go kwagala eke o hloka mekgwa, ka fao o ile a homola.</p>	<p>Buhlebendalo o swantše go be a swabile ka lebaka la gore o rata leina la gagwe le lebotse, fela morutiši ga a nyake go le šomiša.</p>
<p>Ge a dula tafoleng ya gagwe, setlankana sa leina la gagwe se be se re Buhle. Se be se sa ngwalwa leina la gagwe le lebotse, le feleletše. Go myemyela ga Buhlebendalo go ile moyafala.</p>	<p>Buhlebendalo o swanetše go be a swabišitšwe gore leina la gagwe le be le sa ngwalwa ka moo a bego a gopotše ka gona!</p>
<p>Moragonyana letšatši leo, morutiši wa Buhlebendalo o ile a mmitša gore a arabe potšišo.</p> <p>'Buhle!' morutiši a mmitša.</p> <p>Eupša Buhlebendalo o ile a hlaela ke sebaka sa go araba, ka lebaka la gore o be a sa lemoge gore morutiši o bitša yena!</p>	<p>--</p>

Sengwalwa	Go bala lekga la bobedi (Go nagana kudu)
<p>Letšatši le lengwe le le lengwe kua sekolong, Buhlebendalo o be a hlolosela go kwa modumo wa leina la gagwe le feleletše.</p> <p>Buhlebendalo o ile a nagana go phošolla morutiši, eupša o be a sa rate go kwagala eke o hloka mekgwa.</p>	<p>Ke kgona go kamaka gore o hlolosela go ba gae, moo mang le mang a mmitšago ka leina la gagwe le lebotse le feleletše.</p>
<p>Ka morago ga dibeke tše mmalwa, Buhlebendalo o boile sekolong a swere seswantšho sa gagwe sa mmamoratwa go tla go bontšha mmagwe.</p> <p>‘Mmalo! Ke ka lebaka la eng o fetotše leina la gago?’ gwa botšiša mmagwe.</p> <p>Gabotse ke be ke se na kgetho. Morutiši wa ka o re leina la ka ke le letelele kudu. Le gona nna ga ke nyake go bonala eke ga ke na mekgwa!’ gwa realo Buhlebendalo.</p> <p>‘Go lokile, ge e le gore o nyaka go bitšwa Buhle. Eupša ge o sa rate seo, o swanetše go botša morutiši. Ga se go hloka mekgwa! O na le tokelo ya go bitšwa ka leina la gago le lebotse le feleletše!’ mmagwe a realo. ‘Ke kwišiša gore o ka no ba o tšhoga kudu go botša morutiši. Ke tla bolela le yena legatong la gago.’</p>	<p>Mmagwe o ile a kamaka gore Buhlebendalo o be a tšhoga go phošolla morutiši.</p>
<p>Letšatši le latelago mmagwe Buhlebendalo a ya sekolong le yena. Ba ile ba fihla e sa le ka pela. Buhlebendalo o ile a ya go bapala le bagwera ba gagwe ba bafsa ge mmagwe a eya go bolela le morutiši.</p>	<p>Ke kgona go kamaka gore Buhlebendalo o tšhoga go ba gona ge mmagwe a bolela le morutiši wa gagwe.</p>
<p>Ge tšhipi e lla, Buhlebendalo o ile a kwa a tšhogile. ‘Go tla direga eng ge bjale morutiši a ka nhloya?’ a belaela. Eupša ge a tsena ka phapošing, morutiši o ile a myemyela a mo lebile.</p> <p>‘Dumela Buhlebendalo,’ a realo.</p>	<p>Ke kamaka gore Buhlebendalo ga seka a bolela selo le morutiši, ka lebaka la gore o be a belaela gore se se ka dira gore morutiši wa gagwe a mo hloye.</p>
<p>Ge Buhlebendalo a dula tafoleng ya gagwe, setlankana sa leina la gagwe se be se fetotšwe. Setlankana se seswa se be se ngwadilwe leina la gagwe le lebotse le feleletše: Buhlebendalo.</p>	<p>--</p>

Dipotšišo tša go latela	Dikarabo tše kgonegago
Ke ka lebake la eng morutiši a be a bitša Buhlebendalo Buhle?	Ke ka lebaka la gore o be a re leina la gagwe ke le letelele kudu.
Mmagwe Buhlebendalo o ile a kamaka bjang seo a bego a se kwa?	O kamakile gore o be a tšhoga kudu go bolela le morutiši wa gagwe.
Dipotšišo tša ke ka lebaka la eng	Dikarabo tše kgonegago
Ke ka lebaka la eng morutiši wa Buhlebendalo a ile a fetša setlankana sa leina mafelelong a kanegelo?	<ul style="list-style-type: none"> Ke ka lebaka la gore mmage Buhlebendalo o ile a boledišana le morutiši. Ke ka lebaka la gore morutiši o ile a lemoga gore o be a rata go bitšwa Buhlebendalo sebakeng sa Buhle. Ke ka lebaka la gore morutiši o be a ngwadile leina le fošagetšego, ka fao o be a swanetše go le lokiša!

Sehlopha sa go bala ka go hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 10**.
- 2 Hlaloša **mošongwana wa 1 wa Labone** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala.
- 6 Hlaloša **mošongwana wa 2 wa Labone** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theleditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Labohlano

Ditiro tša go bolela

Metsotso e 15

TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

- 1 Ruta o šomiša mokgwa wa go Šupa, Diragatša, Hlalosa le go Bolela.
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo phaphathing ya tlotlontšu ya tabakgolo.
  - tšhogile
  - gakanegile
  - kwatile

Morumokwano goba koša	Ditiro
A šila-šila mili-mili ngwana wa batho,	<i>Bontšha seka sa go šila.</i>
A šila-šila mili-mili ngwana wa batho,	...
O! Rato wa tsamaya lerato le fedile,	<i>Bontšha seka seo se sepelelanago le koša</i>
Rato wa tsamaya lerato le fedile.	...

POLEDIŠANO YA SENGWALWA SA GO BALA KA GO ABELANA

- 1 Ngwala foreimi ya poledišano mo letlapeng:
Mo kanegelong ...
Karolwana yeo ke e ratago kudu ke...
Ge nkabe ke le Buhlebendalo, ke nagana gore ke tla ikwa ke...ge...
- 2 Bala foreimi ya poledišano le barutwana.
- 3 Bea barutwana ka **dihlophana**.
- 4 Botša barutwana gore o mongwe le o mongwe o swanetše go hwetša sebaka go araba potšišo e nngwe le e nngwe ya poledišano.
- 5 Tanya šedi ya barutwana.
- 6 Botšiša barutwana ba go fapana goba sehlopha se se itšeng go abelana ka dikarabo tša bona.
- 7 Ge dikarabo di fošagetše, ba phošolle.
- 8 Leboga barutwana ka maitapišo a bona.

Temogo ya medumo le ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Go hwetša mantšu

Ngwala tafolana ye mo letlapeng e be le medumo yeo e akareditšwego mo kotareng ye.

a	b	l
e	m	o
i	d	u
p	r	n

LAETŠA

- 1 Lebeledišiša medumo kamoka le ditswakanywa mo letlapeng.
- 2 Efa barutwana metsotso e 3 go dira mafoko go bopa mantšu ka medumo le ditswakanywa moo ba ka kgonago ka gona.

BARUTWANA BA DIRA

- 1 Botša barutwana gore ba bule dipuku tša bona tša go ngwala.
- 2 Laela barutwana gore ba thome go ngwala.
- 3 Efa barutwana metsotso e 3 go hwetša le go bopa mantšu a mantši go ya le ka mo ba ka kgonago ka gona.
- 4 Dumelela barutwana go swaya mošomo wa bona.
- 5 Kgopela barutwana gore ba go botše mantšu ao ba a bopilego gomme o a ngwale letlapeng.

LENANEO LEO LE FAPANEGO LA DITUMATLHAKA

Modumo/medumo: _____

Mantšu: _____

Go bala ka go abelana:

Metsotso e 15

Go bala la mafelelo

MAANO A TEKATLHALOGANYO: AKARETŠA/ GO KAMAKA

ŠUPETŠA SENGWALWA

- 1 Tanya šedi ya barutwana mo ditafoleng tša bona, ka dipuku tša bona tša go ngwala goba letlakala le leswa, diphensele le dikrayone.
- 2 Hlalosetša barutwana gore o tswela pele ka go kamaka gore go tla direga eng mo kanegelong.
- 3 **Laetša** go hlama **ponokakanyo le tšhupetšo** ya selo go tšwa sengwalweng, bjalo ka: Ke nagana gore sa go latela, Buhlebendalo o tla ikwa a thabile go ya sekolong.
- 4 Thala seswantšho sa gago mo letlapeng sa Buhlebendalo a dutse fase tafoleng ya gagwe, a bontšha a thabile.
- 5 Sa go latela, botša barutwana gore ba ile go hlama ponokakanyo ka se sengwe go tšwa sengwalweng.
- 6 Kgopela barutwana go tswalela mahlo gomme ba thekge ditho. Ba balele sengwalwa gape.
- 7 Kgopela barutwana gore ba bule mahlo, gomme ba thale seswantšho ka selo se se tee seo ba bilego le ponokakanyo ka ga sona go tšwa sengwalweng.
- 8 La mafelelo, kgopela barutwana go **sokologa le go bolela**, gomme ba abelane dithalwa tša bona le wa mphato.

Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa

Metsotso 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 10**.
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1 wa Labohlano** go barutwana ka moka ka phaphošing
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira **phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala**.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2 wa Labohlano** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Tshekatsheko ya polelo ya mafelelo a beke. Metsotso e 15

- 1 Tanya šedi ya barutwana mo legogong mafelelong a letšatši.
- 2 Dira sebaka sa ditshekatsheko tša polelo beke le beke. Ke kgetho ya gago go hlakanya ditshekatsheko tša go ithuta tša Sepedi le tša Sekgowa.
- 3 Gopola go fa barutwana sebaka sa go 'Sokologa le go bolela' ba ahlaahle dikarabo tša bona le wa mphato. Ke moka, kgetha barutwana ba mmalwa go abelana ka dikarabo tša bona le phaphoši ka bophara.
- 4 Šomiša dipotšišo tše di latelago tša hlohleletšo go hlahla karolwana ya polelo ya poledišano ya gago:
  - a Naa ke efe tabakgolo ya polelo ya rena ya beke?
  - b Ke kanegelo efe yeo le e badilego mmogo?
  - c Ke mantsu afe a maswa o a ratilego bekeng ye?
  - d Ke eng se o ithutilego sona bekeng ye?
  - e Naa re ngwadile ka eng bekeng ye?
  - f Naa go ngwala go kaonafetše bjang bekeng ye?
  - g Naa go bala go kaonafetše bjang bekeng ye?
  - h Ke eng seo o ikgantšhago ka sona bekeng ye?
- 5 La mafelelo, botša barutwana go nagana ka dilo tše pedi tše ba tlogo go botša ba malapa a bona ka seo ba ithutilego ka sona le ka tsela yeo ba kaonafetšego ka gona bekeng ye mabapi le mošomo wa bona.

Ela hloko: Tšhepidišo ya go lebelela morago le go itekola ke karolwana e bohlokwa kudu ya go ithuta. O kgopelwa gore o se ke wa tshediša mošongwana wo wa beke mahlo le ga tee.